THE
WILLIAM R. PERKINS
LIBRARY
OF
DUKE UNIVERSITY

Rare Books

Ad [illegible] ponaria [illegible]

De virtute — 3 —
De fide — 5 —
De spe — 7 —
De charitate — 8 —
De dilectione dei et proximi — 10 —
De [illegible] — 13 —
De misericordia — 15
De [illegible] — 16 —
De gratia — 18
De iustitia — 20 —
De humilitate — 22 —
De [illegible] — 24
De temperantia — 24
De [illegible] — 25 —
De virginitate — 26 —
De [illegible] — 28 —
De [illegible] — 30 —
De tentatione — 33 —
De tribulatione — 36 —
De [illegible] — 38 —
De [illegible] — 41 —
De timore dei — 42 —
De compunctione — 43 —
De oratione — 45 —
[illegible] — 48
De [illegible] et [illegible] — 50
De [illegible] — 52 —
De [illegible] — 55 —
De silentio — 58
De [illegible] — 58
De cogitatione — 60 —
De [illegible] — 62 —
De [illegible] — 62 —
De [illegible] — 65 —
De pulchritudine — [illegible]
De [illegible] — [illegible]
De [illegible] — 68
De [illegible] — 70 —
De [illegible] — 72
De [illegible] — 73
De [illegible] — 76 —
De [illegible] — 78
De [illegible] — 80 —
De voto — 83 —
De monachis — 84
De viris — 86 —
De superbia — [illegible]

De Vana gloria — 92
De Iracundia — 95
De Invidia — 96
De Cupiditate — 98
De Avaritia — 99
De Communicatione — 101
De Humilitate — 102
De Consiliis — 104
De Iuramento — 105
De Rebellatio — 107
De Detractione — 108
De contentione et discordia — 109
De Amicicia et Inimicicia — 111
De Dilectione bonorum et malorum — 113
De Filiis et parentibus — 115
De bonis parentibus — 116
De Servis et dominis — 118
De Senibus et Iuvenibus — 119
De Divitibus et pauperibus — 121
De Muneribus — 124
De Delictis et premiis — 125
De Sapientia — 126
De Stultitia — 131
De Medicis — 132
De Iudicibus — 133
De accipere personam — 136
De Hostibus — 137
De Testimoniis — 140
De Defunctis — 143
De Vita hominis et eius brevitate — 146

LIBER SCINTILLARVM.

Opus

VENER. BEDAE PRESBYTERI

Doctoris Theologiq́; celeberrimi, nuper inuentum, &
à Reueren. D. Antonio Gangutia Siculo, ſacram
Theologiam in Almæ Vrbis gymnaſio publicè profitente,
caſtigatum, inſtauratũ, et auctum, ac ab infinitis penè
errorum monſtris enixiſſimo labore
uendicatum.

Cum annotationibus, ſeu breuibus quibuſdam declarationibus in titulorum intelligentiam: necnon & atteſtationibus locorum in capitulis citatorum, & multis alijs, quæ in ipſo exemplari deerant, ab eodem D. Antonino ad legentium vtilitatem editis atque adiectis.

Omnia nunquam hactenus impreſſa.

Romæ, apud Antonium Bladum M D L X.
Cum priuilegio ſummi Pontificis.

B3995

Illuſtri & Reuereñ. D. Monaldo Monaldeſco de Ceruaria, Canonico Baſilicę S. Petri digniſſimo,

Antoninus Gangutia Siculus Sacræ Theologiæ in Romano gymnaſio publicus interpres

S. D.

SATIS *planè conſtat, Monalde uir ampliſſime, nullum ueræ gloriæ decus; nullamq; apud mortales maiorem laudem reperiri poſſe, quàm eam, quæ maximis doctiſſimisq; uiris tribui ſolet, eis præſertim, qui præclara quadam facinorum uirtute ita præſtiterunt, ut immortalitatis ſibi famam comparauerint. Eam in primis Bedam eccleſiaſticum diſertiſſimumq; uirum probè conſecutum fuiſse arbitror. Hic nanque uelut ſolaris quidam radius cœlitus emiſſus adeò Chriſti eccleſiam illuſtrauit, tantumq; lucis & emolumenti Theologicæ facultati attulit, ut hominum uires excellere uideretur. Cùm autem inter innumerabilia ferè opera, quæ uir iſte præſtantiſſimus ſcripſit, ut teſtatur Trithemius in Catalogo librorum eccleſiaſticorum, non excuſus remanſiſſet præclarus quidam libellus, qui Scintillarum dicitur, qui cùm iandiu hominum inertia perditus, & quaſi intra pulueres latitaſſet, diuina tandem uoluntate, tuaq; ad eam accedente diligentia Monalde clariſſime, repertus, ad manus meas peruenit. Cumq; illum ego accuratè perlegiſsem, eccleſiaſticæ rei theſaurus pretioſiſſimus mihi uiſus eſt. Cœpi idcirco per otium opera & ſedulitate, qua potui, illum à mendis, quibus ſcatebat innumeris expurgare. Loca quoque cùm ſacræ*

ſcripturæ, tum ſanctorum doctorum, quæ illi deerant, adieci, ut facilius in eo citatæ autoritates inueniri poſſent. Ad utilitatem inſuper legentium multa alia loca & autoritates ex ſacris codicibus excerptas addidi, cum declaratione, ſiue breui quadam titulorum expoſitione in ſingulis capitulis, ne aliquid deeſſet, quod deſiderari poſſit. Sic itaque recognitum, caſtigatum, & auctum ad communem Reip. Chriſtianæ utilitatem, ſub tuis fœlicibus auſpicijs excudendum imprimendumq; conſtitui. Nedum ut meam erga te obſeruantiam atque dilectionem oſtenderem, ſed et cùm ante ocolos haberem tuam in omni uirtutum genere ſingularem excellentiam, morum probitatem, perſonæ tuæ dignitatem, & demum generis nobilitatem, non potui alijs oportunius ac decentius, quàm tibi pretioſiſſimum libellum, & hunc qualemcunque laborem meum dicare. Accipe igitur Monalde obſeruantiſſime ea, qua ſoles humanitate hoc penè diuinum Scintillarum compendium tibi perpetuò conſecratum: ex quo uelut limpidiſſimo quodam fonte tot uirtutum ſcatebras emanare uidebis, quot ex calcatis, compreſſiſq; carbonibus poſſunt exilire Scintillæ; cùm de utroque extremo, Virtute ſcilicet & uitio, ut & alterum neruosè proſequamur. alterum omni conatu fugiamus, cumulatiſſimas autoritates nobis auther egregius ſatis liquidò tradat penitus & aperiat.

Vale & me tibi deditiſſimum hominem commendatum habe.

Venerabilis Bedæ Preſbyteri in *librum ſuum Scintillarum Prologus foeliciter incipit.*

PIE *lector quiſquis es, ne te pigeat, quæſo, libellum hunc noſtrum, cui titulum Scintillarum impoſuimus, libenti animo uolutare: & ſi nihil in eo inuenias, quod ex alieno fonte non pendeat. Decreuimus enim more illius auis, quæ cùm cibum, quem iandiu quæſierat reperiſſet, hilari, iucundoq; plauſu gracillans, pullos ſuos ad ſe uocare non ceſſat, ut & illo reficerentur. Sic & nos de Domini, Sanctorumq; dictis hinc indè diſperſis optima congerere, & è fertili quodam tantorum ſcriptorum agro iam maturam meſſem colligere, uelut ex prato flores, aut quaſi ex ſilice ſcincillas excutere (unde & huic libro Scintillarum nomen inſcripſimus) ut & illo reficiari & uti poſſis. Speramus autem eum longè magis profuturum, teq; inter legendum multo meliora utilioraq; inuenturum, quàm nos hac præfatiuncula dicere, aut ſignificare uoluerimus.*

Annotationes ſeu breues quædam declarationes admodum neceſſariæ ad intelligentiam cûm capitulorum, tûm earum autoritatum, quæ in ipſis citantur capitulis libri Scintillarum Venerabilis Bedæ presbyteri Theologi profundiſſimi nuper per D. Antoninum Gangutiam Siculum, sacram Theologiam in Almæ Vrbis gymnaſio publice' profitentē æditæ,

Ad Ampliſſimum virum D. Monaldum Monaldeſcum de Ceruaria.

De Virtute. Cap. I.

IN iſto capite plures citantur auctoritates de uirtute, ſiue admirabili miraculorum potentia: bonum quoque opus uirtus dici poteſt, queadmodum in illa Petri auctoritate ſumitur, in fide ueſtra uirtutem, ſcilicet bonæ operationis. Cæterum quaſdam uirtutes morales eſſe, quaſdam intellectuales, quaſdam theologicas ſatis liquidò conſtat. de quibus omnibus et earum connexione, origine, & perfectione hic auctoritates inuenies.

DOminus dicit in Euangelio Marci 9. Nemo
Marcus. *eſt, qui faciat uirtutem in nomine meo, et poſſit*
cito malè loqui de me. Lucæ 8. *Et ego noui*
Lucas. *uirtutem de me exiſſe.* 2. Petri 1. Fugientes
Petrus.

eius, quæ in mundo eſt concupiſcentiæ corruptionem, Vos cu-ram omnem ſubinferrentes miniſtrate in fide ueſtra uirtutem; in uirtute autem ſcientiam, in ſcientia abſtinentiam, in abſtinen tia patientiam, in patientia pietatem; in pietate amorem frater nitatis charitatem. Hæc enim ſi uobiſcum adſint, & ſuperent, non uacuos, nec ſine fructu uos conſtituent in domini noſtri Ie ſu Chriſti cognitione. Ioan. epiſt. 3. cap. 1. Qui benefacit ex Deo eſt, qui malefacit non uidet Deum. 1. Pau. ad Cor. cap. 2. Fides non ſit in ſapientia hominum, ſed in uirtute Dei. Ibi 4. Non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed in uirtute. Ibi. 12. Alij per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij operatio uirtutum. 2. Ibi. 12. Virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur glo-riabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Chri-ſti. ad Gala. 6. Bonum autem facientes non deficiamus: tempo-re enim ſuo metemus. Quæ autem ſeminauerit homo, hæc & metet. quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem: Qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet uitam æternam. 1. ad Timoth. 2. Iuuenilia deſideria fuge: ſe-ctare uerò iuſtitiam, fidem, charitatem, & pacem cum his, qui inuocant dominum de corde puro. 2. Ibi. 1. Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed uirtutis, & dilectionis, & ſo brietatis. 1. Paralipom. 29. In manu tua Domine, uirtus & potentia: in manu tua magnitudo & imperium omnium. Ba-ruch. 3. Diſce ubi ſit prudentia, ubi ſit uirtus, ubi ſit intellectus: ut ſcias ſimul ubi ſit longiturnitas uitæ & uictus; ubi ſit lumen oculorum & pax. Dauid pſal. 117. Dextera domini fecit uir tutem. Dextera Domini exaltauit me. Ibi 28. Dominus uirtu-tem populo ſuo dabit, illiq; benedicet in pace. Ibi. 59. & 10. In Deo faciemus uirtutem; et ipſe ad nihilum deducet inimicos

Io. Apoſt.
Paulus.
Paralipom.
Baruch.
Dauid.

Salomon. noſtros et tribulantes nos. Sal. Prou. 15. In abundanti iuſtitia, uirtus maxima eſt: cogitationes autem impiorum eradicabuntur. Ibi 3. Noli prohibere benefacere eum qui poteſt. ſi uales et ipſe benefac. Eccleſiaſtes. 3. Cognoui quod non eſſet melius niſi lætari et benefacere in uita. Sapientiæ. 1. Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo: probata autem uirtus corripit inſipientes. Ibi. 3. Bonorum enim laborum glorioſus eſt fructus. Ibi. 12. Virtus tua iuſtitiæ initium eſt. Virtutem autem oſtendis tu, qui non crederis eſſe in uirtute conſumatus: & hos, qui te neſciunt in audacia traducis. Eccleſiaſtic. 28. Secundum ligna ſyluæ, ſic ignis exardeſcit: & ſecundum uirtutem hominis, ſic iracundia illius erit. Ibi 40. Facultates & uirtutes exaltant cor, & ſuper hæc timor Domini. Aug. in ſermone quodam. Mens non poteſt habere regnum uirtutum, niſi prius excuſserit iugum uitiorum. Idem in epiſt. ad Macedon. In hac uita uirtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt, id diligere prudentia eſt: nullis inde auerti moleſtijs, fortitudo eſt: nullis illecebris temperantia eſt, nulla ſuperbia, iuſtitia eſt. Idem de ciuit. Dei. Non eſt uera uirtus, niſi quæ ad eum finem tendit, ubi eſt bonum hominis, quo melius nil eſt. Idem in ſermone quodam. Virtus eò pluris æſtimanda eſt, quòd plura contemnit. Magnæ uirtutis eſt cum fœlicitate luctari, magnæ fœlicitatis eſt, à fœlicitate non uinci. Idem. Virtutes malitia & zizania contempſit frumentum. Hier. in quadam epiſt. Omnes uirtutes ita ſibi cohærent, ut qui una caruerit, omnibus careat. qui ergo unam habet omnes habet. Idem. Multæ ſunt uirtutum ſpecies, quæ ſectatoribus ſuis tribuunt regna cœlorũ. Vnum quidem inter. ſ. perueniendi per multa compendia. Si proficere ſtudet & ſignaculum perfectionis attingat: ſemper

Auguſtinus.

Hieronym.

tamen

tamen inuenit quo creſcat; & per dies ſingulos ſe ipſum meliorem faciat. Idem. Nemo poteſt uirtutes ſimul & diuitias poſſidere. Amb. Super Beati immaculati. Qui deficit ſibi, ut uirtuti adhæreat, amittit quod ſuum eſt, accipit quod æternum eſt. Nulla ſine labore uirtus eſt: quia labor proceſſus eſt uirtutis. Idem & habetur 32. q. 1. Cum renunciatur improbitati aſciſcitur uirtus. Egreſſus enim malitiæ, uirtutis operatur ingreſſum: eodemq; ſtudio quo crimen excluditur, innocentia copulatur. Idem de Offic. Bonus circuitus eſt ſi iuſtitia quærit, prudentia inuenit, fortitudo uendicat, temperantia poſſidet, ut iuſtitia ſit in affectu, prudentia ſit in intellectu, fortitudo in effectu, temperantia in uſu. Gre. in moral. Quid eſt uirtus, niſi medicamentum? & quid uitium, niſi uulnus? Quia ergo nos, ubi de medicamento uulnus facimus, facit Deus de uulnere medicamentum: ut qui uirtute percutimur, uitio curemur. Ex timore uitium unumquodque premitur: Ex charitate autem uirtutes oriuntur: fides, ſpes, charitas, gaudeat in omni opere bono, quod unaquæq; uirtus adminiſtrat. Idem. Scientia uirtus eſt, humilitas autem cuſtos uirtutum. Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 36. Ad uirtutes difficile conſurgimus: ad uitia ſine labore dilabimur. Iſta enim prona, illæ arduæ ſunt. Grandes enim ſudores perpetimur, ut ad cœlum conſcendere ualeamus. Sicut paulatim homo à minimis uitijs in maxima prorumpit; ita gradatim à modicis uirtutibus ad ea, quæ ſunt excelſa conſcendit. Qui autem inordinatè uirtutes comprehendere nititur, cito periclitatur. Hæc enim cauſa in rerum natura; ut quicunque uelociter ad profectum tendunt, ſine dubio celeriter finiantur. Nihil prodeſt admixto malo agere aliquod bonum: ſed prius eſt cohibendum à malo, deinde bonum exercendum. Prius enim

Ambroſius.

Gregorius.

Iſidorus.

extirpanda ſunt uitia in homine, deinde increſcendæ uirtutes. Nam cohærere & coniungi non poteſt ueritas cum mendacio, pudor cum petulantia, fides cum perſidia, caſtitas cum luxuria. Quiſquis ex deteriore iam melior eſſe cœpit, caueat et de acceptis extolli uirtutibus: ne grauius per uirtutes corruat, q̃ prius ex lapſu uitiorum iacebat. Ibi 38. Qui de ipſis uirtutibus ſuperbiunt; ex ipſis iudicandi ſunt operibus, quibus pro uirtutibus utuntur: quia rem bonam non bona uoluntate faciunt. et re uera ſine humilitate uirtus quælibet, et ſine charitate uitiũ deputatur. Cypr.

Cyprian.

Nihil eſt uerbis proferre uirtutem, et factis deſtruere ueritatem.

De Fide Cap. II.

IN hoc capite citantur auctoritates de fidei feruore, actu, habitu, atque obiecto. Item de uictoria fidei: de fide mortua, ſiue informi: de fide formata ſiue uiua, quæ per dilectionem operatur, ad Galath. 5. plena uirtutibus & bonis operibus.

Mathæus.

Marcus.

DIcit Dominus in euangelio Mathæi cap. 17. Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit uobis. Marci 9. Omnia poſſibilia ſunt credenti. Ibi. 11. Habete fidem Dei, quia quicunque dixerit huic monti tolle te, & mitte te in mare, et non hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit, quia quodcunq; dixerit, fiat, fiet ei. Idem 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Ioannes cap. 3. Exaltari oportet filium Dei, ut omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat uitam æternam, Qui autem incredulus eſt filio non uidebit uitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. Ibi. Qui credit in me etiamſi mortuus fuerit, uiuet, & omnis qui uiuit et credit in me, non morietur in æternum. Idem

in epiſt.1.cap.5.Omnis qui credit quoniam Ieſus Chriſtus eſt, ex deo natus eſt.Omne aũt quod natum eſt ex deo,uincit mundum:Et hæc eſt uictoria quæ uincit mundũ fides noſtra.Iacob.2. Quid prodeſt fratres mei ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat: Nunquid poterit fides ſaluare eum? Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuũ eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt.Pet.1.epiſt.cap.1.probatio ueſtræ fidei multo præ ioſior eſt auro,quod per ignem probatur. Credentes autem exaltabitis lætitia inenarrabili, reportantes finem fidei ueſtræ ſalutem animarum ueſtrarum. Pau.ad Rom.1. Virtus enim Dei in ſalutem omni credenti.Ad Cor.1.cap.2.Fides ueſtra nõ ſit in ſapientia hominum,ſed in uirtute dei.Ad Galath.3.Omnes enim filij dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu.Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham. Ad Ephe. 6. In omnibus ſumite ſcutum fidei,ut poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere: et galeam ſalutis aſſumite, et gladium ſpiritus, quod eſt uerbum dei.Ad Hebr.11. sine fide impoſſibile eſt deo placere. Credere autem oportet accedentem ad deum, quia eſt: & inquirentibus ſe remunerator ſit.Sal. Eccleſiſtic.2. Crede deo et recuperabit te, et dirige uiam tuam, et ſpera in illum. Qui timetis dominum credite illi, et non euacuabitur merces ueſtra. Ibi.22.Fidem poſſide cum proximo in paupertate illius, ut et in bono illius læteris. Ibi 32. In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ.Hæc enim eſt conſeruatio mãdatorum. Qui credit deo attendit mandatis eius:et qui confidit in illo non minoratus eſt. Aug.in lib.de ouibus. Ille apud deum plus habet loci,qui plus attulit non argenti, ſed fidei. Idem ſuper Ioan.ſerm.18. Ambula per fidem,ut peruenias ad ſpem.Spes non ædificabit in patria, quem fides non conſalatur in uia. In lib.10.de charitate. Cum dilectione fides chriſtiani; ſine dilectione fides Demonis.

Iacob. Petrus. Paulus. Salom. Auguſt.

Qui autem non credunt peiores ſunt quàm dæmones, & tardiores. Idem & *habetur* 24. *q.* 1. *Vbi ſana. Vbi ſana fides non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia; quia iuſtus ex fide uiuit. Si iuſtus ex fide uiuit, iniquus eſt, qui non habet fidem.* Homini *fideli totus mundus diuitiæ : infideli autem nec modicum.* Fideli *nox in diem mutatur : infidelibus autem etiam & ipſa lux tenebreſcit. Vſque adeo præualet fides, ut homines ſuper mare ſiccis pedibus faciat ambulare.* Magna *eſt fides, ſed nihil prodeſt, ſi charitatem non habeamus.* Idem *de uerbis* Domini. Nullæ *maiores diuitiæ, nulli theſauri, nulli honores, nulla huius mundi maior eſt ſubſtantia, quàm eſt fides catholica: quæ peccatores homines ſaluat, cæcos illuminat, infirmos curat, fideles præmiat, pœnitentes reparat, iuſtos augmentat, martyres coronat, uirgines, uiduas, & coniugales caſto pudore conſeruat, & in hereditate æterna cum ſanctis angelis collocat.* Hier. *epiſt.* 5. Credere *enim & ſperare neceſſe eſt, quæ* Deus *iuſſit.* Epiſt. 9. Qui *in* Chriſtum *credimus,* Chriſti *ſectemur exempla.* Fruſtra *nobis in eo applaudimus, cuius mandata non facimus.* Quid *enim prodeſt ſi impiè agens* Deum *uoce inuocas, quem operibus negas.* Deus *bonis operibus fidelium non tantum conſiderat oblationis magnitudinem, quantum fidei ueritatem.* Ambr. *ſuper* Marcum. & *habetur* 24. *q.* 1. *cap.* 1. Illic *turbatio eſt, ubi modica fides.* Ibi *ſecuritas ubi perfecta dilectio.* In *lib. de* Virgin. O *theſauris omnibus opulentior fides: o uirtutibus corporeis omnibus fides fortior : medicis omnibus ſaluatior.* Idem *in lib. de* Chain, & Abel. Fides *eſt radix omnium uirtutum, & quod ſuper hoc fundamentum ædificaueris, hoc ſolum ad operis tui fructus & uirtutis proficit mercedem.* Greg. Homil. 26 Fides *non habet meritum ubi humana*

Hieronym.

Ambroſius.

Gregorius.

ratio præbet experimentum. Idem Homil. 28. Tunc enim ueraciter fideles ſumus, ſi quod uerbis promittimus, operibus adimplemus. Idem ſuper Ezechielem. Niſi prius fides teneatur, nullatenus ad ſpiritualem amorem attingitur. Non enim charitas fidem, ſed fides charitatem præcedit. Nemo enim poteſt amare quod non credidit, ſicut nec ſperare. Ille enim uerè credit, qui exercet operando, quod credit. Per fidem namque ab omnipotenti Deo cognoſcimur. Quid prodeſt ſi eidem redemptori noſtro per fidem iungamur, ſi ab eo moribus ſeparemur. Iſidor. de summo bono lib. 2. cap. 2. Nemo poteſt ad ueram beatitudinem peruenire, niſi per fidem. Beatus autem qui rectè credendo beneuiuit: & beneuiuendo rectam fidem cuſtodit. Christianus enim malus dum ſine euangelij regula uiuit, etiam ipſam fidem, quam uerbo colit, aborta tentatione; facilè perdit. Deus ſi creditur, merito inuocatur & quæritur; at per hoc tunc perfectè laudatur, quando inuocatur, & creditur. Fides nequaquam ui extorquetur; ſed ratione atque exemplis ſuadetur. In corde reſpicit Deus fidem: ubi ſe non poſſunt homines excuſare, qui ore ſimulant ueritatis profeſſionem, & corde retentant erroris impietatem. Sicut nihil proficit fides quæ ore retinetur, et corde non creditur: ita nihil profutura eſt fides, quæ corde tenetur, ſi ore non profiteatur. Multi enim fidem Chriſti ex corde non amant: ſed humano terrore eandem per hypocriſim tenere ſe ſtimulant. Vacua eſt ſine operibus fides; & fruſtra ſibi de ſola fide blanditur, qui bonis operibus non ornatur. Multi fide tantùm chriſtiani ſunt. opere uero à chriſtiana doctrina diſſentiunt. Idem in Synonim. lib. 2. 22. q. 4. In malis promiſſis reſcinde fidem. In turpi uoto muta decretum. Quid incautè nouiſti, ne facias. Impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur.

Iſidorus.

IN hoc capite citantur auctoritates de Spe, & de his, quæ Spei aduerſantur.

Io. Apoſtolus DOminus dicit per os Iohannis epiſt. 1. cap. 3. Omnis qui habet ſpem in filio Dei, ſanctificat
Paulus. ſe, ſicut & ille ſanctus eſt. Paul. Ad Rom. cap. 5. Spes non confundit. Ibi cap. 8. Spe enim ſalui facti ſumus. Ad Galath. 5. Nos autem
Iacobus. ex ſpiritu ſpem iuſtitiæ expectamus. Iacob. 1. Petite in fide nihil hæſitantes. Qui enim hæſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui à
Salomon. uento mouetur, & circunfertur. Salo. Prou. 3. Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus uijs tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos. Ibi 10. Expectatio iuſtorum lætitia: ſpes autem impiorum peribit. Eccleſiaſtic. 2. Reſpicite filij nationes hominum, & ſcitote quia nullus ſperauit in domino & confuſus eſt. Quis enim permanſit in mandatis eius & derelictus eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum? Quoniam pius & miſeri-
Auguſtinus. cors eſt dominus, et remittit in die tribulationis peccata. Aug. in Enchiridio. Fides credit; Spes & charitas orant: Sed ſine fide eſſe non poſſunt. At per hæc fides orat. Idem de Vtilitate agendi pœniten. Nemo deſperet. Iudam traditorem non tam ſcelus quod commiſit, quàm indulgentiæ deſperatio fecit
Hieronym. penitus interire. Hieron. in epiſt. Omne opus leue fieri ſolet, quum eius prætium excogitatur: & ſpes præmij ſolatium ſit laboris. Epiſt. 5. 1. partis. Eſt igitur ſpes expectatio rerum omnium quas in fide habemus, per quam ſaluamur.
Ambroſius. Amb. in Hexamer. Tunc magis ſperandum eſt, cùm huma-

na præſidia deficiunt. Super pſal. 12. Spes commodi furatur labores, & metum abſcondit periculi. Greg. lib. 19. Moral. Gregorius. *De ſpe incaſſum præſumit, qui timere Deum in ſuis operationibus renuit. lib. 30. Nobis non ſecurius quicquam, quàm ſub ſpe timere, ne incauta mens aut deſperando se uitijs deijciat, aut extollendo de donis ruat. Ibidem lib. 22. De creatore deſperare eſt ſpem in creatura ponere. Idem lib. 6. Moral. Spes in æternitatem animum erigit, & id circo nulla mala, exterius quæ tolerat, ſentit. Origen. Super Exod. Homil. 9. Futurorum ſpes laborantibus requiem parit, ſicut in agone poſitis dolorem uulnerum mitigat ſpes coronæ. Nec enim ſalus eſſe cuiquam poteſt, niſi prius ſibi propitium faciat deum. Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 4. Qui mala agere non deſunt, uana ſpe indulgentiam de dei pietate requirit. quam rectè quereret, ſi ab actione praua ceſſaret. Metuendum ualde eſt, ut neque per ſpem ueniæ, quam promittit deus, perſeueranter peccemus. neque quia iuſte peccata diſtringit, ueniam deſperemus: ſed utroque periculo euitato, & à malo declinemus, & de pietate dei ueniam ſperemus. Omnis quippe iuſtus ſpe & formidine nitet. quia nunc illum ad gaudium ſpes erigit, nunc ad formidinem terror gehenne adducit. Qui enim ueniam de peccato deſperet, plus de deſperatione quàm de culpa cadit. Deſperatio enim peior eſt omni peccato. Ibidem cap. 14. Nullus deſperare debet ueniam: etiam ſi circa finem uitæ ad pœnitentiam conuertatur. Nulla enim tam grauis eſt culpa, quæ ueniam non habeat. Inceſſanter igitur in corde tuo ſpes & formido conſiſtant: pariter ſint in te timor atque fiducia.*

Origenes.

Iſidorus.

IN *hoc capite citantur auctoritates de Chraritate, quæ ipſe met Deus eſt, & qua prius Deus perpetuò dilexit nos, & miſerans attraxit nos. Item de ea Charitate quæ in nobis eſt, noſtriſq; animabus inhærens, quam Paul. ad Rom. 5. diffuſam eſſe ſcribit in cordibus noſtris. Poſtremò de laudibus & neceſſitate Charitatis.*

Ioan. *DOminus dicit in Euangelio Iohan. 15. Maiorem charitatem nemo habet; quàm ut animam*
Petrus. *ſuam ponat quis pro amicis ſuis. 1. Pet. 4. Ante omnia autem mutuam in uobis met ipſis charitatem habentes, quia charitas operit multitu-*
Paulus. *dinem peccatorum. 1. Paul. ad Corin. 13. Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habuero nihil ſum. Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non emulatur, non agit perperam: non inflatur: non eſt ambitioſa: non quærit quæ ſua ſunt: non irritatur: non cogitat malum: non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem ueritati. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Ad Coloſ. cap. 3. Super omnia charitatem habete, quod eſt uinculum perfectionis. Ad Rom. 12. Charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Io.*
Io. Apoſtolus *Apoſt. 1. cap. 4. Chariſſimi diligamus nos inuicem: quia charitas ex Deo eſt. Si diligimus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta eſt. Deus charitas eſt: et qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit: & nos debemus pro fratribus animam noſtram ponere.*

ponere. Hoc mandatum habemus à Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. Ibi cap. 5. Hæc eſt enim charitas Dei, ut mandata eius cuſtodiamus: & mandata eius grauia non ſunt. Sal. prou. 10. Odium ſuſcitat rixas & uniuerſa delicta operit charitas. Aug. de Doctr. chriſtiana. Sola charitas eſt quæ uincit omnia, & ſine qua nihil ualent omnia, & quæ ubicunque fuerit trahit ad ſe omnia. Idem de laude charitat. Sectamini charitatem dulce ac ſalubre uinculum mentium, ſine qua diues pauper eſt, & cum qua pauper diues eſt. Hæc in aduerſitatibus tolerat, in proſperatibus temperat, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutiſſima, in hoſpitalitate latiſſima, inter bonos fratres lætiſſima, inter falſos patientiſſima. Inter opprobria ſecura eſt, inter odia benefica eſt, inter iras placida, inter inſidias innocens, inter iniquitates gemens, in ueritate reſpirans. Charitas eſt cauſa et mater omnium uirtutum, quæ ſi deſit fruſtra habentur cætera. Si autem adſit recte habentur omnia. Sicut enim radix omnium malorum eſt cupiditas, ita radix omnium bonorum eſt charitas. Tene charitatem, & in ea inuenies omnem ſcientiam. Latiſſimam enim habet diuinarum ſcripturarum doctrinam, cuius cor charitate plenum eſt. Tunc enim homo perfectus eſt, cum charitate plenus eſt. Item in epiſt. beati Ioannis tract. 5. Qui habent charitatem nati ſunt ex Deo: qui autem non habent charitatem, non ſunt ex Deo. Magnum indicium, magna diſcretio, quicquid uis habere, hanc ſolam niſi habeas, nihil tibi prodeſt: alia ſi non habeas, hanc habe, et impleuiſti legem. hæc eſt margarita præcioſa charitas, ſine qua nihil tibi prodeſt quodcunque habueris. Quam ſi ſolam habeas, ſufficit tibi. Ibi tract. 10. Qui claudunt oculos ſuos contra charitatem obdormiſcunt in concupiſcentijs,

Salom.

Auguſt.

& delectatione carnis. Extende charitatem per totum orbem ſi uis Chriſtum amare quia membra Chriſti per orbem iacent. Sicut enim corpus ſine ſpiritu, hoc eſt ſine anima mortuum eſt; ita anima ſine ſpirituſancto, ideſt ſine charitate mortua deputabitur.

Ambroſius. Ambr. Sicut ſine uia nullus peruenit quo tendit, ita ſine charitate, quæ eſt Dei uia, non poſſunt ambulare homines, ſed errare. Eos autem quos ad tollerantiam paſſionum fortes Dei charitas reddidit, nulla delectatio carnis, nulla uoluntas mala blande corrumpit.

Gregorius. Greg. Vna quippe & ſumma eſt probatio charitatis, ſi & ipſe diligitur, qui aduerſatur, & qui bonum impedit. Amandi enim ſunt proximi, impendenda charitas omnibus, & propinquis & extraneis: nec tamen pro eadem charitate à Dei amore flectendum eſt. Idem in Homil. Sicut enim multi arboris rami ex una radice prodeunt, ſic & multæ uirtutes ex una charitate generantur. Nec habet aliquid uiriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis. Ille ueram charitatem habet qui amicum diligit in Deo, et inimicum propter Deum. Pro inimico nihil poſtulat, qui pro eo ex charitate non orat. Lex Chriſti charitas eſt Lib. 10. Mor. Charitas ad cuncta uirtutum facta dilatatur. Huius autem charitatis initium eſt dilectio Dei, et proximi. Qui charitatem habet, etiam alia dona percipiet. Is autem qui non habet, etiam bona quæ percepiſſe uidebatur, amittet. Neceſſe eſt ergo ut erga charitatis uinculum uigilemus. Tanto nanque amplius peccati rubigo conſumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne crematur. Idem in Paſtorali. Tunc enim ad alta charitas mirabiliter ſurgit, cum ad ima proximorum ſe miſericorditer inclinat. & quæ benignè deſcendit ad infima, ualenter recurrit ad ſumma. Virtus ueræ cautionis eſt celſitudo charitatis.

Lata quippe charitas eſt, & longanimiter portat. Vires quas imperitia denegat, charitas adminiſtrat. Plerunque charitas quibusdam occupationibus præpedita & integra flagrat in corde, & tamen non monſtratur in opere; quia & cum ſol nube tegitur, non uidetur in terra, & tamen ardet in cœlo; & ſic ſi occupari charitas ſolet, intus ſui ardoris exurit uim, & foris flammas operis non oſtendit. A diſſenſionis malo continere linguam ſuam debet, qui nouit & diligit uinculum charitatis. Hier. ſuper epiſt. ad Galath. & eſt 1: 4. 1. Vide quantum bonum eſt charitas: ſi ita martyrium fecerimus, ut noſtras uelimus ab omnibus reliquias uenerari. Et ſi opinionem uulgi ſectantes intrepidi ſanguinem fuderimus, & ſubſtantiam noſtram uſque ad mendicitatem propriam dederimus, huic operi non tam præmium, quàm pœna debetur: & perfidiæ magis tormenta ſunt, quàm corona uictoriæ. Idem in epiſt. ad Nepotianum. Non memini me legiſſe mala morte mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit. Habet enim multos interceſſores apud Deum: & impoſſibile eſt multorum preces non exaudiri. Idem & habetur diſt. 86. Qui clementiam non habet, nec induti ſunt uiſcera miſericordiæ & lachrymarum, quamuis ſpirituales ſint, non adimplent legem Chriſti. Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 3. Quamuis nonnulli fide, atque operibus ſanctis uideantur eſſe participes: tamen quia priuantur charitate fraternæ dilectionis, nullum habent incrementum uirtutis. Nullum præmium charitate penſatur. Sine amore charitatis, quamuis quiſque recte credat, ad beatitudinem peruenire nequaquam poteſt. Tanta eſt charitatis uirtus, ut etiam prophetia & martyrium ſine illa nihil eſſe credatur. Charitas enim uirtutum omnium

Hieronym.

obtinet principatum. Tenenda eſt cum ſanctis uiris unitas charitatis, & quantò ſe quiſque ſubtrahit mundo, tantò neceſſe eſt, ut ſe ſociet bonorum conſortio. Charitas in dilectione Dei & proximi conſtat. Seruat autem in ſe dilectionem Dei, qui à charitate non diuiditur proximi. Qui à fraterna ſocietate ſecernitur, à diuinæ charitatis participatione priuatur. Terrarum longitudo non ſeparat, quos charitas iungit. Ibidem lib. 3. cap. 27. A regno enim Dei ſe ſeparat, qui ſemet ipſum à charitate diſſociat. Charitas eſt perfecta dilectio in Deo & proximo. Omnis enim bonitas ex charitate & humilitate procedit. Baſilius. Qui charitate plenus eſt, tranquillo animo & ſinceriſſimo uultu procedit. Vir autem odio plenus ambulat iracundus. Cæſarius. Veram ergo charitatem, & ueram obedientiam retinentes, nihil de noſtris meritis præſumamus, ſed de Dei miſericordia confidamus. Talia enim ſunt ſine charitate ieiunia, qualis ſine olio lucerna. Nihil prodeſt quòd nos continuis uigilijs laboribusq; confligimur, ſi intra nos charitatem non habemus. Quia nihil prodeſt quòd affligis corpus tuum, ſi nihil proficis in corde tuo. Si charitas uera & humilitas non fuerit, de ſolo habitu religionis præſumere & conſiderare non debemus. Effrem. Charitas columna eſt, & firmamentum in anima ſancta.

Baſilius.

Cæſarius.

Effrem.

IN hoc capite Monalde obſeruantiſſime, auctoritates citatas inuenies de dilectione Dei ſuper omnia, & proximi ſicut ſe ipſum. Dilectio Dei in hoc differt à dilectione proximi, quia diligere Deum eſt uelle ei bonum quod habet, ſcilicet quòd ſit omnipotens & ſumme bonus, & huiuſmodi &c. diligere uerò proximum eſt uelle ei bonum non per eſſentiam, ſed per gratiam. Item diligere Deum eſt in ſe & per ſe: proximum uerò in Deum & propter Deum. Vno itaque habitu charitatis diligitur Deus in ſe & propter ſe, & proximus in Deo, & propter Deum.

DOminus dicit in Euangelio Mathæi 22. & Lucæ. 10. cap. diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum et primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic. Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. In his duobus mandatis uniuerſa lex pendet, et prophetæ. Ioan. 14. Qui diligit me ſermonem meum ſeruabit. Ibi. 15. Si diligeretis me, & uerba mea in uobis manſerint, quodcunque uolueritis petetis, & fiet uobis. Ibi 13. In hoc cognoſcent omnes quòd mei eſtis diſcipuli, ſi uos inuicem dilexeritis. 1. Petr. 1. In fraternitatis amore ſimplici ex corde inuicem diligite. 1. Ioan. cap. 2. Qui diligit fratrem ſuum in lumine uadit, & ſcandalum in eo non eſt: Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, in tenebris ambulat, et neſcit quo uadat: quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Ibi 4. Nos ergo diligamus deum, quoniam ipſe

Mathæus

Lucas.

Ioan.

Petrus.

Io. Apoſtolus

prior dilexit nos. Si quis dixerit, diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. & hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. Qui autem non diligit fratrem ſuum, quem uidet, Deum quem non

Paulus. uidet quomodo ille diligere poterit? Paul. ad Roman. 12. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo enim legis dilectio eſt. Ad Epheſ. 5. Ambulate in dilectione: ſicut & Chriſtus dilexit nos: & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Ad Roman. 8. Deligentibus Deum, omnia cooperantur in bo-

Esaiæ. num. Ad Corin. 2. & Eſaiæ 64. Oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit: quæ præparauit

Salomon. Deus diligentibus illum. Salo. Prou. 17. Omni tempore qui bonus eſt, diligit, & fratris in anguſtijs comprobatur. Eccleſiaſtic. 3. Qui diligit Deum exorabit pro peccatis; et continebit ſe ab illis: & in oratione dierum exaudietur. Ibi 7. In omni uirtute tua dilige eum, qui fecit te: & miniſtros eius ne derelinquas. Ibi 13. Dilige Deum in omni uita tua. et inuoca eum in ſalute tua. Omne animal diligit ſimile ſibi, & ſic omnis homo proximum ſibi. Ibi 27. Dilige proximum tuum, et coniunge fidem cum illo. Sicut qui dimittit auem de manu ſua: ſic qui derelinquit proximum ſuum. Auguſt. de ſpiritu & lit. Quantum Deum diligas, debes ex dilectione legis oſtendere. Vita enim noſtra dilectio eſt, Si uita dilectio eſt, mors odium, hominem cum uincis humana facilitate diabolum autem uincis inimici dilectione. Enutriatur in te dilectio, quæ ſola ducit ad uitam. Idem de laude charitat. Breue præceptum tibi præcipitur. dilige, & fac quod uis. ſiue taceas, dilectione taceas, ſiue clames, dilectione clames: ſiue emendes, di-

lectione emendes: ſiue parcas, dilectione parcas. Idem de Doctri. Chriſtian. Omnes homines æque diligendi ſunt: ſed cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum & temporum, uel quarumlibet rerum oportunitatibus conſtrictius tibi, quaſi quadam ſorte iunguntur. Idem ſuper cantic. 2. Primo diligendus eſt Deus, Secundo parentes, inde filij, poſt domeſtici, qui etiamſi boni ſint, malis filijs ſunt præponendi. Inimicos autem non ſicut te ipſum diligas, ſed ſimpliciter. ſufficit enim quòd odio non habeas. Hieron. in epiſt. ad Demetriadem. Fœlix conſcientia illa, in cuius corde, præter amorem Chriſti, quæ eſt ſapientia, caſtitas, patientia, atque iuſtitia, nullus alius uerſatur amor, nec ad recordationem hominis aliquando ſuſpirat, nec uidere deſiderat: quod cum uiderit, nolit dimittere. In epiſt. ad Nepotia. Crebra munuſcula, & ſudariola, & faſciolas & ueſtes ori applicatas, & oblatos ac deguſtatos cibos, blandasq; ac dulces literas ſanctus amor non habet. Sanctus amor impatientiam non habet. Falſus amor cito deprimitur. Amor ordinem neſcit. Facilius enim negligentia emendari poteſt, quàm amor naſci. Idem in ſermone quodam. Nihil amantibus durum, nullus labor difficilis, Amemus & nos Chriſtum, & ſic facile uidebitur eſſe difficile. Omnem hominem fratrem tuum eſſe iudica. Ambr. de Trinitate lib. 5. Dilectionem firmi chriſtiani nulla uincunt tormenta, amantis enim plus incitatur charitas, ſi eum cuius ſenſit beneficia, prohibeatur amare. In ſermone de aſſumpt. Hoc habet impatiens amor, ut quem deſiderat, ſemper inuenire ſe credat: nec aliud cogitare poteſt, quàm quod diligit. Super epiſt. 2. ad Corinth. Ficta dilectio eſt, quæ in aduerſitate de-

Hieronym.

Ambroſius.

Ambroſius. *ſcrit. Super Beati immaculati. Verè diligit, qui ſine triſtitia, ſine timore, uoluntario potius ſtudio, quàm coacto, præcepta conſeruat. Proximos autem noſtros diligamus ſicut nos, ſed non propter recepta beneficia uel ſperata: ſed propter hoc tantummodo quòd ſunt naturæ noſtræ participes. Acquirit filium cum quis fraternum acquirit amorem. Ibidem ſuper Beati immaculati. Ille intelligit ſuper pauperem, qui largitur pauperi. Nam quid prodeſt miſereri inopis, niſi alimoniam eidem largiaris? ibidem. Hoc eſt occidere hominem, uitæ ſuæ ei denegare ſubſidia. Caue ne inter loculos tuos includas ſalutem inopum, & tanquam in tumulis ſepelias uitam pauperum.* Gregorius. *Greg. in Paſtorali. Nihil prætioſius Deo uirtute dilectionis; Nihil deſiderabilius eſt diabolo extinctione charitatis. quiſquis igitur ſeminando iurgia dilectionem proximorum peremit, diabolo familiarius ſeruit, Moral. lib. 7. Quia duo ſunt præcepta charitatis, Dei uidelicet, & amor proximi. Per amorem Dei gignitur amor proximi. Et per amorem proximi Dei amor nutritur. Nam qui amare Deum negligit, perfectè diligere proximum neſcit. Et tunc plenius in Dei dilectione proficimus, ſi in dilectionis gremio proximi charitatem colligamus. Moral. lib. 21. Inimici dilectio ueraciter cuſtoditur, cum non de profectu deijcimur, nec de ruina eius lætamur. Nemo enim amat aliquem quem non uult eſſe meliorem, & eum ſtantem uoto perſequitur, quem cecidiſſe gratulatur. Probatio ergo dilectionis exhibitio eſt operis. Qui diligit Deum, & opera eius cuſtodit, in illius corde dominus ueniet, & manſionem faciet. Nec enim poſſet quiſquam eum diligere, ſi eum quem diligit non haberet. In proximi enim dilectione diſcitur, qualiter perueniri debeat ad amorem Dei, hi nimirum & proximum diligunt, & tamen illa*

men illa ſublimia dilectionis præmia non aſſequuntur, quia amorem ſuum non ſpiritualiter, ſed carnaliter impendunt. Sicut autem ignis amoris mentem erigit, ita ignis malitiæ mentem urit. Amando enim Deum noſtra in nobis mala ferimus: Diligendo autem proximum in quo prodeſſe poſſumus, feſtinemus. Sicut mors cor interimit, ſic ab amore rerum corporalium æternæ uitæ charitas occidit corpus. huius amoris uirtus hoc agere ſolet in animo, ut quem ipſe ſemper cogitat nullum alium credat ignorare. Sancta enim deſideria dilectionis creſcunt, ſi autem deficiunt, deſideria non fuerunt. Quicquid prouidetur in ſola charitate penſatur. Nec Deus enim uerè ſine proximo, nec proximus uerè diligitur ſine Deo. Charitas illa uera eſt, quæ in Deo diligit amicos, & propter Deum diligit inimicos. Ille enim propter Deum diligit, qui iam & eos diligit, à quibus non diligi ſcit. Baſilius. Vita quæque quantum lata fuerit in amore proximi: tantum alta erit in cognitione Dei. Qui diligit fratrem, in tranquillitate eſt cor eius: fratrem uerò odiens, tempeſtate circundatus eſt. Baſil. in Hexam. Qui uult ueram dilectionem præſtare; Chriſtum diſcat ſuauiter amare. quia Chriſtus amor eſt. Theſaurus indeficiens eſt amor diuinus, quem qui habet; diues eſt, quo quicunque caret, pauper eſt. Vnguentum ſuaue & optimum eſt amor ſummi boni, quo peſtes mentis ſanantur, & cordis oculi illuminantur. Ex tota igitur mente tua, dilige Deum, ut in omnibus actibus tuis placeas illi. Deus enim non uult uerbis tantum diligi, ſed corde puro, & operibus iuſtis. Magis ergo diligamus Deum quàm homines: quia & nos & parentes noſtros proprijs manibus finxit. Cuncta bona, quæ erga nos gerunt quotidie, beneficijs eius aſcribamus. Chriſtus diligendus eſt ſuper parentes. Non enim

Baſilius.

tribuunt parentes ea quæ Chriſtus. Proximum tuum habeto tanquam unum ex membris tuis. Cum nobis Deus magna beneficia præbet, nihil exigit à nobis, niſi ut diligamus eum, & mente noſtra impollutâ ei ſeruiamus, ut ille ſemper in nobis habitet, & nos in illo permaneamus. Iſidorus. *Iſidorus de Summo bono lib.2. cap.3. Non poterit Deum diligere, qui noſcitur in proximi dilectione errare. Totum ergo Chriſtum non diligit, qui hominem odit. Bonorum diſcretio eſt non odire perſonas, ſed culpas: et recta pro falſis non ſpernere, ſed probare. Qui imperfecti ſunt in Dei amore: ſæpe ſe à uitijs ſeparare diſponunt: ſed pondere uitiorum grauati, rurſus ad ea uitia, quæ optant relinquere reuoluuntur. Sicut mors uiolenter ſeparat animam à corpore: ita & dilectio Dei uiolenter ſegregat hominem à mundano & carnali amore. Qui Dei præcepta contemnit, Deum non diligit. Neque enim Regem diligimus, ſi odio leges eius habemus. Diligendo proximum, purgat oculum ad uidendum Deum. Ibi lib.3. cap.28. Duo ſunt erga dilectionem proximi conſeruanda. Vnum ne malum quis inferat, alterum ut bonum intendat. Primum ut caueat lædere, ſequenter ut præſtare & amare diſcat. Nam minus quàm inter duos dilectio eſſe non poteſt. Multum in terra dimerſus eſt qui carnaliter hominem moriturum plus diligit quàm oportet. Quantum bonus eſt, qui pro Deo fratrem diligit: tantum pernicioſus eſt, qui eum pro ſe ipſo amplectitur. Dum rem concupiſcimus temporalem amittimus ſpiritualem. Ibidem cap.30. Dilectio, quæ munere glutinatur, eodem ſuſpenſo diſſoluitur. Dilectio uera in Deo manet, & Deus in ea. Cum Deo manere non poſſunt, qui eſſe in eccleſia Dei unanimes noluere.* Clemens. *Clemens. Stultum eſt enim aliquem plus amare quàm Deum.*

Mentem enim quam repleuerit memoria Dei uirtus , ſpiritui
maligno in ea non dabitur locus . Effrem. Si quis autem dile- Effrem.
xerit Deum, illius in terra non erit mens, ſed ſemper ſuperiora
deſiderat, quæ amauit inde ducatur, inde illuminatur, inde re-
ficitur de dulciſſimo ſonte .

De Compaſſione proximi. Cap. VI.

IN hoc capite citantur auctoritates ad compatiendum proximo, non ſolùm in eius miſerijs, paupertate, & calamitatibus, uerùm etiam in peccatis & uitijs exiſtenti : & eò magis quia per ea perduntur ſempiterna bona, & æternæ ac infernales pœnæ acquiruntur. fructus tandem compaſſionis, utilitas et modus eleganter oſtenditur .

DOminus dicit in Euangelio Mathæi.7. Omnia Mathæus.
quæcunque uultis bona ut faciant uobis ho-
mines, & uos facite illis . Hæc enim eſt lex
& prophetæ. Paul. ad Roman. 12. Gaude- Paulus.
te cum gaudentibus, & flete cum flentibus, neceſſitatibus ſan-
ctorum communicantes . Ibidem 8. Nos tamen compatimur,
ut & glorificemur . Ad Galat. 5. Per charitatem ſeruite in-
uicem. Ibi.6. Si præocupatus fuerit homo in aliquo delicto,
uos, qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſcemodi in ſpiritu lenita
tis, conſiderans te ipſum, ne & tu tempteris. 1. ad Theſſal. 5.
Suſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes 1. Pet. 3. In fide Petrus.
aūt omnes unanimes eſtote, compatiētes, fraternitatis amatores,
miſericordes, modeſti, humiles. Salo. Pro. 14. Qui deſpicit proxi Salom.
mū ſuū peccat: qui aūt miſeretur pauperi, beatus erit. Eccl. 22.

In tempore tribulationis proximo permane fidelis, ut & in hæreditate illius cohæres ſis. Ibi. 27. Qui foueam fodit proximo ſuo in illam decidet. Et qui ſtatuit lapidem proximo ſuo, offendet in eo. Qui laqueum alijs ponit, peribit in illo. Ibi 29. Perde pecuniam propter fratrem & amicum. Ibi. 41. Ne

Auguſtinus. auertas faciem tuam à proximo tuo. Aug. in epiſt. ad Sebaſt. Pia eſt iſta triſtitia, & ſi dici poteſt, bona miſeria: uitijs alienis tribulari, non implicari; mœrere, non hærere; dolore contrahi, non attrahi.

Hieronym. Hieron. in epiſt. Natura hominum prona eſt ad clementiam, & in alieno peccato ſui quiſque miſeretur.

Ambroſius. Amb. de offic. Nihil tam commendat chriſtianum quàm miſeratio charitatis. Idem ſuper Beati immaculati. Pietas amica parentibus, grata Deo, dominum conciliat, neceſſitudines fouet. Dei cultura, merces parentum, filiorum ſtipendium, iuſtorum tribunal, ægenorum portus, miſerorum ſuffragium, indulgentia peccatorum.

Gregorius. Gregor. lib. 19. Moral. Tanto quiſque perfectior eſt, quanto perfectius ſentit alienos dolores. Ibi lib. 20. Tunc plena cordis noſtri compaſſio eſt, quum mala inopiæ pro proximo ſuſcipere non metuimus: ut illum à paſſione liberemus. Ibidem. Plus eſt aliquando compati ex corde, quàm dare: quia quiſquis indigenti perfectè compatitur, minus æſtimat omne quod dat: & rem quamlibet plerunque dat qui non compatitur. Compaſſionem etiam proximi plerunque obſidit pietas falſa. Qui enim dolorem excipit in aliena neceſſitate, crucem portat in mente. Neque enim aliter redemptoris noſtri membra effici poſſumus, niſi hærendo Deo, & compatiendo proximo. Idem in Homil. Si quis uult uenire poſt me, &c. Crux quippè à cruciatu dicitur, et duobus modis tollitur: quum aut per abſtinentiam affligitur corpus, aut per compaſſionem

proximi affligitur animus. Hoc ergo nos debemus exhibere proximis; quod indignis nobis à creatore noſtro conſpicimus exhiberi. Minus proximum amare conuincitur, qui cum eo in neceſſitate illius, etiam ea quæ ſibi neceſſaria ſunt, partitur. Nulla quæ poſſemus fratribus noſtris impendere bona recuſemus. Inde enim ei qui eſt ſuper omnia propinquamus. Sic debemus agere curam noſtram, ut non negligamus curam proximi. Si ergo & quod impendi nobis recte uolumus, alijs impartimur: & quod nobis fieri nolumus, hoc alijs facere deuitemus, iura charitatis illæſi ſeruabimus. Baſilius. Quod tibi accidere non uis, nec proximo tuo cupias euenire. Condole in alienis calamitatibus: ſatiare fletibus in alienis mœroribus. In tribulatione alterius & tu eſto triſtis. Talis eſto alijs, quales optas alios circa te eſſe. Quod non uis pati, nec facias: & ne inferas alijs mala, ne patiaris ſimilia. Ita clemens eſto in alienis delictis, ſicut in tuis: ut nec aliter te, nec aliter alios penſes. Et ſic alios iudica, ut iudicari cupis. Effrem. Cum enim onera noſtra portamus, colluctatorem noſtrum Diabolum confundimus, & ſuperamus: & Dominum noſtrum qui in cœlis eſt honorificamus. Sicut potus aquæ ſitienti in æſtu ſolis: ſic ſermo conſolationis fratri in tribulatione tentationis poſito.

Baſilius.

Effrem.

IN hoc capite citantur anctoritates de miſericordia, quæ, teſte Auguſtino, eſt alienæ miſeriæ in noſtro corde compaſſio, qua utique ſi poſſemus, ſubuenire compellimur, & ideo in fine concluditur, quòd nullus in alio miſericors eſſe poterit, qui prauè uiuendo in ſe miſericors non eſt. & quod neq; Dei miſericordiam poterit mereri, qui ad pauperis precem non fuerit humanus.

Lucas. DOminus dicit in Euangelio Lucæ 6. Eſtote miſericordes, ſicut & pater ueſter miſericors
Mathæus. eſt. Math. 5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Idem cap. 23. Vè uobis qui reliquiſtis, quæ grauiora ſunt legis: iudicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc enim oportuit facere, & illa non omittere. Idem Math. cap. 18. Nonne oportuit & te miſereri conſerui tui: ſicut & ego tui miſertus ſum. Ibi. 9. Miſericordiam uolo & non ſacrificium.
Deuterono. Deuteron. 24. Non negabis mercedem indigentibus & pauperibus.
Paulus. Paul. ad Epheſ. 4. Eſtote autem inuicem benigni, miſericordes. Ad Coloſſen. 3. Induite uos ſicut electi Dei & ſancti, & dilecti, uiſcera miſericordiæ. Ad Timoth. 4. Exerce te ipſum ad pietatem: Nam corporalis exercitatio ad modicum ualet: pietas autem ad omnia utilis eſt.
Iacobus. Iacob. 2. Miſericordia ſuperexaltat iudicium.
Salomon. Salo. Prou. 3. Miſericordia & ueritas non te deſerant. Ibi. 11. Benefacit animæ ſuæ uir miſericors: qui autem crudelis eſt, etiam propinquos abycit. Clementia præparat uitam. Ibi. 14. Miſericordia et ueritas præparant bona. Ibi. 20. Miſericordia

et ueritas cuſtodiunt regem: & roboratur clementia thronus eius. Ibi. 21. Facere miſericordiam & iudicium magis placet apud Deum quàm uictimæ. Eccleſiaſt. 4. In iudicandis populis eſto miſericors. Ibi. 16. Vt pater omnis miſericordiæ faciat locum unicuique ſecundum meritum operum ſuorum. Ibi. 17. Quàm magna eſt miſericordia Dei, & propitiatio illius conuertentibus ad ſe. Ibi. 18. Miſeratio hominis circa proximum ſuũ, Miſericordia autem Dei ſuper omnem carnem. Qui miſericordiam habet & docet, & erudit, quaſi paſtor gregem ſuum cuſtodit. Ibi. 35. Qui miſericordiam facit, offert ſacrificium. Aug. de serm. domi. Beati illi qui ſubueniunt miſeris: quoniam eis rependitur, ut per miſericordem dominum de miſeria liberentur. Nam id ipſum uidetur iuſtum, ut q à potentiore iuuari uult, adiuuet & inferiorem, in quo eſt ipſe potentior. Idem ad Gal. Nihil ad miſericordiam ſic inclinat, quàm proprij periculi cogitatio. Oportet quippè etiam eum, qui miſericordiam requirit, & ipſum pro ſalute ſua aliquid elargiri. In exitu tuo cogita Deum, & in teſtamento tuo relinque pauperibus. Tu illuc uadis, & opera tua permanent. Hieron. 11. in epiſt. Miſericordia affectio eſt, quæ nec uoluntate coercetur, nec rationi ſubijcitur: ſed ipſas pias mentes ad compaſſionem dolentium neceſſario cogit affectu, ita ut ſi peccatum eſſet miſereri, et ſi multum uellem non poſſem non miſereri. Ambr. ad Timoth. 4. Omnis ſumma diſciplinæ chriſtianæ in miſericordia et pietate eſt, quam aliquis ſequens ſi lubricum carnis patitur, ſine dubio uapulabit. In lib. de uiduis. Neceſſitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur. Nulla enim merces Deo melior, quàm ea quæ habet pietatis munera. Idem de offi. Miſericordia largior, ubi fides promptior. Greg. lib. Mor. Ille bene agit, quæ

Auguſtinus. **Hieronym.** **Ambroſius.** **Gregorius.**

pia ſunt, qui ſcit prius ſeruare, quæ iuſta ſunt: ut collatus in proximos riuus miſericordiæ de iuſtitiæ fonte ducatur. Vbi miſericordia quæritur, ibi ſine controuerſia ſalus eſt. Diſciplina ſine miſericordia multum deſtituitur, ſi una ſine altera teneatur. Idem in Moral. Miſericordia à miſero corde uocata eſt, eò quòd unuſquiſque intuetur quempiam miſerum, & ei compatiens de dolore animus tangitur, ipſe cor miſerum Iſidorus. *facit, ut eum à miſeria liberet, cui intendit. Iſidor. Etimolog. lib.10. Miſericors à compatiendo alienæ miſeriæ uocabulum eſt ſortitus: & hinc appellatam miſericordiam quod miſerum* De ſũmo bono lib.3.cap. 64. *cor faciat dolentis alienam miſeriam. Nullus autem in alio miſericors eſſe poterit, qui praue uiuendo in ſe miſericors non* Cyprian. *eſt. Cypria. Neque enim Dei miſericordiam poterit mereri qui miſericors ipſe non fuerit. Neque à diuina pietate aliquid precibus impetrabit, qui ad precem pauperis non fuerit humanus.*

De Eleemoſyna. Cap. VIII.

IN *hoc capite citantur auctoritates de eleemosyna, quæ eſt opus miſericordiæ. In prima autem auctoritate, quæ habetur* Lucæ 11. *et conſimilibus eſt aduertendum quod loquuntur de eleemosyna ordinata, ut oſtendit* Auguſt. *in* Enchiridion *ad* Laurentium *cap.*74. *per totum.*

Lucas. DOminus *dicit in* Euangelio Lucæ 11. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda ſunt uobis.* Ibi. 12. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemosynam. Facite uobis ſacculos qui non ueteraſcunt, theſauros non deficientes in cœlis, quo fur non ap*

propin-

propinquat, neque tinea corrumpit. Tobiæ 12. Melius eſt face re eleemosynam quàm theſauros auri reponere : quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata: et facit inuenire uitam æternam. Actus Apoſt. 10. Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ aſcendent in memoriam in conſpectu Dei. Ibi 20. Beatius eſt plus dare, quàm accipere. Paul. 2. ad Corinth. 9. Qui parce ſeminat, parce et metet. ad Galath. 6. Bonum autem facientes non deficiamus : tempore enim ſuo me temus, non deficientes. Ibidem. Dum tempus habemus opere-mur bonum ad omnes homines, maxime autem ad domeſticos fidei. Salo. Prou. 13. Redemptio animæ uiri diuitiæ ſuæ. Ibi. 14. Qui autem miſerebitur pauperi, beatus erit. Qui calumniatur pauperem exprobat factori eius. Honorat autem eum qui mi-ſerebitur pauperi. Eccleſiaſt, 3. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna reſiſtit peccatis: & Deus proſpector eſt eius, qui reddit gratiam. Ibi 4. Eleemosynam pauperis ne defraudes, et oculos tuos ne tranſuertas à paupere. Animam eſurientem ne deſpexeris, & non exaſperes pauperem in ino pia ſua. Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum an-guſtianti. Rogationem contribulanti ne abijcias & ne auer-tas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. Exaudiet autem illum qui fecit eum. Inclina pauperi aurem tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua. Ibi 7. Exorare & facere eleemosynam ne deſpicias. Ibi 14. Ante mortem benefac amico tuo, & ſecun-dum uires tuas exporrige pauperi. Da pauperi & accipe. Iu-ſtifica animam tuam ante obitum tuum; quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum. Ibi 17. Eleemosyna uiri quaſi ſignacu-

Tobiæ.

Act. Apoſt.

Paulus.

Salom.

Ibi 17. Eleemoſyna uiri quaſi ſignaculum cum ipſo. Ibi 29. Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Propter mandatum aſſume pauperem, & propter inopiam eius ne dimittas illum uacuum. Pone theſaurum in præceptis altiſſimi, et proderit tibi magis quàm aurum. Qui facit miſericordiam fœneratur proximo. Fœnerare proximo tuo in tempore neceſſitatis illius. In largitate enim pau-

Auguſtinus. perum non ſpolia, ſed dona requiruntur. Aug. in sermone de diuit. Eleemoſyna mundat peccata, & ipſa interpellat pro nobis ad dominum, quia quicquid pauperibus dederimus, ipſum integre poſſidebimus. Quamuis largiaris tuum, meliorem eleemoſynam facis, ſi reddas alienum. Alienum autem eſt, quod habemus, ſi non competenter eò utimur ad ſalutem. Idem de uerbis domini. De iuſtis laboribus facite eleemoſynas non de fœnore & uſuris: fidelibus dico, quibus corpus Chriſti erogamus. Hæc enim eſt apud Deum grata eleemoſyna, quæ ex uernacula exhibetur ſubſtantia, non quæ fraudulenta prædatributur. Idem in epiſt. Si uis eſſe mercator optimus, fœnerator ægregius, da quod non potes retinere, ut recipias, quod non poteris amittere. da modicum, ut recipias centuplum. da temporalem poſſeſſionem, ut conſequaris hæreditatem æternam. In serm. quodam. Magna eſt uirtus eleemoſynæ, quæ ardentium criminum globos ſuæ beneuolentiæ fonte refrigerat, & irriguo largitatis obruit incendia delictorum. In tract. de miſeric. Dei. Perfecta eleemoſyna eſt, ut ante occurrat eſurientibus quàm à mendico rogetur. Non enim perfecta pietas eſt, quæ precibus extorquetur. Hieron. ad Demetriadem

Hieronym. uirginem. Ad menſam religioſi, pauperes, & peregrini, cum illis Chriſtum conuiuam eſſe noſcant. In epiſt. Gloria epi-

ſcopi eſt pauperum inopiæ prouidere: ignominia uerò omnium ſacerdotum proprijs ſtudere diuitijs. Quamuis omnem cenſum tuum pauperibus diſtribuas, nihil apud Chriſtum prætioſius erit, quàm quod manibus tuis ipſe confeceris. Idem ſuper Eccleſiaſt. 12. Qui dat indigenti peccatori, non quia peccator eſt, ſed quia homo eſt: non peccatorem, ſed iuſtum hominem nutrit. Ambr. in lib. de Offi. Beatus planè de cuius domo nunquam uacuo ſinu pauper exiuit. Neque enim quiſquam magis beatus, quàm qui intelligit ſuper pauperis neceſſitatem, & infirmi atque inopis ærumnam. In lib. de Offic. diſt. 86. Paſce fame eſurientem, quiſquis enim paſcendo hominem ſeruare poteris, ſi non paueris, fame occidiſti. Super pſal. Beati immaculati. Hoc eſt occidere hominem uitæ ſuæ ei ſubſidia denegare. Caue ne inter loculos tuos includas ſalutem inopum: & tanquam in tumulis ſepelias uitam pauperum. Greg. in regiſtro. Quicquid tribuitur pauperi, ſi ſubtili conſideratione penſetur: non eſt donum, ſed mutuum: quia quod datur, multiplicato ſine dubio fructu recipitur. In lib. 19. Moral. Qui indigenti proximo exteriorem ſubſtantiam præbet, ſed uitam ſuam à nequitia non cuſtodit: rem ſuam Deo tribuit, & ſe peccato. Hoc quod minus eſt obtulit autori, ſed hoc quod maius eſt, ſeruauit iniquitati. Idem in Moral. Ille perfectè tribuit, qui cum eo, quod afflicto porrigit, afflicti quoque animum in ſe ſumit, ut prius in ſe dolentis paſſionem transferat, & tunc contra dolorem illius per miniſterium concurrat. Beneficium debet exhiberi per pietatem, et bonum uerbum tribui per humilitatem. Idem. Sunt enim qui magna diligunt et multa ex his quæ poſſident, egenis diſtribuere pertractant, ut culpas ſuas ante Dei oculos uiſceribus miſericordiæ redimant. Dum

Ambroſius.

Gregorius.

quælibet neceſſaria indigentibus damus, ſua illis reddimus; non noſtra largimur. Terrena quippè oīa ſeruando amittimus, ſed bene largiendo ſeruamus. Quiſquis ergo nunc bona opera indigentibus exhibet, ei ſpecialiter impendit, cuius hæc amore exhibuerit. Baſil. Homil. 1. Panis eſt famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quam in conclaui conſeruas; diſcalciati calceus, qui penes te marceſcit: indigentis argentum, quod poſſides: quocirca tot labefactas, quot ſubuenire uales. Non ſis uanus cum feceris eleemosynam indigenti, neque de illo cui fœneras meliorem expectes. Iſid. de Sum. bono lib. 3. cap. 64. Nulla ſcelera eleemosynis redimi poſſunt, ſi in peccatis quiſque permanſit. Nulla eſt delicti uenia, quando ſic præcedit miſericordia, ut etiam peccata ſequantur. Quamuis quiſq; ſit egens, nullus tamen unde tribuat egēti excuſationem inopiæ poteſt obtendere: quoniam ex præcepto Saluatoris, etiam calicem aquæ frigidæ præcipiamur indigenti præbere. Duæ ſunt eleemosynæ, una corporalis, ſcilicet egenti dare quicquid potueris, altera ſpiritualis: dimittere à quo læſus extiteris. harum prima adhibenda eſt miſeris, ſecunda malis. De rapinis alienis eleemosynam facere, non eſt officium miſerationis, ſed emolumentum magnum eſt ſceleris. Qui enim iniuſtè tollit, iuſtè nunquam diſtribuit. Nec bene alteri præbet, quod ab alio male extorquet. Ne eligas cui miſerearis, ne forte prætereas eum qui magis meretur accipere. Melior eſt beneuolentia dantis, quàm munus quod indigenti tribuitur. Qui ergo cum triſtitia manum porrexerit, fructum remunerationis amittet. Tunc autem bene tribuitur, quando cum mentis hilaritate præbetur. Cyprian. Qui ſecundum Deum eleemosynam facit, Deo credit; & qui habet fidei ueritatem, ſeruat Dei timorem: Qui autem timorem Dei ſeruat, in miſerationibus pauperum Deum cogitat.

Baſilius.

Iſidorus.

IN hoc capite citantur auctoritates de gratia. primò ne ſit uenalis; quia gratis accepiſtis &c.inde per quem facta eſt, quia per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Animaduerte=re autem oportet quòd gratia aliquando ſumitur pro dono à Deo nobis collato, & ſic dona naturæ ſicut ingenium, mentis perſpicacitas gratia dicuntur. quid enim habes, quod non ac=cepiſti? aliquando dicitur donum quodlibet naturæ ſuperadditum; ſicut dicit Apoſtolus 1. ad Corinth. 12. Donationes gratiarum ſunt: & ſic gratia manifeſtatio eſt ſpiritus ad utilitatem eccleſiæ. Aliquando dicitur gratia gratificans, quæ eſt for=ma à Deo nobis gratis data ſine meritis gratum faciens habentem & opus eius bonum reddens. De quibus omnibus quàm plurimæ hic colliguntur auctoritates.

DOminus dicit in Euangelio Mathæi. 10. Gra Mathæus.
tis accepiſtis, gratis date. Ioan. 1. Gratia & Ioan.
ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Petr. 1. Petrus.
cap. 1. Sperate in eam quæ offertur uobis gra=
tia, in reuelationem Ieſu Chriſti. Ibi. 4. Vnuſquiſque ſicut
accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni
diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Actus Apoſt. 15. Per Act. Apoſt.
gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari. Paul. Paulus.
ad Rom. 5. Vbi autem abundauit peccatum, ſuperabundauit
& gratia. Vt ſicut regnauil peccatum in morte, ita & gratia
regnet per iuſtitiam in uitam æternam. Ibi 6. Stipendia enim
peccati mors, gratia autem Dei uita æterna. Ad Epheſ. 4.
Vnicuiq; autem ueſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram

Salom. donationis Chriſti. Solo. Prou.12. Qui bonus eſt, ſibi hauriet à Deo gratiam. Ibi 23. Oculi tui uias domini cuſtodiant. Ibi. 1. Vt addatur gratia capiti tuo. Gratia datur in conſpectu omnis uiuentis. Eccleſiaſt.20. Eſt datum quod non eſt utile: & eſt datum cuius retributio duplex eſt. Ibi 21. In labijs ſapientis gratia inuenitur. Ibi 40. Gratia ſicut paradiſus in benedictionibus, & miſericordia in ſeculo permanet. Aug. in

Auguſtinus. Enchirid. Sola gratia diſcernit redemptos à perditis, quos in unum coaceruat maſſa perditionis, ab origine ducta creationis. in lib. de Baptiſmo paruulorum. Dei gratia cur ad iſtum ueniat, ad illum uerò non: occulta cauſa eſſe poteſt, iniuſta non poteſt. In lib. de natura & gratia. Chriſti gratia, ſine qua nec infantes, nec ætate grandes ſalui fieri poſſunt: non meritis redditur, ſed gratis datur: propter quod gratia nominatur. In ſerm. quodam. Talis eſt gratia ſpiritus ſancti, ut ſi in corde Iuſtitiam inuenerit, conſumit & diſſoluit: ſi per deſiderium, permanſiuum facit: ſi trepidationem, etiam abijcit. Idem de Spiritu et lit. Lex Dei, ciuitas eſt: lex data eſt ut gratia quæreretur, gratia data eſt, ut lex impleretur. Amb. in lib. de Offic.

Ambroſius. Gratia uehementior eſt ad diligendum quàm natura. reddendo uacuatur pecunia: gratia autem et habendo ſoluitur, et ſoluendo retinetur. Super Lucam. Vberior eſt gratia quàm petitio: ſemper enim dominus plus tribuit quàm rogatur. Gre.8. Moral. Dum

Gregorius. nos gratia diuini reſpectus illuminat, cuncta mentis noſtræ nobis abſcondita manifeſtat. Homil.23. In terra datur gratia, ut diligatur proximus è cœlo datur ſpiritus, ut diligatur Deus. Sicut ergo una eſt charitas, & duo præcepta: ita unus ſpiritus, & duo dona. Donum quod in tranquillitate ſumitur, & in tribulatione manifeſtatur. Sunt nanque nonnulli qui donum in-

ligentiæ perceperunt, ſed ſola, quæ carnis ſunt, ſapiunt. in Homil. Ante Dei oculos nunquam eſt uacua manus à gratia: ſi arca cordis plena ſit bona uoluntate. Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 5. Interdum peccantibus nobis Deus ſua dona non retrahit, ut ad ſpem diuinæ propitiationis mens humana conſurgat. Ab illo enim nobis omnia bona gratia præueniente donantur. Profectus hominis donum Dei eſt. Nec à ſe poteſt quiſquam ſed à domino corripi. Non enim quicquam boni habet proprium homo: cuius uia non eſt eius: Cum quiſque aliquod donum à Deo recipit, non appetat amplius quàm quod meruit: nedum alterius membri officium aripere tentat, id quod meruit perdat. Conturbat enim corporis ordinem totum, qui non ſuo contentus officio ſubripit alienum. Multis Dei donis gaudemus: quæ nos ab eo percepiſſe cognoſcimus. Nam quòd ſapientes ſumus: quod diuites: quod potentes exiſtimus: non alterius, ſed potius diuino munere ſumus. Vtamur ergo optime diuinis beneficijs, quatenus & Deum non pœniteat dediſſe: & nobis accepiſſe ſit utile. Munera gratiarum alia iſti: alia uerò illi donantur. Nec dantur ita habere uni ut non egeat altero. Auferre Deus dicitur donum, quod homo non habuit, ideſt quod accipere non meruit. Pleriſque enim Dei dona donantur, perſeuerantia uerò doni non datur. Euſebius Sicut gratis gratia accipitur à Deo. ita gratis eadem miniſtretur.

Iſidorus.

Euſebius.

IN hoc capite aduerte quod iuſtitia aliquando ſumitur pro uniuerſali quadam rectitudine hominis, quæ eſt quædam uniuerſalis uirtus: Aliquando *pro iuſtitia, quæ eſt ipſe met* Deus, *uel (ſicut notarunt summi) poteſt accipi pro uirtute quadam, quæ æqualitatem conſtituit in his, quæ ſunt ad alios, de quibus omnibus, & ipſius quoque iuſtitiæ laudibus cum gratiarum actione cumulatiſſimas hic habes auctoritates.*

Mathæus. DOminus *dicit in* Euangelio Mathæi 6. *Quærite ergo primum regnum* Dei,*et iuſtitia eius: & hæc omnia adijcientur uobis.* Ibi 5. *Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra pluſquam ſcribarum & phariſeorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Ibi 10. *Qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.* Ibi.13. *Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris.eorum.*
Io. Apoſtolus 1. Ioan.3. *Qui facit iuſtitiam iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt.* Ibi.2. *Si ſcitis quoniam iuſtus eſt* Dominus, *scitote quoniam*
Iacobus. *& omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt.* Iacob 3. *Fructus autem iuſti in pace ſeminatur facientibus pacem.* Paul.ad
Paulus. Roman.3. *Sine lege iuſtitia* Dei *manifeſtata eſt, teſtificata à lege & prophetis.* Iuſtitia *autem* Dei *per fidem* Ieſu Chriſti *in omnes & ſuper omnes qui credunt in eum.* Ibi 6. Exhibete *uos tanquam ex mortuis uiuentes, & membra ueſtra arma iuſtitiæ* Deo. Ad Philippen. 1. *sitis ſinceres & ſine offenſa in die* Chriſti *repleti fructu iuſtitiæ per* Ieſum Chriſtum *in gloriam & laudem* Dei. Ibidem *ad* Roman. 5. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: ſic et per unius*

iuſtitiam

iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem uitæ. Et ſicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iuſtitiam, in uitam æternam. David *Pſal. 91. Iuſtus ut palma florebit, ſicut cedrus libani multiplicabitur. Idem Ps. 96. Lux orta eſt iuſto, & rectis corde lætitia. Ps. 111. In memoria æterna erit iuſtus, ab auditione mala non timebit. Sal. Prou. 4. Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit & creſcit uſque ad perfectam diem. Ibi. 10. Iuſtitia liberabit à morte. Non affliget* Dominus *fame animam iuſti, et inſidias impiorum ſubuertet. Memoriam iuſti cum laudibus, & nomen impiorum putreſcet. Opus iuſti ad uitam; uia autem impij ad peccatum. Ibi. 11. Iuſtitia rectorum liberabit eos, & in inſidijs ſuis capientur iniqui. Iuſtus de anguſtia liberabitur, & tradetur impius pro eo. fructus iuſti lignum uitæ: & qui ſuſcipit animas ſapiens eſt. Seminanti iuſtitiam merces fidelis. Ibi 14. Iuſtitia eleuat gentem, miſeros autem facit populos peccatum. Ibi 15. Domus iuſti plurima fortitudo: & eius uota placabilia. Ibi 16. Semita iuſtorum declinat mala; cuſtos animæ ſuæ ſeruat uitam. Ibi 20. Iuſtus qui ambulat in ſimplicitate ſua: beatos poſt ſe filios derelinquet. Ibi 21. Qui ſequitur iuſtitiam & miſericordiam, inueniet uitam, iuſtitiam & gloriam. Ibi 28. Fugit impius nemine perſequente, iuſtus autem quaſi leo confidens abſque terrore erit. Eccleſiaſt 7. Iuſtus perit in iuſtitia ſua: et impius multo uiuit tempore in malitia ſua. Sapient. 1. Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Ibi 3. Iuſtorum animæ in manu* Dei *ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Ibi 4. Iuſtus ſi morte præocupatus fuerit, in refrigerio erit. Ibi 5. Iuſti in perpetuum uiuent, & apud dominum eſt merces eorum. Eccleſiaſt. 9. Viri iuſti ſint tibi conuiuæ, & in timore*

Dauid.

Salomonis

Dei ſit tibi gloriatio. Ibi 12. Benefac iuſto, & inuenies retri-butionem magnam, & ſi non ab ipſo, certe à Domino. Ibi. 18. Ante iudicium para iuſtitiam tibi: & antequam loquaris diſce. Ibi 27. Si ſequeris iuſtitiam, apprehendens illam: & indues quaſi poderem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te in ſempiternum: & in die agnitionis inuenies firmamentum. Ibi 4. Pro iuſtitia agonizare pro anima tua, & uſque ad mortem certa pro iuſtitia: et Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Ibi 35. Oblatio iuſti impinguat altare: & odor ſuauitatis eſt in

Auguſtinus. conſpectu altiſſimi. Aug. de uerb. Apoſtoli. Amanda eſt iu-ſtitia, & in hac amanda, gradus ſunt proficientium, primus eſt, ut amori iuſtitiæ non præponamus omnia quæ delectant. Idem de uera religione. Hæc eſt perfecta iuſtitia, qua potius potiora, & minus minora diligimus. Idem de Agone Chriſti. Humana iuſtitia diuinæ iuſtitiæ comparata iniuſtitia eſt, quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, ſed in ſolis radio poſita tenebratur. Si ego iuſtus ſum, nihil timeo. nemo me conte-rere poteſt. Iuſtus enim confidit ut leo. Hier. ad Demetriadem.

Hieronym. Omnes uirtutum ſpecies uno iuſtitiæ nomine continentur. Homo Deo ſuppoſitus iuſtitiam percipit, comparatus amittit. Quia quiſquis ſe autori bonorum comparat, ſe quod acceperat priuat. In epiſt. ad filiam Mauritij. Iuſtitia non eſt aliud, quàm non peccare, non peccare enim eſt præcepta legis ſeruare. Præceptorum legis obſeruatio duplici genere obſeruationis cuſtoditur, ut nihil eorum quæ prohibentur facias, & cuncta quæ iu-

Ambroſius. bentur impleas. Ambr. In lib. de Paradiſo. Iuſtitia magis alijs quàm ſibi prodeſt, & utilitates ſuas negligit, communia emolumenta præponens. Idem in lib. de Offic. Iuſtus communia pro ſuis habet, & ſua pro communibus. Iuſtus ſemetipſum

prius quàm alios accuſat. Ille enim eſt iuſtus, qui nec ſibi parcit, nec alteri, & occulta ſua latere non patitur. Ibidem. Iuſtitia eſt quæ nihil alienum uendicat, quæ cuilibet dat, quod ſuum eſt, quæ negligit propriam utilitatem, ut ſeruet communem æquitatem. & ſecundum ipſum prima iuſtitia in Deum, ſecunda in patriam, tertia in parentes, quarta in omnes. Greg. in Regiſtro. Summum bonum eſt iuſtitiam colere, ac unicuiq; ſua iura ſeruare, & ſubiectis non ſinere quod poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquum eſt cuſtodiri. Turpe eſt defendere quod non conſtat eſſe iuſtum. Iuſtum autem eſt homines propter iuſtitiam diligere, non autem iuſtitiam propter homines poſtponere. Idem lib. 5. Moral. ſæpe ipſa noſtra iuſtitia ad examen diuinæ iuſtitiæ deducta, iniuſtitia eſt. & ſordet in diſtrictione iudicis, quod in æſtimatione fulget operantis. Sicut nonnunquam grauius eſt peccatum diligere, quàm perpetrare; ita nequius eſt odiſſe iuſtitiam, quàm non feciſſe. Iuſtitia ſi modum non habet, in incredulitatem cadit. Cum mundi finis appropinquat, electi tolluntur, ne deteriora uideant. Sic iuſtis iraſcitur Deus, ut tantum eorum corda per iuſtorum conſortia conſoletur. Iſidor. Multi apud homines reputantur electi, ſed apud Deum reprobi exiſtunt. Et multi apud homines reprobi ſunt, et apud Deum electi ſunt. Nullus autem ſe putet electum, ne forte iam apud Deum ſit reprobus. Idem in lib. 3. de Summo bono cap. 66. Quamuis quiſque ſit iuſtus in hac uita; tamen dum ex corpore iſto egreditur, pertimeſcit ne dignus ſupplitio ſit. Finem iuſtorum optimum uocatio tranquilla commendat. Cyprian. de 12. abuſio. Iuſtitia regis pax eſt populorum, immunitas plebis, munimentum gentis, gaudium hominum terræ fœcunditas, ſolatium pauperum, hæreditas filiorum, & ſibi met ipſi ſpes futuræ beatitudinis.

Gregorius.

Iſidorus.

Cyprian.

HVmilitas (ut ait beatus Auguſtinus) eſt ex intuitu pro-
priæ conditionis & ſui conditoris uoluntaria mentis incli
natio in ſuo imo ordinabili ad ſuum conditorem. hoc modo A-
braham ſecum agens aiebat. Loquar ad dominum Deum meum
cum ſim puluis & cinis Gen. 18. Vnde in hoc capite de hu-
militate pulcherrimæ citantur auctoritates.

Mathæus. DOminus dicit in Euangelio Mathæi 11. Diſci
te à me, quia mitis ſum & humilis corde, &
inuenietis requiem animabus ueſtris. Ibi 18.
Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut par
uuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Quicunque ergo hu
miliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cœlo-
Lucas. rum. Lucæ 14. & 18. Omnis qui ſe exaltat humiliabitur;
Esaiæ. & qui ſe humiliat exaltabitur. Item Eſaiæ prophet. 66. Ad
quem autem reſpiciam, niſi ad paruulum, humilem, & tremen
Petrus. tem ſermones meos. 1. Petr. 5. Omnes enim inuicem humili-
tatem inſinuate, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus uerò dat
gratiam. Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei, &
Iacobus. uos exaltet in tempore uiſitationis. Iacob. 4. Humiliamini
Paulus. in conſpectu Dei, & exaltabit uos. Paul. ad Philippen. 2.
Sitis unanimes ad ipſum ſitientes, nihil per contentionem,
neque per inanem gloriam, ſed in humilitate ſuperiores ſibi
inuicem arbitrantes, non alta conſiderantes, ſed humilibus con
Salom. ſentientes. Salo. Prou. 11. Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & con
tumelia: ubi autem humilitas Dei, ibi erit & ſapientia, Ibi 15.

Timor domini diſciplina ſapientiæ: & gloriam præcedit humilitas. Ibi 29. *Superbum ſequitur humilitas, et humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.* Ibi 16. *Melius eſt humiliari cum mitibus, quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis.* Ibi 18. *Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.* Eccleſiaſtic. 3. *Quantò maior es, tantò te humilia in omnibus, & coram* Deo *inuenies gratiam: quoniam ab humilibus honoratur* Deus. Ibi 13. *Humilia te* Deo, *& expecta manus eius.* Ibi 19. *Eſt qui nequiter humiliat ſe, & interiora eius plena ſunt dolo.* Aug. *de* Verbis *domini.* *Omnes delectat celſitudo, ſed humilitas gradus eſt. Quid tendis pedem ultra te? Cadere uis, non aſcendere à gradu incipe & aſcendiſti.* Idem *ad* Diaſcorum. *Excelſa eſt patria, humilis eſt uia. Ergo qui quærit patriam, quid recuſat uiam?* Deus *humilis factus eſt, erubeſcat homo ſuperbus eſſe. Ille attendit ad laudem* Dei, *cuius ceruicem inclinat humilitas, & non erigit ſupra.* Idem *ſuper* Math. *serm.* 59: *Humilis ſi eris, tutior ambulabis, non præcipitaberis, non laberis,* Hier. *ad* Celantiam. *Humilitatem ſequere, non eam quæ oſtenditur, aut ſimulatur geſtu corporis, aut fracta uoce uerborum: ſed eam quæ puro cordis affectu exprimatur. Aliud enim eſt uirtutem habere: aliud uirtutis ſimilitudinem.* Idem *epiſt.* 27. *Multi humilitatis umbram, ueritatem pauci ſectantur.* Ibidem. *Auferantur omnia figmenta uerborum, ceſſent ſimulati geſtus. Virum humilem patientia oſtendit. Ad ſublimitatem uirtutum non potentia, ſed humilitate uenitur.* Idem *ſuper* Mathæi 19. *Humilitas ſola eſt obſeruatrix & cuſtos, & nihil eſt quod ita* Deo *nos gratos faciat & hominibus, quàm ſi uitæ merito non magni, ſed humilitate infimi uideamur.* Ambr. *ſuper* Lucam *lib.* 7. *Nihil excelſius*

Auguſtinus.

Hieronym.

Ambroſius

humilitate, quæ quaſi ſemper ſuperior neſcit extolli, quia nemo id affectat, quod infra ſe iudicat. Ibidem. Bona humilitas nihil appetendo, totum quod contemnit adipiſcitur. Ambr. in quadam epiſtola. Sæpe flectit humilitas, quod nec uirtus potuit ſuperare, nec ratio. Greg. lib. 8. Moralium. Quiſquis non ſponte ſe humiliat: nequaquam hunc ſequens gloria exaltat. Perit omne quod agitur, ſi non in humilitate cuſtoditur. Idem Homil. 6. Qui ſine humilitate uirtutes congregat, quaſi in uentum puluerem portat. In cunctis ſe deſpicit, qui in ſuis oculis ſe humilem eſſe profitetur. Humilitas autem uera eſt, qua quis de ſe parua æſtimat, & bona alterius ſine inuidia & liuore commendat. Qui ex deſiderio loca ultima tenet, ſemper humilitate in altum non ſe ſubleuat: & cœleſtis regni purpuram mente ſeruat. Humilitas quantum inclinatur ad ima, tantum proficit in excelſum. Tantum enim neceſſe eſt, ut ſe unuſquiſque in humiltate deprimat, quantum, ſi ſit elatus ignorat. Via domini ad cor dirigitur, cum ueritatis ſermo humiliter auditur. Idem ſuper euang. Math. Homil. 9. Tanto quiſque ex munere humilior eſſe debet, quanto ſe obligatorem conſpicit in reddenda ratione. Cor carnale dum huius uitæ gloriam quærit, humilitatem reſpuit. humiles autem donum accipiunt quod à ſe corda ſuperbientium repellunt.

Gregorius.

Origenes. Si humilis & quietus non fuerit homo, non poterit in eo gratia ſpiritusſancti habitare. Baſil. in Hexame. Tria ſunt quæ radicata nutriunt humilitatem, ſcilicet aſſiduitas ſubiectionis, conſideratio propriæ fragilitatis, & conſideratio rei melioris. Idem. Humilis licet habitu uiliſſimus ſit, glorioſus tamen eſt uirtutibus. Superbus autem & ſi decorus uideatur aſpectu, uilis tamen operibus eſt. Iſidor. de Summo bono

Origenes

Baſilius.

Iſidorus.

lib.2. cap.38. Sine humilitate uirtus quælibet, & ſine charitate uitium deputatur. Ibi lib.3. cap.20. Summa uirtus eſt humilitas, & ſummum uitium eſt ſuperbia. Eſto in humilitate fundatus: Eſto omnium nouiſſimus & ultimus, ut ex humilitate exalteris. Minimum te fac omnibus. Nulli te præponas. Nulli te ſuperiorem deputes. ſed exiſtima omnes ſuperiores eſſe tibi. Quamuis ſummus ſis, humilitatem tene. quia ſi humilitatem tenueris glorioſus eris. Quantum enim humilior fueris, tantum te ſequetur gloriæ altitudo. Deſcende ut aſcendas, humiliare ut exalteris: ne exaltatus humilieris. Humilitas autem caſum neſcit, humilitas lapſum non nouit, humilitas lapſum nec paſſa eſt. Qui enim ſibi uilis eſt, ante Deum magnus eſt. Et qui ſibi diſpliceat, Deo placeat. Eſto igitur paruulus in **In Synoni.** *oculis tuis, ut ſis magnus in oculis Dei. Tantum eris ante Deum prætioſior, quantum fueris ante oculos tuos deſpectior. Porta quoque uerecundiam in uultu de recordatione delicti. Puluis es, in puluere ſede. Cinis es, in cinere uiue. In ſummo honore, ſumma tibi humilitas ſit. Non te extollat honor. Omne enim quod ſupereminet plus mœroribus afficitur, quàm* **Lib.3.c.48** *honoribus gaudet. Tanto maior in humilitate perſpicuus eſt homo, quanto magis dignitate prælatus. Cæſarius. Nunquam* **Cæſarius** *enim uera humilitas & uera obedientia ſine charitate aut fuerunt, aut eſſe poterunt. quia ſicuti ignis ſine calore aut ſine ſplendore non eſt, ita & charitas ſine humilitate, & ſine uera obedientia eſſe non poteſt. In uita Patrum. Corporalis la-* **in vita Patr.** *bor dux eſt humilitatis. Omnis enim labor ſine humilitate uanitas eſt, nec ipſa iraſcitur, nec alium iraſci permittit. Humilitas eſt ſi quando peccauerit in te frater tuus, antequam ille pœniteat indulſeris ei. Humilitas autem præcurſor eſt cha*

ritatis . Et ſicut Ioannes præcurſor fuit Ieſu omnes trahens ad eum, ita & humilitas præcurſor eſt charitatis, quam ſi quis non habeat. nec quoque uitam habet.

De Manſuetudine & Temeritate. Cap. XI.

SEcunda uirtus temperantiæ annexa eſt manſuetudo ipſa, quæ moderatur iras. in effectu conuenit cum clementia, ſed differt; quia clementia moderatur exteriorem punitionem: manſuetudo autem diminuit paſſionem uindictæ. Eſt autem uirtus, quia bonum facit habentem. Eſt quoque beatitudo & fructus ſpiritus, quia eius actus ſpiritualem dilectionem inducit. De ea ergo copioſè in præſenti capite dicitur, in quo etiam aliquæ auctoritates de temeritate ponuntur.

Mathæus. DOminus dicit in Euangelio Mathæi 5. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. et Ibi 11. Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.
Paulus. Paulus ad Ephes. 4. Obſecro uos ut dignè ambuletis cum omni humilitate & manſuetudine cũcta patiẽtia ſupportantes. Ad Theſſalonic. 5. Corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, patientes eſtote ad omnes. Ad Titum 3, Omnem oſtendentes manſuetudinem ad omnes homines. 2. ad Timoth. 2. Seruum autem Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem: cum modeſtia corripientem omnes qui reſiſtunt ueritati.
Salomon. Salo. Prou. 3. Illuſores dominus deridet, et manſuetis dabit gratiam. Eccl. 1, Benepla-

Beneplacitum eſt domino fides, & manſuetudo. Ibi 5. *Eſto manſuetus ad audiendum uerbum* Dei, *ut intelligas, & cum ſapientia proferes reſponſum uerum.* Ibi 10. *Fili in manſuetudine ſerua animam tuam, & da illi honorem ſecundum meritum ſuum.* Ibi.3. *In manſuetudine opera tua perfice, et ſuper hominum gloriam diligeris.* Ibi.9. *Homo litigioſus et temerarius in uerbo ſuo odibilis eſt.* Auguſt. de Serm. *domini in monte.* **Auguſtinus.** *Mites ſunt qui cedunt improbitatibus, & non reſiſtunt in malo, ſed uincunt in bono malum. Cum ſint homines per iniquitatem inferiores, ſuperiores ſe putant omnibus hominibus.* Hieron. *ſuper* Math. 5. *Mitis eſt ille, quem non rancor uel ira afficit, ſed omnia æquanimiter ſuſtinet, non irritat nec irritatur, non nocet nec nocere cogitat. Sicut enim ciuitas dirupta & non circundata, ſic eſt uir qui non cum conſilio, ſed furioſitate aliquid agit.* Ambr. *ſuper* Lucam lib. 5. *Quid mihi prodeſt carere ſceleribus, niſi fuero mitis atque manſuetus?* Beatus, *qui ſeueritatem & manſuetudinem tenet, ut altero diſciplina ſeruetur, altero innocentia non opprimatur.* Greg. Moral. *lib.19. par.4. cap.23.* Regat *ergo rigor diſciplinæ manſuetudinem, & manſuetudo ornet ſermone rigorem. Et ſic alterum commendetur ex altero, ut nec rigor ſit rigidus, nec manſuetudo diſſoluta. In rectitudine iuſtitia, in ſimplicitate manſuetudo figuratur. Sæpe enim quiſque nimiæ manſuetudini ſtudens, ſubiectorum uitia aſpicit, atque hæc per furorem cœli corrigere recuſat: fitq; ut eius leuitas & ſibi ſit & ſubiectis inimica.* Iſidor. Ne *quid leuiter agas, nec temerè aliquid facias.* Cypr. Docibilis *ille eſt qui ad diſcendi patientiam humilis eſt, ac mitis.* Leuitas *cupit laudari ſemper. Sicut nauis cum iactatur à fluctibus abſque gubernatore, ita & leuis circunfertur inſtabilis per*

Margin notes: **Auguſtinus.** **Hieronym.** **Ambroſius.** **Gregorius.** *Iſidorus.* *Cyprian.*

in vita Patr. omnes actus ſuos. In uita Patrum. Manſuetum diligit domi-
nus, turbulentum autem repellit à ſe. Sicut enim lucifer in cœ-
lo, & ſicut nix in paradiſo, ſic anima mitis, & mens pura.
Quantum enim quis in lenitate, ac patientia cordis fuerit, tan-
Euſebius. tum in corporis puritate proficiet. Euſeb. Beſtiarum feritas
Dei uirtute manſueſcit, humana uerò rabies nec ferarum mite-
Ioſeph. ſcit exemplis. Ioſephus Inconſulta temeritas neſcit conſilium
ſpectare ducis.

De Simplicitate. Cap. XIII.

SImplicitas proprie uocatur quaſi ſine plica: & quandoque
ſumitur pro puritate et rectitudine conſcientiæ: quandoq;
pro quadam puſillanimitate diſcretioni contraria, quæ negligen-
tia ſiue ſtultitia eſt.

Mathæus. DOminus dicit in Euangelio Math. 10. Eſtote er-
go prudentes ſicut ſerpentes, et ſimplices ſicut
Lucas. columbæ. Ibi 6. & Lucæ 11. Si oculus tuus
fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum
erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, corpus totum tuum
Paulus. tenebroſum erit. Paulus. 2. ad Corinth. 1. Gloria noſtra hæc
erit teſtimonium conſcientiæ noſtræ: ſi in ſimplicitate cordis,
& ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia
Dei conuerſati fuerimus. Ibi 11. Corrumpantur ſenſus ue-
Salom. ſtri, & excidant à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto Ieſu. Salo.
Prou. 11. Simplicitas iuſtorum diriget eos: & ſupplantatio per-
uerſorum uaſtabit illos. Ibidem. Iuſtitia ſimplicis diriget uiam
eius, & in impietate ſua corruet impius. Ibi. 14. Innocens cre-

dit omni uerbo. Ibi 28. Qui decebit iuſtum in uia mala, in inte-
ritu ſuo corruet, & ſimplices poſſidebunt bona eius. Ibi. 29.
Viri ſanguinum oderunt ſimplicem, iuſti autem quærunt ani-
mam eius. Sapientiæ. 1. Sentite de domino in bonitate: & in
ſimplicitate cordis quærite illum. quoniam inuenitur ab his qui
non tentant eum. Aug. ſuper Ioan. Hom. 2. Simplex eris, Auguſtinus.
ſi te mundo non implicaueris, ſed explicaueris: explicando te
à mundo, ſimplex, implicando duplex eris. Hiero. ſuper Oſeæ. Hieronym.
Prudentia abſque ſimplicitate malitia eſt, & ſimplicitas abſque
ratione ſtultitia nominatur. Sancta ruſticitas ſibi ſoli prodeſt,
& quantum ædificat ex uitæ merito eccleſiam Chriſti, tantum
nocet, ſi deſtruentibus ueritatem non reſiſtat. In ſeruo Dei
non corporis cultus, ſed animæ uigor quæritur, quæ carnis in-
firmitate fit fortior. Nec ruſticus & tantum ſimplex quiſquis
ideo ſe ſanctum putet, ſi nihil nouerit: nec peritus aut loquens
in lingua exiſtimet ſanctitatem. Multoq; melius eſt ruſticitatem
ſanctam habere, quàm eloquentiam peccatricem. Venerationi
habenda eſt non uerboſa, ſed ſancta ruſticitas. Fabrica ſpiri-
talis eſt fides firma in corde, galea ſalutis in capite, ſignum
Chriſti in fronte. Verbum ueritatis in ore, uoluntas bona in
mente: dilectio Dei in pietate, præcinctus caſtitate in ardore,
honeſtas in actione, ſobrietas in conſuetudine, ſtabilitas in boni
tate, humilitas in proſperitate, patientia in tribulatione, ſpes in
creatore, amor uitæ æternæ, & perſeuerantia uſque in finem.
Greg. lib. 22. Moral. Nihil ſimplici corde fœlicius: quia ex quo Gregorius.
innocentiam erga alios exhibet, nihil eſt quod pati ab alijs for-
midet. habet enim quaſi artem quandam ſimplicitatem ſuam.
Nec ſuſpectus eſt pati, quod se feciſſe non meminit. At
contra mens praua ſemper in laboribus eſt, quia aut moli-

tur mala, quæ inſerat: aut metuit, ne ſibi hæc ab alijs inferantur. Idem. Si noſtra intentio apud Deum ſimplex fuerit, in eius iudicio noſtra actio tenebroſa non erit. Qui cauti eſſe per rectitudinem neſciunt, nequaquam innocentes perſiſtere per ſimplicitatem poſſunt. Sancta electorum eccleſia ſimplicitas ſuorum, & rectitudinis uias timore inchoat, ſed charitate conſumat. Cum zelo quo quiſque feruet, ſit & temperans: ne ſi plus ferueat quàm oportet, perdat iuſtitiam, cuius ſeruare moderamina ignorat. Sæpe enim quis iracundiæ ſtimulus iunctus contra delinquentes zelo ulciſcendæ iuſtitiæ, pluſquam neceſſe eſt, inflammatur. Iuſtitiæ limitem in ultione tranſiens agit crudeliter, quod ſe iuſtè agere ſuſpicatur. Iſidorus. Sit ingreſſus tuus ſimplicitas, Nihil leuitatis in ſeceſſu tuo appareat.

Iſidorus.

Animus in corporis habitu apparet. Geſtus corporis ſignum eſt mentis. Inceſſus tuus alterius oculos non offendat. Baſil. Deus non uerborum, ſed cordis inſpector eſt: & diligit eos, qui in ſimplicitate cordis ſeruiunt ei. Euſeb. Ea quæ apud homines deſpecta ſunt & in contemptu, habentur in magna gloria apud Deum. Quæ fragilia ſunt per naturam, Charitas Dei per gratiam facit eſſe firmiſſima.

Baſilius.

Euſebius.

De Virginitate. Cap. XIIII.

VIrginitas quandoque ſumitur pro pudicitia mentis cum integritate carnis quantum ad propoſitum ſeruandi eam, ſic uirginitas manſiſſet in beata Lucia, ſi inuita per tyrannum corrupta fuiſſet. quandoque pro pudicitia mentis cum integritate carnis, non ſolum in propoſito, ſed etiam in re ipſa, quæ eſt in carne corruptibili perpetua incorruptionis meditatio: de qua in hoc capite.

DOminus dicit in Euãgelio Math.22. Filij huius Mathæus.
ſæculi trahunt et traduntur ad nuptias. Luc.20. Lucas.
Illi uerò qui digni habentur ſæculo illo et reſur
rectione ex mortuis neque nubunt, neque du-
cunt uxores. neque enim ultra mori poterunt. Aequales enim
angelis ſunt, & filijs Dei, cum ſint filij resurrectionis. Genes. Geneſis.
Virginitas .n. theſaurus impretiabilis eſt. 1. Paul. ad Corint. 7. Paulus.
De uirginibus autem præceptum domini non habeo: conſilium autem do tanquam miſericordiam conſequutus à domino, ut ſim fidelis, quoniam bonum eſt homini ſic eſſe. Alligatus es uxori noli querere ſolutionem. Solutus es ab uxore noli quærere uxorem. Si autem acceperis uxorem non peccaſti: & ſi nupſerit uirgo, non peccauit. tribulationem tamen carnis habebunt huiuſmodi. Qui ſine uxore eſt, ſollicitus eſt, quæ domini ſunt: quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore eſt ſollicitus, eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori: & diuiſus eſt. Et mulier innupta & uirgo cogitat quæ domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi: quomodo placeat uiro. hoc ad utilitatem ueſtram dico,

Auguſtinus. *non ut laqueum uobis iniyciam. Auguſt. epiſt. 128. Beatius eſt in carne imitari uita angelorum quàm ex carne augere numerum mortalium. Hæc eſt uberior fœcundiorq́; fœlicitas non uentre graueſcere, ſed mente grandeſcere: non laceſſere pectore: non uiſceribus terram, ſed orationibus cœlum parturire. Super Ps. 29. Quid prodeſt integra caro, mente corrupta? Melius eſt humile coniugium quàm ſuperba uirginitas. Nihil enim prodeſt uirginitas corporis, ubi operatur pollutio mentis. Tales enim decet dominum habere miniſtros, qui in nulla carnis contagione corrumpantur, ſed potius continentia ſplendeant caſtitatis. Idem ſuper pſal. 17. Quæ autem eſt uirginitas mentis? integra fides, ſolida ſpes, syncera charitas. Idem de bono Virgin. ſuper illud, Virgines enim ſunt. Gaudia uirginum non ſunt eadem cum non uirginibus, quamuis Chriſti: nam ſunt alÿs alia, ſed nullis talia.*

Hieronym. *Hier. Ad Eugenium in epiſt. Virginitas in eo facilior eſt, qui carnis incentiua non nouit, & uiduitas in eo ſolicitior, quod præteritas in eo recolit uoluptates. Multum diſtat inter puritatem uirginalis animæ nulla contagione pollutæ, & ſordidorum eius, quæ multis libidinibus ſubiacuit. Centenarius, primus numerus eſt, qui pro uirginitatis corona uirginibus deputatur. Sexagenarius gradus ſecundus, pro continentiæ labore uiduarum eſt, Tricenarius tertio loco nuptiarum fœdera ipſa dignitas coniunctione teſtatur: At ſi uiduæ conuertantur admiſſo primo gradu, per tertium perueniunt ad ſecundum. Tenera res eſt in fœminis fama pudicitiæ, & quaſi flos puri æris cito ad leuem auram marceſcit. In epist. Quacunque uirtute polleas, quibuſcunque operibus niteas, ſi cingulo caſtitatis careas, omnia per terram trahes. Nihil prodeſt carnem habere uirginem, ſi mente quis*

nupſerit. Ad Demetriadem *epiſt*. 67. *Nunquam detractio ex uirginis ore procedat*. Ambr. de Viduitate. *Virgo quæ Chriſtum requirit, non debet eſſe uulgaris, non in foro, non in plateis, non eſſe uoce quærula, greſſu lubrica, auditu facilis, uilis aſpectu. Superegreditur uirginitas conditionem naturæ humanæ, per quam homines angelis aſſimilantur. maior tamen eſt uictoria uirginum, quàm angelorum. Angeli enim ſine carne uiuunt, uirgines uerò in carne triumphant*. Idem de Offic. *Quanta eſt uirginitatis gratia? quæ meruit à Chriſto eligi, ut eſſet corporale Dei templum, in qua corporaliter habitauit plenitudo diuinitatis. uirgo genuit mundi ſalutem, uirgo peperit uitam uniuerſorum æternam*. Idem de Virg. lib.2. *Quis poteſt maiorem æſtimare pulchritudinem decore uirginis, quæ amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur domino, conſecratur* Deo. Greg. ſuper Ezech. *Flos eſt uirginitas, flos martyrium, flos actio bona. In horto uirginitas, in campo martyrium, bonum opus in thalamo*. Idem ſuper illud Geneſis 19. *In montem ſaluum te fac. Virginitas altus mons eſt, ad quam Angelus hortatur; ſed qui uidet ſe non poſſe aſcendere, maneat in Segor, ideſt in legitimo matrimonio: quia melius eſt mediocri bono uti, quàm per abrupta libidinum præcipitari*. In Moral. *Nulla eſt caſtitas carnis, quàm non commendat humilitas mentis*. Iſidorus libr. 2. de Summo bono cap. 20. *Virginitas nuptijs præfertur. Illud enim bonum eſt, hoc autem optimum. Coniugium conceſſum eſt, uirginitas autem tantum admonita, non iuſſa. Virgines fœliciores ſunt in uita æterna. Qui caſti perſeuerant & uirgines, angelis* Dei *efficiuntur æquales. Amanda eſt pulchritudo caſtitatis, cuius de-*

Ambroſius.

Gregorius.

Iſidorus.

guſtata delectatio dulcior inuenitur, quàm carnis. Caſtitas enim fructus ſuauitatis eſt, et pulchritudo inuiolata ſanctorum. Caſtitas ſecuritas mentis eſt, ſanitas uerò corporis. Omne peccatum per pœnitentiam recipit uulneris ſanitatem, uirginitas autem ſi labitur, nullatenus reparatur. Virgo carne non mente, nullum habet præmium in repromiſſione. Nihil enim prodeſt incorruptio carnis, ubi non eſt integritas mentis. Virgines de ſuis meritis gloriantes, hypocritis comparantur. qui gloriam boni operis foris appetunt, quam intra conſcientiam humiles habere debuerunt. Melius eſt uxorem ducere, quàm pro libidinis ardore perire. Continentia hominem Deo proximum facit, ubi ergo iſta manſerit, ibi & Deus manet. Caſtitas hominem ad cœlum coniungit, & eundem ad cœlum protrahit.

Cyprian. Cyprian. In lib. de Virgin. Nunc nobis ad uirgines ſermo eſt, quarum quò ſublimior eſt gloria, maior eſt cura. Flos enim eſt ille eccleſiaſtici germinis, decus ac ornamentum gratiæ ſpiritualis, illuſtrior portio Ieſu Chriſti. Virginitas eſt ſoror angelorum, uictoria libidinum, regina uirtutum poſſeſſio omnium bonorum. Idem de xii. abuſionibus. Caſtitas eſt ornamentum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo uilium, ſolamen mœrentium, decus religionis, minoratio criminum, multiplicatio meritorum, creatoris omnium Dei amica.

Cæſarius Cæſarius. Nihil prodeſt uirginitatem corporis cuſtodire, ſi oculorum concupiſcentias noluerit euitare. Non enim carnis integritas ſeruatur, ubi animus ſuperbiæ tumore corrumpitur. Longa caſtitas poſt peccatum, imitatrix eſt uirginitatis: Virginitas in corpore nihil proderit, ſi charitas aut humilitas à corde diſceſſerit. Melior eſt humilis coniugalitas, quàm ſuperba uirginitas.

De Securi-

De Securitate. Cap. XV.

Securitas cum ſit pars fortitudinis expellit timorem inordinatum, & eius officium eſt contra fortunæ aſpera ſolatium dare. Et eſt quædam ſecuritas commendabilis; quæ habet puritatem conſcientiæ, continuam peccatorum pœnitentiam, rerum terrenarum contemptum, interni et externi boni amorem & ſinceram dilectionem. Quæ uerò reprehenſibilis eſt, temeraria eſt & negligens. dicitur in Eccleſiaſt. 8. Sunt impÿ, qui ita ſecuri ſunt quaſi facta iuſtorum habeant. De utraque agitur in præſenti capite.

Dominus dicit in Euangelio Marc. 13. *Vigilate* Marcus.
ergo quia neſcitis qua hora Dominus ueſter
uenturus eſt: omnibus dico uigilate. 1. Petr. 4. Petrus.
Eſtote itaque prudentes & uigilate in orationibus. 1. Paul. ad Theſſalon. 5. *Cum enim dixerint homines* Paulus.
pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus.
Salom. Eccl. 9. *Sunt iuſti atque ſapientes & opera eorum in* Salom.
manu Dei, & tamen neſcit homo, utrum amore an odio dignus ſit: ſed omnia in futurum ſeruantur incerta. Ibi. 8. *Sunt impÿ qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta habeant, ſed & hoc uaniſſimum iudico.* Sapientiæ 6. *Qui uigilauerit propter lucem, cito ſecurus erit. Quoniam dignos ſe ipſa circuit quærens: &*
in uÿs ſuis oſtendet ſe illis hilariter. 2. Paralip. 20. *Credite in* Paralipom.
domino Deo ueſtro & ſecuri eritis: credite prophetis eius &
cuncta euenient proſpera. Iob. 11. *Cum te conſumptum pu=* Iob.
taueris, habebis fiduciam propoſita tibi ſpe: & defoſſus ſecu=

Auguſtinus. rus dormies. Requieſces, et non erit qui te exterreat. Aug. de confeſſ.lib.10. Nemo ſecurus debet eſſe in uita iſta quæ tota tentatio nominatur, ut qui fieri potuit ex deteriore melior, non ſiat etiam ex meliore deterior. Idem de ſingularit. cleric. Expedit multò bene timere, q̃ male fidere, et utilius eſt, ut infirmum ſe eſſe cognoſcat, ut fortis exiſtat, q̃ fortis uideri uelit, et infirmus emergat. Idem de lib. arbit. Nemo ſecurus eſt in his bonis, quæ poteſt inuitus amittere. ueritatem autem atq; ſapientiam nemo

Hieronym. amittit inuitus. Hier. de cohabit. cler. et mulier. Nunquam ſecurus cum theſauro latro tenetur incluſus. nec infra unam cauernam habibitans cum lupo tutus eſt agnus. Ipſe uoluit penetrari, qui hoſtem proprium in ſuas partes induxit; et inteſtinum ſibi gladium ipſe ſupponit, qui locum habitationis ſuæ aduerſarij ingreſſibus reſeruauit. Cauendum eſt, ne quod in uobis optimum eſt labatur in uitium. Ideo nobis dominus celauit ſui aduentum, ut penduli ſpectationis incerto ſemper iudicem noſtrũ credamus eſſe uenturum, quem quando uenturus ſit, ignoramus. Greg. in Paſtoral. Quibuſdam ſæpe magnitudo uir-

Gregorius. tutis occaſio fuit perditionis, ut cum de confidentia uirium inordinatè ſecuri eſſent, per negligentiam inordinate morerentur. Mater enim negligentiæ ſolet eſſe ſecuritas. Videndo ergo meretricem. ideſt Magdalenam, de tua liberatione non deſperess ſed etiam Iudam cogitando, securus eſſe non debes. Confidentia enim ſtantem euertit, & deſperatio poſt lapſum exurgere non dimittit. Idem in Moralib. Sæpe mens dum uirtutis ſuæ ſecuritate reſoluitur, inſidiante aduerſario inopinatæ culpæ telo perforatur. & inde à Deo in æternum longè fit, unde ei ad tempus ſine cautelæ cuſtodia propinquauerit. Incaſſum munita sunt cætera, cum locus unus, de quo hoſti

i.

patet aditu, non eſt munitus. Sæpe quem tentationis certamen ſuperare non ualuit, ſua deterius ſecuritas ſtrauit. Si qua eſt præſentis temporis lætitia ita eſt agenda, ut nunquam amaritudo futuri iudicij à memoria recedat. Plerunque hoſtis callidus mentem cum peccato ſupplantat, cum de ruina afflictum reſpicit, & ſecuritatis peſtiferæ blanditus ſeducit. Qui igitur mente ſecurus eſt, de præteritis iniquitatibus ipſe ſibi teſtis eſt: quia innocens non eſt. Cumq; mens ſecura redditur, in corpore animus luxatur. Cum bona fratres agitis, ſemper ad memoriam male acta reuocetis: ut dum cautè culpa cognoſcitur, nunquam de bono opere incaute animus lætetur. horam uerò ultimam dominus noſter idcirco uoluit eſſe incognitam, ut ſemper poſſit eſſe ſuſpecta: ut dum illam præuidere non poſſumus, ad illam ſine intermiſſione præparemur. Iſidor. Neque iuſtus de ſua iuſtitia confidat, neque peccator de Dei miſericordia deſperet: ſed habeat in corde ſpem pariter et metum. Sic ſperet miſericordiam ut iuſtitiam metuat. Sic ſpes indulgentiam erigat, ut metus gehennæ ſemper affligat. Idem de ſummo bono lib. 2. cap. 6. Quamuis iuſtorum conuerſatio in hac uita probabilis ſit, incertum tamen hominibus eſſe ad quem ſint finem prædeſtinati: ſed omnia reſeruari futuro examini. Ibi 13. Quamuis per pœnitentiam propitiatio peccatorum ſit: ſine metu tamen homo eſſe non debet, quia pœnitentiæ ſatisfactio diuino tantum in quemquam pœnitentem penſatur iudicio non humano. Neque enim oportet quandoque pœnitentem de peccatis habere ſecuritatem: Nam ſecuritas negligentiam parit. Negligentia autem ſæpe incautum ad uitia tranſacta reducit. Ibi lib. 3. cap. ultimo. Nullus de Dei iudicio ſecurus eſſe poteſt: cum etiam deotioſis uerbis red- Iſidorus.

denda ſit ratio. Quamuis enim quiſque ſit iuſtus: tamen dum ex corpore iſto egreditur, pertimeſcit, ne dignus ſupplitio ſit.

De Tímore. Cap. XVI.

SPecies timoris ſex ſunt. Prima dicitur timor naturalis. hoc timore timuit Chriſtus Marc. 14. Cœpit Ieſus pauere et tædere. Secunda eſt timor mundanus, qñ plus debito quis timet corpori ſuo et ſic prohibetur. Math. 10. Nolite timere eos, et c. Tertia eſt timor mundanus, quãdo quis nimis timet rebus ſuis ſicuti iudæi. Ioan. Ne fortè ueniant Romani, & tollant locum noſtrum & gentem. Quarta eſt timor ſeruilis, quo quis timens gehennam uel temporalem pœnam continet ſe à peccato. Quinta eſt timor initialis, quem perfecta charitas foras mittit. 1. Ioan. 4. Sexta & ultima eſt timor filialis, qui eſt cum perfecta charitate. de quo ait Pſal. Timor domini ſanctus permanet in sæculum ſæculi, &c. de quibus copiosè in præſenti cap.

Matbæus. Lucas. DOminus dicit in Euãgelio Math. 10. & Lucæ 12. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum, qui poteſt animam & corpus mittere in gehennam. Apocalyp. Apocalyp. 14. Timete dominum & date illi honorem: quia ueniet hora iudicij eius & adorate eum, qui Io. Apoſtolus fecit cœlum & terram. 1. Ioan. 4. Timor non eſt in charitate; ſed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam habet. Qui ergo timet non eſt perfectus in charitate.

1. Petr. 1. In timore incolatus ueſtri tempore conuerſamini. Petrus.
Ibi 2. Deum timete: Regem honorificate. Ibi 3. Conſiderantes in timore caſtam conuerſationem ueſtram. Paul. ad Rom. 8. Paulus.
Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore: ſed accepiſtis ipſum ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus. Abba pater Ad Epheſ. 5. Gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, Deo et patri ſubiecti inuicem in timore Chriſti Ibi 11. Noli altum ſapere, ſed time. Ad Heb. 4. Timeamus fratres ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, exiſtimetur aliquis ex nobis deeſſe. 2. ad Timoth. 1. Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris; ſed uirtutis, dilectionis & ſobrietatis. 1. ad Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue: ut & cæteri timorem habeant.
Deuter. cap. 31. Viriliter agite et confortamini. Nolite timere. Deuterono.
Zachar. 8. Nolite timere, confortentur manus ueſtræ dicit dominus exercituum. Nolite timere. hæc ſunt ergo uerba quæ facietis. Loquimini ueritatem unuſquiſque cum proximo ſuo. Zacharias.
Salo. Prou. 13. Qui timet præceptum in pace uerſabitur. Ibi. 14. Salomon.
Sapiens timet & declinat à malo. Stultus autem tranſilit & confidit. Ibi. 24. Time dominum fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiſcearis. Ibi. 4. In timore domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit ſpes. Timor domini fons uitæ: ut declinet à ruina mortis. Ibi 15. Per miſericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem domini declinat omnis à malo. Timor domini diſciplina ſapientiæ & gloriam præcedit humilitas. Ibi. 23. Non emuletur cor tuum peccatores; ſed in timore domini eſto tota die, & habebis ſpem in nouiſſimo. Ibi 29. Qui timet hominem cito corruet, qui ſperat in domino ſubleuabitur. Eccleſiaſtic. 1. Timenti

dominum bene erit in extremis : & in die deſunctionis eius benedicetur. Timor domini gloria, lætitia, & corona exultationis. Timor domini delectabit cor, & dabit lætitiam & gaudium in longitudine dierum. Initium ſapientiæ timor domini. Corona ſapientiæ timor domini, replens pacem & ſalutis fructum. Radix ſapientiæ eſt timere dominum, & rami illius longæui. Timor domini expellit peccatum; nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Non ſis contumax & incredulus timoris domini, & ne acceſſeris ad illum duplici corde. Ibi. 2. Serua timorem domini, & in illo ueteraſce. Metuentes dominum ſuſtinete miſericordiam eius, & ne deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timetis dominum, credite illi: & non euacuabitur merces ueſtra. Qui timetis domiuum, ſperate in illum : & in oblectationem ueniet uobis miſericordia. Qui timetis dominum, diligite illum : & illuminabuntur corda ueſtra. Qui timent dominum, inquirent quæ beneplacita ſunt ei; & qui diligunt eum, replebuntur lege ipſius. Qui timent dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. Qui timent dominum, cuſtodiunt mandata eius, & patientiam habebunt uſque ad inſpectionem illius. Ibi 7. In tota anima tua time dominum. Ibi. 10. Qui timent dominum, erunt in oculis eius. Ibi 15. Qui timet Deum, faciet bona, & qui continens eſt iuſtitiæ, apprehendet illam. Ibi. 21. Qui timet Deum, conuertetur ad cor ſuum. Ibi 23. Nihil melius eſt, quàm timor Dei, & nihil dulcius quàm reſpicere in mandatis eius. Ibi 25. Timor Dei ſuper

omnia ſe ſuperpoſuit. Beatus homo cui donatum eſt habe-re timorem Dei *. Qui tenet illum cui aſſimilabitur? Timor* Dei *initium dilectionis eius; fidei autem initium agglutinan-dum eſt ei*. Ibi. 33. *Timenti* Deum *non occurrent mala, ſed in tentatione* Deus *conſeruabit illum*. Ibi. 34. *Qui timet do-minum, nihil trepidabit, & non pauebit, quoniam ipſe eſt ſpes eius. Timentis dominum beata eſt anima eius. Oculi domini super timentes eum*. Ibi. 40. *Timor domini ſicut pa-radiſus benedictionis; & ſuper omnem gloriam operuerunt illum*. Auguſt. *ſuper* Pſal. *Timor præſens ſecuritatem ge-nerat ſempiternam. Time ergo* Deum, *qui ſuper omnes eſt, & hominem non formidabis*. Idem *de uerbis domini. Quid timet hominem homo in ſinu* Dei *poſitus? Tu de illius ſinu noli cadere. Quicquid ibi paſſus fueris, ad ſalutem ualebit non ad perniciem*. In epiſt. ad Hierony. *Qui uera uirtu-te fortis eſt, nec temere audet, nec inconſulte timet*. Gregor. in Moral. lib. 1. *Qui timet* Deum, *nihil negligit, timere* Deum *eſt, nulla quæ facienda ſunt, bona præterire*. lib. 2. In *uia* Dei *à timore incipitur, ut ad fortitudinem ueniatur*. Nam *ſicut in uia ſæculi audacia fortitudinem, ita in uia* Dei *audacia debilitatem parit*. Et *ſicut in uia ſæculi ti-mor debilitatem, ita in uia* Dei *timor fortitudinem gignit*. Nullum *genus mortis bono, & recte uiuenti metuen-dum eſt*. Idem *in* Paſtorali. *Ignorat itaque gratiam li-bertatis, quem ligat ſeruitus timoris. Praua mens ſi non prius per timorem auertitur, ab aſſuetis uitijs non emen-datur*. Super Iob .3. *Quum ex peccato præſens pœna me-tuitur, & annexa* Dei *facies non amatur, timor ex timore*

Auguſtinus.

Gregorius.

timore eſt, non ex humilitate. Hiero. ſuper Math. Timor Dei corrigit, timor hominum differt actionem, ſed uoluntatem non aufert, ſed auidiores reddit ad crimen, quos aliquando ſuſpendit à crimine. Idem ſuper Amos lib. 2. Imbecillitas corporis eſt fortitudo animæ; & rurſum fortitudo corporis imbecillitas eſt animæ. Nulla res nos ſic ab omni peccato ſeruat immunes, ſicut timor ſuppliciorum, & amor Dei. Ambr. in epiſt. ad Simplician. Sapiens non metu frangitur, non poteſtate mutatur, non attollitur proſperis, non triſtibus mergitur, nec ut paruulus fluctuat, ut circunferatur omni uento doctrinæ. ſed manet perfectus in Chriſto fundatus charitate, radicatus fide, & timore domini. Qui timet Deum declinat errare: & ad uirtutis ſemitam uias ſuas dirigit. Iſidor. Timor enim ſemper emendat. Timor expellit peccatum, & non reprimit uitium. Timor cautum facit hominem atq; ſollicitum. Vbi uerò timor non eſt, ibi deſolatio uitæ eſt. Vbi uerò timor non eſt, ibi ſcelerum abundantia eſt, Si Deum metuere in tranquillitate uolumus eius iudicium uel percuſſiones attriti timeamus.

Ambroſius.

Iſidorus.

De Tenta-

De Tentatione. Cap. XVII.

EST *tentatio experimenti ſumptio de eo quod tentatur, an ſciat, uel poſſit, uel uelit.* Aduerte *tamen quod aliquando tentat* Deus *non ut alicuius ſibi incogniti experimentum ſumat, ſed ut bonum occultum alijs manifeſtum faciat.* Permittit *nanque* Deus *hominem tentari ut diſcat quoniam multò per arma fortior effectus eſt, uel ne magnitudine donorum extollatur, & ut crediti ſibi theſauri ſignum accipiat.* Nec *tamen imbecilles debent appetere ſe uelle tentari, ſed illud omnino deſiderare quod ſaluator noſter docuit. Et ne nos inducas in tentationem.* De *iſtis igitur in præſenti capite.*

DOminus *dicit in* Euangelio Math. 26. & Marc. 14. Orate & *uigilate ne intretis in* Matheus.
tentationem. Lucæ 8. *Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones: et ſuper omnem uirtutem inimici: & nihil uobis nocebit.* Verum *tamen in hoc nolite gaudere: quia ſpiritus uobis ſubijciuntur.* Gaudete *autem quòd nomina ueſtra ſcripta ſunt in cælis.* 1. Petr. *Oportet contriſtari uarijs tentationibus, ut probatio ueſtræ fidei multo prætioſior ſit auro, quod per ignem probatur.* Ibi 8. *Fratres ſobrij eſtote, & uigilate: quia aduerſarius ueſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide.* 2. Ibi. 2. *Nouit* Deus *pios de tentatione eripere: iniquos uerò in diem iudicij reſeruare cruciandos.* Iacob. 1. *Omne gaudium exiſtimate fratres mei cum in tentationes uarias incideritis: ſcientes quòd probatio fidei ueſtræ patientiam operatur.* Beatus *uir qui ſuffert ten-*

Marcus. Lucas. Petrus.

tatione eripere: iniquos uerò in diem iudicij reſeruare crucian
Iacobus. dos . Iacob.1. Omne gaudium exiſtimate fratres mei cum in tentationes uarias incideritis : ſcientes quòd probatio fidei ueſtræ patientiam operatur . Beatus uir qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ . Ibi 4. Reſiſtite diabolo,& fugiet a uobis . Appropinquate Deo,& appropinquabit uobis 1. Paul. ad Corin. 10. Qui ſe exiſtimat
Paulus. ſtare,uideat ne cadat. Tentatio uos non apprehendat,niſi humana. 2.Ibi 10. Arma militiæ ueſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo . Ibi 13. Vos met ipſos tentate, ſi eſtis in fide ipſi uos probate . Ad Hebr. In eo enim in quo paſſus eſt ipſe & tentatus, potens eſt,& eis qui tentantur auxiliari . Idem 1.ad Corith.10. Fidelis autem Deus eſt,qui non patietur uos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione prouentum,ut poſſitis ſuſtinere . Salo.Eccleſiaſtic.2.Fili accedens
Salom. ad ſeruitutem Dei,& ſta in iuſtitia & in timore : & præpara animam tuam ad tentationem . Ibi 27. Vaſa figuli probat fornax , & homines iuſtos tentatio tribulationis . Ibi 33. Timenti Deum non occurrent mala, ſed in tentatione Deus conſeruabit illum, et liberabit à malis. Ibi 37. Fili in uita tua tenta animam tuam,et ſi fuerit nequam,non des illi poteſtatem. Aug.
Auguſt. ſuper pſal. 60. Vita noſtra in hac peregrinatione non poteſt eſſe ſine peccato: ſine tentatione, quia profectus noſter per tentationem noſtram fit. Nec ſibi quiſquam innoteſcit, niſi tentatus : nec põt coronari niſi uicerit,nec poteſt uincere,niſi certauerit:nec poteſt certare,niſi inimicum et tentationes habuerit. ſuper Pſal. 41. Tantum admittitur diabolus tentare, quantum tibi prodeſt,ut exercearis, ut proberis, ut qui te neſciebas à te
Hieronymus ipſo inueniaris . Hiero. in epiſt. Dum paruus eſt hoſtis, in-

terſice ut nequitia elidatur in ſemine. Nihil conſtantius eo qui uincit diabolum, nihil intolerabilius eo, qui à carne ſuperatur: Si aſtra cœli non ſunt munda in conſpectu DEI, *quantò magis nos homines, quorum uita tentatio eſt. Diaboli ſagittæ ieiunorum atque uigiliarum frigore reſtringendæ ſunt. Grandis ergo uirtus eſt, & ſolicitæ diligentiæ ſuperare quod natus ſis in carne, & non carnaliter uiuere. Hoſtis callidus tarda ad mortem ſupplicia conquirens animas cupit iugulare, non corpora:* Ambr. *in lib. de Noe. Nulla mens eſt, nulla anima, quæ non recipiat etiam malorum motus agreſtes cogitationum. In quadam epiſtola. Tentamenta tua ſi ad te reſpicias, grandia sũt: ſi ad bellatorem fortiſſimum, ludus & umbra certaminis. Deus ipſe omnium rector ac dominus, cum omni angelorum militia certamen tuum expectat, tibíq; contra diabolum dimicanti parat æternitatis coronam. Greg. hom. 2. Plerunque, qui plus in contemplatione rapitur, contingit ut amplius in tentatione fatigetur. Hoſtis enim noſter quantò magis nos ſibi rebellare conſpicit, tanto amplius expugnare contendit. eos enim pulſare negligit, quos quieto iure ſe poſſidere ſentit. In paſt. Humanum eſt in corde tentationem perpeti, dæmoniacum uerò eſt in tentationis certamine, & in operatione superari. Idem in Moral.* Antiquus *hoſtis ex proprio certamine dum ſe ſuccumbere conſiderat, ad alia tentationum bella reſtaurat. Intuetur humani generis uniuſcuiuſque mores, cui uitio ſint propinqui, & illa opponit ante faciem ad quæ facilius nouit inclinare mentem. Hæc agit diuina miſericordia ut ex una eademq; re, ex qua carnalibus dat flagellum, ex ea ſpiritualibus uirtutis præſtet incrementum. Quaſi ergo lupus gregem diſſipat, cum fidelem populum diabo-*

Ambroſius

Gregorius.

lus per tentationem necat. Quamuis occaſio perſecutionis deeſt, habet tamen & pax noſtra martyrium ſuum: quia & ſi carnis colla ferro non ſubdimus: ſpirituali tamen gladio carnalia deſideria in uentre elucidamus. Origenes. Qui bene exit de tentatione, & quem tentatio probabilem reddidit, iſte uenit ad ſuauitatem iudicij. Si ergo uideris aliquando perſecutorem tuum nimium ſeuientem: ſcito quia ab auſtero ſuo demone perurgetur. Omnis homo qui alium in corpore persequitur, prius ipſe in corde perſecutionem ſuſtinere cognoſcitur. Nam ſi etiam ille, quem pœnitentia ſequitur, aliquid de ſubſtantia tulerit, maius ſibi ipſi diſpendium ſequi facit: quia nemo habet iniuſtum lucrum ſine iuſto damno. Iſidorus de Summo bono lib.3. cap. 5. Quamuis dibolus tentationem iuſtis ſemper inferre cupiat, tamen ſi à Deo poteſtatem non accepit, nullatenus adipiſci poteſt quod appetit. Non alibi diabolus fomenta concupiſcentiæ accendit, niſi ubi prius prauæ cogitationis delectationem aſpexerit: qui ſi à nobis ſpernitur, ſine dubio ille confuſus abſcedit. Tanquam inermis diabolus uincitur, quando de aperta iniquitate hominem deprauare conatur. Armatus uerò tunc incedit, dũ per ſpeciem ſanctitatis et uirtutis ea quæ ſancta ſunt, deſtruit, quando & qui decipitur ſua detrimenta non ſentit: ſed tanquam uirtutes quæ uitia ſunt, ſectatur & diligit. In oculis carnalium diabolus terribilis eſt, & in electorum oculis terror eius eſt uilis. Tunc enim bene de ſe iudicant ſancti, quando ab eis Deus, demonum tentamenta fallacia facit intelligi. Diabolus eſt ſerpens lubricus: cuius ſi capiti, ideſt primæ ſuggeſtioni non reſiſtitur; totus in interna cordis dum non ſentitur illabitur. Tunc contra eum quem poſſidet diabolus acrius ſeuit, quando ſe uirtute diuina ab eo expellendum co=

Origenes

Iſidorus.

gnoſcit. Diabolus quando decipere quærit, prius naturam uniuſcuiuſque attendit, & inde ſe applicat, unde aptum hominem ad peccatum aſpexit. Nunquam enim diabolus aduerſus hominem iuſtum pugnare ceſſat. Aut enim tribulationes cordis illi exaggerat, aut dolores corporis ſuſcitat. Sæpe mentem iuſti uarijs uexationum doloribus uis demonum cruciat: unde & interdum uſque ad deſperationis anguſtiam coarctatur. Permanenti autem in Dei amore animæ, & ipſa talis anguſtia ad meritum proficit. Quælibet enim aduerſa iuſtus patiatur, ex Dei utique permiſſu patitur. Quod ſi hoc ipſum ad Dei gloriam humilis referat, iſte qui ſic loquitur non ſeparatur à Deo, ſed coniungitur, qualibet atroci anguſtia torqueatur. Multa iuſtus aduerſa in anima patitur inſtigatione demonum: ſed in talibus tentamentis perire à uita æterna non poteſt, quia pius dominus ad damnationem culpæ non reputat, quod de ſuæ maieſtatis permiſſu, nolens qui patitur portat. Nam ibi peccamus ubi cupiditate uel uoluntate deflectimur. Facile uincimus hoſtem quem uidemus: quem autem non uidemus difficile à nobis expellimus. Tentatio arguit nos, non interficit: Eum autem diabolus iam deglutiſſe dicitur: quem iam perfecto ſcelere deuorare uidetur. Cyprian. Quanto maior fuerit perſecutionis iniuria, tanto iuſtior fiet & grauior pro perſecutione uindicta. In uita Patr. Sicut enim aurum & argentum probat ignis: ſic cor monaci tentatio. Vbi crux Chriſti ſuper induitur, non præualebit malitia diaboli. Euſeb. Nihil terribile eſt, ubi dilectio eſt. Pro nihilo dolor eſt, ubi fides Chriſti eſt. Maior eſt qui nos eripiet, quàm qui tentat.

Cyprian.

in vita Patr.

Euſeb.us.

De Tribulatione. Cap. XVIII.

TRibulatio à tribulo deriuatur. Eſt autem tribulus herba ſpinoſa & pungitiua, unde tribulationes & plagæ. & ſi plerunque per aereas poteſtates fiant, tamen ſine arbitrio omnipotentis Dei *omnino non ſunt. Itaque cum ſint à ſummo bono, amandæ & amplectendæ ſunt. & cùm fuerint in* Chri*ſto capite, & ſint uia ad regnum cœlorum, tanquam res magnæ & pretioſæ habendæ ſunt. de quibus in præſenti capite.*

Apocalyp. Act. Apoſt. Paulus.

DIcit Dominus in Apocal. 3. *Ego quos amo, arguo & caſtigo.* Act, Apoſt. 14. Per *multas tribulationes oportet nos introire in regnum* Dei. 2. Paul. ad Corint. 4. In *omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur.* Aporiamur, *ſed non deſtituimur.* Per*ſecutionem patimur, ſed non derelinquimur.* Humiliamur, *ſed non confundimur.* Deijcimur, *ſed non perimus. Semper mortificationem* Ieſu Chriſti *in corpore noſtro circunferentes, ut & uita* Ieſu *in corporibus noſtris manifeſtetur.* 1. ad Theſſalon. 3. Nemo *moueatur in tribulationibus. Ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſiti ſumus.* Ad Rom. 5. Non *ſolum in ſpe gloriæ filiorum* Dei, *ſed etiam in tribulationibus gloriamur. ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur.* ad Ephes. Peto *fratres ne deficiatis in tribulationibus pro uobis, quæ eſt ſpes ueſtra.* Iudit. 8. Qui Deo *placuerunt, per multas tribulationes tranſierunt fideles.* Ille *autem qui tentationes ſuas non ſuſceperunt cum timore domini, & in patientiam ſuam, exterminati ſunt ab exterminatore, & à ſerpen-*

Iudith.

tibus perierunt. Et nos ergo non ulciſcamur nos pro his quæ patimur, ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe flagella domini, quaſi ſerui qui corripimur ad emendationem, & non ad perditionem noſtram eueniſſe credamus. Tobiæ 3. Benedictum eſt nomen tuum Deus patrum noſtrorum: qui cum iratus fueris miſericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his qui inuocant te. hoc autem pro certo habet omnis qui colit te, quod uita eius ſi in probatione fuit coronabitur, ſi autem in tribulatione fuerit, liberabitur, & ſi in corruptione fuerit, ad miſericordiam uenire licebit. Non enim delectaris in perditionibus noſtris, quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lachrymationem & fletum exultationem infundis. Salo. Eccleſiaſt. 2. Pius & miſericors eſt Deus, & remittit in die tribulationis peccata; & protector eſt omnibus exquirentibus eum in ueritate. Ibi. 35. Specioſa miſericordia Dei in tempore tribulationis, quaſi nubes pluuiæ in tempore ſiccitatis. Auguſt. in serm. quodam. Nullus ſeruus Chriſti ſine tribulatione eſt. Si putas te non habere perſecutiones, nondum cœpiſti eſſe christianus. Super psal. Si promiſſa patris bene agnouisti, non timeas flagellari, sed exhæredari. Idem super Ioan. Quod te dominus permiſit pati, flagellum corrigentis est, non pœna damnantis. Ad hæreditatem ſempiternam erudimur, & flagellari dedignamur. In epist. Non facilè inueniuntur in aduerſitate præſidia, quæ non fuerunt in pace quæſita. Qui in hoc ſæculo flegellari non meretur, in alio in æternum torquebitur. Cum enim à domino flagellamur & patienter accipimus, et humiliter gratias agimus, ſi mali fuerimus, peccatorum indulgentiam accipiemur. Si autem boni ēt beatitudinem conſequemur. Hiero, in epist. ad Heliodo.

Tobias.

Salomon.

Auguſt.

Hieronym.

Quis non tribulari uelit? quis ſe non maledici deſideret, ut mereatur Chriſti uoce laudari, & cœleſti copioſáq; mercede munerari? Vtinam contra domini mei nomen atque iuſtitiam cuncta infidelium turba me perſequatur, & tribulet. In epiſt. ad Cyprian. Quantò in hoc ſæculo perſecutionibus, paupertate, inimicorum potentia, uel morborum crudelitate fuerimus afflicti, tantò poſt reſurrectionem in futuro maiora præmia conſequemur. Qui ſemel recipit mala in uita ſua, non eoſdem cruciatus patitur in morte, quos eſt paſſus in uita. Multò melius eſt ſtomachum dolere quàm mentem. Magna eſt ira, ſi peccantibus non iraſcitur Deus. Medicus enim ſi ceſſauerit curare, deſperat.

Ambroſius.

Ambros. in lib. de morte Satyri. Quid in hac uita non experimur aduerſa? Quid non procellas, tempeſtateſq; perpetimur? Quid non exagitamur incommodis cuius parcitur meritis? Idem de Iſaac. Multi ſunt qui otio quærunt Chriſtum, & non inueniunt, & ſunt qui quærunt eum in perſecutionibus & cito inueniunt. & ipſe in periculis fidelium ſuorum adeſt.

Gregorius.

Greg. lib. 2. Moral. Afflicti terrena perdimus, ſed afflictionem humiliter ſuſtinentes, cœleſtia multiplicamus. lib. 26. Aurem cordis tribulatio aperit, quam ſæpe proſperitas huis mundi claudit. Sanctorum mentes æternitatis præmia præſtolantes, uires ex aduerſitatibus ſumunt: quia creſcente pugna glorioſiorem ſibi non ambigunt manere uictoriam. Electorum deſideria dum præmuntur aduerſitate, proficiunt. Sicut ignis flatu premitur ut creſcat, & unde quaſi extingui cernitur, inde roboratur. Tantò quiſque aduerſitate minus uincitur, quantò contra illam præſciendo paratus inuenitur. Si iniquus quiſque in hac uita permittitur proſperari, neceſſe eſt, ut electus Dei debeat ſub flagelli fræno retineri.

retineri. Nemo quantum profecerit, niſi inter aduerſa cognoſcit: quia unuſquiſque ſuperni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit, ſed quantum perceperit, in aduerſitate perturbationis oſtendit. Tantò maior fiducia mentem roborat, quantò hanc fortior pro ueritate anguſtat afflictio. Iſidor. Soliloq. lib. 1. cap. 4. Semper Deus hos hic uulnerat, quos ad ſalutem perpetuam præparat. Idem de summo bono lib. 3. cap. 1. Ordinata eſt miſeratio Dei, quæ prius hic hominem per flagella emendat à peccato, & poſtea ab æterno ſuplitio liberat. Electus Dei de doloribus huius uitæ atteritur, ut perfectionem uitæ futuræ lucretur. Iuſtè temporalia flagella ad æterna proficiunt gaudia, ideoq́; & iuſtus in pœnis gaudere debet, & impius in proſperitatibus timere. Neque iuſto neque reprobo Deus miſericordiam atque iuſtitiam ſubtrahit. Nam & bonos hic per afflictionem iudicat, & illic remunerat per miſerationem, & malos hic tolerat per temporalem clementiam, et illic punit per æternam iustitiam. In hac enim uita Deus parcit impijs, & tamen non parcit electis: in illa parcit electis, non tamen parcit impijs. Quantò quiſque aut in corpore aut in mente flagella ſustinet, tantò ſe in fine remunerari ſperet. dum multa damnabilia reprobi commiſiſſe uidentur. deſpecti à Deo nullo emendationis uerbere feriuntur. Ibi cap. 2. Gemina est percuſſio Dei, una in bonam partem, qua percutimur in carne ut emendemur. Altera qua uulneramur in conſcientia ex charitate, ut Deum ardentium diligamus. Ideo Deus iustum flagellat, ne de iustitia ſuperbiens cadat. flagellum nanque tunc delet culpam, cum mutauerit uitam. Omnis diuina percuſſio, aut purgatio uite præſentis est: aut initium pænæ ſequentis. Nam quibuſdam flagella ab hac uita inchoant, & in æterna per- Iſidorus.

cuſſione perdurant. Quamuis enim ſi una culpabis non percutitur, una tamen percuſſio intelligitur. quæ hic cœpta, illic perficitur, ut in his, qui omnino non corriguntur, præcedentium percuſſio flagellorum, ſequentium ſit initium tormentorum. Quibuſdam ſecreto Dei iudicio hic male eſt, illic bene, ſcilicet ut dum hic caſtigati corriguntur ab æterna damnatione liberentur. Quibuſdam uerò hic bene eſt, illic male. Porrò quibuſdam & hic male, & illic male eſt, quia corrigi nolentes, & flagellari in hac uita incipiunt, & in æterna percuſſione damnantur. Ibi 4. Murmurare in flagellis Dei, peccator homo non debet, quia maxime per hoc quòd corripitur, emendatur. Vnuſquiſque autem tunc leuius portat quod patitur, ſi ſua diſcuſſerit

ibi. 62. mala pro quibus illi infertur retributio iuſta. Tunc magis ſunt Dei oculi ſuper iuſtos quando eos affligi ab iniquis prouidentia diuina permittitur. Tunc iuſtis gaudia ſupponuntur æterna quando præſenti tribulatione probantur. Quantum enim in hoc ſæculo frangimur, tantum in perpetuo ſolidamur, & quantum in præſenti affligimur, tantum in futuro gaudebimus. Si hic atterimur flagellis, purgati in iudicio inueniemur. Semper Deus hic uulnerat quos ad ſalutem perpetuã præparat. Cypri.

Cyprian. Deſinet unuſquiſque de Deo uel de malis conqueri, ſi quod patitur intelligat ſe mereri. Infirmitatem animæ infirmitate corporis uincamus. Scientes hanc iræ Dei eſſe cenſuram, ut qui beneficijs non agnoſcitur, plagis intelligatur.

De Patientia. Cap. XIX.

EST *autem patientia uirtus contumeliarum, & omnis aduerſitatis impetus æquanimiter portans, uel patientia eſt honeſtatis & utilitatis cauſa rerum arduarum & difficilium uoluntaria ac diuturna perpeſſio. Vnde patientiæ fructus eſt ſuas ſuorumq; iniurias ac cætera mala æquanimiter ferre.* Ea *autem fuſius accepta eſt circa omne difficile et circa omnẽ tentationem, ſtrictè uerò eſt circa paſſiones extrinſecus illatas. Actus uerò patientiæ eſt recipere paſſionem. Itaq; animus nec ſuccumbit, neq; uindictam inferentis appetit, de qua in præſenti capitulo multæ citantur auctoritates.*

D*ominus dicit in* Euangelio *Math.* 5. *Beati pacifici, quoniam filij* Dei *uocabuntur.* Lucæ 21. **Mathæus.** **Lucas.**
In patientia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras, Petr. 1. *cap.* 2. *Hæc eſt gratia ſi propter* Dei **Petrus.**
conſcientiam ſubſtinet quis triſtitias patiens iniuſte. Quæ enim eſt gloria ſi peccantes & collaphizati ſuffertis? ſed ſi benefacientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. *Iacob.* 1. **Iacobus.**
Probatio *fidei noſtræ patientiam operatur: patientia autem opus perfectum habeat, ut ſimus perfecti et integri in nullo deficientes. Ibi.* 5. Ecce *agricola expectat prætioſum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſerotinum: ſic & uos patientes eſtote, & confirmate corda ueſtra, quoniam aduentus domini appropinquabit.* Paul. *ad* Rom. 5. **Paulus.**
Tribulatio *patientiam operatur, patientia probationem, probatio uero ſpem.* Spes *aũt non confundit, quia charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.*

Ad Hebr. 10. *Patientia enim uobis neceſſaria eſt, ut uoluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.* Ad Hebr. 12. *Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in auctorem fidei, & conſumatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſustinuit crucem, confuſione contempta.* 2. Ad Corith. 6. *In omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs, in plagis, in carceribus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in caſtitate & charitate non ficta.* Salo. Prou. 14.

Salom. *Qui patiens eſt, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam.* Ibi. 16. *Melior eſt patiens uiro forti, & qui dominatur animo ſuo expugnatore urbium.* Ibi 19. *Doctrina uiri per patientiam noſcitur.* Ibi 25. *Patientia lenietur princeps, & lingua mollis confringet duritiam.* Eccleſiast. 8. *Peccator centies facit malum, & per patientiam ſuſtentatur.* Eccleſiast. 2. *Suſtine, & humilitate tua patientiam habe, quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines uerò receptibiles in camino humiliationis.*

Auguſt. August. de puero Centurion. 23. q. 4. *Paratus debet eſſe homo iustus & pius patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit, ut potius numerus creſcat bonorum, ut non pari malitia ſe quis numero addat malorum.* Idem in lib. de patientia. *Virtus animi, quæ patientia dicitur, tam magnum Dei donum eſt, ut etiam ipſius qui nobis eam largitur, patientia prædicetur. Quanto patiens eſt Deus noſter in ſuſtinendo peccata noſtra, tanto ſeuerior erit in diſcutiendis actibus noſtris.*

Hieronymus. Hiero. *Si Chriſtus pax eſt credentium: quicunque ſine pace eſt, conſequenter nec Chriſtum habet. Apud chriſtianos enim non qui patitur, ſed qui facit contumeliam miſer eſt. Grauius eſt ſuſtinere quem*

nolis, quàm deſiderare quem diligis. Sicut ad proprias iniurias patientes eſſe debemus, ita ſi aliquem uiderimus erga Deum ore ſacrilego blaſphemantem, illic tenere patientiam non debemus, ſed reſiſtere ſacrilego, & os blaſphemum ueritatis reprehenſione damnare. Ambr. Ad faciendam publicam patientiam fingunt, & in animo iracundiæ uires abſcondunt. Ad nocendum parati cum nocendi tempus inuenerint. Tribus modis uirtus patientiæ exerceri ſolet. Aliquando nanque à Deo, aliquando ab antiquo aduerſario, aliquando à proximo ſuſtinemus aduerſa. A proximo nanque perſecutiones, damnationes, & contumelias, ab antiquo aduerſario tentamenta, à Deo autem flagella toleramus. Idem ſuper Beati immaculati. Illud eſt magnificum, ſi ſubiectus contumelijs iudicium Dei laudes, ſi uexatus ægritudine, iudicio Dei deputes, ſi te inopia præmit, non reuocet, quo minus laudes iuſtititiam Dei. Greg. ſuper Ezech. Nulla ſunt bona quæ agimus, ſi non æquanimiter proximorum mala toleramus. Idem in homil. super Euang. Cum audieritis prælia. Patientia enim eſt aliena mala æquanimiter perpeti, contra eumquoque qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Ibidem. Cum audieritis. Plerunque patientes uidemur, quia retribuere mala non poſſumus, ſed idcirco malum non retribuit, qui nequaquam ualet, proculdubio patiens non est, quia patientia non in oſtentatione requiritur, ſed in corde. In Deo poſſeſſio animæ in uirtute patientiæ ponitur, quia radix omnium, cuſtosq; uirtutum patientia eſt. Per patientiam enim poſſidemus animas noſtras, quia dum nobis ipſis dominari diſcimus, hoc incipimus poſſidere, quod ſumus. Idem ſuper Ezech, homil. 7. Patientia uera eſt, quæ ipſum amat quem portat. Nam toleraſſe & odiſſe non eſt uirtus manſuetudi-

Ambroſius.

Gregorius. ſup Ezech. homil. 7.

idem Ambr.

Gregorius

nis, ſed uelamentum furoris. Ibi homil. 35. Nos ſine ferro & flamma martyres eſſe poſſumus, ſi patientiam in animo ueraciter cuſtodiamus. Idem ſuper euang. 35. Doctrina uiri per patientiam noſcitur, tanto ergo minus quiſque oſtenditur doctus quanto minus patiens eſt. Nec enim poteſt ueraciter bona docendo impendere, ſi uiuendo neſciat æquanimiter aduerſa tolerare. Perfecti enim doctoris eſt, aliorum improbitatem patienter ſufferre, ut ſe nouerit ab iniquis patienter obſeruari. Igitur cum patientia relinquitur, etiam bona reliqua quæ geſta ſunt, deſtruuntur. Idem lib. 30. Moral. Glorioſius eſt iniuriam tacendo fugere, quàm reſpondendo ſuperare. Supernus arbiter noſter & ſi pondus conſiderat in retributione; tamen uires penſat in pondere. Quantum læta mens fuerit per amorem; tantum erit & patiens per longanimitatem. Tantum quiſque portat per Chriſtum, quantum amat. Si enim amas, portas, ſi deſiſtis amare, deſiſtis & tolerare. Quæ enim minus diligimus, minus & toleramus. Irruente faſtigio citius facta proximi adducuntur in grauitudine ponderis, quàm nobis non leuigat pœnam charitatis. Baſilius. Pacificus homo conſortium angelorum merebitur, inuidus autem particeps demoniorum efficitur. Qui patienter tolerat mala, in futuro coronam merebitur. Pax enim effugat diſcordias, Inuidia autem copulat eas. Sicut pax ſecreta mentis illuminat, ita inuidia occulta cordis occæcat. Homo pacificus ſecurã poſſidet mentem, inuidus autem in tribulatione eſt ſemper. Fili ſi cupis patientiam habere, mone prius te ipſum, & ad mandata diuina excita mentem tuam. Ex abundantia pacis uel lætitiæ pacificus homo dinoſcitur, et ex uultu marcido furore plenus inuidus demonſtratur. Vir benignus ſi patiatur etiã iniuriam pro nihilo

idem ſuper Prou. 19.

Baſilius.

ducit. iniquus autem paruum uerbum audiens à proximo contu melias arbitratur. Qui enim *amplectitur pacem in mentis ſuæ hoſpitio manſionem præparat Chriſto, quia Chriſtus pax eſt, & in pace requieſcere conſueuit*. *Si quis tibi intulerit mala, ne iraſcaris, ſed dole potius pro eo, quia Deus illi iraſcitur.* *Iſidor. de summo bono lib.3. cap. 62.* Qui *uitæ futuræ præmium diligenter excogitat, mala omnia uitæ præſentis æquanimiter portat*. Ibi. 63. Grauius *torquetur impius mundi exagerando commoda, quàm iuſtus tolerando aduerſa*. Qui *enim bona mundi diligit, uelit nolit, timoris & doloris pœnæ ſuccumbit*. Patienter *ab uno ferendum eſt quod multis accidit*. Pœna *enim huius mundi breuis eſt, & qui affligit, & qui affligitur mortalis eſt*. Habeto *patientiam in aduerſis*. Promptior *eſto ad ſuſcipiendam moleſtiam, quàm inferendam*. Contumelias *detrahentium patientia ſuperat*. *Sagittas contumeliæ patientiæ clypeo frange*. Cōtra *linguæ gladium patientiæ præbe ſcutum*. Ibi lib.3.cap. 1. Iuſtus *in pœnis gaudere debet, & impius in proſperitatibus timere*. Iuſte *enim temporalia flagella ad æterna proficiunt gaudia*. Plus *corripitur flagello qui à Deo diligitur, ſi peccauerit*. Valde *enim neceſſarium eſt iuſtum in hac uita & uitijs tentari & uerberari flagellis, ut dum uitijs pulſatur, de uirtutibus non ſuperbiat*. Durius *circa electos ſuos in hac uita* Deus *agit, ut dum fortioribus flagelli ſtimulis feriuntur, nulla oblectamenta præſentis uitæ deſiderent, ſed cœleſtem patriam, ubi certa quies eſt, indeſinenter expectent*. Ibidem *cap.2.* In *hac uita* Deus *tanto magis ſtudet ut parcat, quāto magis expectādo flagellat*, Ibidē *cap.4.* Murmurare *in flagellis* Dei *peccator hō nō debet, qa maxime per hoc corripitur et emēdatur*, Vnuſquisq; *aūt tūc leuius portat quod patitur, quādo*

Iſidorus.

ſua diſcuſſerit mala pro quibus illi iuſertur retributio iuſta. Diſcat non murmorare qui mala patitur, etiam ſi ignoret cur mala patiatur, ſed per hoc iuſte ſe pati arbitretur, per quod ab illo iudicatur; cuius nunquam iniuſta iudicia ſunt, Idem Soliloquiorum lib. 2. Magna eſt uirtus ſi non lædas à quo læſus es. Magna eſt fortitudo ſi etiam læſus remittas. Magna eſt gloria ſi cui potuiſti nocere, parcas. Cypria. Pacificos enim homines & concordes Deus in domo ſua habitare præcepit, ut qui filij Dei eſſe cœpimus in Dei pace maneamus, & quibus ſpiritus unus eſt, unus ſit animus & ſenſus. Sacrificium Deo maius eſt pax noſtra & fraterna concordia. Qui pacem Chriſti, & concordiam rumpit aduerſus Chriſtum facit, qui dicit in Euangelio Ioan. 14. Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis, Pacem quippè quærere debet filius pacis. Neque enim accipere poteſt dolorum & paſſionum coronam, niſi præceſſerit in dolore & paſſione pax. Neque enim poteſt ueraciter bona dicendo impendere, ſi uiuendo neſcit æquanimiter aliena mala tolerare. Patientia fratres chariſſimi non tantum bona cuſtodit, ſed repellit aduerſa. Quiſquis lenis & mitis eſt, dei patris imitator eſt. In uita Patrum. Patiens homo riuulus fontis, omnibus exhibens delectabilem potum. Ioſeph. Vir enim patiens eſt, qui præſentia non timet. & futura cogitat, neſcit trepidare ubi non eſt timor.

Cyprian.

in Vita Patr.

Ioeph.

De Perſecue

De Perſeuerantia. Cap. XX.

EST autem perſeuerantia in ratione benè inſtituta ſtabilis & perpetua permanſio. Vnde perſeuerantiæ extrema ſunt, pertinacia & leuitas. Perſeuerantia dicitur à perſeuero uerbo. Eſt autem perſeuerare cum quadam conſtantia perdurare. & ſeuerus, quod aliquando ſignificat grauem & cenſorium, quaſi ſemper uerus, uel ſequens uerum, & nulla gratia, nullis illecebris mutabilis. De ea ergo quàm plures hic ponuntur auctoritates.

DOminus dicit in Euangelio Math. 10. Qui autem perſeuerauerit uſque in finem, hic ſaluus Mathæus.
erit. Paul. ad Rom. 6. Nunc autem liberati à Paulus.
peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum ueſtrum in ſanctificationem, finem uerò uitam æternam. Idem ad Hebr. 12. In diſciplina perſeuerate, tanquam filijs uobis offert ſe Deus. quis enim filius eſt, quem non corripit pater? Salo. Eccleſiaſt. 7. Melior eſt finis orationis, quàm principium. Salomon.
Eccleſiaſt. 11. Sta in teſtamento tuo, & illo colloquere, et opere mandatorum tuorum ueteraſce. Auguſt. ad Eudox. & habetur 16. q. 1. Vos autem fratres hortamur in domino, ut pro Auguſt.
poſitum ueſtrum in domino cuſtodiatis, & uſque ad finem multæ perſeueretis. Hiero. & habetur de cons. diſt. 5. Quicquid enim neceſſitate fit, cito ſoluitur, quod autem uoluntate Hieron.
accipitur, perſeuerat. Non queruntur in chriſtianis initia, ſed finis. Paulus enim male cœpit, ſed bene finiuit. Iudæ laudantur exordia, ſed finis perditionis damnatur. Ambr. in epiſt. ad Simplic. Sapiens idem eſt animo, non minuitur, non augetur

rerum mutationibus, nec ut paruulus fluctuat, ut circumuolua-tur omni uento doctrinæ, ſed manet perfectus in Chriſto, fundatus in charitate, radicatus fide. Gregorius. *Greg. in Moral. & eſt de pœn. diſt. 3. Virtus boni operis perſeuerantia eſt. Incaſſum quippe bonum agitur, ſi ante uitæ terminum deſeratur, quia et fruſtra uelociter currit, qui priuſquam ad metas uenerit, deficit. Ille bene imolat, qui ſacrificium boni operis uſque in finem debite perducit.* Iſidorus. *Iſidor. de summo bono lib. 2. cap. 7. Tunc enim placet Deo noſtra conuerſio, quando bonum quod inchoamus, perſeuerante fine complemus. Bonum ergo non incepiſſe, ſed perfeciſſe uirtus eſt. Ibidem. Non inchoantibus enim præmium promittitur, ſed perſeuerantibus datur. Ibi cap. 14. Semper in uita hominis finis eſt querendus, quia Deus non reſpicit quales fuerimus, ſed quales circa finem uitæ extiterimus. Vnumquemq; enim de ſuo fine Deus, non autem de præterita uita iudicat.* Cyprian. *Cypri. Ex fine enim ſuo unuſquiſq; aut iuſtificatur, aut condemnatur.*

De Auxilio Dei Cap. XXI.

AVxilium ab augeo es, dicitur, quia per auxilium aliquod augetur. de quo dicitur in Pſal. 120. Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Vnde ad expoſcendum diuinum auxilium multæ in hoc capite traduntur auctoritates.

DOminus dicit in Euangelio Ioan. Ego ſum ui- Ioan.
tis & uos palmites: qui manet in me, & ego in
eo. hic fert fructum multum, quia ſine me nihil
poteſtis facere. Si quis ſine me manſerit mitte
tur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent
eum, & in ignem mittent & ardet. Si manſeritis in me quod-
cunque uolueritis, petetis & fiet uobis. In Actib. Apoſt. Nul- Act. Apoſt.
lus proprijs uiribus ualet ingredi ianuam fidei, niſi pacificante
& operante gratia Dei. Paul. ad Rom. Si Deus pro nobis Paulus.
quis contra nos? Ibi 9. Igitur non uolentis neque currentis,
ſed miſerentis eſt Dei. Ad Hebr. 4. Adeamus ergo cum fi-
ducia ad thronum gratiæ Dei, ut miſericordiam conſequamur,
& gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Ibi. 2. In eo enim
in quo paſſus eſt ipſe & tentatus, potens eſt & eis qui tentan
tur auxiliari. Salo. Prou. 3. Habe fiduciam in domino ex toto Salomon.
corde tuo, & ne paueas repentino terrore, & irruentes tibi
potentias impiorum. Dominus enim erit in latere tuo, & cuſto-
diet pedem tuum ne capiaris. Eccleſiaſt. 2. Quis enim perman
ſit in mandatis eius & derelictus eſt? Aut quis inuocauit eum,
& deſpexit illum? quoniam pius eſt & miſericors Deus.
Ibi 13. Omni uita tua dilige eum & inuoca illum in ſalute
tua. Ibi 51. Inuocabo dominum patrem domini mei, ut non
derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore ſu-
perborum ſine adiutorio. Laudabo nomen tuum aſſidue &
collaudabo illud in confeſſione, & exaudietur oratio mea.
Auguſt. libro de ſpiritu & anima cap. 4. Nemo de Dei Auguſt.
pietate diffidat, quia maior eſt miſericordia ſua, quàm noſtra
miſeria, & quiſquis ad Deum toto corde clamauerit, exau-
diet illum quia miſericors eſt. Super Ioan. ſerm. 19.

Deus tibi totum eſt. ſi eſuris, panis tibi eſt. ſi ſitis, aqua tibi eſt. ſi in tenebris es, lumen tibi eſt. ſi nudus es, immortalitate tibi ueſtis eſt. In Soliloqu. Deus, *quem nemo amittit niſi deceptus, quem nemo quærit niſi admonitus, quem nemo inuenit niſi purgatus.* Hiero. contra Pelagium. Deus *ſemper largitur, ſemper donator eſt. non mihi ſufficit quod ſemel dedit, niſi ſemper det. Peto ut accipiam, et cum accepero rurſus peto. Auarus ſum ad accipiēda* Dei *beneficia, nec illa deficit in dando ipſa, nec ego ſatior in accipiendo, quantò plus bibo, tantò plus ſitio.* In epiſt. 1. *Nihil ibi dicas impoſſibile, ubi adeſt uirtus altiſſimi. Nihil de humana fragilitate cogites, ubi plenitudo ineſt diuinitatis.* Fœlices *ſunt quibus* Deus *ſpes eſt, et omne opus oratio.* Ambr. *ſuper* Lucam. 15. cap. Impios *quæſiuit dominus qui eum non quærebant, et pro eis uoluit mori: quomodo clamantes ad ſe non exaudiet?* Ibi lib. 5. *Vberior eſt* Dei *gratia q̃ precatio: ſemper enim plus tribuit dominus quàm rogatur.* Greg. lib. 2. Moral. Creator *omnium* Deus, *pater omnipotens ubique eſt, & ubique totus eſt.* In *parte non eſt, quoniam ubique eſt. & tunc minus inuenitur, quando is, qui ubique totus eſt, in parte quæritur.* Nunquam *deeſt, & tamen ab iniquorum cogitationibus longè eſt. nec tamen ibi deeſt, ubi longè eſt, quoniam ubi non eſt per gratiam, adeſt per uindictam.* Idem in homil. *ſuper illud* Lucæ: Ecce *cœperunt ſimul excuſare.* Offert Deus *quod rogare debuerat, non rogatus dare uult, quod uix credi poterat, ut largiri dignaretur etiam poſtulatus.* Magna *enim pietas* Dei *omnipotentis ſuper nos afficitur, quæ ſe deſerētes nō deſerit.* Deus *qui perfectorū deſideria diligēter inflammat, hic quandoq; ad perfectionē roborat.* Iſidor. In *omni opere tuo* Dei *auxiliū poſce.* Ioſep. Neceſſe *eſt adeſſe diuinū ubi humanū ceſſat auxiliū.*

Hieronym.

Ambroſius.

Gregorius.

Ioſep.

De Compunctione. Cap. XXI.

Compunctio cordis eſt humilitas mentis cum lachrymis exoriens de recordatione peccati, & timore iudicij. Vnde in præſenti capite multæ citantur auctoritates de fletu ſiue ploratu, compunctione, dolore, & lachrymis.

DOminus dicit in Euangelio Ioan. 16. Amen, *amen dico uobis, quoniam plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit; uos triſtes eritis, ſed triſtitia ueſtra in lætitiam ueniet.* Ioan.
Math. 5. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Paul. Mathæus. Paulus.
ad Rom. 12. *Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus.*
1. Ad Corinth. 17. *Qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes.* Iacob. 4. *Miſeri eſtote lugete* Iacobus.
et plorate. Riſus. n. ueſter conuertatur in luctum, & gaudium
in mœrorem. Salo. Prou. 14. Riſus dolori miſcebitur, & extre Salom.
ma gaudij luctus occupat. Eccleſiaſt. 7. *Melius eſt ire ad domum luctus quàm ad domum conuiuij.* Melior *eſt triſtitia riſu,*
quia per triſtitiam uultus corrigitur animus delinquentis. Aug. Auguſt.
Qui non habet compunctionem, nec quoque mundam habet orationem. Theſaurus eſt bona cordis compunctio, innenarrabile gaudium in anima hominis. Qui in oratione compungitur, ualde illi proficit ad ſalutem. Hiero. *Super Eſaiam. Ora-* Hieronymus.
tio Deum lenit. ſed lachryma cogit. hæc ungit, illa pungit. Idem in epiſt. O lachryma humilis, tua eſt potentia, tuum regnum, tribunal iudicis, non uereris, amicorum tuorum accuſatoribus ſilentium imponis, non eſt qui te accedere uetet, ſi ſola intraueris, uacua non redibis, magis crucias diabolum quàm pœna

inſernalis. Quid plura? uincis inuicibilem, ligas omni- potentem, inclinas filium uirginis. Non minus eſt lau- dandus uir fortis in luctu quàm in bello. Ambr. de obi- tu Valentini. Paſcunt frequenter lachrymæ, & men- tem alleuant fletus, refrigerant pectus, & mæſtum con- ſolantur. Eſt enim pijs affectibus quædam flendi uolun- tas, & plerunque graues lachrymas euaporat dolor.

Ambroſius.

Gregorius. *Gregor. in Paſtoral. de Pœniten. diſt. 3. Vniuſcuiuſque mens tantum pœnitendo compunctionis ſuæ libat lachry- mas, quantum ſe à Deo meminit amiſiſſe per culpas. Cum per orationem compunctio effunditur, uia nobis per quam ad Ieſum in fine peruenitur paratur. Idem in re- giſtro ſuper illud. Axa filia Cale, &c. Irriguum ſupe- rius accipit auima tua, cum ſe lachrymis regni cœleſtis de- ſiderio affligit. Irriguum uero inferius accipit, cum infer- ni ſupplicia flendo pertimeſcit. Reuertentes nos Domi- nus clementer amplectitur, quia peccatorum uita iam indi- gna eſſe non poteſt, quæ fletibus lauatur. Non eſt dubitan dum circa finem iuſtificari hominem pœnitentiæ compun- cti one. Et quia raro id fieri ſolet, metuendum eſt igitur, ne ad finem differatur ſpectata conuerſio. Ne ante occu- pet mors, quàm ſubueniat pœnitentia. Non ergo in fla- tibus noſtris, non in actibus noſtris, ſed in Deo confida- mus. Qua ergo poſt baptiſma inquinauimus uitam, ba- ptizemus lachrymis conſcientiam. Inquinati poſt aquam ſalutis naſcamur ex lachrymis.*

Baſilius. *Baſilius. Vbi ſunt lachry- mæ ibi ſpiritalis ignis accenditur, qui ſecreta mentis illu- minet.*

Iſidorus. *Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 8. Prius enim*

enim lachrymis purganda ſunt uitia quæ geſſimus, & tunc mundata mentis acie id quod quærimus mentis gaudio complectimur; ut dum antea flendo, peccati à nobis caligo detergitur, mundatis cordis oculis libere ſuperna inſpiciantur. Qui uerò lachrymas indeſinenter fundit, & tamen peccare non deſinit, hic lamentum habet, ſed emendationem non habet. Ibi. 10. Compunctio cordis eſt humilitas mentis cum lachrymis, exoriens de recordatione peccati, & timore iudicij. Illa eſt conuerſis perfectior compunctionis affectio, quæ omnes à ſe carnalium deſideriorum affectus repellit, & intentionem ſuam toto mentis ſtudio in Dei contemplationem defigit. Geminam eſſe compunctionem, qua propter Deum anima cuiuſque electi afficitur, ideſt uel dum operum ſuorum mala conſiderat, uel dum deſiderio æternæ uitæ ſuſpirat. Quatuor eſſe qualitates affectionum, quibus mens iuſti tedio ſalubri compungitur, hoc eſt memoria præteritorum facinorum, recordatio futurarum pœnarum, conſideratio peregrinationis ſuæ in huius uitæ longinquitate, & deſiderium ſupernæ patriæ. quatenus ad eam quanto citius ualeat peruenire. Sunt qui non ex uera cordis compunctione ſui accuſatores ſunt. Sed tantum adhuc eſſe ſe peccatores deſignant, ut ex ficta humilitate conuerſionis locum inueniant ſanctitatis. Ibi cap. 13. Multi autem è contra ſemet ipſos peccatores fatentur, & tamen ſemet ipſos à peccato non ſubtrahunt. Amaritudo pœnitentiæ

Amaritudo pœnitentiæ facit animum & ſua facta ſubtilius diſcutere, et dona Dei quæ contempſit fiendo commemorare. Nihil autem peius quàm culpam agnoſcere nec deflere. Ibi cap. 15. Ingemiſcendum eſt iugiter & poſtpoſita ſecuritate lugendum, ne Dei ſecreto & iuſto iudicio deſeratur homo, & perdendus in poteſtate demonum relinquatur. Nam re uera quem Deus deſerit, demones ſuſcipiunt. Lachrymæ enim pœnitentiæ apud Deum pro baptiſmate reputantur. Qua propter dilige lachrymas, ſuaues tibi ſint lachrymæ. Delectent te ſemper planctus & luctus. Eſto tantum pronus ad lamenta quantum fuiſti ad culpam. Qualis fuit tibi ad peccandum intentio, talis ſit ad pœnitendum deuotio. Grauia enim peccata grandia lamenta deſiderant. Effren. Beatus nanque eſt, & uere beatus quiſque habens compunctionem ſecundum Deum. Compunctio ſanitas animæ eſt. Compunctio remiſſio peccatorum eſt. Compunctio illuminatio animæ eſt. Compunctio ſpiritum ſanctum perducit ad se. Compunctio unigenitum filium Chriſtum facit habitare in ſe. Lachrymæ apud Deum fiduciam dant ſemper. Vbi lachrymæ abundant, ibi cogitationes ſordidæ non appropinquant.

Effrem.

De Oratione

De Oratione. Cap. XXIII.

ORatio dicitur oris ratio per quam noſtri cordis intima manifeſtamus Deo. Vnde oratio eſt actus rationis practicæ, ſcilicet quia eſt uel petitio decentium à Deo, uel aſcenſus mentis in Deum. Eſt ergo oratio oſtenſio uoluntatis noſtræ ei à quo impetrare ſperamus id quod deſideramus. de ea ergo in præſenti cap. pulcherrimæ adducuntur auctoritates.

DOminus dicit in Euangelio Math. 6. Tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuum, et clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito, & pater tuus, qui uidet in abſcondito reddet tibi, Ibi 21. Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Ibi 26. Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Marc. 13. Vigilate ergo & orate, neſcitis enim quando dominus domus ueniet ſero, an media nocte, uel galli cantu, an mane, ne cum uenerit repente inueniat uos dormientes. Quod autem uobis dico, omnibus dico. Vigilate. Lucæ. 18. Oportet ſemper orare & non deficere Ibi 21. Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere omnia quæ uentura ſunt, & ſtare ante filium hominis. Iacob. 5. Triſtatur autem aliquis ueſtrum oret æquo animo & pſallat. Infirmatur quis in uobis inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes cum oleo in nomine domini. & oratio fidei ſaluabit infirmum & alleuiabit eum dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum peccata ueſtra, & orate pro inuicem ut ſaluemini. Multum enim ualet deprecatio iuſti aſſidua. 1. Pauli ad Corinth. 14. Orabo

Mathæus. Marcus. Lucas. Iacobus. Paulus.

ſpiritu, & orabo mente. Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. 1. ad Theſſalonic. 5. Semper gaudete, ſine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite. 1. ad Timoth. 2. Volo ergo uiros orare in omni loco leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. Ibi. 4. Omnis creatura Dei bona eſt: ſanctificatur autem per uerbum Dei & orationem. Salo. Prou. 15. Longe eſt dominus ab impijs, & orationes iuſtorum exaudiet. Eccleſi. 18. Non impediaris orare ſemper, & non uereris uſque ad mortem iuſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum. Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo qui tentat Deum. Ibi. 35. Oratio humilitatis ſuper nubes penetrat. Ibi 38. Fili in infirmitate tua ne deſpicias te ipſum, ſed ora dominum, & curabit te. Auguſt. ſuper Pſal. 65. Orationis puræ magna eſt uirtus, & uelut fidelis nuncius mandatum peragit, & penetrat quo caro non peruenit. ſuper pſal. 85. Oratio tua locutio eſt ad Deum. Quando legis, Deus tibi loquitur: quando oras, cum Deo loqueris. Idem in quodam serm. Oratio ſi pura eſt, ſi caſta fuerit, cœlos penetrans uacua non redibit. Oratio oranti ſubſidium, Deo ſacrificium demonibus autem flagellum eſt. Oratio eſt animæ ſanctæ præſidium, angelo bono ſolatium, diabolo ſupplicium, gratum Deo obſequium, & pœnitentiæ religionis laus tota, perfecta gloria, ſpes certa, ſanitas incorrupta. Oratio refectio eſt ieiuniorum, duritiam cordis emollit, auſteritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim ſine potu nulla eſt plena refectio, ſic & ieiunium ſine refectione orationis non poteſt animam perfectè nutrire. Idem Oratione mundamur, lectione inſtruimur, utrumque ſi liceat amplectemur. Si non liceat, melius eſt orare quàm legere, quia in lectione cognoſcimus quid facere debeamus. In oratione eadem acci

Salom.

Auguſt.

pimus quæ poſtulamus. Nec uaces die ac nocte. Sed cum ſomnus de oculis tuis ceciderit, tunc ſenſus tuus in oratione uigilet. Oratio mundat à peccatis, & per orationem ſalutem habemus. Hiero. ſuper Marc. Ieiunio paſſiones corporis, oratione peſtes ſanandæ ſunt mentis. Idem de con. diſt. 5. Nec enim uerbis tantum, ſed corde orandus eſt Deus. Quapropter melius eſt quinque pſalmorum decantatio cum cordis puritate ac ſerenitate, ſpiritualiq; hilaritate, quàm totius pſalterij modulatio cum anxietate cordis atque triſtitia. Sicut enim milites ad bellum inermes exire non conuenit, ita homini chriſtiano procedere cuilibet ſine oratione non expedit. In epiſt. Egredientes de hoſpitio armet oratio, regredientibus de platea occurrat ante ſeſſio, nec prius corpuſculum requieſcat, quàm animam paſcat oratio. Ambr. in lib. de Offic. Sit oratio pura, ſimplex, dilucida, atque manifeſta, plena grauitatis & ponderis, non affectata elegantia, ſed intermiſſa gratia. Idem de Viduis. Vbi eſt oratio, adeſt uerbum, fugatur cupiditas, libido diſcedit. In Hexamer. lib. 1. Si pro te rogas tantum, pro te ſolus rogabis, ſi autem pro omnibus rogas, omnes pro te rogabunt. Greg. in Moral. Ille Deo ueram orationem exhibet, qui ſemet ipſum cognoſcit, quia puluis ſit, humiliter uidet, qui nihil ſibi uirtutis tribuit, qui bona agit, illa de miſericordia conditoris eſſe cognoſcit. Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaq; perſeuerantia continui amoris tenet. Veraciter orare eſt, amoris in compunctione gemitus, et nõ compoſita uerba reſonare. Idem in hom. Quantò grauiori tumultu carnaliũ rerum premimur, tanto orationi inſiſtere ardentius debemus. Ad Deum quippè manus leuare eſt orationis noſtræ ſtudiũ cũ merito boni operis. Imponere citius ad partes iudex flectitur, ſi à prauitate ſua non impedictur, qui corrigitur.

Hieronymus.

Ambroſius.

Gregorius.

Ilic enim in nomine ſaluatoris petit, quod ad ueram ſalutem re-tinet. nam ſi quid petitur contra ueram ſalutem, non in nomine Ieſu petitur. Cum uero orationi uehementer inſiſtimus, ſtat Ieſus, ut lumen reſtituat, quia Deus in corde figitur, & lux amiſſa reparatur. Ea quæ perſcrutare in nobiſmet ipſis ple-nius nitimur, ſæpe melius orando, quàm inueſtigando penetra-mus. Baſil. in Hexamer. lib. 9. Quomodo obtinebit quis ut in oratione ſenſus eius non uagetur, ſi certus ſit adſiſtere ante ocu los domini? Oratio nanque grandis munitio eſt animæ. Per orationes puriſſimas omnia nobis tribuuntur utilia à domino, & omnia noxia proculdubio effugantur. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 7. Oratio cordis eſt, non labiorum tantum. Neque enim uerba deprecantis, ſed orantis cor aſpicit Deus. Melius eſt autem cùm ſilentio orare corde ſine ſono uocis, quàm ſolis uerbis ſine intuitu mentis. Quod ſi tacite quis oret, & uox ſileat, quamuis hominibus lateat, Deo latere non poteſt, qui conſcientiæ præſens eſt. Pura eſt oratio quam in ſuo tempo re ſæculi nõ interueniunt curæ: longè autem eſt à Deo animus qui in oratione cogitationibus ſæculi fuerit occupatus. Tunc ergo ueraciter oramus, quando aliunde non cogitamus. Sicut orationibus regimur, ita pſalmorum ſtudijs delectamur. Pſal-lendi enim utilitas, triſtitiam cordis conſolatur. Tantus de-bet eſſe orantis erga Deum affectus, ut non deſperet precis effectum. Inaniter enim oramus, ſi ſpei fiduciam non habemus. Qui à præceptis Dei auertitur, quod in oratione poſtulat non merebitur. Si autem id quod Deus præcipit faciamus, id quod petimus ſine dubio obtinemus. Oratio in præſenti uita pro remedio peccatorum effunditur, Pſalmorum autem decantatio perpetuam Dei laudem demonſtrat, & gloriam ſempiternam.

In homil ſuper euang.

Baſilius.

Iſidorus.

Tam perſeueranter intendere oportet animum noſtrum orando atque pſallendo, quouſque importunas deſideriorum carnalium ſuggeſtiones, quæ noſtris obſtrepunt ſenſibus, fortiſſima intentione ſuperemus. Dum enim oramus, ad memoriam culpas reducimus, et magis reos tunc nos eſſe cognoſcimus. Ideoq; cum Deo aſſiſtimus gemere & flere debemus, reminiſcentes quàm grauia eſſe ſcelera quæ commiſimus, quamq; dira inferni ſupplicia quæ timeremus. Mens noſtra cœleſtis eſt, & tunc orando Deum bene contemplatur, quando nullis terrenis curis aut erroribus impeditur. Purgandus eſt itaque primum animus, atque à temporalium rerum cogitationibus ſegregandus, ut pura acies cordis ad Deum uere & ſimpliciter dirigatur. Nam tunc impetrare diuina munera credimus, quando ſimplici affectu aſſiſtimus cum oramus. Tunc autem diabolus cogitationes curarum ſæculi humanis mentibus ingerit, quando orantes aſpexerit. Qui læditur, non deſiſtat orare pro ſe lædentibus, quia iuxta Dei ſententiam peccat qui pro inimicis non orat. Nihil illi oratio proficit, cuius adhuc dolor in mente, uel odium manet in pectore. Cor enim cum manibus leuat, qui orationem cum opere ſubleuat. Qui autem orat, & non operatur, cor leuat & manum non leuat. Similiter & qui operatur & non orat, manum leuat et cor non leuat. Ergo & orare neceſſe eſt, & operari. Culpabiliter manus ad dominum erigit, qui facta ſua orando prodit. Qui enim iactanter orat, laudem appetendo humanam, non ſolum eius oratio non delet peccatum, ſed ipſa uertitur in peccatum. Sæpe Deus multos non exaudit ad uoluntatem, ut exaudiat ad ſalutem. Oratio frequens diaboli iacula ſubmouet. Immundos quoque ſpiritus orationis euincit inſtantia, quia dæmones per orationem uin-

Clemens. cuntur. Clemens. Diſciplina noſtra eſt orare pro interceſſo-
ribus & perſecutoribus noſtris. Cypri. Bona eſt oratio cum
Cyprian. ieiunio et eleemoſyna. Cito orationes aſcendunt ad dominium,
Cæſarius quæ ad eum merita noſtri operis imponunt. Cæsarius. Sic le-
ctioni & orationi debetis incumbere, ut interdum etiam ma-
nibus aliquid poſſitis exercere. Duobus modis oratio impedi-
tur, ne quiſque petita ualeat impetrare. Aut enim ſi mala quiſq;
committit, aut ſi delinquenti ſibi debita non dimittit. In uita Pat.
Sicut uenenum ab animalibus fortiores herbæ uel pigmenta ex-
pellunt, ita cogitationes ſordidas oratio cum ieiunio repellit.
Quales orantes uolumus inueniri, tales ante tempus orationis
nos præparare debemus. Chriſto enim coniuncta mens, &
præcipue in tempore orationis intenta nihil mali, aut ſuper-
flui recipit.

De Confeſſione. Cap. XXIIII.

EST autem confeſſio triplex, ſcilicet actus exterior fidei & iuſtitiæ. Actus latriæ, ſcilicet gratiarum actio, et laudatio Dei, Actus pœnitentiæ et confeſſio peccatorum. Vnde confeſſio ſacramentalis eſt delinquentis accuſatio ex erubeſcentia, & per claues eccleſiæ ſatisfactoria obligans ad pœnitentiam peragendam iniunctam. de quibus omnibus in hoc cap. citatas auctoritates inuenies.

Mathæus. DIcit Dominus in Euangelio Math. cap. 10. O-
mnis qui confitebitur me coram hominibus, con
fitebor & ego coram patre meo qui in cœlis
Ioan. eſt. 1. Ioannis. 1. Si confiteamur peccata no-

ſtra qui fidelis, & iuſtus eſt, ipſe remittet peccata noſtra, & emundabit nos ab omni iniquitate. Ibi. 4. Qui confeſſus fuerit, quoniam Ieſus Chriſtus eſt filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo. Paul. ad Philip. 2. Omnis lingua confiteatur, quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris. Ad Rom. 10. Si confitearis in ore tuo dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris. Corde enim creditur ad iuſtitiam. Ore autem confeſſio fit ad salutem. Ad Hebr. 4. Habentes pontificem magnum, qui penetrauit cœlos Ieſum filium Dei, teneamus ſpei noſtræ confeſſionem. Iacob. 5. Confitemini alterutrum peccata ueſtra, et orate pro inuicem ut ſaluemini. Salo. Prou. 28. Qui abſcondunt ſcelera ſua non diriguntur. Qui autem confeſſi fuerint, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Eccleſiaſt. 4. Non confundaris confiteri peccata tua, & ne ſupponas te homini pro peccato. Ibi. 17. Ante mortem confitere. A mortuo quaſi nihil perit confeſſio. Confiteberis uiuens uiuos, & ſanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miſerationibus illius. Ibi. 39. Benedicite dominum in operibus ſuis, & confitemini illi in uoce labiorum ueſtrorum, & ſic dicetis in confeſſione ueſtra. Opera domini uniuerſa ualde bona. Ibi. 51. Confitebor tibi domine rex, & collaudabo te deum ſaluatorem meum. Confitebor nomini tuo quoniam adiutor, et protector factus es mihi. Auguſt. de Pænit. Confeſſio eſt ſalus animarum, diſſipatrix uitiorum, reſtauratrix uirtutum, expugnatrix demonũ, Quid plura? obſtruit os inferni, et paradiſi portas aperit. Idem ſuper Pſal. O homo quid times? cur confiteri erubeſcis peccata tua? peccator sũ ſicut et tu homo ſum, humani à me nihil alienũ.

Paulus.

Iacobus.

Salomon.

Auguſt.

Confitere homo homini, homo peccator homini peccatori. elige quod uis, ſi non confeſſus lates, inconfeſſus damnaberis. Ad *hoc* Deus *exigit confeſſionem, ut liberet hominem humilem, ad hoc damnat non confitentem, ut puniat ſuperbum.* Idem *de* Pœn. *diſt.* 6. *Qui uult confiteri peccata ſua, ut inueniat gratiam, quærat ſacerdotem ſcientem & ſoluere & ligare. Ferto patrem erudientem, ne ſeuerum ſentias iudicem punientem. Tempus confeſſionis eſt, nunc confitere quæ feciſti uerbo uel opere, quæ in nocte uel in die.* Confitere *in tempore opportuno, & in die ſalutis theſaurum cœleſtem accipies.* Confeſſio ma-

Ambroſius. *lorum operum, initium eſt bonorum.* Ambr. *lib.de* Paradiſo *diſt.*1. Non *poteſt quiſque à peccato iuſtificari, niſi peccatum ante fuerit confeſſus.* Super Beati *immaculati.* Qui *ſe accuſat & ſi peccator ſit, iuſtus eſſe incipit, quia nec ſibi parcit, &* Dei *iuſtitias confitetur.* Ceſſat *enim uindicta diuina, ſi confeſſio præcurrat humana.* In *lib. de* Ioſeph. 36. Plurimum *ſuffragatur* Deo *uerecunda confeſſio, & pœnam quam defenſione euitare non poſſumus, pudore reuelamus.* Neque *enim adhiberi ei poteſt remedium, cuius eſt uulnus occultum.* Hier. *ſuper* Math. *tractans illud,* pœnitemini *& credite, &c.* Qui *deſiderat nucleum frangit nucem, frangit cor, pœnitentiamq; agit qui uult æterno adhærere bono.* Præconia Chriſti *narrare poſſunt, qui ad palmam indulgentiæ meruerunt peruenire.*

Gregorius. Gregor. 8. Moral. *Qui promereri uult quod expetit, debet malum confiteri quod fecit.* Valde *enim facile eſt, ut peccatorem ſe quiſque fateatur, cum nihil pro peccato ſuo patitur.* 22. *lib.* Moral. Hæc *ſunt ueræ humilitatis inſignia, iniquitatem ſuam quemquam cognoſcere, & cognitam uoce confeſſionis aperire.* Non *uult* Deus *ulciſci malitiam, qui confiteri delicta perſuadet.*

perſuadet. Optat diſſolui confitentem ne contumax pœnite= re cogatur. Gregor. in Paſtor. Qui delinquens uulnera clau ſa peccatorum lingua non detegit, quantò amplius ſilentio pre= mit, tanto grauiorem dolorem intrinſecus auget. Vulnera enim clauſa plus cruciant. Nam cum putredo quæ interius feruet, eijcitur, ad ſalutem dolor aperitur. Omnis quippe peccator dum culpam ſuam infra conſcientiam abſcondit, in= trinſecus latet: & in ſuis penetralibus occultatur. Pecca= tores Deus uidet & ſuſtinet, reſiſtentes tolerat & damnat. Quotidie per Euangelium clementer uocat: confeſſionem no= ſtram ex puro corde deſiderat, & cuncta quæ delinquimus relaxat. Peccati uirus ſalubriter aperitur in confeſſione, quod peſtiferè latebat in mente. Confitendo peccata quid aliud agimus, niſi malum quod in nobis latebat, aperimus? Peccator enim conuerſus de peccatis in fletibus iam iuſtus eſſe uidetur cum cœperit accuſare quod fecit. Origenes. Si di= xeris peccata tua prior exaudiet te Dominus tanquam popu= lum ſanctum. Baſi. Melior eſt enim in malis factis pura con feſſio, quàm in bonis operibus ſuperbiæ gloriatio. Iſido. Confeſſio ſanat, confeſſio iuſtificat, confeſſio peccatis ueniam donat. Omnis ſpes in confeſſione conſiſtit. In confeſſione locus miſericordiæ eſt. Nulla tam grauis eſt culpa, quæ per confeſſionem non habeat ueniam. Qui peccata ſua homini= bus occultant, & per ſemet ipſos confeſſi non fuerint, Deum quem teſtem habent, ipſum habebunt ultorem. Idem de ſum= mo bono lib. 2. cap. 13. Ex eo unuſquiſq; iuſtus eſſe inci= pit, ex quo ſui accuſator extiterit. Multi autem è contra ſe= metipſos peccatores eſſe fatentur, & tamen ſemetipſos à pec= cato non ſubtrahunt. Magna iam iuſtitiæ pars eſt, ſe ipſum

Origenes

Baſilius.

Iſidorus.

noſſe homo quòd prauus eſt, ut ex eo diuinæ uirtuti ſubdatur humilius, ex quo ſuam infirmitatem agnoſcit. Bene ſe iudicat iuſtus in hac uita: ne iudicetur à Deo damnatione perpetua. Tunc autem iudicium de ſe quiſq; ſumit, quando per dignam pœnitentiam ſua praua facta condemnat. Duplicem habere debet fletum in pœnitentia omnis peccator: ſiue quia per negligentiam bonum non fecit: ſiue quia malum per audaciam perpetrauit. Quod enim oportuit, non geſſit, et quod agere non oportuit geſſit. Quædam enim iuſtitiæ portio eſt iniquitatem ſuam homini puro confiteri, & in ſemetipſis de peccatis proprijs erubeſcere. Qui ſcelera ſua cogitat, & conuerſus fuerit ueniam ſibi parat. Ibidem cap. 29. Vulnera enim mentis aperta cito exhalant: clauſa uerò nimis exulcerant. Peccatum quod proditur, cito curatur. Crimen autem tacendo ampliatur. Si patet uitium, fit ex magno puſillum. Si latet uitium, fit ex minimo magnum. Silentio culpa creſcit. Clemens. Iacentibus non facile poteſt medela oportuna, & neceſſarij ſermonis adhiberi. Proferre debet unuſquiſq; in quo animus per ignorantiam languet.

Clemens.

De Indulgentia ſiue de Reconciliatione proximi & peccatorum remiſsione. Cap. XXV.

INndulgentia ſumpta eſt ab indulgeo uerbo quod ſumitur multis modis, aliquando enim ſignificat conceſſionẽ gratiæ, aliq̃n diſpenſationẽ, aliq̃n pro uacare, aliq̃n prout importat remiſſionem pœnæ: & ſic communiter accipiunt doctores, quando loquuntur de indulgentijs eccleſiæ. Aliquando accipitur pro remiſſione peccatorum, uel quadam condonatione, & ita citantur auctoritates in toto iſto cap. unde rectius in titulo diceretur, De Reconciliatione *proximi, et remiſſione peccatorum.*

Dominus dicit in Euangelio Mat. 5. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum.* Ibi. 6. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum dimittet uobis pater ueſter qui in cœlis eſt, peccata ueſtra.* Ibi. 18. *Accedens* Petrus *ad Ieſum, dixit.* Domine *quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? uſq; ſepties?* Dixit *illi Ieſus* Nõ *dico tibi uſq; ſepties, ſed uſq; ſeptuageſies ſepties.* Ibi 12. *Omne peccatũ et blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autẽ blaſphemiæ nõ remittetur.* Et *quicũq; dixerit uerbũ cõtra filiũ hominis, remittetur ei: q̃ aũt dixerit uerbũ cõtra ſpiritũ ſanctũ, nõ remittetur ei, neq; ĩ hoc ſeculo neq; in futuro.* Ioan. 20. *Quorũ remiſeritis peccata, remittẽtur eis: et quorũ retinueritis, retẽta sũt.* Idẽ In *Epiſt. 1. cap. 2.* Scribo *uobis filioli quoniã remittũtur uobis peccata propter nomẽ* Dei. *Actus Apoſt. 10.*

Mathæus.

Ioannes.

Act. Apoſt. Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in
Iacobus. eum. Iacob. 5. Oratio fidei ſaluabit infirmum: & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.
Paulus. Paul. ad Ephe. 1. In filio Dei habemus redemptionem; per ſanguinem eius remiſſionem peccatorum, ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ ſuperabondauit in nobis. Ad Coloſ. 3. Si quis aduerſum aliquem habet quærelam: ſicut & Dominus
Salomon. donauit uobis, ita & uos. Sal. Prouerb. 20. Ne dicas reddam malum pro malo. Expecta Deum, & liberabit te. Eccle. 20. Pius & miſericors eſt Deus: & remittit in die tribulationis peccata. Ibi. 28. Relinque proximo tuo nocenti
Auguſt. te: & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Aug. de uerbis Domini, tractans illud Apoſt. Donantes uobis met ipſis. Dicit Dominus: Dimitte, & dimittetur tibi. Si ego prior dimiſi, dimitte illis poſtea. Nam ſi non dimiſeris, reuocabo te, & quicquid dimiſeram, replicabo tibi. Ibidem. Audiſtis formam, ſi ſeptuagies ſepties Chriſtus tibi peccata donauit, ſi hucuſq; ignouit, & ultrà negauit: pone & tu limitem, & ulterius noli ignoſcere. Idem de Vita clericor. lib. 10. Nullus debite grauioris pœnæ accipit ueniam, niſi qualemcunq;, & ſi longè minorem, quam debeat, ſoluerit pœnam. Idem. Vnuſquiſq; talem indulgentiam accepturus eſt à Deo,
Hieronymus. qualem & ipſe dederit proximo ſuo. Hiero. ſuper Math. lib. 3. Non uſq; ſepties, ſed uſq; ſeptuagies ſepties: ideſt, quadringentis & nonaginta uicibus, ut totiens peccanti fratri dimittimus in die, quoties ipſe peccare non poſſet. Idem ſuper Math. 24. Si peccauerit in nos frater noſter, & in qualibet cauſa nos læſerit, dimittendi habemus poteſtatem, immo ne-

ceſſitatem: quia Dominus præcipit, ut debitoribus noſtris de=
bita dimittamus. Ibi ſuper illud ſi non remiſ. pecca. O for=
midoloſa ſententia, ſi parua fratribus non dimittimus, magna
nobis à Deo non dimittuntur. Ille recte ſui delicti ueniam
poſtulat qui hoc quod prius in ipſo delinquit relaxat. Dimitta=
mus ergo quod debetur nobis, ut dimittatur quod debetur à no
bis. Ambroſ. ſuper Luc. Diſcas frequenter ignoſcere: nec Ambroſius.
indignationem tenere. Nihil eſt enim quo poſſit offendi, cui
ignoſcendi eſt conſuetudo. Tantæ pietatis eſt Dominus Ieſus,
ut ipſi Iudæ donaret ueniam, ſi Chriſti expectaſſet miſericor=
diam. Greg. in Moral. Qui dimittit, & non dat, & mi= Gregorius.
nime dimittit: omnino miſericordiam nullam facit, quia ab
omnipotente Deo munus ex manu non accipitur: quod obligato
corde ex malitia profertur. Si hoc quod in nos delinquitur,
ex corde non dimittimus, et illud rurſus exigitur, quod nobis
iam per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus. Tunc
unuſquiſq; quod recte petit, adipiſcitur, cum eius animus in
petitione nec inimici odio fuſcatur. Nec curat antiquus hoſtis,
ut terrena à nobis tollat, ſed ut charitatem in nobis feriat.
Iſido. de Sūmo bono, lib. 2. cap. 14. Nullus deſperare debet Iſidorus.
ueniam: etiam ſi circa finem uitæ ad pœnitentiam conuerta=
tur. Vnumquemq; enim Deus de ſuo fine, non de præterita
uita iudicat. Non enim poſſunt peccata dimitti ei, qui in ſe
peccanti debita non dimittit. Qui fratrem ſibi tardius re=
conciliat, Deum ſibi tardius placat. Fruſtra enim ſibi pro=
pitiare Deum quærit, qui cito placare ſe in proximum negli=
git. Quomodo Deus in Chriſto nobis noſtra peccata donauit:
ſic & nos qui in nobis peccant, dimittamus. Ignoſcendum
eſt cuiq; dum ueniam poſtulat. Athanaſ. Si ergo non dimittis Athanaſius.

iniuriam, quæ tibi facta eſt, non orationem pro te facis, ſed maledictionem ſuper te inducis. Sic enim dicis: Sic mihi dimitte, ſicut & ego dimiſi. In collationibus tantum enim dimittetur nobis, quantum nos remiſerimus eis, qui nobis quæcunq; malignitate nocuerunt. Cypriānus. *Cypri: Quiſq; enim qui peccantem dimittit. Ignoſcendo peccatum ſine dubio eleemoſynam facit.* Cæſarius. *Cæſarius, id admonition. ſecunda. Qui captiuos redimere, & pauperes paſcere uel ueſtire non præualet, contra nullum hominem odium in corde reſeruet, & inimicis ſuis non ſolùm malum pro malo non reddat, ſed etiam diligat: & pro eis orare non deſinat, certus de miſericordia, uel de promiſſione Domini ſui, libera conſcientia ante tribunal Chriſti dicere poterit: Da Domine, quia dedi, dimitte, quia dimiſi. Qui enim in ſe peccanti clementer indulſerit, nullum peccati ueſtigium in illius anima remanebit.*

De Pęnitentia. Cap. XXVI.

Eſt autem pœnitentia mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Pœnitentia enim eſt uirtus qua cõmiſſa mala cum emendationis propoſito plangimus, et odimus; & plangenda ulterius committere nolumus. Vnde pœnitentia eſt quædam, dolentis uindicta puniens in ſe quòd dolet commiſiſſe. Qua de re dilucidum eſt quòd ad agendam pœnitentiam non ſufficit mores in melius commutare, & à malefactis recedere, niſi, & de his, quæ facta ſunt, ſatisfaciendo dolere, & pœnitere. De ea ergo eiusq; laudibus, fructibus, neceſſitate, & modo copioſas in hoc cap. auctoritates auctor adducit.

Dominus dicit in Euangelio Mat.3. Pœnitentiā agitæ, appropinquabit enim regnũ cœlorũ. Facite ergo fructũ dignũ pœnitentiæ. Luc. 5. Nõ ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiā. ibi. 15. Gaudiũ erit corā angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiā agente. Ibi. 13. Niſi pœnitentiā habueritis, omnes ſimul peribitis. Apocalyp. 2. Pœnitentiā age, ſiquominus, ueniā tibi cito, et pugnabo cũ illis in gladio oris mei. Act. Apoſt. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſq;, & accipietis donũ ſpiritus ſancti. Paul. ad Ro. 2. An diuitias bonitatis contēnis, & patiētiæ, & longanimitatis? Ignoras quoniā benignitas Dei ad pœnitentiā te adducit? Salo. ſapient. 11. Diſſimulat Deus peccata hominũ propter pœnitentiā. Eccl. 2. Si pœnitentiā non egerimus, incidemus in manus Domini: & non in manus hominum. Ibi. 20. Quàm bonum eſt correptum manifeſtare pœnitentiam: ſic enim effugiet uoluntarium peccatum,

Matheus. Lucas. Apocalyp. Act. Apoſt. Paulus. Salomon.

Ibi. 5. Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor. Ne tardes conuerti ad Deum, nec differas de die in diem. Subito enim ueniet ira illius, & in tempore uindictæ diſperdet te. Ibi. 8. Ne deſpicias hominem auertentem ſe à peccato: neq; improperes ei. memento quoniam omnes in corruptione ſumus. Ibi. 12. Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitentibus. Ibi. 17. Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua. Ibi. 21. Fili peccaſti, ne adijcias iterum: ſed de priſtinis deprecare ut dimittantur tibi. Quaſi à facie colubri fuge peccatum: & ſi acceſſeris ad illud ſuſcipiet te. Pœnitentia quàmuis ſit exigua non deſpicietur apud iudicem iuſtum Deum. Auguſt. in lib. de pœnit. Ad agendam pœnitentiam non ſufficit mores in melius commutare, & à malefactis recedere, niſi & de his quæ facta ſunt, ſatisfacias Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis. Idem in Soliloq. Inanis eſt pœnitentia, quam ſequens culpa coinquinat. nihil proſunt lamenta, ſi replicentur peccata. Nihil ualet à malis ueniam poſcere, & mala de nouo iterare. In lib. de Pœnit. Pœnitentia languores ſanat, leproſos curat, & mortuos ſuſcitat, ſanitatem auget, gratiam conſeruat. claudis greſſum, aridis copiam, cæcis uiſum reſtituit. uitia fugat, uirtutes exornat, mentem munit & roborat. Idem de eccleſiaſtic. dogmatib. Pœnitentia aboleri peccata indubitanter credimus, & in ultimo uitæ ſpiritu, ſi admiſſorum pœniteat. Hieron. in Amos Proph. Si agimus pœnitentiam, Deum quoq; ſuæ pœnitebit ſententiæ. Idem in Epiſt. ad Suſan. Neceſſaria eſt pœnitentia, quæ aut æquet crimina, aut certè excedat. in

August.

Hieronym.

quodam

quodam Serm. Apud Deum non tam ualet menſura temporis, quàm doloris. non tam abſtinentia ciborum, quam mortificatio uitiorum. propter quod tempora pœnitentiæ pro fide & conuerſatione pœnitentium abbreuianda præcipiuntur, & pro negligentia protelanda exiſtimantur, quum pro quibuſdam culpis modi pœnitentiæ ſunt impoſiti. Vtinam tam cito conuertatur peccator ad pœnitentiam, quàm cito Dominus præparatus eſt etiam præfinitam mutare ſententiam. In pœnitentia non temporis longitudinem requirit Deus ſed affectus ſinceritatis pœnitendo penſantur. Deus natura miſericors eſt, & paratus ut ſaluet clementia, quos non poteſt ſaluare iuſtitia. Ambroſ. de Ioſeph. cap. 36. Qui pœnitentiam agit, paratus debet eſſe ad opprobria perferenda, iniuriasq; ſubeundas: nec cõmoueri, ſi quis ei peccati ſui crimen obijciat. Idem in Epiſt. 3. ad Simplician. Nihil peccare ſolius Dei eſt: emendare ſapientis: & corrigere erratum, & pœnitentiam agere de peccato: id tamen difficile eſt in hac uita homini. Quid enim tam rarum, quàm ut inuenias uirum, qui ſe ipſum coarguat, & factũ condẽnet ſuũ? Rara itaq; cõfeſſio de peccato, rara in pœnitẽtias rara hominibus uerbi huius aſſertio. Repugnat enim uerecũdia, quia erubeſcit unuſquiſq; propriã culpã fateri, dum præſentia magis quàm futura cogitat. Idem de pœnit. diſt. 1. Nouit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noueris emendare delictum. Grego. in æſti. tempus. diſt. 3. Pœnitentiam quippe agere eſt, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. nam qui ſic alia deplorat, ut iterum alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut diſſimulat. Quid enim prodeſt ſi peccata luxuriæ quis defleat, & tamen adhuc auaritiæ æſtibus anhelet? Idem in Paſtor. Qui admiſſa

Ambroſius.

de confessione

Gregorius.

O

plangit, nec tamen deſerit, pœnæ grauiori ſe ſubijcit: qui ipſam quam flendo impetrare potuit, ueniam contemnit. Neq; *enim recte ſatisfacimus ſi ab iniquitate non ceſſamus: quia qui commiſit prohibita ſibimet ipſi abſcidere debet etiam conceſſa. & ſe reprehendit in minimum qui ſe meminit in maximis deliquiſſe. Satis alienus à fide eſt qui ad agendum pœnitentiam tempus ſenectutis expectat. Metuendum eſt ne dum ſperat Chriſti miſericordiam incidat in iudicium.* Non *enim poteſt eſſe gratia electorum niſi ubi erit uenia peccatorum. Magis ergo de peccatore conuerſio quàm de iuſto ſtante gaudium ſit in cœlo.* Neceſſarium *ergo ei eſt qui uult ſe omnino purgare à peccato primum ipſas cauſas culpæ ſubcidere.* Interi*us iudex mentem potius quàm uerba conſiderat.* Qui *tempus congruæ pœnitentiæ prodit, fruſtra ante regni ianuam cum præcibus uenit.* Origen. *Si enim tunc uis pœnitentiam agere, quando peccare non potes, peccata te dimiſerunt non tu illa.* Impia *anima plangit in malis, dum ſperat de bonis.*

Origenes

Iſidorus.

Iſidor. de Summo bono lib.2.cap.13. Amaritudo pœnitentiæ facit animum, & ſua facta ſubtilius diſcutere: & dona Dei, *quæ contempſit flendo commemorare.* Nihil *autem peius quàm culpam agnoſcere nec deflere.* Duplicem *habere debet fletum in pœnitentia omnis peccator; ſiue quia per negligentiam bonum non fecit: ſeu quia malum per audaciam perpetrauit.* Ille *pœnitentiam dignè agit, qui ſic præterita mala deplorat: ut futura iterum non committat.* Nam *qui plangit peccatum: & iterum admittit peccatum: quaſi ſi quis lauet laterem crudum quem quantò magis eluerit, tanto amplius* Lutum *facit.* Quam*uis quiſq; ſit peccator & impius, ſi ad pœnitentiam conuertatur, conſequi poſſe ueniam creditur.* In *hac uita tantum pœ-*

nitentiæ patet libertas, poſt mortem uero nullam correctionis eſſe licentiam. In hac uita dum eſtis: Deum per pœnitentiam glorificate. In hoc enim ſeculo pœnitentiam operantibus Dei miſericordia ſubuenit. Ibi. 14. Amplius lætatur Deus de anima deſperata, & aliquando conuerſa, quàm de ea quæ nunquam extitit perdita. Copioſius eſt enim gaudium coram Deo, & angelis eius de eo qui à periculo liberatur, quàm de eo qui nunquam nouit peccati periculum. Quantò enim contriſtat res perdita: tantò magis ſi fuerit inuenta lætificat. Multi ſuperna reſperſi gratia in extremis ſuis ad Deum reuertuntur per pœnitentiam, & quæcunq; mala geſſerint, quotidianis fletibus purgant: atq; in bonis factis mala geſta commutant. quibus iuſtè totum quod deliquerant ignoſcitur: quia ipſi quod malè geſſerant pœnitendo cognoſcunt. Idem Pœnitentia non uerbo agenda, ſed facto. Grande ſcelus grandem exquirit neceſſario ſatisfactionem. Qui ergo cupit certus eſſe in morte de indulgentia ſanus pœniteat: ſanusq; perpetrata facinora defleat. Qui autem praue uiuendo pœnitentiam in morte agit, periculoſum eſt. Sicut eius damnatio incerta eſt, ſic & remiſſio dubia. Idem lib. 3. Pœnitentia eſt medicamentum uulneris, Spes ſalutis, per quam peccatores ſaluantur, per quam Deus ad miſericordiam prouocatur, quæ non tempore penſatur, ſed profunditate fletus et lachrymarũ. Pœnitẽtia aũt nomẽ sũpſit à pœna qua anima cruciatur et mortificatur caro. Ibi lib. 2. ca. 15. Si pœnitendo digna Deo acta geſſerimus: ſeueritatẽ eius in clementiã cõmutabimus. Nã ille q nos malos tolerat, nõ dubiũ eſt ꝙ cõuerſis clemẽter ignoſcat. Hoc totũ de Dei procedit clemẽtia, ut nos nõ dãnet crudeliter, ſed expectet ad pœnitentiã patienter. Hylarius. Hylarius.

Plenitudo enim mores immutat, & longorum temporum crimina in ictu oculi pereunt, ſi cordis nata fuerit compunctio.

Cæſarius. Cæſarius. Valde dura eſt, & nimium dolenda conditio omnem intentionem, & ſtudium impendere operi, & fructum non recipere poſt laborem. Dicit enim aliquis cum ad ſenectam uenero, tunc ad pœnitentiæ medicamenta confugiam. Quare de hoc ſe fragilitas humana præſumat, cum, unum diem uitæ ſuæ in poteſtatem non habet? Iniquitatem enim noſtram ſi nos agnoſcimus, Deus ignoſcit. Multi enim ſe credebant longo tempore uiuere, & ita illos repentina mors ſubtraxit: ut nec ad illam momentaneam poſſint pœnitentiã peruenire. Erubeſcimus modo paruo tempore pœnitentiam agere, & non timemus ſine ullo termino temporis æterna ſupplicia ſuſtinere. Qui enim pro peccatis ſibi ipſi non parcit, Deus cito illi indulgentiam tribuit.

Cyprianus. Cypria. de laud. Pœnitentiæ. O pœnitentia quid de te noui referam? omnia ligata tu ſoluis, omnia clauſa tu reſeras, omnia aduerſa tu mitigas, omnia contrita tu ſanas, omnia confuſa tu lucidas, omnia deſperata tu animas.

De Abſtinentia. Cap. XXVII.

ABſtinentia eſt à cibo & potu (nõ quia hæc aut aliqua Dei creatura mala ſint, ſed pro ſola corporis caſtigatione) ceſſatio ſecundũ Auguſt. de fide ad Petrũ. Vel abſtinentia eſt cohibitio gulæ, luxuriæ cupiditatis, auaritiæ, ambitionis, et ſuperbiæ. Vnde abſtinentia aliquando pro iuſtitia ſumitur, cùm. ſ. abſtinemus ab alienis nulli uim inferentes, nihil cuiq; eripiẽtes. De ea ergo ad plenum in præſenti cap. traduntur auctoritates.

DOminus dicit in Euangelio Mat. 5 . Beati qui Mathæus,
eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam quoniam ipſi ſatu
rabuntur. 1. Petri.2. Obſecro uos tanq; adue- Petrus.
nas, & peregrinos abſtinere à carnalibus deſi
derijs: quæ militant aduerſus animam, conuer-
ſationem ueſtram inter gentes bonam habentes . Paul. ad Paulus
Rom.14. Is qui non manducat, manducantem non ſpernat. Et
qui manducat non manducantem iudicet. Qui enim manducat,
Domino manducat, & gratias agit Deo. Et qui non mandu-
cat, Domino non manducat, et gratias agit Deo. 1. Ad Theſ
ſalonicen. 5. Omnia probate, quod bonum eſt tenete: ab om-
ni ſpecie mala abſtinete uos. 1. Ad Timoth.4. Omnis creatu-
ra Dei bona eſt: & nihil reijciendum, quod cum gratiarũ actio-
ne percipitur. Sanctificatur enim per uerbum Dei, & ora-
tionem. Sal. Prouer. 13. Iuſtus comedit & replet animam Salomon.
ſuam, uenter autem impiorum inſatiabilis. Ibi. 27. Anima ſa
turata calcabit fauum. Anima eſuriens, & amarum pro dulci
ſumit. Eccleſiaſtic.3. Sapiens cor & intelligibile abſtinebit ſe
à peccatis: & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit. Ibi. 37.
Propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adij-
ciet ſibi uitam. Augu. Super Ioan. de conſe diſt. 5. Ieiunium Auguſti.
autem magnum, & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus, &
ab illicitis uoluptatibus ſeculi quod eſt perfectum ieiunium in
hoc ſeculo: Quaſi quadrageſimam abſtinentiæ celebramus, cum
bene uiuimus, cum ab iniquitatibus, & ab illicitis uoluptatibus
abſtinemus. Idem ibi de diffinitione rectæ fidei. Bonum eſt in
cibo cum gratiarum actione percipere, quicquid Deus edendũ
præcepit. Abſtinere autem ab aliquibus, non quaſi malis, ſed
quaſi non neceſſarijs, non eſt malum. Nihil prodeſt tota die

longum ducere ieiunium, ſi poſtea ciborum ſatietate uel nimietate anima obruatur. Sit ergo temperatus cibus eſcæ: & irrigata corporis noſtri terra ſpinas libidinum non germinabit. Qualis eſt caro quæ poſt multos dies præcipit cibum, talis eſt anima quæ non aſſidue paſcitur uerbo Dei. Bonum eſt ieiunare, ſed melius eſt eleemoſynam dare. Eleemoſyna ſufficit ſine ieiunio. Ieiunium autem non ſufficit ſine eleemoſyna. Sed Ieiunium cum eleemoſyna duplex bonum eſt. Tale autem eſt ieiunium ſine eleemoſyna, qualis ſine oleo lucerna. Sicut lucerna quæ ſine oleo accenditur fumigare poteſt, lucem autem habere non poteſt, ita ieiunium ſine eleemoſyna carnē quidem cruciat ſed charitatis lumine animam non illuſtrat.

Hieronymus. Hie. in Epiſt. ad Demetriad. Abſtinentia tua atq; ieiunium eo magis Deo grata ſunt, quo cum moribus ſanctis offeruntur. Vt quæ in alijs ſunt umbracula uitiorum, in te ſint ornamenta uirtutum. Idem ad Ruſticum. Modicus ac temperatus cibus & carni & animæ utilis eſt. Plenus uenter facile de ieiunijs diſputat. Melius eſt enim ſtomacum dolere quàm mentem. Tantum tibi ieiunium impone quantum ferre potes. Multóq; melius eſt quotidie parum quàm raro ſatis ſumere. Ardor corporis frigidioribus epulis temperandus eſt. in Epiſt. ad furium. Nonnulli uitam pudicam appetentes in medio itinere corruerunt: dum ſolam abſtinentiam carnium putant, & leguminibus onerant ſtomachum, quæ moderatè parcéq; innoxia ſunt, & ut quod ſentio, loquar, nihil ſic inflammat corpora, & membra genitalia tintillat ſicut indigeſtus cibus, uictusq; conuulſus. Idem Ad Celanthiam. Quid prodeſt tenuari corpus abſtinentia, ſi animus intumeſcit ſuperbia? Quid uirtutis habet uinum non bibere, & ira, & odio ine-

briari? Idem Ad Euſtochium. Sollicite prouidendum eſt, uti quos ſaturitas à paradiſo expulit, eſuries reducat. Ambr. in ſermo. de ieiunio. Gula à paradiſo regnantem expulit. Abſtinentia ad paradiſum reuocauit errantem. In lib. de ieiunio. Initium uitæ hominis panis & aqua. At nunc quicquid piſcium natat, quicquid auium uolitat, quicquid ferarum diſcurrit noſtris, uentribus ſepelitur. Ieiunia, uigiliæ, eleemoſynæ augere bonum noſtrum debent, non uelare peccatum. Ille abſtinens, uir credendus eſt, qui uitiorum omnium liber effectus eſt. Neq; enim reputanda eſt abſtinentia, ubi erit uentris ſaturitas ſubſecuta. Membra ſua quæ ſunt ſuper terram mortificant, qui inſolens corpus ieiuniorum continuatione caſtigarit. Nihil contra abſtinentiam faciunt, qui uinum non pro ebrietate, ſed pro corporis tantum ſalute percipiunt. Nec hoc eis offert uoluntas; ſed permittit infirmitas. Abſtinentia ciborum ſola non ſufficit, niſi ei opera bona iungantur. Gre. in Paſtor. In caſſum per abſtinentiam corpus atteritur, ſi inordinatis moribus dimiſſa mens uitijs diſſipatur. Idem in ho. Qui à paradiſi gaudijs per cibum cecidimus: ad hæc in quantum poſſumus, per abſtinentiam reſurgamus. in lib. 20. Moral. Abſtinentiæ uirtus nulla eſt, ſi tantum, quiſq; corpus non edomat, quantum ualet, aut ualde inordinata eſt, ſi dederit plus, quàm ualet. Plus eſt ab enim uerbi pabulo uicturam in perpetuo mentem reficere quam uentrem mortiferæ carnis terreno pane ſatiare. Cibo corpus paſcitur, opere ſpiritus nutritur. Innocent. Abſtinentes et arrogantes abſtinentia quidem corpus afficiunt, ſed per deſideria culpæ mundo ſeruiunt.

Ambroſius.

Gregorius.

Innocentius.

Cum mens ad præcepta charitatis tenditur, reſtat proculdu-
bio, ut per abſtinentiam caro maceretur. Non enim Deo, ſed ſibi quiſq; ieiunat, ſi ea quæ ad tempus uentri ſubtrahit, non in operibus tribuit. ſed uentri poſtmodum efferenda cuſtodit. Admonendi ſunt abſtinentes ut nouerint, quia tunc placentē Deo abſtinentiam efferunt, cum ea quæ ſibi de alimentis ſubtrahunt, indulgentibus largiuntur. Baſil. Non bene poſſumus uigilare, quum dapibus fuerit uenter onuſtus. Vigilias ſtude copulare ieiunijs, ut cunctis uirtutibus floreſcere poſſis. Eſcæ enim plurimæ non ſolum corda noſtra, ſed etiam corpus & animam lædunt. Nihil prodeſt uentrem ab eſcis reſecare, & animam obruere paſſionibus. Talem te exhibe fili mi cū uolueris ieiunare, ut cum te à cibis abſtines, abſtineat, & lingua tua ab illicitis uerbis. Corpus exerceamus ieiunijs, & mentem purgemus à uitijs. Sicut miles plurimo onere prægrauatus impeditur ad bellum, ita impeditur monachus ad uigilias cum eſcarum largitate ſerueſcit. Sæpe enim per ciborum auiditatem franguntur ſtomachi uires, plurimasq; ægritudines eſcarum largitate patimur. Iſidor. de Summo bono lib.2.cap. 44. Qui à cibis abſtinent, & praue agunt, demones imitantur: quibus eſca non eſt, & nequitia ſemper eſt. Illi autem bene à cibis abſtinent, qui à malis actibus, uel à mundi ieiunāt ambitionibus. Eſcis enim libido creſcit, ieiunio luxuria ſuperatur. Hoc eſt perfectum & rationabile ieiunium, quando noſter homo exterior ieiunat, & interior orat. Per ieiunium etiam occulta miſteriorum reuelantur, diuiniq; ſacramenti archana panduntur. Ieiunia fortia tela ſunt aduerſus demonum tentamenta. Cito enim per abſtinentiam aduerſarij deuincuntur. Immundi quoq; ſpiritus ibi ſe magis ingerunt, ubi plus

Baſilius.

Iſidorus.

uiderint

uiderint eſcam & potum. Abſtinentia moderata uiuificat & occidit. uiuificat animam, corpus necat. Spernitur ieiunium quod in ueſperum delitioſa ciborum repletione reficitur. Tota enim die epulas in cogitatione ruminat, qui ab explendam gulam ueſpere ſibi delitias præparat. Nec ualet quicquam boni operis imbecillitate perficere, Sed quod cum modo & temperamento fit, ſalutare eſt. Quicquid autem nimis & ultra modum fit, pernicioſum eſt: ſtudiumq́; ſuum in contrarium uertit. Corpus quod abſtinentia frangit, tentatio non urit. Sicut omnes carnales cupiditates abſtinentia reſecantur, ita omnes animi uirtutes edacitate uitij deſtruuntur. Neq; enim quiſq; poteſt uirtutem perfectionis attingere, niſi prius uentris edomauerit ingluuiem. Cæſarius in admonitione ſecunda. Alijs diebus ieiunare, aut remedium aut præmium eſt, in quadrageſima uerò non ieiunare, peccatum eſt. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiam: in his diebus qui poteſt, & non ieiunat, ſentiet pœnam. Quid prodeſt ſi carnem noſtram ieiunijs, & uigilijs affligimus, & mentem noſtram non emendamus: Aut quæ interiora ſunt non curamus. In collationibus tantum ſibi cibum unuſquiſq; concedat quantum ſuſtentatio corporis, non quantum deſiderium carnis expoſcit. Qui nimium cibis utuntur, quanto magis uentrem ingurgitant, tanto amplius ſenſum corrumpunt. In Vita Patr. Quemadmodum enim flamma comburit ſyluam, ſic uiſiones malas extinguit eſuries. Qui continet uentrem ſuum, minuit uitia: Nam qui uincitur ab eſcis, augmentat uitia. Incrementum ignis flamma, incrementum uentris eſca multa. Ligna multa magnam extollunt flammam, abundantia autem eſcarum praua nutrit deſideria. Flamma diminuitur deficiente ſylua, &

Cæſarius.

In uita Patr.

eſcarum indigentia marceſcere facit deſideria mala. Deſi-derium eſcæ gignit obedientiam, & guſtus ſuauit expulit de paradiſo. Vacuus uenter in orationibus uigilare facit. Nam ſi repletus eſt, ſomnum infert grauiſſimum. Menſu-ra competens repleuit uas, uenter uero diruptus non dicit, ſufficit. Si Paſſiones & uitia corporis noſtri fame, ieiunio-rum ac uigiliarum labore macerentur, tunc aduerſariorum no ſtrorum demonum humiliatur uirtus.

De Silentio, & Verbo otioſo. Cap. XXVIII.

IN hoc cap. citantur auctoritates de Silentio ſiue taciturni-tate ut homo ſit diſcretus in ſilentio, utilis, & cautus in uerbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat. Vnde taciturnitas in dicendis, & locutio in tacendis eſt pec-catum. Ideo de utroq; in præſenti cap. traduntur auctoritates, de taciturnitate .ſ. & uerbo otioſo. Eſt autem taciturnitas, qua mentes circunſpicientes quid deceat, & quid non, ſilent cogitabundè; nec putant proferendum anteq̄; maturè cuncta adamuſſim diſcutiant; ne ex ore magis quàm ex pectore erum pat oratio, taciturnitati autem linguacitas opponitur.

Matheus. *DOminus dicit in Euangelio Math.12. Bonus ho mo de bono theſauro profert bona. Et malus ho mo de malo theſauro profert mala. Dico autem uobis, quoniam omne uerbum otioſum quod lo-cuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex uerbis enim tuis iuſtificaberis, & ex uerbis tuis condēnaberis.*

Ioan.7. Qui à ſemetipſo loqtur, gloriā propriā quærit. 1. Paul. ad Timoth. 5. Verboſi otioſi & curioſi loquentes quæ nō oportet. Tu autem loquere quæ decet ſanam doctrinam. Ad Epheſ. 5. Nemo uos ſeducat inanibus uerbis. 1. Ad Thimoth. 4. Ineptas autem & inanes fabulas deuita. 2. ad Theſſalon. 3. Vobis autem denunciamus, & obſecramus, in Domino noſtro Ieſu Chriſto, ut cum ſilentio operantes, ueſtrum panem manducetis. Salo. Prou. 12. Propter peccata labiorum ruina proximat malo. Ibi. 10. In multiloquio peccatum non deerit. Qui autē moderatur labia ſua prudentiſſimus eſt. Ibi. 14. Vbi uerba ſunt plurima, ibi frequenter ægeſtas. Ibi. 21. Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam. Qui autem inconſideratus eſt, ſentiet mala. Ibi. 16. Hominis eſt animam præparare, & Domini eſt gubernare linguam ſuam. Voluntas Regum labia iuſti. Qui recta loquitur, dirigetur. Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia ſua perficiet malum. Ibi. 17. Non decent ſtultum uerba compoſita, nec principem labium mentiens. Qui moderatur ſermones ſuos, doctus, & prudens eſt: & pretioſi ſpiritus uir eruditus. Stultus quoq; ſi tacuerit, ſapiens reputabitur, & ſi compreſſerit labia ſua intelligens. Ibi. 18. Cum obſecrationibus loquitur pauper, & diues effabitur rigide. Labia ſtulti miſcent ſe rixis, et os eius iurgia prouocat. Os ſtulti contritio eius, et labia ipſius ruina animæ eius. Mors, & uita in manibus linguæ, qui diligunt eam, comedent fructum eius. Ibi. 21. Qui cuſtodit os ſuum, et linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam. Ibi. 26. Qui impoſuit ſtulto ſilentium mitigat iras. Eccleſiaſtes. 10. Verba oris ſapientis gratia, & labia inſipientis precipitabunt eum. Stultus uerba multiplicat. Eccleſiaſtici. 4.

Ioannes. Paulus. Salomon.

Noli citatus eſſe in lingua tua, & inutilis & remiſſus in operibus tuis. Ibi. 11. Priuſquàm audeas ne reſpondeas uerbum, & in medio ſeniorum ne adycias loqui. Ibi. 14. Beatus eſt uir, qui non eſt lapſus uerbo ex ore ſuo, & non eſt ſtimulatus triſtitia delicti. Ibi. 18. Anteq; loquaris, diſce. Ibi. 19. Qui odit loquacitatem extinguit malitiam. Ne iteres uerbum nequam, & durum; & non minoraberis. Eſt qui labitur in lingua ſua, ſed non ex animo. Quis eſt enim qui non deliquerit in lingua ſua? Ibi. 20. Eſt tacens, qui inuenitur ſapiens; & eſt odibilis, qui procax eſt ad loquendum. Eſt autem tacens non habens ſenſum loquelæ, & eſt tacens ſciens aptum tempus. Homo ſapiens tacebit uſq; ad tempus: laſciuus autem & imprudens non ſeruabit tempus. Qui multis utitur uerbis lædit animam ſuam. Ibi. 28. Multi ceciderunt in ore gladij, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam. Iugum enim linguæ iugum ferreum eſt: & uinculum illius uinculum æreum eſt. Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire. & ori tua facito oſtia, & ſeras auribus tuis. Verbis tuis facito ſtatheram, & frenos ori tuo rectos. Attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi: & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem. Ibi. 31. Supra menſam magnam ſediſti, ne aperias faucem tuam prior. Ibi. 32. Adoleſcens loquere in tua cauſa uix. Si bis interrogatus fueris, habeat caput tuum reſponſum. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens. In medio magnatorum loqui non præſumas, & ubi ſunt ſenes non multum loquaris. Vbi auditus non eſt, non effundas ſermonem, & importune noli extolli in ſapientia tua. Aug. Abſit ut multiloquium

Auguſt. deputem, quando neceſſaria dicuntur, quantalibet ſermonum

multitudine, aut prolixitate dicantur. Hier. lib.2.contra Ruf- Hieronym.
fin. Hirundinem non eſſe ſuſcipiendam in domo, id eſt garrulos & uerboſos homines ſub eodem tecto non habendos eſſe dixit Ariſt. Idem, Ad Nepotia. *Verba uoluere, & apud imperitum uulgus admirationem ſui facere, indoctorum hominum eſt. Nihil tam facile, quàm uilem plebem & indoctam uolubilitate linguæ decipere, quæ quicquid non intelligit, plus miratur. Diſcat aliquando tacere, qui nunquam didicit loqui. Mens Chriſto dedita ſic cauet minora, ſicut & maiora, ſciens etiam pro uerbo otioſo reddendam eſſe rationem.* Amb. lib.1.de Off. Ambroſius.
Quamplures uidi loquendo in peccatum incidiſſe. Vix quempiam tacendo, ideoq; tacere noſſe, quàm loqui difficilius eſt. Alliga ſermonem tuum ne luxuriet, ne laſciuiat, & multiloquio peccata ſibi colliget. Iugum ſit uerbis tuis, & ſtatera atq; menſura, ut ſit grauitas in ſenſu, in ſermone pondus, atq; in uerbis modus. Eſt quidem homo, qui ſilentium affectat, ſed cor eius multum ſe condemnat: Iſte talis multum loquitur. Et eſt alius, qui à mane uſq; ad ueſperam loquitur, & cum dilectione ſilentium magnum cuſtodit. Greg.lib.8. Moral. Lin- Gregorius.
gua ſub magni moderaminis libratione frænanda eſt, non inſolubiliter obliganda, ne aut laxata in uitium defluat: aut reſtricta etiam ab utilitate torpeſcat. Ibidem lib.16. *Iſti ſunt caſus culpæ creſcentis: ut lingua, cum non reſtringitur, nequaquam ubi ceciderit iaceat; ſed ſemper ad deteriora deſcendat.* Ibidem lib.7. Maral. *Tempus tacendi & tempus loquendi: diſcreta uiciſſitudine penſanda ſunt tempora. ne aut quum reſtringi lingua debet, per uerba ſe inutiliter ſoluat: aut quum loqui utiliter poteſt, ſemetipſam pigrè reſtringat. Otioſum quippè uerbum eſt, quod au t utilitate rectitudinis, aut*

ratione iuſtæ neceſſitatis caret. Sic ut incauta locutio in errorem protrahit, ita indiſcretum ſilentium eos qui erudiri poterant, in errore delinquit. Baſi. In conuentu noli proferre ſermonem, ſed oportuna uerba ex ore tuo procedant, Cum oportunum tempus inueneris, ut te audientibus cunctis gratia præbeas. Iſidor. Soliloq. cap. 31. ſint tua uerba pauca. Tolle uerboſitatem ſermonis ſuperflui. Multiloquium non effugiet culpam. Linguoſus homo imperitus eſt: Sapiens uero paucis utitur uerbis. Ibidem. 2. Qui otioſa uerba non reprimit, ad noxia cito tranſit. Sic ſermo tuus irreprehenſibilis, ſic expectatione audientium utilis eſt. Scito quo tempore loquaris, conſidera quæ dicas, tempore congruo loquere, & tace. Nõ loquaris niſi interrogatus fueris. Nõ dicas priuſquã audias. Linguoſus homo imperitus eſt. Sapiẽs breuẽ ſermonẽ ſcientia facit; loqui multũ ſtultitia eſt. Vox. n. inſipientis in multiplicationem ſermonis. Maneat igitur in uerbo menſura: in ſermone ſit ſtatera. Semper uerba tuo ſint moderata. Modum loquendi non tranſeas. Plus dilige audire quàm loqui. Plus auſcultare quàm dicere. In principio audi, loquere nouiſſimus. finis plus habet honoris. Melior eſt nouiſſimus ſermo, quàm primus. Claude aures tuas ne audias malum. fuge incauta uerba. Vanus ſermo cito polluit mentem. Facile fingitur, quod libenter auditur. Nihil ex ore tuo quod impedire poſſit, procedat. Nihil quod non expedit, ſonus uocis crumpat. Hoc procedat ex labys quod aures non polluat audientis. Sermo uanus uanæ conſcientiæ index eſt. Qualis ſermo oſtenditur, talis & animus comprobatur. Paulatum creſcunt uitia, & dum parua non curamus in magna prolabimur. In loquendo, & tacendo peritus eſto. Lingua tua te

non perdat. Oppone linguæ tuæ clauſtra ſilentij. Cæſarius. Cæſarius.
Nihil prodeſt ſi in habitatione uirtutum ſit ſilentium, & in habitationibus uitiorum tumultus, & colluctatio paſſionum. In Vita Patrum. *Cum ſilentio, & oratione age, quod agis in ueritate.*

De Cogitatione. Cap. XXIX.

IN *hoc cap. citantur auctoritates de bonis, & malis cogitationibus. quoniã ſi bonas cogitationes diligere cœperimus, ab illis, quæ malæ prauæ ſunt, dignabitur* Dominus *nos liberare.*

DOminus *dicit in* Euangelio *Math.* 5. Beati Mathæus,
mundo corde, quoniam ipſi Deum *uidebunt:*
Ibi. 15. *&* Marci 7. *Ab intus enim, de corde* Marcus.
hominum exeũt cogitationes malæ. Adulteria, fornicationes, homicidia, & cætera omnia mala ab intus procedunt, & coinquinant hominem. 1. Paul. *ad* Cor. 13. *Charitas nõ* Paulus.
cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitatem, congaudet autem ueritati. Ibi. 15. *Caro & ſanguis regnum* Dei *poſſidere non poſſunt.* 2. *Ibi.* 3. *Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad* Deum. *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex* Deo *eſt.* Ad Philip *penſ.* 4. *Quæcunq; ſunt uera, quæcunq; pudica, quæcunq; iuſta, quæcunq; ſancta, quæcunq; amabilia, quæcunq; bonæ famæ; ſiqua uirtus, ſiqua laus diſciplinæ: hæc cogitate, quæ & didiciſtis, et accepiſtis, et audiſtis, et uidiſtis in me. hæc agite, et deus pacis erit uobiſcum.* Ad *Galath.* 5. *Dico autem ſpiritu ambulate, et deſideria carnis nõ perficietis.* Salo. Pro. 3. *In omnibus* Salomon.
uijs tuis cogita Deum*; & ipſe diriget greſſus tuos.* Ibi. 12.

Qui bonus eſt, hauriet ſibi gratiam à Domino. qui autem conſidit in cogitationibus ſuis impie agit. Cogitationes iuſtorum iudicia: & conſilia impiorum fraudulenta. Ibi. 15. In abundanti iuſtitia uirtus maxima eſt, cogitationes autem impiorum eradicabuntur. Ibidem. Diſſipantur cogitationes ubi non eſt conſilium: ubi uero plures ſunt conſiliarij, confirmantur. Ibi. 24. Qui cogitat mala facere, ſtultus eſt. Cogitatio enim ſtulti peccatum eſt, & abominatio hominum detractor. Sapient. 1. Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo: probata autem uirtus corripit inſipientes. Ibi. 9. Quis enim hominum poterit ſcire conſilium Dei? aut quis poterit cogitare quid uelit Deus? Cogitationes enim mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ noſtræ. Eccleſiaſtic. 3. Quæ præcepit tibi Deus, illa ſemper cogita: & in pluribus operibus eius non eris curioſus. Ibi. 14. Beatus uir, qui in ſapientia morabitur: & qui in iuſtitia ſua meditabitur: & in ſenſu cogitabit circumſpectionem Dei. Ibi. 6. Cogitatum tuum habe in præceptis Dei: & in mandatis illius maxime aſſiduus eſto: & ipſe dabit tibi cor: & concupiſcentia ſapientiæ dabitur tibi. Ibi. 33. Præcordia fatui quaſi rota carri: & quaſi axis uerſatilis cogitatus illius. Ibi. 42. Non præterit Dominum cogitatus omnis, & non abſcondit ſe ab eo ullus ſermo. Auguſt.

Auſtug. Nemo poteſt à diabolo decipi, niſi qui ſe præbere uoluerit ad

Hieronymus. ſuæ uoluntatis ſenſum. Hie. in Epiſt. ad Demetriadem. Quicquid pudet dicere, pudet & cogitare. eſt tutiſſimum atq; perfectum, ut aſſueſcat animus ſollicita ſemper & peruigili cuſtodia diſcernere cogitationes ſuas, & ad primum animi motum, uel probare, uel reprobare, quod cogitat: uel bonas cogitationes alat, uel ſtatim malas extinguat. Hinc nanq; fons eſt

boni

boni, & origo peccandi. Poteſtas quippe diaboli non in te, meritate illius atq; iactantia, ſed in tua eſt uoluntate. Ne ſinas cogitationes malas in corde tuo creſcere. Gre. lib. 5. Moral. Magno ſtudio ſuperfluæ cogitationes amputandæ ſunt. Sed tamen amputari funditus nequaquam poſſunt. Semper enim caro ſuperflua generat: quæ ſemper ſpiritus ferro ſollicitudinis reſcindat. Ibi. 12. Electorum mentes ſi quas in ſe carnales cogitationes inueniunt, pœnitentiæ ardore cōſumunt. nec cogitationes ſuas dilatari carnali uoluptate permittunt; quia eo ſemetipſos iudicantes, ſubtiliùs feriunt, quo diſtrictum iudicem præſtolantur uicinum. Sicut capite reguntur membra, ita cogitationes mente diſponuntur. Omnium enim corda ſcrutatur Dominus; *& uniuerſas mentium cogitationes intelligit. Maligni quippè Spiritus animam undiq; anguſtant, quando ei non ſolum operis, ſed etiam locutionis inſuper cogitationis iniquitates placent. Tunc enim in capita oculos habemus cum uitam redemptoris noſtri tacita cogitatione conſpicimus. Quid prodeſt, quòd contra hominum inſidias tota ciuitas cuſtoditur, ſi unum foramen apertum relinquatur, unde ab hoſtibus intretur. Omne enim quòd ſubtiliter cogitamus, quaſi mente coquimus. Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 23. Cogitatio praua delectationem parit: delectatio conſenſionem: conſenſio actionem: actio conſuetudinem: conſuetudo peccandi neceſſitatem, ſicq; his uinculis homo implicatus quadam catena uitiorum tenetur adſtrictus. Ibi. 25. Bipartita eſt cauſa peccandi, ideſt operis & cogitationis. quorum unum iniquitas dicitur, quod opere geritur: aliud iniuſtitia, quod cogitatione admittitur. Prius autem actio reſecanda eſt, poſtea cogitatio. Prius praua opera, poſt modum deſideria; uiciſſim autem & à cogitatione*

Gregorius.

Iſidorus.

opera procedant, & ab opere cogitatio naſcitur. Quamuis et ſi ab opere malo quiſq; uacet, pro ſolius tamen prauæ cogitationis malitia non erit innocens. Non enim ſolum factis ſed & cogitationibus delinquimus: ſi eis illicite occurrentibus delectemur. Non eſt timendum ſi bona malaq; in cogitatione eueniant: ſed magis gloriandum eſt, ſi mens mala à bonis intellectus ratione diſcernat. Nihil iuuat quòd inter bonum & malum ſenſu prudentiore diſcernimus, niſi opere aut mala cogitata caueamus: aut bona intellecta faciamus. Ex corde exeunt cogitationes male. Ideo ſi prius prauæ cogitationi reſiſtimus, in lapſum operis non incurrimus. Magna igitur obſeruantia circa cordis eſt cuſtodiam adbibenda; quia aut bonæ, aut malæ rei ibi conſiſtit origo, & Ideo in ipſo cogitationis initio reſiſte, & euades cætera. Si ſpreueris cogitationes à corde non prorumpent in opere. Si cogitationi non conſenſeris, operi cito reſiſtis. Non enim corpus poteſt corrumpi, niſi prius corruptus ſit animus. Nihil poteſt caro facere, niſi quod uoluerit animus. Munda cogitatione animum mala, & caro non peccabit.

Cæſarius. Cæſarius. monit. 2. cap. 3. Incipiamus bonas cogitationes diligere, & ſtatim ab illis, quæ male ſunt dignabitur Dominus nos liberare.

In vita Patr. In Vita Patrum. Sicut ignis liquefacit cæram, ita & uigilia bona cogitatationes peſſimas.

De Voluntate. Cap. XXX.

IN hoc cap. ponuntur auctoritates de Voluntate Dei, quam unuſquiſq; facere debet qui Dei cultor eſt, & in regnum cœlorum exoptat intrare. Item de Voluntate hominis, bona qua rectè honeſteq; uiuetur, & ad ſummam ſapientiam peruenire optatur. item de Voluntate hominis mala, qua non ſolùm quiſq; miſer efficitur. Sed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ uoluntatis impletur. Poſtremò de bona, & mala intentione.

DOminus dicit in Euangelio Math. 7. Non om- Matheus.
nis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in
regnum cœlorum: ſed qui facit uoluntatem
patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in re-
gnum cœlorum. Lucæ. 12. Ille ſeruus qui cognouit uolun- Lucas;
tatem Domini ſui, & non ſe præparauit, & non fecit uo-
luntatem eius: uapulabit multis. Qui autem non cognouit,
et fecit digna, uapulabit paucis plagis. Ioan. 9. Si quis Dei Ioannes;
cultor eſt, & uoluntatem eius facit, hunc exaudiet Deus.
1. Petri. 2. Sic eſt uoluntas Dei, ut benefacientes obmu- Petrus.
teſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Ibi. 4.
Hi qui patiuntur ſecundum uoluntatem Dei fideli crea-
tori commendent animas ſuas in benefactis. 1. Ioannis. 2. Ioannes
Mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Qui autem facit uo- Apoſtolus
luntatẽ Dei manet in æternũ. Ibi. 5. Hæc eſt fiducia quã habe-
mus ad Deũ: quia quodcũq; petierimus ſecundũ uoluntatẽ eius,
audit nos. Paul. ad Ro. 10. Fratres, uoluntas quidẽ cordis mei,
& obſecratio ad Deũ fit pro uobis in ſalutem. 2. Ad Cor. 5. Paulus.

Ardeamus autem & bonam uoluntatem habeamus magis peregrinari à corpore & præſentes eſſe ad Dominum: & ideo contendamus ſiue absentes, ſiue præſentes placere illi. Ibi. 8. Si uoluntas prompta eſt, ſecundum quod habet accepta eſt, non ſecundum quod non habet. Quemadmodum promptus eſt animos uoluntatis, ita ſit & perficiendi. Ad Ephes. 5. Nolite fieri imprudentes, ſed intelligentes quæ ſit uoluntas Dei. Ad Theſſalon. 4. Hæc eſt uoluntas Dei ſanctificatio ueſtra, ut abſtineatis uos à fornicatione: ut ſciat unuſquiſq; ueſtrum uas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore; non in paſſione deſiderij: ſicut & gentes quæ ignorant Deum. Ad hebr. 10: Patientia uobis neceſſaria eſt, ut uoluntatem Dei ſacientes reportetis repromiſſionem. Ibi. 13. Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti; Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aptet uos in omni bono; ut faciatis eius uoluntatem: faciens in uobis, quod placeat

Salomon. coram ſe per Ieſum Chriſtum. Salo. Prou. 11. Abominabile eſt Domino cor prauum, & uoluntas eius in his qui ſimpliciter ambulant. Ibi. 19. Multe cogitationes in corde uiri, uoluntas autem Domini in æternum permanebit. Eccleſiaſtic. 18. Poſt concupiſcentias tuas non eas: & à uoluntate tua auerte.

Auguſt. Auguſt. de Trinitat. lib. 13. Mala uoluntate non ſolum quiſq; miſer efficitur, ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ uoluntatis impletur. Idem de libero arbitr. Deus eſt autor meriti, qui & uoluntatem applicat operi, & opus applicat uoluntati. Omnium erit in uoluntate quod unuſquiſq, habebit in retributione. Omne opus præcedit uoluntas, noſtra dum cogitat quod operari debeamus. Nihil enim aliud quærit Deus niſi uoluntatem bonam. Nihil omnino, tam facile eſt bonæ uo-

luntati, quàm ipſa ſibi, & hoc ſufficit Deo. *Idem de uera re lig.* Bona uoluntas eſt qua appetimus rectè honeſteq; uiuere, & ad ſummam ſapientiam peruenire. Hier. Super illud Math. 6. Vbi eſt theſaurus tuus. Cor habet in uentre guloſus, laſciuus in libidine, cupidus in lucris. Ambroſ. de Vita beat. diſt. 15. q. 1. Non eſt quòd cuiq; noſtram aſcribamus erumnam niſi noſtræ uoluntati. Nemo noſtrum tenetur ad culpam, niſi uoluntate propria deflexerit. Non habent crimen quæ inferuntur reluctantibus. Voluntarium ſibi militem eligit Chriſtus. Voluntarium ſeruum ſibi diabolus auctionatur. Neminem iugo ſeruitutis aſtrictum poſſidet, niſi ſe ei prius peccator ære uendiderit. Gregor. in homil. ſuper euangel. Nihil offertur Deo ditius bona uoluntate. Voluntas autem bona eſt, ſic proximi aduerſa ſicut nostra pertimeſcere. Sic de proſperitate proximi ſicut de nostro profectu gratulari. Aliena damna nostra credere, aliena lucra nostra deputare. Amicum non propter mundum, ſed propter Deum diligere; inimicum etiam amando tolerare. Nulli quod pati non uis facere. Nulli quod tibi iuste impendi deſideras denegare. Neceſſitati proximi iuxta uires ſuccurrere, ſed prodeſſe etiam ultra uires uelle. Ante Dei oculos nunquam est uacua manus à munere, ſi area cordis repleta fuerit bona uoluntate. Bonum ergo opus in bona uoluntate ſit. Nam ex diuino adiutorio erit in perfectione. Iſidor. Soliloq. lib. 2. cap. 10. Tale erit opus tuum, qualis fuerit intentio tua. Idem de summo bono lib. 2. cap. 27. Bona intentio est, quæ propter Deum est, mala uerò quæ pro terreno lucro aut uana gloria est. Qui opus bonum bona intentione non faciunt: per hoc magis cœcantur opere per quod illuminari potuerunt. Vnuſquiſq; bonum opus

Hieronym. | Ambroſius. | Gregorius | Iſidorus.

quod agit, bona intentione agit, quoniam pro mala intentio-
Cyprianus. ne plerunq; opus bonum quod agimus, & minus à culpa uaca
mus. Cyprian. Semper inuidia à bona uoluntate diſcordat.
Deus enim per multas uoluntates aliorum in alijs multa opera-
tur bona. Nec excuſat oppreſſum neceſſitas criminis, ubi cri-
men eſt uoluntatis.

De Curioſitate. Cap. XXXI.

Eſt autem curioſitas ſtudium ea perſcrutandi, quæ ſcire nulla eſt utilitas. Vel eſt ſuperflua indagatio ad ſe non pertinentium. Vnde curioſitas periculoſa præſumptio eſt. multi enim aliorum uitia diſcernunt, ſua autem non aſpiciunt. Eſt quoq; uitium circa cognitionem intellectus, & ſenſus ad peccandum, & circa inſpectionem ludorum, & mulierum ad concupiſcendum etc. de ea ergo quàm plurimæ traduntur auctoritates.

Lucas. Dominus dicit in Euangelio Lucæ. 21. Attendite autem uobis; ne forte grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate & curis huius uitæ: & ſuperueniat in uos repentina dies illa, tanq̄ laqueus ſuperueniet in omnes qui ſedent ſuper
Petrus. faciem omnis terræ. 1. Petri. 5. Humiliamini ſub potenti manu Dei, ut uos exaltet in tempore Viſitationis omnem ſollicitudinem ueſtram proijcientes in eum, quoniam ipſi cura eſt
Paulus. de uobis. Paul. ad Rom. 13. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis: ſic ut in die honeſte ambulemus. induamur ergo Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs. 1. ad Corint. 7. Seruus

uocatus es, non ſit tibi curæ: ſed & ſi potes fieri liber magis utere. Salo. Prou. 11, *Qui quærit bona, bene conſurgit dilucu lo, qui autem inueſtigator malorum eſt, opprimetur ab eis.* Ec cleſiaſtic 3. *In ſuper uacuis rebus noli perſcrutare multipliciter.* N*on enim tibi neceſſarium eſt ea, quæ abſcondita ſunt, uidere oculis tuis.* Ibi. 32. *Curam illius habe & ſic conſidera, & omni cura tua explicita recumbe ut læteris propter illos: & ornamentum gratiæ accipias coronam: & dignationem conſequaris coronationis.* Ibi, 3. A*ltiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ præcepit tibi* Deus *illa cogita ſemper: et in pluribus operibus eius nõ eris curioſus* Auguſt. *de uera religion.* In *conſideratione creaturarum non eſt uana & peritura curioſitas exercenda, ſed gradus ad immortalia, & ſemper manentia faciendus.* Idem *lib.* 10. *confeſſion.* C*urioſum genus hominum ad cognoſcendum uitam alienam, deſidioſum ad corrigendum ſuam.* O *quàm irreprehenſibiles eſſe poteramus, ſi tam diligenter noſtra uitia caueremus, quàm aliena ſcrutamur.* Idem *de* Gene. *contra* Manich. *lib.* 1. Compeſcat *ſe humana temeritas: et id, quod nõ eſt, nõ quærat: ne illud, quod eſt, nõ inueniat.* Hier. *in* Epiſt. *de duobus filijs.* N*ugas tenemus, et fonte ueritatis amiſſo opinionũ riuulos cõſectamur.* Q*ui proficere ſtudet, nõ cõſideret quod malũ alij faciãt, ſed quod bonũ ille facere debeat.* C*aueat igitur cõmittere quod reprehẽdere uult.* S*ufficit nobis de pñtibus huius ſeculi anguſtijs cogitare.* Q*ui neceſſe eſt ſenſum ad incerta & futura diſtẽdere, quæ aut cõſequi, nõ poſſumus, aut cito inuẽta perdamus.* Q*ui ergo de futuris cogitare prohibuit, conceſſit de pñtibus propter humanæ uitæ fragilitatem.* S*ufficit nobis contra malitiã huius ſeculi præſens habere certamẽ, dũ alienos errores conſiderant, ſuos oſtendũt.*

Salomon.

Auguſt.

Hieronymus

Ambroſius. Ambr. Tamdiu quis peccata ſua, quæ noſſe & deflere debet, ignorat, quàmdiu curioſe aliena conſiderat. Quòd ſi mores ſuos ad ſe ipſum conuerſus aſpicit, nō requiret quod in alijs ipſe ſpecialiter reprehendat, ſed in ſe ipſo quòd lugeat. Nos ergo tanto minus debemus aliena corda audacter reprehendere, quantũ ſcimus uiſu noſtro nos nō poſſe alienæ cogitationis tenebras illuſtrare. Nec profectò diluere aliena delicta ualet, quem adhuc

Gregorius. propria deuaſtant. Gregor. in hom. 36. Grauæ curioſitatis eſt uitium, quæ dum cuiuſlibet mentem ad inueſtigandum uitã proximi exterius ducit, sẽper ei intima ſua abſcondit, ut aliena ſciens ſe neſciens ſit, & curioſus animus, quanto peritus fuerit alieni meriti, tantò fiat ignarus ſui.

Iſidorus. Iſido. de Sũmo bono lib. 3. ca. 21. Qui curis rerum familiarium occupantur, quantò ſe rerum ſtudijs implicant, tantò à charitate diuina ſe ipſos ſeparãt. Qui ſimul & terrenis parere curis, & diuinis exercere ſtudent, utrunq; complectere ſimul nō ualent. Niſi prius à ſecratioribus cordis expellatur importuna ſecularium multitudo curarũ, anima quæ intrinſecus iacet, nequaquam reſurgit. Nã dum ſe per innumeras ſeculi cogitationes ſpargit, ad conſiderationem ſui nullatenus colligit. De malo alieno os tuũ nō coinquinas, Vitia tua, non aliena, attende. Quod inter ſe loquuntur homines, cognoſcere nunquam deſideres. Noli quærere quod quis dicat uel faciat. E uita curioſitatem, omitte curam, quæ ad cauſam tuam non pertinet. Curioſitas periculoſa præſumptio eſt. Multi aliorum uitia diſcernunt, ſua autem non aſpiciunt: facilius uitia quàm uirtutes uniuſcuiuſq; intendimus, nec quid boni operis quis geſſerit, agnoſcere, ſed quod male geſſit, perſcrutamur.

De

De Senſibus. Cap. XXXII.

EST autem ſenſus potentia paſſiua ſecundum beatũ Thomam p. q. 79. ar. 3. Senſus exteriores ſunt tantũ quinq;. Viſus. ſ. & auditus, olfactus, guſtus, & tactus. Senſus interiores ſecundum aliquos quatuor ſunt, licet ſecundum alios ſint quinq;. ſ. Senſus communis, imaginatiua, phantaſia æſtimatiua, memoratiua, & ſenſitiua ſecundum eundem ibidem. q. 78. ar. 4. De quibus hic traduntur auctoritates, primò de ſimplici & recta intentione quæ eſt ad inſtar corporis oculus ad totum opus: inde de ſenſibus ſicut materia expoſcere uidebatur.

DOminus dicit in Euangelio Math. 6. Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Matheus. Si oculus tuus fuerit ſimplex totum corpus tuum lucidum erit. Si autem fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. Ibi. 5. Quod, ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proyce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum quàm corpus tuum totum mittatur in gehennam. 1. Ioannis. 5. Ioannes Apoſtol. Et ſimus quoniam filius Dei uenit & dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus Deum uerum, & ſimus in uero filio eius. Hic eſt uerus Deus, & uita æterna. Paul. ad Rom. 14. Paulus. Vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundat. 1. Ad Corinth. 14 Fratres nolite effici pueri ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote: ſenſibus autem perfecti eſtote. Ad Epheſ. 4. Non ambuletis ſicut & gentes ambulant, in uanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à uia Dei per ignorantiam, quæ eſt in illis propter cecitatem

cordis ipſorum. 1. ad Theſſal. 2. Rogamus autem uos fratres ut non cito moueamini à ueſtro ſenſu, neq; terreamini, neq; per ſpiritum, neq; per ſermonem, ne quis uos ſeducat ullo modo. Salom. Prouerb. 20. Aurem audientem, & oculum uidentem, Dominus fecit utrumq;. Sapient. 4. Cani autem

Salomon. ſunt ſenſus hominis: & ætas ſenectutis uita immaculata. Faſcinatio nugacitatis obſcurat bona, & inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſenſum ſine malitia. Eccleſiaſtes. 1. Non ſaturatur oculus uiſu, nec auris auditu, impletur. Eccleſiaſtic. 14. Nequam eſt oculus inuidi, & auertens faciem ſuam, & deſpiciens animam ſuam. Inſatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis non ſatiabitur, donec conſumat areſaciens animam ſuam. Oculus malus ad mala, et non ſatiabitur pane indigens. Ibi. 21. Non eſt ſenſus ubi eſt amaritudo. Cantic. 2. Oſtende mihi Domine faciem tuam: ſonet uox tua in auribus meis. Vox enim

Item tua dulcis, et facies tua decora. Eccl. 9. In ſenſu ſit tibi cogitatus Dei. Ibi. 19. Ex uiſu cognoſcitur uir, & ex occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus. Ibi. 1. Bonus ſenſus uſq; in tempus aſcondet uerba; & labia multorum enarrabunt ſenſum eius.

Auguſt. Auguſt. lib. 10. Confeſſion. Sunt enim oculi principes ad noſcendum in ſenſibus. Idem de Doctr. Chriſtia. Tutius auditur ueritas, quàm prædicatur, quoniam cum doctrina recipitur, humilitas cuſtoditur. Quum diſputatio uel prædicatio placet, uix

Hieronymus. eſt ut differentem non pulſet quantulacunq; iactantia. Hieron.

Gregorius. Impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius. Gregor. Moral. 31. Non debet intueri, quod non licet concupiſci. Ibi. 27. lib. Niſi ſpiritus ſanctus auditorum corda repleat, ad aures corporum, uox doctorum incaſſum ſonat. Formare enim uocem magiſtri exterius poſſunt, ſed hanc interius imprimere nõ ualent.

Idem in homil. 15. ſuper Matth. 13. Verba Dei *quæ aure perci pitis, mente retinete. Cibus enim mentis eſt ſermo* Dei, *et quaſi acceptus cibus in ſtomacho languente reÿcitur, quando auditus ſermo in uentre memoriæ non tenetur. Idem. 1. Moral. Verba* Dei *tunc uerius auris intelligit, quum in eis ſemetipſam quærit. Ambroſ. Super Beati immaculati.* Quomodo *poſſunt uerba* Dei *dulcia eſſe in ſaucibus, tuis, in quibus eſt amaritudo nequitiæ? Iſidorus de Summo bono lib. 2. cap. 28. Non enim aliunde peccamus niſi uidendo, audiendo, attrectando, guſtando atq; tangendo. Vnde & alias dicitur. Intrauit mors per fœneſtras noſtras. Immundi quippè & extranei ſpiritus ſunt, qui tanquam per portas ita per ſenſus carnis animam irrepunt, & eam illecebrando deuincunt.* **Ambroſius.** **Iſidorus.**

De Pulchritudine. Cap. XXXIII.

IN *hoc cap. primo ponuntur auctoritates de Vir pulchritudine animæ, quæ uirtutibus ornata, & præcipue humilitatis uirtute, & Chriſti imitatione, qui ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, pulchra & decora efficitur. Inde dè pulchritudine corporis, quæ aliquando fallax, & uana eſt, quam ne omnium malorum genera in nobis in creſcant, omnino uitare debemus, eam uerò diligere pulchritudinem, quæ lætitiam ſpiritualem ſolet afferre,*

Ioannes. DOminus dicit in Euãgelio Ioan. 6. Spiritus eſt, qui uiuificat, caro autem non prodeſt quicquam.

Peulus. Paul. ad Philip. 2. Hoc ſentite in uobis quod & in Chriſto Ieſu: Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus, eſt eſſe ſe equalem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens: in ſimilitudinem hominum factus; & habitu inuentus ut homo. Ibi. 3. Imitatores mei eſtote fratres, & obſeruate eos qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram. Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam uobis: nunc autem & flens dico inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus uenter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt: Noſtra autem conuerſatio in cœlis ſit. Vnde expectamus dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ ſecundum operationem uirtutis ſuæ, qua poſſit ſubijcere ſibi

Iudith. omnia. Iudith. 10. Ampliauit illi Dominus pulchritudinem, ut incomparabili decore omnium oculis appareret. & pulchritudinem eius mirabantur nimis.

Iob. Iob. 5. Ego uidi ſtultum firma radice, & maledixi ſtatim pulchritudini eius. Ibi. 18. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & conſumat brachia illius primogenita mors.

Dauid. Dauid Pſal. 95. Confeſſio & pulchritudo in conſpectu eius, ſanctimonia, & magnificentia in

Salomon. ſanctificatione eius. Salom. Prouer. 6. Quia mandatum lucerna eſt, & lex lux, & uia uitæ increpatio diſciplinæ, ut cuſtodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Non concupiſcat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Ibi 31. fallax gratia, & uana eſt pulchritudo;

mulier timens Dominum *ipſa laudabitur.* Ibidem. 11. *Circu-lus aureus in naribus ſuis mulier pulchra & fatua.* Eccleſiaſtic. 44. Homines *diuites in uirtute pulchritudinis ſtudium habentes, pacificantes in domibus ſuis.* Omnes *iſti in generationibus gentis ſuæ gloriam adepti ſunt; & in diebus ſuis habentur in laudibus.* Auguſt. de Ciuitate Dei lib. 15. Auguſt.
Pulchritudo *corporis bonum* Dei *donum eſt, ſed propterea id etiam largitur malis, ne malum bonis uideatur bonum.* Ambroſ. lib. 3. de Virginit. *Iuuenem ueteres fabulæ ferunt, cum propter admirabilem oris pulchritudinem, in amorem incenderet fœminas, ſtigmatibus exaraſſe uultum ſuum, ne qua eum amare poſſet in hexamero.* Ambroſius.
Deles *picturam* Idem.
Dei *mulier, ſi uultum tuum materiali candore oblinias ſi exquiſito rubore perfundas.* Ambr. lib. 1. de Virginit.
Neglecta *decoris cura plus placet; & hoc ipſum, quòd nos non ornamus, ornatus eſt.* Baſil. Pulchritudo *diligenda eſt fili, quæ lætitiam ſpiritualem conſueuit infundere.* Euitemus *ſpecioſas pulchritudines, ne omnium malorum genera in nobis irrogentur.* Sapiens *uir non conſiderat corporis decorem, ſed animæ.* Inſipiens *autem in carnalibus ſe detinet.* Sapiens *mulierem reſpuit geſtioſam,* Stultus *autem concupiſcens eam ſupplantatur.* Prudens *uir ab impudenti muliere auertit oculos ſuos, luxurioſus autem intuens eam, ſoluitur, ut cæra à facie ignis.* Chriſtus *non in corporis, ſed in animæ pulchritudine delectatur.* Illa *ergo tu diligas in quibus delectatur* Deus. Baſilius.
Hieron. ad Euſtochium. Quid *dicam de his, qui ambiunt ad ſacerdotium? quibus cura eſt, ut ueſtes bene oleant, ut pes laxa pelle non ſordeat, quibus ut crines calamiſtro rotentur; quibus ut digiti anulis radiant, & ſi uia humidior fiat, uix in* Hieronym.

eam pedes ueſtigia imprimant. Si uir uel mulier ornauerit ſe, & uultus hominum ad ſe prouocauerit; & ſi nullum inde ſequatur damnum: iudicium tamen patietur æternum, quia uenenum attulit, ſi fuiſſet, qui biberet. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 63. Gloriæ temporalis ſequaces, & ſi nitidi ſunt foris fulgore potentiæ, interius tamen uacui ſunt clatione ſuperbiæ. Sicuti calami exterius quidem nitent: ſed interius uacuantur. Qui prætioſo cultu incedunt, pro ſuaui odore fœtorem, & pro zona funiculum, & cætera habebunt. Cyprian. in lib. de habitu uirginum. Non uirgines tantum aut uiduas, ſed & nuptas, puta, & omnes omnino fœminas admonendas, quòd opus Dei & facturam eius, & plaſma adulterare nullo modo debeant, adhibito flauo colore uel nigro, puluere uel rubore, aut quomodolibet liniamenta natiua corrumpente medicamine, & ſubdit, manus Deo inferunt: quando illud, quod ille formauit, reformare contendunt.

Iſidorus.

Cyprianus.

De indumentis. Cap. XXXIIII.

DE Indumentis ſpiritualibus primò citantur auctoritates, deinde de corporalibus, & quòd ueſtis nec ſatis munda, nec ſordida, nec ulla diuerſitate notabilis eſſe debet. Amictus enim corporis, riſus dentium, & inceſſus hominis enunciant de homine.

DOminus dicit in Euangelio Math. 6. Ne ſolli- Mathæus.
citi ſitis animæ ueſtræ quid manducetis: neq;
corpori ueſtro quid induamini. Nonne anima
plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm ueſti
mentum? Nolite ergo ſolliciti eſſe dicentes, quid manducabi
mus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia
gentes inquirunt. Scit enim pater ueſter, quia his omnibus
indigetis. Lucæ. 3. Qui habet duas tunicas: det non haben Lucas.
ti; & qui habet eſcas ſimiliter faciat. Ibi. 6. Ab eo qui au-
fert tibi ueſtimentum: etiam tunicam noli prohibere. Omni
autem petenti te tribuas, & qui aufert quæ tua ſunt, ne repe
tas. Ibi. 7. Qui in ueſte prætioſa ſunt, & delitijs, in do-
mibus regum ſunt. Apocalypſ. 3. Qui uicerit, ſic ueſtietur Apocalyp.
ueſtimentis albis: & non delebo nomen eius de libro uitæ.
Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum: ut locuples
fias: & ueſtimentis albis induaris: ut non appareat confuſio
nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos ut uincas. Ibi.
16. Beatus, qui uigilat & cuſtodit ueſtimenta ſua: ne nu
dus ambulet, & uideant alij turpitudinem eius. Actus Act. Apoſt.
Apoſt. 12. Circunda tibi ueſtimentum tuum, & ſequere me.
1. Petr. cap. 3. Mulierum non ſit extrinſecus capillatura, Petrus.
aut circundatio auri. 1. Paul. ad Timoth. 2. Similiter & Paulus.
mulieres in habitu ornato cum uerecundia & ſobrietate ornan
tes ſe: & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis,
uel ueſte pretioſa: ſed quod decet mulieres promittentes pie-
tatem per opera bona. Ibi. 6. Nihil intulimus in hunc mun
dum: haud dubium; quia nec auferre quid poſſumus. Ha-
bentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſi-
mus. Geneſis. 35. Mundamini ac mutare ueſtimenta ueſtra. Geneſis.

Exodus. Exo. 19. Lauent populi ueſtimenta ſua; & ſint parati in
Tobias. diem tertium. Tobiæ. 1. Eſurientes ale, nudiſq; ueſtimen=
ta præbæ, & mortuis atq; occiſis ſepulturam ſollicitus exhi=
Iob. beas. Iob. 27. Si comportauerit impius, quaſi terram ar=
gentum, & ſicut lutum præparauerit ueſtimenta: præpara=
bit quidem; ſed iuſtus ueſtietur illis, & argentum innocens
Salomon. diuidet. Salom. Eccle. 9. Omni tempore ſint ueſtimenta tua
candida; & oleum de capite tuo deficiat. Eccleſiaſtic. 29. Ini
tium uitæ hominis aqua, & panis, & ueſtimentum, & do=
mus protegens turpitudinem. Ibi. 42. de ueſtimentis proce=
dit tinea: & à muliere iniquitas uiri. Ibi. 9. Auerte faciem
tuam à muliere compta: & ne circumſpicias faciem alienam.
Ibi. 19. Amictus corporis, riſus dentium, & inceſſus hominis
Auguſt. enunciant de homine. Auguſtin. ad Poſſido. Nolo ut de or
namentis auri, uel ueſtis properam habeas in prohibendo ſen
tentiam, niſi in eis, qui neq; coniugati ſunt, neq; coniugari
cupientes cogitare debent, quomodo placeant Deo. Idem lib.
de Serm. Domini. Animaduertendum eſt non in ſolo rerum
corporearum nitore atq; pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus lu=
toſis eſſe poſſe iactantiam, & eò periculoſiorem, quo ſub no=
mine ſeruitutis Dei decipit. Quanta amentia eſt, effigiem
mutare naturæ, picturam quærere? tolerabiliora prope modum
in adulterio crimina ſunt. ibi enim pudicitia, hic natura adul=
teratur. Veſtis autem tibi pura circumdetur non ad pulchritu
dinem, ſed propter neceſſarium tegumentum, nedum exqui=
ſitis ueſtimentis indueris, in anima turpitudinem ſumas.
Hieronymus Hieron. in Epiſt. ad Nepotia. Veſtes pulchras æquè deuita
ut candidas: ornatus & ſordes pari modo fugienda ſunt:
quia alterum delitijs, alterum gloria redolet. Inter ſericum,
& lin=

teamina, quibus tibi uideris fulgidus & formoſus, intellige te nudum, conſciſſum ſordidum, mendicantem. In Epiſt. 84. Veſtis nec ſatis munda, nec ſordida, & nulla diuerſitate notabilis, ne ad te obuians turba conſiſtat, ne digito demonſtreris. Nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ delitiæ Chriſtiano conueniunt. Idem Epiſt. 72. Veſtium ſordes candidæ mentis indicia ſunt. Plumarum mollities iuuenilia membra non ſoueat. Quicquid enim corpora noſtra defendere poteſt, & humanæ imbecillitati ſuccurrere, hæc una appellanda eſt tunica. Ambr. lib. 1. de Virginit. Collum catena conſtringitur: pedes compedes includunt. nil refert an corpus auro ligetur, an ferro. Si ceruix premitur, ſi grauatur inceſſus, nil prætium iuuat: niſi quòd uos mulieres eſtis miſerabiliores, quàm qui publico iure damnantur. Illi optant uiuos ligari, mulier ſic ornata, eſt domus omnium demonum infernalium. Idem libr. 1. de Offic. Decor corporis non ſit affectatus, ſed naturalis, ſimplex, neglectus magis quàm expeditus, non pretioſis, & albentibus adiutus ueſtimentis: ſed cõmunibus, ut honeſtati uel neceſſitati nil deſit, nil accedat nitori. Gregor. in Homil. Sunt nonnulli, qui cultum ſubtilium pretioſarumq́; ueſtium non putant eſſe peccatum. Quod uidelicet ſi culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam uigilanter exprimeret, quod diues, qui torquebatur apud inferos, byſſo & purpura indutus fuiſſet. Quòd pro ſola inani gloria ueſtimentum pretioſius quæritur, res ipſa teſtatur: quia nemo uult ibi pretioſis ueſtibus indui, ubi ab alys non poſſit uideri. Nemo igitur pretioſa ueſtimenta quærit, niſi ad inanem gloriam, uidelicet, ut & cæteris honorabilior eſſe uideretur. Baſi. Dum enim cultum conſpicimus corporum, & corporis & animæ offendimus creatorem.

Ambroſius.

Gregorius.

Baſilius.

S

Iſidorus. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 63. Gloriæ temporalis ſequaces, & ſi nitidi ſunt foris fulgore potentiæ; interitus tamen uacui ſunt elatione ſuperbiæ. Ob hoc reprobi exterius ut calami nitidi: interius uerò uacui: electi uerò exterius quaſi cortices fœdi; interius uerò ſolidi. Cypria. In lib. de habitu uirgin. Serico & purpura indutæ, Chriſtum ſincere induere non poſſunt, auro & margaritis adornatæ & monilibus, ornamenta mentis & corporis perdiderunt. Effrem. Ornatus quippè ueſtium indicat qualiter ea, quæ terrena ſunt, ſapiamus, & per ſtudium clarioris amictus ab æterna claritate nudi eſſe dignoſcamur. Lauare faciem, manus ac pedes impenſius, ſeruos nos eſſe indicat uitiorum.

Cyprianus.

Effrem.

De Exemplo. Cap. XXXV.

EXemplum eſt alicuius facti uel dicti præteriti cum certi auctoris nomine propoſitio. Vel exemplum eſt quod ſequi aut uitare debemus. Exemplar autem eſt quo aliud ſimile faciamus. Exemplum eſt res, quæ nobis imitanda proponitur, ut puta qui in Chriſtum credimus, Chriſti ſectemur exempla. Itaq; exemplar eſt ipſe Chriſtus, à quo ſumitur exemplum. Nonnunquam tamen exemplum pro exemplari ponitur. De exemplo ergo ſiue exemplari affluenter in præſenti cap. citantur auctoritates.

Mathæus. DOminus dicit in Euangelio Math. 5. Non poteſt aſcondi ciuitas ſupra montem poſita. neq; accendunt Lucernam, & ponunt eam ſub

modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in do-mo ſunt. Sic luceat lux ueſtra coram omnibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Ibi. 23. Super cathedra Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſei: Omnia ergo, quæ dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecundum uero opera eorum nolite facere. Ioann. 13. *Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis: ita & uos faciatis.* 1. Petri. 2. *Si benefacientes patienter ſuſtinetis: hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim uocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis: uobis relinquens exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius* Iacob. 5. *Exemplum accipite fratres exitus mali, & longanimitatis & laboris & patientiæ prophetas, qui loquuti ſunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos qui ſuſtinuerunt.* 1. Paul. ad Timoth. 4. *Exemplum eſto fidelium in uerbo, in conſeruatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Hæc meditare in his eſto ut profectus tuus manifeſtus ſit omnibus.* Ad Titum. 2. *In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate.* 1. ad Corinth. 19. *caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim ipſe reprobus efficiar.* Ad Philippen. 4. *Modeſtia ueſtra nota ſit omnibus hominibus.* Tobiæ. 2. *Hunc autem tentationem ideo Dominus uenire permittit, ut poſteris daretur exemplum patientiæ eius, ſicut & ſancti Iob.* 16. *Tenuit ceruicem meam, confregit me Dominus: & poſuit me ſibi quaſi inſignum. Circumdedit me lanceis ſuis, conuulnerauit lumbos meos:* Ibi. 17. *Poſuit me quaſi in prouerbium uulgi: & exemplum ſum coram eis.* Salom. Prouer. 24. *Exemplo didici di-*

Petrus.

Iacobus.

Paulus.

ſciplinam. Vſq; quo piger dormiam; uſq; quo de ſomno conſurgam. Eccleſiaſtic. 19. Putredo & uermes hereditabunt æbrioſum, & tolletur in exemplum maius, Auguſt. in lib. de Paſtorib. Qui in conſpectu populi malè uiuit, quantum in illo eſt, eum à quo attenditur, occidit. Omnis, qui malè uiuit niconſpectu eorum quibus præpoſitus eſt, quantum in ipſo eſt, occidit: & forte qui inuitatur, moritur: qui non inuitatur uiuit: & tamen quantum ad illud pertinet, ambo occidunt. Hieron. Epiſt. 9. Qui in Chriſtum credimus, Chriſti ſectemur exempla. Idem in Epiſt. ad Heliodorum. Domus epiſcopi, & conuerſatio, quaſi in ſpeculo poſita magiſtra eſt publicæ diſciplinæ, quicquid fecerit, id ſibi omnes faciendum putant. Ambroſ. ſuper Beati immaculati. Et inſitum bonis, ut caſtrum pudicus, prudentem ſapiens, miſericors liberalem affectu pio diligat, & uirtutes ſuas in alijs amet. In pleriſq; iuſti aſpectus iam monitio correctionis eſt, perfectioribus lætitia eſt. Gregor. lib. 10. Moral. Nullum ego conſilium melius dari arbitror, quàm ſi exemplo tuo fratrem docere ſtudeas, quæ oporteat fieri, prouocans eum ad meliora; & conſulens ei, neq; uerbo, neq; lingua; ſed opere, et ueritate. Qui enim uitam ſuam alios ſcire refugiunt, ſibimet ipſis accenſi ſunt: ſed alijs in exemplum luminis non ſunt. Hic enim qui exempla uirtutum prærogat lumen boni operis per uerbum & uitam iterantibus demonſtrat, ueræ lampades appellantur. Idem ſuper Ezechiel. homil. 5. Qui in occulto bene uiuit, ſed alieno profectui minime proficit: carbo eſt. Qui uero in imitatione ſanctitatis poſitus, lumen rectitudinis ex ſe multis demonſtrat, lampas eſt, quia & ſibi ardet, & alijs lucet. In exemplum culpa uehementer oſtenditur, quan-

Auguſt.

Hieronym.

Ambroſius.

Gregorius

do pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Illc igitur moribus omnibus debet ad exemplum protrahi, qui à cunctis paſſionibus moriens iam ſpiritualiter uiuit. Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 11. Ad conuerſationem ſeu correctionem mortalium multum proſunt exempla bonorum. Mores enim inchoantium non queunt proficere ad bene uiuendum, niſi perfectorum informentum exemplis patrum. Reprobi autem non attendunt documenta bonorum quæ imitentur in melius, ſed proponunt ſibi exempla malorum, quibus ad ſuorum morum peruerſitatem utantur in peius. Ob hanc utilitatem ſanctorum ſcribuntur ruinæ & reparationes, ut ſpem faciant ſalutis humanæ: ne quiſquam poſt lapſum pœnitendo deſperet ueniam, dum conſpicit ſanctorũ reparationẽ fuiſſe etiã poſt ruinam. Si prauorum ſæpe ſequuti ſumus exempla: cur non imitemur ſanctorum digna, & Deo placita facta? Et ſi apti fuimus imitari iniquos in malum, cur pigri ſumus imitari iuſtos in bonum? Nulla igitur eſt de reatu excuſatio, quia lex Dei ad aures noſtras quotidie pulſat, & factorum documenta bonorum cordis noſtri intima prouocant. Cæſarius in admonitione ſecunda. Quantis exemplum ueræ humilitatis, & perfectæ charitatis oſtenderis, cum tantis, & pro tantis æterna præmia poſſidebis.

Iſidorus.

Cæſarius.

EST *autem conſilium appetitus inquiſitiuus de nobis utili bus. uel eſt appetitus faciendi excogitata ratione. Vnde conſilium eſt inquiſitio eorum tantum, quæ ſunt ad finem operabilium à nobis non minimorum nec determinatorum.* Reprehenduntur ergo in præſenti cap. qui ſunt ſine conſilio & prudentia. Item conſilium humanum, & impiorum, & monentur fideles conſilium Domini apprehendere, quod manet in æternum, ut diſcant in omni opere Deum conſulere, & id, quod rectum eſt, coram eo facere: peruerſum autem ilico ab ipſorum anima amputare.

Deuterono. DIcit Dominus in Deuteronom. 32. Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia: utinam ſaperent & intelligerent ac nouiſſima prouiderent.
Act: Apoſt. In Actib. Apoſt: Si eſt ex hominibus conſilium, hoc autem opus diſſoluetur: Si uero ex Deo eſt, non
Paulus. poterit diſſolui. 1. Paul. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare quouſque ueniant Dominus: qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: &
Iob: tunc laus erit unicuique à Deo. Iob. 5. Deprecabor Dominum, qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum, & conſilium prauorum diſſipat. Ibi. 21. Conſilium impiorum longe
Dauid. ſit à me. Pſal. 1. Beatus uir, qui non abijt in conſilio impiorum, & in uia peccatorum non ſtetit. Pſal. 32. Diſſipat Dominus conſilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum: reprobat conſilia principum. Conſilium autem Domini manet in æternum: cogitationes cordis eius in generatione &

generationem. Salo. Prouer. 2. Conſilium cuſtodiet te: & prudentia ſeruabit te. Ibi. 3. Cuſtodi legem atque conſilium, & erit uita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis Ibi. 11. Vbi non eſt gubernator, populus corruet; ſalus autem ubi multa ſunt conſilia. Ibi. 12. Via ſtulti recta in oculis eius; qui autem ſapiens eſt, audit conſilia. Qui pacis ineunt conſilia, ſequitur eos gaudium. Ibi. 13. Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt; qui autem agunt omnia cum conſilio reguntur ſapientia. Aſtutus omnia agit cum conſilio: qui autem fatuus eſt, aperiet ſtultitiam. Ibi. 15. Diſſipantur cogitationes ubi non eſt conſilium; ubi uero plures ſunt conſiliarij, confirmantur. Ibi. 20. Cogitationes conſilio roborantur, & gubernaculis tractanda ſunt bella. Sicut aqua profunda, ſic conſilium in corde uiri: ſed homo ſapiens exhauriet illud. Eccleſiaſtic. 6. Multi pacifici ſint tibi: conſiliarius ſit tibi unus ex mille. Ibi. 8. Cum fatuis ne conſilium habeas: nõ enim poterunt diligere niſi quod eis placuerit. Coram extraneo ne facias conſilium. Ibi 21. Lingua ſapientis quaſi diluuium abundabit; & conſilium illius ſicut fons uitæ permanet. Ibi. 22. Sicut loramentum ligneum colligatum & fundamentum ædificij non diſſoluetur, ſic & cor confirmatum in cogitatione conſilij. Ibi. 27. facienti nequiſſimum conſilium ſuper illud deuoluetur, & non agnoſcet, unde ueniat illi. Ibi. 32. Sine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis. Ibi. 37. A zelantibus te aſconde conſilium. Cum uiro religioſo tracta de ſanctitate, & cum iuſto de iuſtitia. Cor boni conſilij ſtatue tecum; & ante omnem actum conſilium ſtabile ſit. Auguſt. in tractat. de lapſu. Quærimus conſilium? habemus copiam non ſapientis, ſed ipſius ſapientiæ, quæ Chriſtus eſt. Hieron. in lib. de homine perfecto.

Salomon.

Auguſt.

Hieronymus

Omnes ſumus in minimis cauti, in maximis negligentes. Hoc

Ambroſius. itaq; fit, quia ubi uera uita ſit, ignoramus. Ambro. lib. 2. de Offic. Neceſſe eſt ut præſtantior ſit, à quo conſilium petitur, quàm ille ſit, qui petit. Qui enim conſulas hominem, quem non arbitreris poſſe melius aliquid reperire, quàm ipſe intelligis? Talis debet eſſe, qui conſilium dat: ut ſe ipſum formam alijs ad exemplum bonorum operum exhibeat in doctrina, in integritate: in grauitate: ut ſit eius ſermo ſalubris

Gregorius. atq; irreprehenſibilis, conſilium utile, uita honeſta, ſententia decora, Greg. in Regiſtro lib. 1. Nullus tibi fidelior ad conſilium eſſe poteſt, quàm qui te, non tua diligit. Idem in Moral. Dare ſtulto conſilium, charitatis eſt: dare ſapienti, oſtentationis: dare uerò tempore peruerſitatis, ſapientiæ. Conſiliatorem amicum inhabitat, qui dolens de præſentibus ad æterna ſe

Iſidorus. ſtinat. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 36. Nil turpius eſt, quàm ſi bonum, quod quiſq; ſermone prædicat, explere opere negligat. Tunc enim utiliter prædicatio atq; conſilium profertur, quando efficaciter adimpletur. Omnis utilis doctor plebibus ſubiectis ita ſe præſtare debet atq; inſiſtere doctrinæ, ut quanto claret uerbo, tanto clareſcat & merito. Ibi. 37. Qui bene docet & malè uiuit, æquatur cæreo qui bonam quidem alijs lucem præſtare: ſe uerò in malis ſuis conſumere & extinguere uidetur. Ante factum cogita diu. Ante opus præmeditare diu. Quod uis agere diu exquire, diu proba: & ſic facias. Cum diu cogitaueris fac quod probaueris. Baſilius. In omni opere tuo quod cogitas facere, primũ conſule Deũ. et ſi ſecundum Deum eſt quod cogitas, diligenter examina: & ſi eſt rectum coram Deo perfice illud: Si uerò peruerſum fuerit repertum, amputa ab anima tua.

De Di-

De Diſciplina, & increpatione. Cap. XXXVII.

IN hoc cap. citantur primò auctoritates de correctione fraterna. Eſt autem propriè corripere oſtendere peccati turpitudinem hortando ad emendationem. Inde de ipſa diſciplina atq; increpatione. Eſt autem diſciplina morum ordinata correctio, & maiorum præcedentium patrum regularum obſeruatio. Vnde diſciplina à diſcere dicitur, & diſciplinoſus, qui facilè diſcit. Hic diſciplinoſi & iuſti ſalubriter accipiunt, quotiens de ſuis exceſſibus arguuntur: iniquis autem moleſta eſt ueritas, & amara iuſtitiæ diſciplina.

DOminus dicit in Euangelio Matth. 18. Matheus.
Si peccauerit in te frater tuus, uade &
corripe eum inter te & ipſum ſolum.
Si te audierit, lucratus es fratrem tuum.
Si autem non te audierit, adhibe tecum
adhuc unum uel duos, ut in ore duorum
uel trium ſtet omne uerbum; Quod ſi non audierit eos, dic
Eccleſiæ. Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut
Ethnicus & publicanus. Lucæ. 17. Si peccauerit in te fra Luchas.
ter tuus, increpa illum, & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.
Et ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſepties in die conuer-
ſus fuerit ad te dicens, pœnitet me: dimitte illi. Ioannes in
Apocalypſ. 3. Ego, quos amo, arguo & caſtigo. Iacob. 5. Apocalyp.
Si quis ex uobis errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum, Iacobus.
ſcire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore
uiæ ſuæ ſaluabit animam eius à morte: et operit multitudinem

Paulus. peccatorum. 1. Paul. ad Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant. 2. ad Timoth. 4. Prædica uerbum, inſta oportune, importune argue, obſecra, increpa, in omni patientia & doctrina. 2. ad Theſſalon. 3. uos autem fratres nolite deficere benefacientes. Quod ſi quis non obedierit uerbo ueſtro per epiſtolam hanc notate: & non commiſceamini cum illo ut confundatur, & nolite quaſi inimicum exiſtimare: ſed corripite ut fratrem. Ad Hebr. 12. Omnis autem diſciplina in præſenti non uidetur eſſe gaudij, ſed mœroris: poſtea fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ.

Iudith. Iudith. 8. Non ergo ulciſcamur nos pro his quæ patimur; ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe flagella Domini quaſi ſerui, qui corripimur ad emendationem & non ad perditionem noſtram eueniſſe credamus.

Iob. Iob. 5. Beatus homo qui corripitur à Domino. Increpationem ergo Domini ne reprobes: quia ipſe uulnerat, & medetur: percutit, & manus eius ſanabunt.

David. Pſal. 93. Qui corripit gentes, non arguet: & qui docet hominem ſcientiam.

Salomon. Salom. Prouer. 1. Audi fili mi diſciplinam patris tui: & ne dimittas legem matris tuæ; ut addatur gratia capiti tuo. Ibi. 3. Diſciplinam Domini fili mi ne obijcias: nec deficias cum ab eo corriperis. Quem enim diligit Dominus corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi. Ibi. 4. Tene diſciplinam nec dimittas eam. Ibi. 9. Noli arguere deriſorem, ne oderit te: Argue ſapientem, & diliget te. Ibi. 12. Qui odit increpationes, inſipiens eſt: Qui autem diligit diſciplinam, diligit & ſcientiam. Ibi. 10. Via uitæ cuſtodienti diſciplinam; qui autem increpationes relinquit, errat. Ibi. 13. Egeſtas & ignominia ei qui deſerit

diſciplinam: qui autem acquieſcit arguenti, glorificabitur. Ibi. 15. Stultus irridet diſciplinam patris ſui; qui autem cuſtodit increpationes, aſtutior fiet. Ibi. 17. Plus proficit correctio apud prudentem, quàm centum plagæ apud ſtultum. Ibi. 28. Qui corripit hominem, gratiam poſtea inueniet apud eum magis quàm ille qui per linguæ blandimenta decipit. Eccleſiaſtici. 10. Vir prudens & diſciplinatus non murmurabit correptus. Ibi. 11. Priuſquam interroges, ne uituperes quenquam: & cum interrogaueris, corripe iuſte. Ibi. 19. Qui odit correptionem, minuetur uita. Corripe amicum. Sæpe enim fit commiſſio: & non in omni uerbo credas illi. Eſt correptio mendax in ore contumelioſi. Corripe proximum antequam commineris: & da locum timori altiſſimi. Ibi. 32. Peccator homo uitabit correptionem. Ibi. 21. Nam qui timet Deum, conuertetur ad cor ſuum. Aug. de uerbis Domini. ſermo. 16. Amando debemus corripere, non nocendi auiditate, ſed ſtudio corrigendi. Si peccauerit in te frater tuus, quare illum corripis? quia doles quòd peccauit in te. Si amore tui id facis, nihil facis: ſi amore illius, optime facis. Ibidem. Quæ peccantur coram omnibus: coram omnibus corripienda ſunt, ut omnes timeant. Qui ſecretò peccauit in te, ſecreto corripe: nam ſi ſolus noſti, & eum uis coram alijs arguere, non es corrector, ſed proditor. Ibidem de Verbis Domini. Foris terribilis perſonet increpatio, intus lenitatis teneatur dilectio, neque conſentientes ſitis malis, ut approbetis: neque negligentes, ut non arguatis: æquè ſuperbientes, ut inſultanter arguatis. Idem de Chari- Auguſt.

tate. Sermon. 7. Non putes te amare ſeruum, quando eum non cædis: aut tunc amare filium, quando ei non das diſciplinam; aut tunc amare filium tuum, quando eum non corripis: non eſt iſta charitas, ſed languor. Idem in Epiſt. ad Vincentium donatiſtam. Non omnis qui parcit, amicus eſt: nec omnis qui uerberat, inimicus: qui phreneticum ligat, & lethargicum excitat; ambobus moleſtus, ambos amat: ambos ſanat: ambo quandiu ægri ſunt, indignantur: ſed ambo

Hieronymus. ſanati gratulantur. Hieron. Super illud ad Ephe. Magis arguite. Inter cætera mandata peccantes poſſe arguere, maximæ libertatis eſt. Sed ille poteſt facere, qui non meretur audire. Hypocrita evce primùm trabem de oculo tuo. Idem ad Ripparium & habetur. 23. q. 8. Non eſt, crudelitas crimina pro Deo punire, ſed pietas. Idem ſuper Epiſt. ad Titum. Quomodo poteſt præſes eccleſiæ auferre malum de medio eius: qui in delictum ſimile corruerit. aut qua libertate corripere peccantem poteſt, cùm tacitus ipſe ſibi reſpondeat:

Ambroſius. eadem ſe admiſiſſe, quæ corripit? Ambroſ. Super Lucam. Plus proficit amica correctio, quàm accuſatio turbulenta. Illa pudorem incutit, hæc indignationem mouet. Idem ſuper Epiſt. 1. ad Corinth. tractans illud. Modicum fermentum &c. Peccatum unius, quod cognitum non arguitur, multos contaminat. Imò omnes qui norunt, & non deuitant, aut cum poſſunt arguere diſſimulant: Non enim ſibi uidetur peccare, quando à nullo corripitur, uel uitatur. Leuiter caſtigatus exhibet reuerentiam caſtiganti: Aſperitate autem nimiæ increpationis offenſus, nec increpationem recipit nec ſalutem. Suſtine æquanimiter ut infirmos, quos emendare non potueris, caſtigatos blanda pietate portabis; & qui increpari pro ſua infirmitate

non poſſunt, pro diuerſitate peccandi alij portandi ſunt, alij caſtigandi; quia modus diuerſus eſt peccatorum. Gregor. Tunc enim pro ter uos melius corrigimus, quàm ea quæ bene geſſiſſe ſe credunt, malè acta demonſtramus. Gregor, Ibidem. Maior culpa, quò citius, quia culpa eſt, agnoſcitur, eò ēt celerius emēdatur. Minor uerò dū quaſi nulla creditur, eò peius, quò et ſecurius in uſu tenetur. Iuuenes ſæpe rāq; ſeueritas ad monitionis ad profectū dirigit: ſenes uero ad meliora opera deprecatio blāda cōponit. Idē in Regiſtro. Qui nō corrigit reſecāda, cōmittit: et faciētis culpā habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. Manifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda; ſed palam ſunt arguendi, qui palam nocent, ut dum aperta obiurgatione ſanantur: hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum enim unus corripitur, plurimi emendantur: & melius eſt, ut pro multorum ſalute unus condemnetur, quàm quòd per unius licentiam multi periclitentur. Sunt nonnulli, qui increpationis audiunt uerba, & ad pœnitentiam redire contemnunt; ut uel penè terreant quos præmia non inuitant. Audiat de regno quod amet: audeat de ſupplicio unus quiſq; quod timeat: ut ſi amor ad regnum non trahit, uel timor moueat. Orige. in leuiticum. cap. 33. Non uult te Dominus, ſi fortè uideris peccatum fratris tui, continuo euolare ad publicum, & proclamare paſſim, & diuulgare aliena peccata: quod eſſet utiq; non corrigentis, ſed potiùs infamantis: ſolus inquit, inter te & ipſum, corripe eum: ubi enim ſeruari ſibi myſterium uiderit, ille qui peccat, ſeruabit, & ipſe emendationis pudorem. si uerò diffamari ſe uiderit, ilico ad denegandam impudentiam conuertetur, & non ſolum non emendaueris peccatum, ſed & duplicaueris. Iſido. de Summo

Gregorius. In paſtorali

Origenes

Iſidorus.

bono. lib. 3. cap. 32. Non debet uitia aliena corripere, qui adhuc uitiorum contagionibus fuerit inuolutus. Improbum eſt enim arguere quicquam in alio, quod adhuc deprehendit in ſe ipſo. Qui ueraciter fraternam uult corripere, & ſanare infirmitatem, talem ſe præſtare fraternæ utilitati ſtudeat; ut eum, quem corripere cupit, humili corde admoneat: & hoc faciens ex compaſſione quaſi communis periculi: ne forte & ipſe ſimiliter tentationi ſubyciatur. Sicut uiri ſpirituales alieni peccati emendationem expectant; ita proterui delinquentibus deridendo inſultant; & quantum in ipſis eſt, inſanabiles putant. Nec inclinant cor ad compatiendi miſericordiam: ſed ſuperbientes deteſtantur, atque blaſphemant. Pleriq; correctionem ſuam officiũ charitatis exiſtimant: pleriq; uero hoc ipſum quod ex charitate corripiuntur, ad iniuriæ contumeliã trahunt. Vnde euenit, ut ex eo deteriores efficiantur, per quod emendari obediendo potuerunt. salubriter accipiunt iuſti, quotiens de ſuis exceſſibus arguuntur. Iniquis moleſta eſt ueritas: & amara diſciplina iuſtitiæ: nec delectantur niſi placentia propriæ imbecillitatis: iniuſtitiæ fœcundi, & ſteriles ueritati: cæci ad contuendam lucem, & oculati ad tenebrarum aſpiciendum errorem. Nonnulli tantæ ſunt prauitatis homines: qui dum ipſi à malo corrigi negligunt; corripientium uitam falſa criminatione detractant, & ad ſui ſceleris ſolatium uſurpant, ſi uel falſo compererint, quod ad infamiam bonorum obyciant. Ibi. 46. Qui blando uerbo caſtigatus non corrigitur; acrius neceſſe eſt, ut arguatur. Cum dolore enim ſunt abſcindenda, quæ leuiter ſanari non poſſunt. Qui admonitus de peccato ſecretè, corrigi negligit, publice arguendus eſt: ut uulnus, quod occulte ſanari neſcit, manifeſtè debeat emendari. Manifeſta enim peccata

non ſunt occulta correptione purganda. Palàm enim ſunt arguendi, qui palam nocent. Sæpe eccleſiæ cenſura arrogantibus uidetur eſſe ſuperba: & quod à bonis pie fit, crudeliter fieri putatur à prauis: quia non diſcernunt recto oculo quod à bonis recto fit animo. Ita contra delinquentes ſermo eſt proferendus: ſicut eius qui corripitur, expoſtulat ſalus. Si enim in noſtris delictis clementes ſumus: in alieno peccato rigorem tenere nequaquam debemus. Facilius reprehendimus uitia aliena quàm noſtra. Nam ſæpe quæ peruerſa in alijs iudicamus: in nobis nocibilia eſſe minus ſentimus. & quod in alijs reprehendimus, ägere ipſi non erubeſcimus. Ibidem lib. 2. cap. 23. Omnino peccare cauendum eſt. Quòd ſi humana fragilitate peccatum ſubrepſerit; confeſtim erit corrigendum, quod nequiter ſentitur commiſſum. Cito enim corrigitur culpa, quæ cito cognoſcitur: tardius autem ſanatur uulnus, quod iam putreſcentibus membris longo poſt tempore curationibus adhibetur. Ibi. lib. 3. cap. 2. Qui caſtigati corriguntur, ab æterna damnatione liberantur. Qui autem corrigi nolunt, & flagellari in hac uita incipiunt, & in æterna damnatione, percuſſioneq́; damnantur.

De Riſu, & Triſtitia. Cap. XXXVIII.

Riſus uox eſt confuſa lætitiæ inſultationem immoderata hilaritate denuncians. Vnde qui ſic rident in præſenti, flebunt in futurum. At uir ſapiens grauitate morum hilaritatem frontis temperat. Triſtitia uerò apprehenſio eſt diſconuenientis in appetitu uel uoluntate nobis nolentibus euenientis. Et eſt triſtitia, quæ ſecundum Deum pœnitentiam in ſalutem operatur, & eſt triſtitia huius ſeculi, quæ mortem operatur.

Si qua ergo præſentis ſeculi triſtitia est, propter Deum accipienda eſt. & ſi qua lætitia est, ita agenda est, ut nunquam amaritudo futuri iudicij recedat à memoria.

Mathæus. DOminus dicit in Euangelio Matth. 5. Beati qui nunc lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

Lucas. Lucæ. 6. Ve uobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. Ioan. 16. plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit, Vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia ueſtra conuertetur in gaudium.

Paulus. 2. Paul. ad Corinth. 6. Ecce uiuimus, ut caſtigati; non mortificati. Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes. Sicut egentes multos autem locupletantes. Ibi. 7. Qui enim ſecundum Deum triſtis eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Seculi autem triſtitia mortem operatur. Ibi. 13. Gaudete & perfecti eſtote, exhortamini, id ipſum ſapite.

Petrus. 1. Petri. 2. Hæc enim eſt gratia ſi propter Dei conſcientiam suſtinet quis triſtitias patiens iniuſtæ.

Iacobus. Iacob. 4. Miſeri eſtote & lugete, & plorate. Riſus enim ueſter in luctum conuertetur, & gaudium in mœrorem.

Baruch. Baruch. 2. Anima quæ triſtis eſt, ſuper magnitudinem mali, & incedit curua & infirma, habens oculos deficientes & eſurientes, ipſa dat gloriam & iuſtitiam domino.

Salomon. Salo. Prouer. 14. Riſus dolore miſcebitur: & extrema gaudij luctus occupat. Ibi. 15. Cor gaudens exhilarat faciem, & in mœrore animi deijcitur ſpiritus: Ibi. 17. Animus gaudens ætatem floridam facit. ſpiritus autem triſtis exiccat oſſa. Ibi. 25. Sicut tinea ueſtimento, & uermis ligno; ita triſtitia uiri nocet cordi.. Eccleſiaſtes. 7. Melior eſt ira riſu: quia per triſtitiam uultus corrigitur animus delinquentis. Cor

ſapientum

ſapientum ubi triſtitia eſt: & cor ſtultorum ubi lætitia. Ecc*leſiaſtic.* 14. *Fœlix uir, qui non habuit animi ſui triſtitiam, & non excidit à ſpe ſua.* Ibi. 10. *Quaſi per riſum ſtultus operatur ſcelus.* Ibi. 21. *Fatuus in riſu exaltat uocem ſuam, uir autem ſapiens uix tacite ridebit.* Ibi. 25. *Omnis plaga triſtitia eſt cordis.* Ibi. 30. *Triſtitiam non des animæ tuæ. Iucunditas enim cordis hæc eſt uita hominis. Triſtitiam repelle à te: Multos enim occidit triſtitia, & non eſt utilitas in illa.* Ibi. 36. *Cor prauum dabit triſtitiam, & homo peritus reſiſtet illi.* Ibi. 38. *A triſtitia enim feſtinat mors: & cooperit uirtutem, & triſtitia cordis flectit ceruicem. Ne dederis in triſtitiam, cor tuum: ſed repelle eam à te.* Auguſtin. *in lib. confeſſion.* August.
Memoria quaſi uenter eſt animi, lætitia uero atq; triſtitia quaſi cibus dulcis & amarus. Idem *de conflictu uitior. Inepta lætitia dicit: ut quid animi gaudium intus abſcondis? ingredere in publicum lætus, dic aliquid foris, unde uel tu uel proximi rideant, fac eos lætos tua lætitia. Melior eſt triſtitia in iniqua patiente, quàm lætitia in iniqua faciente. Vir ſapiens grauitate morum hylaritatem frontis temperat. Qui fœnerarius eſt in lætitia, perennis erit in pœna.* Hieron. *ſuper Ioannem.* Hieronym.
Nulla res ita inebriat, ut animi perturbatio, ideſt triſtitia, quæ ducit hominem ad mortem. hæc abominanda ebrietas eſt. Idem *ſuper Eſaiam. Animi lætitia interdum corporis dolores mitigat, quod ſi ad ægrotationem corporis accedat ægritudo animi, duplicatur infirmitas.* Ambroſ. Ambroſius.
Vis nunquàm eſſe triſtis, bene uiue. bona uita ſemper gaudium habet. Greg. 12. *Moralium. Dignum eſt itaq;, ut in ſe ſemper bono mœrorem inueniat, qui derelicto creatore gaudium in ſe quærebat, Iure reſtat, ut quot prius in mundo incolu* Gregoriu

mes habuimus gaudia, tot de ipſo poſt modùm cogamur ſentire tormenta. Præſentia enim gaudia ſequuntur perpetua lamenta. Nemo etenim poteſt & hic gaudere cum ſeculo, & illic regnare cum Chriſto. Si qua tamen eſt præſentis ſeculi lætitia, ita eſt agenda ut nunquam amaritudo ſequentis iudicij recedat à memoria. Idem lib. 28. Moralium. Solet lætitia arcana mentis aperire, atq; aperiendo amittere: aduerſa uerò quum nos exterius deprimunt, interius cautiores reddunt.

Baſilius. Baſil. Noli diſſolutis labijs proferre riſum. Amentia nanque eſt cum ſtrepitu ridere: ſed ſubridendo tantum lætitiam mentis indicare. Nullum habebit acceſſum cordis compunctio, ubi fuerit immoderatus riſus, aut iocus.

Iſidorus. Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 36. Triſtitiæ mœrorem ſpes æterni gaudij ſuperat: & quem turbata mens de exterioribus affiſcit, dulcedo interioris tranquillitatis lenit. Tunc enim ſeuiri ſancti ueracius à uitiorum collutione detergunt, dum ab eis contra ſingula uitia uirtutes ſingulæ opponuntur. Interdum uitia cum uirtutibus ad utilitatem confligunt; ut ipſo certamine uel mens exerceatur: uel ab elationis concurſu animus reſtringatur. Triſtitiæ igitur gaudium, accidiæ fortitudo, auaritiæ largitas, ſuperbiæ humilitas opponenda eſt. ſicq; ſingulæ uirtutes naſcentia contra ſe uitia reprimunt, ac tentationum motus uirtute diuinæ charitatis extingunt. Habeto temperamentum in proſperis: mentem nec gaudio, nec terrore commutes: & ad bona igitur & mala tempera cor tuum.

Cæſarius. Cæſarius. in admonitione ſecunda. Verum gaudium non poſſidetur, niſi pax & iuſtitia teneatur. Prima enim eſt, & quaſi radix iuſtitiam: ſecunda pax: tertia gaudium. De iuſtitia naſcitur pax, de pace gaudium generatur.

De Itinere. Cap. XXXIX,

DE Itinere ſiue uia citantur auctoritates in hoc cap. Eſt autem uia locus per quem habere iter omnibus licet. Aliquando pro ipſo itinere ſumitur, hoc eſt pro ipſo actu ambulandi. Via quippe eſt uita præſens, qua ad patriam tendimus, quæ ad inſtar corporalis uiæ parari debet per cordis contritionem, & pœnitentiam. Sunt quoq; ſemitæ quæ proprie nominantur itinera ſecretiora & compendioſiora: idcirco per uiam iterum intelligi poſſunt præcepta: per ſemitas autem conſilia, quæ directius ducunt ad Deum. Pſal. 24. Vias tuas Domine demonſtra mihi; & ſemitas tuas edoce me.

DOminus dicit in Euangelio Matth. 7. Intrate per anguſtam portam, quia lata porta, & ſpatioſa eſt uia, quæ ducit ad perditionem; & multi ſunt, qui intrant per eam: quam anguſta porta, et arta eſt uia quæ ducit ad uitam, et pauci ſunt qui inueniunt eam. Ibi. 10. In uiam gentium ne abieritis: & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: ſed potius ite ad oues quæ perierunt domus iſrael. Apocal. 15. Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens: iuſte & ueræ ſunt uiæ tuæ Dominæ rex ſanctorum. Iacob. 1. Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus uijs ſuis: & diues in itineribus ſuis marceſcet. Ibi. 5. Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, &

Mathæus

Apocalyp.

Iacobus.

Petrus. operit multitudinem peccatorum. 2. Petr. Multi ſequentur luxurias, per quos uia ueritatis blaſphemabitur. Derelinquentes uiam rectam errauerunt: ſecuti uiam balaam, ex boſor, qui mercedem iniquitatis amauit. Paul. ad Roma. 11. Quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia Dei: & ineſtigabiles uiæ eius. Ad Epheſ. 5. Videte iam fratres quomodo caute ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed ut ſapientes. Ad hebr. 10. Quam initiauit Chriſtus nobis uiam nouam et uiuentem per uelamen, ideſt carnem ſuam, & ſacerdotem magnum ſuper domum Dei accedamus cum uero corde in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcientia mala: & abluti corpus aqua munda teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem. Ibi. 12. Remiſſas manus & ſoluta genua erigite: & greſſus rectos facite pedibus ueſtris: ut non claudicans quis erret, magis autem ſanetur.

Iob. Iob. 8. Nunquid uiuere poteſt ſcriptus abſq; humore: aut creſcere charectum ſine aqua? Cum adhuc ſit in flore nec carpatur manu ante omnes herbas areſcit: ſic uiæ hominũ qui obliuiſcuntur Deum: & ſpes hypocritæ peribit. Ibi. 17. Tenebit iuſtus uiam ſuam: & mundis manibus addet fortitudinem. Ibi. 31. Nonne Deus conſiderat uias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat? Si ambulauero in uanitate, & feſtinauerit in malo pes meus: appendat me in ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam.

Baruch. Baruch. 3. Si in uia Dei ambulaueris, habitabis utiq; in pace ſuper terram.

Ionas Ionæ. 3. Conuertatur uir à uia ſua mala: & ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorum.

Zacharias. Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, dicit Dominus: & ego conuertar ad uos. Conuertimini de uijs ueſtris malis, & cogitationibus ueſtris peſſimis.

Salomon. Salo. Prouer. 4. Ne delecteris in ſemitis impiorum; nec tibi placeat malorum

uia. Iuſtorum autem ſemita quaſi lux ſplendens procedit & creſcit uſq; ad perfectam diem. Viæ impiorum tenebroſæ ſunt, & neſciunt ubi corruant. Oculi tui recta uideant: & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. Dirige *ſemitam pedibus tuis: & omnes uiæ tuæ ſtabilientur. Auerte pedem tuum à malo. Vias enim, quæ à dextris ſunt, nouit* Deus. *Ibi. 5.* Reſpicit Dominus *uias hominum, & omnis greſſus illorum conſiderat. Ibi. 11. Iuſtitia ſimplicis diriget uiam eius, & in impietate ſua corruet impius. Ibi. 12. Inter impiorum decipiet eos. In ſemita iuſtitiæ uita: iter autem deuium ducit ad mortem. Ibi. 13. Iuſtitia cuſtodit innocentis uiam: impietas autem peccatorum ſupplantat. Ibi. 15. Iter pigrorum quaſi ſæpes ſpinarum: uia autem iuſtorum abſq; offendiculo. Ibi. 16. Omnes uiæ hominum patent oculis eius: ſpirituum ponderator eſt* Dominus. *Cum placuerint* Domino *uiæ hominis: inimicos quoq; eius conuertet ad pacem. Cor hominis diſponit uiam ſuam: ſed* Domini *eſt dirigere greſſus eius. Ibi. 21. Vir impius procaciter obfirmat uultum ſuum: qui autem rectus eſt corrigit uiam ſuam.* Eccleſiaſtic. 5. *Non uentiles te in omni uento: & non eas in omnem uiam. Ibi. 8. Cum audace non eas in uia; ne forte graues mala ſua in te. Ibi. 32. In uia ruinæ nõ eas, & non offendas in lapides: nec credas te uiæ laborioſæ; ne ponas animæ tuæ ſcandalum.* Eccleſiaſtes. 11. *Lætare ergo iuuenis in adoleſcentia tua: & in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ: & ambula in uijs cordis tui: & in intuitu oculorum tuorum: & ſcito quòd pro omnibus his adducet te* Deus *in iudicium.* Auguſt. *Super pſal. 118. Beati immaculati in uia, tanquam diceret, Scio quid uelis, quæris beatitudinem. Si ergo uis eſſe beatus, eſto immaculatus, Melius eſt enim, perfectam* **Auguſt.**

Hieronymus uitam quærendo in itinere mori; quàm ne profeciſſe quidem ad perfectam quærendam. Hieron. in Epiſt. ad Celantiam. Aſperam nobis & inſuauem uirtutum uiam nimia facit uitiorum conſuetudo: quæ ſi in alteram partem transferatur, inuenitur ſemita iuſtitiæ leuis.

Gregorius. Greg. in moralibus. Via quippe eſt uita præſens, qua ad patriam tendimus, & id circo hic occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne uiam pro patria diligamus. Quot dies uitæ peragimus, quaſi in itinere ad locum propoſitum tot paſſibus propinquamus. Præſentem uitam quaſi uiam ſubigendo tranſimus. Stultus uiator eſt, qui in itinere amœna prata conſpiciens obliuiſcitur iter, quo tendebat. In offenſo pede iter noſtrum agitur, ſi Deus ac proximus integra mente diligatur.

Iſidorus. Iſidor. de summo bono lib. 3. cap. 17. Via ſine offendiculo, uita monachi ſine cupiditatis & timoris impedimento. Ibi. 16. Iuſti qui rebus, honoribusq́; ac uitæ blandimentis renunciat, proinde ſe ab omni terrena poſſeſſione mortificant, ut deo uiuant. Ideoq́; ſeculi huius blanditias calcant: ut ualidiores ad uitam illam de huius uitæ mortificatione conſurgant. Ibi. 23. Non declinat ad dexteram uiam, qui non ſibi: ſed Deo tribuit bona, quæ agit. neq; ad ſiniſtram ſe uertit, qui de diuina indulgentia peccandi licentiam non præſumit. Hoc eſt quod Propheta ait. Hæc eſt uia, ambulate in ea: neque ad dexteram, neq; ad ſiniſtram declinantes.

Cyprianus. Cyprianus in Epiſt. de malignitate Dæmonis. Lata & ſpatioſa itinera uiæ lætalis, illic illecebræ, & mortiferæ uoluptates: illic diabolus blanditur, ut fallat; arridet, ut noceat: allicit, ut occidat.

De Relinquentibus ſeculum. Cap. XL.

IN hoc cap. adducuntur auctoritates de his, qui bene reliquerunt ſeculum. nam ſimul & mundum, & propriam uoluntatem proptem Chriſtum dimiſerunt, & de alijs, qui licet diuitias aut alia, quæ mundi ſunt, dimiſerint, non tamen terrenis deſiderijs & uoluptatibus renunciauerunt. Hinc eſt quòd multi diuitias reliquerunt & Dominum non ſunt ſequuti. Qui uult ergo Dominum ſequi, imitator illius fiat, & per illius ueſtigia gradiri ſemper intendat.

DOminus dicit in Euangelio Matth. 18. et Luc. Omnis qui reliquerit domum uel fratres aut patrem, aut matrem: aut uxorem, aut filios propter nomen meum, centuplum accipiet, et uitam æternam poſſidebit. Idem Lucas. 20. Filij huius ſeculi nubunt, & traduntur ad nuptias: illi uero qui digni habebuntur ſeculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neq; ducent uxores, neq; enim ultra mori poterunt. Equales uero angelis ſunt, & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis. Iacob. 1. Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc eſt, uiſitare pupillos, & uiduas in tribulatione eorum: & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Ibi. 4. Quicunq; uoluerit amicus eſſe huius ſeculi inimicus Dei conſtituitur. An putatis quòd inaniter ſcriptura dicat. Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus, qui habitat in uobis? Maiorem autem dat gratiam. Paul. ad Roman. 12. Nolite conformari huic ſeculo; ſed reformamini in nouitate ſenſus ueſtri, ut probetis quæ ſit uoluntas Dei bona

Matheus. Luchas. Iacobus. Paulus.

& bene placens & perfecta. 1. ad Corinth. 6. *An neſcitis, quoniam ſancti de hoc mundo iudicabunt. Et ſi in uobis iudicabitur mundus, indigni eſtis, qui de minimis iudicetis. Neſcitis quoniam angelos iudicabimus: quantò magis ſecularia.* Ibi. 7. *Qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur. Præterit enim figura huius mundi.* Ad Tit. 2. *Apparuit enim gratia Dei, & ſaluatoris noſtri omnibus hominibus erudiens nos: ut abnegantes impietatem, & ſecularia deſideria ſobrie, iuſte, & pie uiuamus in hoc ſeculo: expectantes beatam ſpem, & aduentũ gloriæ magni* Dei; *& ſaluatoris noſtri* Ieſu Chriſti. 1. Ioan. 2.

Ioannes Apoſtol. *Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum non eſt charitas in eo. Quoniam omne quod in mundo concupiſcentia carnis eſt: & concupiſcentia oculorum & ſuperbia uitæ: quæ non eſt ex patre, ſed ex mundo eſt.*

Salomon. *Et mundus tranſit & concupiſcentia eius.* Salom. Eccleſiaſtes 9. *Amor quoq; & odium, & inuidiæ ſimul pereunt: nec habent partem in hoc ſeculo: & in opere quod ſub ſole geritur.* Eccleſiaſtic. 17. *Conuertere ad* Dominum, *& relinque peccata. precare ante faciem* Domini, *& minue offendicula. Reuertere ad* Dominum: *& auertere ab iniuſtitia tua. In partes uade ſeculi ſancti cum uiuis, & dantibus confeſſionem* Deo. Ibi. 18. *Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore & non eſt tibi nihil in hoc ſeculo.* Eris *enim inuidus animæ tuæ.* Ibi. 14. *Teſtamentum huius mundi morte morietur.*

Auguſt. Auguſt. ad Paul. *Vtilius terrena opulentia tenetur humiliter, quàm ſuperbè relinquatur.* Idem de opere Monachor. *Non propterea in Chriſtiana militia ad pietatem diuites humiliantur, ut pauperes ad ſuperbiam extollantur. nullo enim modo decet, ut in ea uita ubi ſenatores fiunt laborioſi, ibi fiant opifices otioſi: & quomodo*

ueniunt

ueniunt relictis delitijs ſuis, qui fuerunt prædiorum domini, ibi ſint ruſtici delicati. Ibi in regul. tertia. Quid prodeſt diſpergendo dare pauperibus, & pauperem fieri: ſi anima miſera ſuperbior efficitur diuitias contemnendo, quàm fuerat poſſidendo? Idem in Epiſt. Simpliciter autem fateor charitati ueſtræ coram Domino noſtro Deo, qui eſt teſtis mihi ſuper animã meam, ex quo Deo ſeruire cœpi, quoniam ſicut difficile ſum expertus non eſſe meliores, quàm qui in mundo profecerunt: ita non ſum deteriores expertus quàm qui in mundo defecerũt. Hinc arbitror dictum in Apocalypſi: iuſtus iuſtificetur adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Hieron. ad Paulinum. 19. q.1. Si cupis eſſe quod diceris, monachus. 1. ſolus: quid facis in urbibus. Idem ſuper Matth. lib. 4. Latro eſt, & domum Dei conuertit in ſpeluncam latronum: qui lucra de religione ſectatur, cultusq́; eius, non tam cultus Dei, quàm negotiationis occaſio eſt. Idem in Epiſt. ad Marc. Pudet dicere de cauernis cœllularum urbem damnamus in ſacco & cinere ueluti de ipſis ſententiam ferimus. Quid facit ſub tunica pœnitentis regius animus, qui alios uult regere, & alios iudicare: & à nemine regi, à nemine iudicari? Multi diuitias relinquentes uitia non relinquunt: Chriſtum ſequi cupiens ſi habes in poteſtate rem tuam uende: ſi uero non habes, magno onere liberatus es. Totum enim Deo dedit, qui ſe ipſum obtulit. Facile contemnit omnia qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum. Qui uult eſſe perfectus, multitudines hominum, & officia, & ſalutationes & cõuiuia quaſi catenas fugiat uoluptatum. Vtinã quod renunciamus ſeculo uoluntas ſit, non neceſſitas. Nũdum Chriſtum, nudam Chriſti crucem nudus ſequere. Dominus enim magis quærit animas credentium quàm opes. Idem ſuper

Hieronymus.

Matth. Apoſtoli quantum ad diuitias nihil: quantum autem ad uoluntatem, totum mundum reliquerunt. Idem in Epiſt. Apoſtolici faſtigij perfectæq; uirtutis eſt, omnia ſimul uendere, & pauperibus erogare, & ſic expeditum, cum Chriſto ad cœleſtia uolare. Idem ſuper illud Matth. Si uis perfectus eſſe uade & uende &c. Multi diuitias relinquentes Dominum non ſequuntur. Sequitur autem Dominum qui imitator eius eſt, & per ueſtigia illius graditur. Ambroſ. Lib. 1. de Offic. Dominus non uult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari, niſi fortè ut Eliſeus boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo, quod habuit, ut nulla cura teneretur domeſtica.

Ambroſius.

Qui uult Deum poſſidere renunciet mundo; ut ſit illi Deus beata poſſeſſio. Nec renunciat mundo is, quem terrenæ poſſeſſionis delectat ambitio. Dum ſua quiſque non relinquit; mundo cuius bona retinet, ſeruit. Gregor. in hom. Super illud. Vos, qui reliquiſtis &c. Quiſquis diuini ſtimulo amoris excitatus hæc poſſeſſa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariæ poteſtatis obtinebit: ut ſimul iudex tunc cum iudice ueniat, qui nunc conſideratione iudicij ſeſe ſpontanea paupertate caſtigat. Idem in homil. 5. Multa, fratres, relinquitis, ſi terrenis deſiderijs renunciatis, exteriora enim noſtra, quamuis parua, Domino ſufficiunt. cor nanq; et non ſubſtantiam penſat, nec perpendit, quantum in eius ſacrificio, ſed ex quanto proſeratur. Qui cœleſtis uitæ dulcedinem inquantum poſſibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. Quiſquis igitur iam æternam uitam cognouit, apud eius animum temporales fructus uileſcunt. Multa relinquitis, ſi deſiderijs renunciatis. Exteriora etenim ueſtra Domino quælibet parua ſufficiunt. Cor nanq; et non ſubſtan-

Gregorius.

tiam penſat. Laborioſum non eſt homini relinquere ſua: ſed ual de laborioſum eſt relinquere ſemetipſum. Minus quippe eſt ab negare quod habet. Valde enim multum eſt abnegare quod eſt. Nihil nobis prodeſt abrenunciatio corporis ſine abrenunciatione mentis. Sunt nonnulli, qui deſpectis carnis deſiderijs cuncta re linquere pertractant: ſed cum cecidiſſe etiam alios poſt boni ope ris uitia conſpiciunt, hoc ipſum facere quod deliberauerant, per mitteſcunt. Baſil. Nulli ſtudeas placere in uita tua niſi Deo ſo li. Sicut, qui militant, regi terreno omnibus iuſſis eius obediũt; ſic & qui militant regi cœleſti debent cuſtodire præcepta cœle ſtia. Miles terrenus contra hoſtem uiſibilem pergit ad bellum, te cum uero hoſtis inuiſibilis quotidie dimicando nõ deſinit. Iſidor. de Summo bono lib.3.ca. 16. Alieni ſunt à Deo quibus hoc ſecu lum ad omne cõmodum proſperatur. Seruis autem Dei cuncta hu ius mundi contraria ſunt: ut dum iſta aduerſa sentiunt, ad cœ leſte deſideriũ ardentius excitentur. Ea quoq;, quæ ſeculi ama toribus chara ſunt, ſancti uelut aduerſa refugiũt. Pluſq; aduer ſitatibus mundi gaudent, quàm proſperitatibus delectentur. Ma gna apud Deum refulget gratia, qui huic mundo contemptibilis fuerit. Nã reuera neceſſe eſt, ut quem mundus odit, diligatur à Deo. Sãcti uiri ideo cõtemnere cupiũt mundũ, et motũ mẽtis ad ſuperna reuocare; ut ibi ſe recolligant, unde defluxerũt: et inde ſe ſubtrahãt, unde diſperſi ſunt. Iuſti, qui rebus honoribuſq; ac uitæ blãdimentis renunciant, proinde ſe ab omni terrena poſſeſ ſione mortificant, ut Deo uiuant. Ideo ſeculi huius blanditias calcant, ut ualidiores ad uitam illam de huius uitæ mortificatio ne conſurgant. Cuncta quippè temporalia quaſi herbæ uiren tes areſcunt et tranſeunt. Qui hunc mundũ diligunt, turbulen tis eius curis, & ſolicitudinibus conturbantur. Ibi. 17. Sancti

Baſilius.

Iſidorus

uiri ſeculo renunciantes, ita huic mundo moriuntur, ut ſoli Deo uiuere delectentur. Quantóq; ab huius ſeculi conuerſatione ſe ſubtrahunt: tantò internæ mentis acie præſentiam Dei, & angelicæ ſocietatis frequentiã contẽplantur. Dũ quiſq; à cõſortio mũdi abſtrahitur, nec cupiditas eũ obligat conſentientẽ, nec cruciat ſentientẽ. Bonũ eſt corporaliter remotũ eſſe à mundo: ſed multò melius eſt uoluntate: utrunque uerò perfecte. Ille ergo perfectus eſt, qui huic ſeculo & corpore, & corde diſcretus eſt. Ibi. 18. Si ita quiſq; renunciet, quæ poſſidet omnibus, ut ſuis non renunciet moribus: non eſt Chriſti diſcipulus. Qui enim renunciat omnibus rebus ſuis; ſua abnegat. Qui uerò renunciat moribus prauis, ſemetipſum. ſ. abnegat. Ibi. 19. Longè quippè à Deo eſt animus, cui hæc adhuc uita dulcis eſt. Ibi. 21. Hi qui pro Dei timore ſeculo renunciant, & tamen curis rerum familiarium implicantur: quantò ſe rerum ſtudijs occupant, tantò à charitate diuina ſe ipſos ſeparant. Niſi prius à ſecretioribus cordis expellatur importuna ſecularium multitudo curarum, anima, quæ intrinſecus iacet, nequaquam reſurgit. Multi cupiunt conuolare ad gratiam Dei, ſed timent carere oblectamentis huius mundi. Prouocat quidem amor Chriſti, ſed reuocat cupiditas huius ſeculi. Cæſarius in admonit. 28. Videte uocationem ueſtram fratres chariſſimi. uenire ad eremum ſumma perfectio eſt, non perfectè in eremo uiuere, ſumma damnatio eſt. Quid prodeſt ſi in loco quies teneatur, & inquietudo in corde ſeruetur? Si in habitatione ſit ſilentium, & in habitatoribus uitiorum ſit tumultus & colluctatio paſſionum? Si exteriora ueſtra ſerenitas teneat, interiora uerò tempeſtas? Idem in admonit. 25. Ad profeſſionem noſtram pertinet, ſubiectione & abiectione gaudere, paupertatis

Cæſarius.

ſtudium quærere : & non ſolùm facultates, ſed etiam ipſas uoluntates de cordibus eradicare. Nihil enim habere interdum, res neceſſitatis eſt, nihil autem cupere uirtutis. In Vita Patrum. Qui diligit ſeculum, triſtabitur plurimum: contemnens autem, quæ in eo ſunt, letabitur ſemper. In uita Patr.

De Voto. Cap. XLI.

EſT autem uotum alicuius boni cum deliberatione Deo facta promiſſio. Dicitur autem uotum à uoluntate quaſi à primò mouente rationem ad promittendum, de quo in præſenti cap. citantur auctoritates, & quòd ad uotum reddendum minime immorari debemus. Vouentibus autem caſtitatem, non ſolum nubere, ſed etiam uelle damnabile eſt.

Dominus dicit in Deuteronom. 23. Cum uoueris Deuterono.
uotum Domino Deo tuo, non tardabis reddere:
quia exquiret illud Dominus Deus tuus. Numer. 30. Numeri.
Si quis uirorum Domino uouerit, aut
ſe conſtrinxerit iuramento, non faciet irritum
uerbum ſuum: ſed omne, quod promiſit, implebit. Baruch. Baruch
6. Si quis ex illis uotum uouerit, & non reddiderit, neque
hoc requirit, hominem à morte non liberat: neque infirmum à
potentiori eripit. Ionæ. 2. Ego autem in uoce laudis immola Ionas
bo tibi: quæcunque uoui reddam pro ſalute mea Domino.
Dauid Pſal. 75. Vouete & reddite. Idem Pſal. 115. Vota Dauid.
mea Domino reddam in conſpectu omnis populi eius. Salom. Salomon.
Prouer. 15. Victimæ impiorum abominabiles Domino: Vota
iuſtorum placabilia. Ibi. 20. Ruina eſt homini deuotare ſanctos:

& poſt uota retractare. Eccleſiaſtes. 5. Si quid uouiſti Deo, ne moreris reddere. Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio: Sed quodcunq; uoueris redde. Multóq; melius eſt non uouere; quàm poſt uotum promiſſa non reddere. Auguſtin. in Epiſt. ad Armentarium & paulinum. Quia iam uouiſti, iam te adſtrinxiſti, aliud tibi facere non licet. Non talis eris, ſi non feceris quod uoluiſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale uouiſſes. Minor enim tunc eſſes non peior, modò autem (quod abſit) miſerior, ſi Deo fidem fregeris: quantò beatior, ſi perſolueris? Idem. 17. q. 1. Sunt quædam, quæ etiam non uouentes debemus: quædam etiam, quæ niſi uouerimus non debemus. Sed poſtq; ea Domino promittimus, neceſſario reddere conſtringimur. Hieron. 17. q. 1. Vouentibus non ſolum nubere, ſed etiam uelle damnabile eſt. Idem tractans illud Iudic. 11. Votum uouit &c. In uouendo fuit ſtultus, qui diſcretionem non adhibuit, & reddendo impius. Gregor. ſuper Ezechielem. 17. q. 1. Si poſt uotum quiſq; neceſſario cogitur ſoluere, quod uouit, ſi uouentibus non ſolùm nubere, ſed etiam uelle damnabile eſt, patet, quòd ſacerdos iſte ad executionem ſui uoti cogendus eſt: non ſolùm non fieri, ſed etiam uelle monachum non fieri, ſibi damnabile eſt. Votum enim pro opere reputatur. Iſidorus lib. 2. ſoliloq. & habetur. 22. q. 4. In Malis promiſſis reſcinde fidem, in turpi uoto muta decretum. Quod incautè uouiſti, non facias. impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur.

Auguſt.

Hieronym.

Gregorius

Iſidorus.

De Monachis. Cap. XLII.

MOnachus is uerè dicitur, qui ſeparatus uiuit ab hominũ conuerſatione. Vnde monachus nõ ob id ſolùm dicitur,

quia uxorem non habeat, ſed quia religionem Dei *& ſeruitium*
eius mancipatus eſt; & illius cura eſt, quomodo Deo, *non ſecu*
lo placeat, de cuius ſtatu conditione & alijs ad fidelem perfe-
ctumq; monachum pertinētibus copioſæ traduntur auctoritates.

Dicit Iacob. in Epiſt. cap. 1. Siquis putat ſe reli Iacobus.
gioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam: ſed
ſeducens cor ſuum, huius uana eſt religio. Re-
ligio munda & immaculata apud Deum *et pa*
trem, hæc eſt. Viſitare pupillos & uiduas in tribulatione eo-
rum: & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. 2. Pauli *ad* Paulus
Timot.*2. Nemo militans* Deo, *implicat ſe negotijs ſecularibus;*
ut ei placeat, cui ſe probauit. Nam & qui certat in agone, nō co
ronabitur, niſi legitime certauerit. Sollicite autem cura te ipſum
probabilem exhibere Deo*: operariū inconfuſibilem: recte tra-*
ctantē uerbū ueritatis. Iuuenilia deſideria fuge: ſectare uero
iuſtitiam fidem ſpem & charitatē cum his qui inuocant Dn̄m *de*
corde puro. Seruū Dn̄i *non oportet litigare: ſed manſuetū eſſe*
ad oēs patientē, et cū modeſtia corripientē oēs q̄ reſiſtunt ueri-
ti. Idē ad Titū 2. Abnegātes nos impietatē et ſecularia deſide
ria, ſobriè, iuſtè, et piè uiuamus in hoc ſeculo: expectātes beatā
ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei *et ſaluatoris noſtri Ieſu*
Chriſti. Salom. Prou. 16. Semita iuſtorū declinat mala: Cuſtos Salomon.
aūt animæ ſuæ ſeruat uiā ſuā. Eccleſiaſtici. 1. Timor Dn̄i *ſcien-*
tiæ religioſitas. Religioſitas cuſtodiet et iuſtificabit cor: iucun-
ditatem atq; gaudiū dabit. Ibi. 37. Cū religioſo tracta de ſanctita
te: et cū iuſto de iuſtitia. Auguſt. ad Aurelianum. 16. q. 2. Ni- Auguſt.
mis dolendum eſt, ſi ad tam ruinoſam ſuperbiā monachos ſubri
gimus, & tā graui contumelia clericos dignos putamus: ut ſci-

licet dicatur, quòd malus monachus bonus clericus eſt, cum ali-quando bonus etiam monachus uix bonum clericum faciat. Idem de opere Monachor. *Amputetis occaſionem turpium nundinarm, quibus exiſtimatio ueſtra læditur, & infirmis offendiculum ponitur, & oſtendite hominibus non uos in otio facilem uictum, ſed per anguſtam et arctam uiam regnum* Dei *quærere.* Hieron. *ſuper pſal. sicut martyres laudant* Deum *purè in regione uiuorum: ita & monachi, qui die ac nocte pſallunt* Deo, *debent eandem puritatem habere martyrum, ſiquidem ipſi martyres ſunt.* Quod *enim faciunt angeli in cœlis, hoc monachi faciunt in terris.* Idem in Epiſt. *Si cupis eſſe quod diceris monachus, ideſt ſolus, quid facis in urbibus, quæ utiq; non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum?* Quanti *enim monachi, dum, patri matriq; miſerentur, ſuas animas perdiderunt? ad* Heliodorum. Conſtat *monachum in ſua patria perfectum eſſe non poſſe.* Nunquam *de ore monachi turpis aut, laſciuus ſermo egrediatur.* His *enim ſignis libidinoſus animus oſtenditur.* Et *per exteriorem hominem interioris hominis uitia demonſtrantur.* Monachus *ſit uigil ſenſu, ne uanis cogitationibus polluantur.* Epiſcopi *imitentur apoſtolos: & monachi perfectos patres: ut quorum honorem poſſident, habere nitantur & meritum.* Monachus *habeat ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machinetur dolos.* Habeat *& ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplantetur inſidijs.* Monachus *teneat humilitatis ueſtigium.* Monachus, *qui* Chriſtum *deſiderat, nihil aliud dignatur aſpicere: ſed eſt ei cella pro paradiſo.* Variarum *ſcripturarum poma decerpit.* His *utitur delitijs: harum fruitur amplexu.* Ille *uerus eſt monachus, qui aurum contemnit, & ſcripturas ſectatur.* Et *dum in paupertatem inciderit, ornatior in-*

Hieronymus.

ſtat

ſtat ornatu. Monacho ſpirituali expetenda eſt ſolitudo: & urbis habitatio fugienda. Non quæras in monacho linguæ nitorem: ſed animæ pietatem. Idem ad Riparium & Deſiderium. 16. q. 1. Monachus non docentis, ſed plangentis habet officium: qui uel ſe uel mundum lugeat, & Domini pauidus præſtoletur aduentum. Flos quidem & pretioſus lapis inter eccleſiaſtica ornamenta monachorum & uirginum chorus eſt. Greg. ſuper illud. Iob. Cui dedi in ſolitudine domum. Qui corpore remotus uiuit, ſed tumultibus conuerſationis humanæ terrenorum deſideriorum cogitatione ſe inſerit, non eſt in ſolitudine. Si uerò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos ſecularium curarum tumultus in corde patiatur, nō eſt in urbe. Idem in Moral. Quia terreni principes magna ſe Deo humilitate ſubſternunt, praui homines ideò ad fraudis argumenta uertuntur: quia illos reuereri conſpiciunt, ipſi cultum religionis aſſumunt: & bonorum uitam ſub deſpectis ueſtibus, iniquis operibus premunt, mundi quippe dilectores ſunt, qui hoc in ſe, quod homines uenerantur, oſtendunt. Monachus, qui in terra poſſeſſionem quærit, monachus non eſt. Tunc ſe quiſq; monachum iudicet, cùm ſe cunctis minimum æſtimauerit. Baſil. Cœleſtem gratiam accipit monachus, qui terrenos actus à ſemetipſo proijcit: nec implicat ſe negocijs ſecularibus militans Domino. Iſidor. de Summo bono. lib. 3. cap. 19. Qui non rigida intentione monachi profeſſionē ſectantur, quantò ſuperni amoris propoſitum diſſolutè appetunt, tantò procliuius ad mundi amorem denuo reducuntur. Profeſſio enim non perfecta præſentis uitæ repetit deſideria: in quibus & ſi nondum ſe monachus alliget opere; iam tamen alligat cogitationis amore. Ibi. 20. Summa uirtus monachi humilitas: & ſummum

Gregorius.

Iſidorus.

Baſilius.

Iſidorus.

uitium eius ſuperbia eſt. Tunc autem ſe quiſq; monachum iudicet: quando ſe minimum exiſtimauerit: etiam cum maiora uirtutum opera geſſerit. Ibi. 21. Vir ſpiritualis ita prodeſſe debet ſuæ propinquitati: ut dum illis gratiam carnis præſtare ſtudet, ipſe à ſpirituali propoſito nequaquam declinet. Multi enim monachorum amore parentum non ſolùm terrenis curis, ſed etiam forenſibus iurgijs inuoluuntur: & pro ſuorum temporali ſalute ſuas animas perdiderunt. In Vita Patr. Monachus non ob id ſolùm dicitur, quia uxorem non habeat; ſed quia ad religionem Dei & ſeruitium eius mancipatus eſt: & illius cura eſt, quomodo Deo, non ſeculo placeat. Monachus ſi uentrem ſuum & linguam continuerit, & uagationem non fecerit, confidat: quia non morietur in æternum. Monachus multum edens, & multum operrans, non confidat in hoc. Qui autem parum edit, etiamſi parum operetur, confidat & uiriliter agat: non enim perdet mercedem. Melior eſt ſecularis manſuetus, quàm monachus animoſus & iracundus. Monachus bilingius conturbat fratres: fidelis autem requiem adducit. pallor enim cum humilitate & facies decus eſt monachi. si potueris iniuriari, & affici conuitijs, & portare ac tacere, magna eſt hæc res ſuper alia mandata.

In vita Patr.

Effrem.

Effrem. Sicut lampas lucida in loco tenebroſo refulgens: ſic monachus mente ſobria in corde peruigili tempore pſalmodiæ ſuæ & orationis. Sicut pondus ſalis deprimit infirmum; ſic ſomnus monachum in oratione. Sicut uermis corrumpit lignum; ſic inuidia corrodit atque corrumpit animam monachi. Sicut tinea exterminat ueſtimentum; ſic detractio animam monachi.

HVcuſq; Monalde mi obſeruañ. Doctor eximius de Virtutibus auctoritates citauit, quanquã et de aliquibus uitijs oppoſitis illis uirtutibus ſermonem fecerit: nunc de Vitijs ipſis in generali incipit peragere. Inde deſcendit ad quædam particularia, ut inferius uidere poteris.

VItium, prauus actus, turpis actio, prauitas animi, labes animi, morbus animi uel corporis prauitas uel deformitas, antitheton ſanitas, Vitium propriè dicitur quod uirtuti opponitur à uito quod uitandum ſit, ac ſugiendum. Vndè uitium eſt quoddam genus ad peccatum quod eſt actus deuians ab ordine debiti finis, contra regulam naturæ, rationis, uel legis æternæ. Vel peccatum eſt dictum uel factum uel concupitum contra legem æternam. In præſenti ergo cap. citantur auctoritates de Vitijs unde ortum habeant, de peccato ueniali, de peccato mortali eiusque ſeruitute & pœna. de peccato primi hominis, quod originale dicitur, & de omnibus alijs uitiorum atq; peccatorum materiam continentibus.

DOminus dicit in Euangelio Marc. 7. *Marcus.*
Ab intus enim de cogitatione hominum cogitationes malæ procedunt. Adulteria, fornicationis, homicidia, furta, auaritiæ, nequitiæ, impudicitiæ, dolus, oculus malus, blaſphemiæ, ſuperbia, ſtultitia. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & coninquinant hominem. Luc. 8. Non eſt occultum, quod non manifeſtetur: *Luchas.*

Ioannes. nec abſconditum, quod non cognoſcatur, & palam ueniat.
Petrus. Ioann. 8. Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. 1. Petri. 3. Qui uult uitam diligere, & dies uidere bonos, coerceat linguam ſuam, à malo; & labia eius ne loquantur dolum. Declinet autem à malo, & faciat bonum: inquirat pacem & perſequatur eam: quia oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum: uultus autem Domini ſuper facientes

Ioannes Apoſtol. mala. 1. Ioann. cap. 1. Si dixerimus quòd peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Ibi. 3. Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: Et peccatum iniquitas eſt. Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, &

Iacobus. non poteſt peccare: quoniam ex Deo natus eſt. Iacob. 1. Concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum uerò cum conſumatum fuerit, generat mortem. Ibi. 2. Quicunq; totam legem ſeruauerit, offendat autem in uno, fa-

Paulus. ctus eſt omnium reus, Paul. ad Roman. 5. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt. Ibi. 6. Non ergo regnet peccatum in ueſtro mortali corpore; ut obediatis concupiſcentijs eius. Ibi. 8. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum: ſpiritus uerò uiuit propter iuſtificationem. 1. ad Corinth. 6. An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare, neq; fornicarij, neq; idolis ſeruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces regnum Dei poſſidebunt. ad Galath. 6. Nolite errare, deus non irridetur. Quæ enim ſemi-

nauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem. Qui autem ſeminat in ſpiritu metet uitam æternã. ad hebr. 10. Voluntarie peccãtibus nobis poſt inceptam notitiam ueritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia. Terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios. Geneſis cap. 4. Non ne ſi bene egeris recipies? Si autem malè: ſtatim in foribus peccatum tuum aderit. Numeri, cap. 4. Cur, inquit Moyſes, tranſgredimini uerbum Domini, quod uobis non cedet in proſperum? Ibi. 15. Anima quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit, quoniam aduerſus Dominum rebellis fuit, peribit de populo ſuo. Verbum Domini contempſit, & fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem ſuam. Eſdræ, cap. 10. Ecce penè omnes in perditionem ambulant, et exterminium ſit multitudo eorum. Ibi. 15. Vè eis, qui peccant, et non obſeruant mandata mea, dicit Dominus. Tobiæ 4. Caue ne aliquando peccato conſentias: & prætermittas præcepta Domini Dei noſtri. Ibi. 12. Qui autem faciunt peccatum & iniquitatem, hoſtes ſunt animæ ſuæ. Iob. cap. 4. Recordare obſecro te, quis unquam innocens perijt, aut quando recti deleti ſunt? Quin potius uidi eos, qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt eos, flante Deo perijſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos. Idem Ezechiel. cap. 18. Aĩa, quæ peccauerit, ipſa morietur. Iob. cap. 36. Caue ne declines ad iniqtatẽ. Hiere. ca. 5. Iniqtates noſtræ declinauerũt hæc et peccata noſtra prohibuerũt bonum à nobis. Daniel. 9. Finẽ accipiat peccatũ, et deleatur iniqtas, et adducatur iuſtitia ſempiterna. Dauid. pſal. 30. Erubeſcant impij, & deducantur in infernum, muta fiant labia doloſa, quæ loquuntur aduerſus iu

Geneſis. Numeri. Eſdræ. Tobias. Iob. Hieremias. Daniel. Dauid.

ſtum iniquitatem in ſuperbia, & in abuſione. Pſal. 51. Quia glorиaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua, ſicut nouacula acuta feciſti dolũ. Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem: iniquitatẽ magis, quàm loqui æquitatem. Dilexiſti omnia uerba præcipitationis, lingua doloſa. Propterea Deus deſtruet te in finem, euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra uiuentium. Pſal. 54. Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Pſal. 91. Nolite ſperare in inquitate, & rapinas nolite concupiſcere. Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Pſal. 98. Sicut deficit fumus deficiant: Sicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei. Pſal. 93. Reddet iniquis iniquitatem ipſorum, & in malitia eorum diſperdet eos: diſperdet illos Dominus Deus noſter. Pſal. 103. Deficient peccatores à terra; & iniqui, ita ut non ſint. Pſal. 144. Cuſtodit Dñs oẽs diligentes ſe: et oẽs peccatores diſperdet. Salom. Prouer. cap. 4. Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat malorum uia; fuge ab ea: nec tranſeas per illã, declina et deſeras eã. Nõ enim dormiũt niſi cũ maleſecerint, et non capitur ſomnus ab eis, niſi ſupplantauerint. Comedunt panem impietatis, & uinum iniquitatis bibunt. Via impiorum tenebroſa, neſciunt ubi corruant. Ibi. 5. Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur. Ipſe morietur, quia non habuit diſciplinam, & in multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur. Ibi. 14. In malitia ſua repelletur impius: ſperat aũt facit iuſtus in morte ſua. Iuſtitia eleuat gentem: miſeros autem populos peccatum. Ibi. 18. Impius cum in profundum uenerit peccatorum contemnit, ſed ſequitur eum ignominia & opprobrium. Ibi. 20. Quis poteſt di-

Salomon.

cere, mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato? Eccleſiaſtic. 5. Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu. Neq; adijcias peccatum ſuper peccatum, & ne dicas miſeratio Domini magna eſt; & Multitudinis peccatorum miſerebitur. Miſericordia enim & ira ab illo citò proximant: & in peccatores reſpicit ira illius. Ibi. 12. Altiſſimus peccatores odio habet, & impijs reddet ad uindictam. Ibi. 21. Quaſi à facie colubri fuge peccata; & ſi acceſſeris ad illa, ſuſcipient te. Ibi. 26. Qui tranſgreditur à iuſtitia ad peccatum, Deus parauit eum ad rompheam. Auguſt. in lib. de Baptiſmo paruulorum. Si quæratur à me, utrum homo ſine peccato eſſe poſſit in hac uita? confiteor poſſe per Dei gratiam & liberum arbitrium. Idem de Eccleſiaſtic. dogmati. Nullus ſanctus & iuſtus caret peccato, nec tamen ex hoc deſinit eſſe iuſtus, uel ſanctus, cùm effectu teneat ſanctitatem. Idem Super Ioannem. Peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines cùm peccant. Idem ſuper pſal. 5. Non regnet peccatum in ueſtro mortali corpore, non dicit non ſit: ſed non regnet. Ineſt peccatum, cùm delectaris: regnat, cum conſenſeris. Idem in Enchiridion. Peccata quamuis magna & horrenda, cùm in conſuetudinem uenerint, aut parua eſſe, aut nulla creduntur, uſque adeò, ut non ſolum occultanda, uerum etiam prædicanda diffamandáq; uideantur. Nulla caro exultat in Deo, quæ uiuit in uitijs. Hieron. ad demetriadem. Tibi non tam expellenda ſunt uitia, quàm refellenda. Quid utique facilius eſt, non ſuſcipere quàm ſuſcepta ſemel deponere: nec eorum tanta dulcedo eſt, ut ea debeamus præferre uirtutibus, cùm nec in omnibus ſit delectationis

Auguſt.

Hieronymus

illecebra, & à pleriſq; etiam ea, quæ uidentur dulciſſima, reſpuantur. Duo ſunt ex omnibus uitia, quæ maximè homines decipiunt ſui uoluptate, gula, ſcilicet ac libido, quæ deponere eò difficilius eſt, quò eis uti dulcius eſt, & hæc uitia tam moleſta, tamq; delectatione ſui periculoſa: ita à multis calcari uidimus, ut tota ætate ſua uirgines permanſerint in ſua abſtinentia, ut de illis taceam, qui poſt delitiarum longum luxum, & inueteratum uſum libidinis, & caſtitati ac temperantiæ ſe dederunt: & utriusq; uitium contraria ſibi uirtute mutauerunt. Aliorum uitiorum eſt longè diuerſa ratio, quæ cum nihil iucunditatis, ſed multum amaritudinis habeant: quæ cùm ad uitandum ſint faciliora, raro tamen à quibus uitentur inuenies. Non purgantur uitia mala, niſi comparatione uirtutum: Malæ arboris nodo malus clauus aut cuneus infigendus eſt. Non poterunt in die iudicij aliorum uirtutes, aliorum uitia ſubleuare. Circundati enim uitijs non poſſunt uidere uirtutes. Omne uitium expelle ab anima tua, ut uirtutes animi conſequi poſſis. Nos uero amore uirtutum uitia ſuperemus, Idem ſuper pſal. 80. Cui Deus uenter eſt, ei Deus recens eſt. Quæcunq; uitia habemus, & quotcunq; peccata, tot recentes habemus Deos. Iratus ſum, ira mihi Deus eſt. Vidi mulierem, & concupiui, libido mihi Deus eſt. Vnus quiſq; enim quod cupit & ueneratur, hoc illi Deus eſt. Ambr. de Iacob. lib. 2. Prauæ conſcientiæ ſeruit quicunq; uel metu frangitur, uel delectatione irretitur, uel cupiditatibus ducitur, uel indignatione exaſperatur, uel mœrore deijcitur: ſeruilis eſt enim omnis paſſio. Quia facit peccatum, ſeruus eſt peccati: & quod peius eſt, multorum ſeruus eſt, qui multis uitijs ſubiectus eſt, ita ut ſeruitio ei exire uix liceat. Gregor. in Moral.

Ambroſius

Gregorius

ral. Si forti nos ſtudio contra uitiorum incentiua ſtringimus, ipſa etiam uitia ad uſum uirtutis immutamus. Nonnullos nanq; ira poſſidet: ſed hanc ad defenſionem iuſtitiæ in uocem liberæ auctoritatis immutant. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat, ſed dum exercendis pijs operibus corpus ſubdunt, unde iniquitatis ſtimulum paſſi ſunt, inde pietatis lucra merentur. Prima uitia deceptæ menti quaſi ſub quadam ratione ſe ingerunt. Ibidem. ſed quæ ſequuntur, dum mentem ad omnem inſaniam protrahunt, quaſi beſtiali clamore mentem confundunt. Capitalia uitia tanta ſibi coniunctione coniunguntur, ut non niſi unum de altero proferatur. prima nanq; ſuperbiæ ſoboles inanis eſt gloria, quæ dum oppreſſam mentem corruperit, mox inuidiam gignit: quia nimirum dum uani nominis gloriam appetit, ne quis hanc alius adipiſci ualeat, tabeſcit inuidia, iram generat: quia quantò interno liuoris uulnere animus ſauciatur, tantò etiam manſuetudo tranquillitatis amittitur. Ex ira triſtitia oritur: quia turbata mens quo inordinatè ſe concutit, eò adijciendo confundit, triſtitia ad auaritiam deriuatur: quia dum confuſum cor, bonum lætitiæ in ſemetipſo intus amiſit, unde conſolari debuerat, foras quærit, & tantò magis exteriora bona adipiſci deſiderat, quantò gaudium non habet, ad quod intus recurrat. Idem lib. 24. Moral. cap. 12. Peccatum quod ex peccato oritur: non iam peccatum tantummodo, ſed peccatum & pœna peccati: quia iuſto iudicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, ut præcedentis peccati merito etiam in alia cadat: ut qui malum ſciens perpetrat, deinceps iuſtè in alia etiã nolẽs cadat. Idem in homi. Vſitata culpa obligat mentem, ut nequaquam ſurgere poſſit ad rectitudinem, conatur, & labitur. Quia ubi ſponte diu perſiſtit, ibi & cùm noluerit, cadit.

Iſidorus. Iſidor. de ſummo bono lib. 2. cap. 32. Recedens homo à Deo, ſtatim uitiorum traditur poteſtati: ut dum patitur in feſta uitia, reuertendo unde ceciderat, reſipiſcat. Satis delicatè ſe palpat; qui uult, ſine labore uitia ſuperare: dum peccati legem, quam ſibi deſeruiendo uitijs fecit, ſine uiolentia doloris reſecare non poſſit. Perfectè renunciat uitio, qui occaſionem euitat in perpetrando peccato. Nonnunquam hominem ſua uitia perſequuntur: quia nimirum qui prius uolendo ea ſibi fecit ſocia: poſtea ſentit etiam nolens ſtimuloſa. Ibi. 33. Duplicati eſt criminis reus, qui & admittit ſcelera per uoluntatem, & defendit ea per contumaciæ tumorem. Sic uitio uitium gignitur, ſicut uirtus uirtute concipitur. Vitia enim ſic inuicem ſibi ſuccedunt, ut dum unum abierit, ſuccedat aliud. Veraciter autem ſanantur uitia, quæ uirtutibus, & non uitijs excluduntur. Ibi. 35. Vitia, quæ ſtatim uirtutibus contraria apparent, citò dum in palam uenerint, emendantur. Ibi. cap. 18. Non ſolùm grauia: ſed & leuia ſunt cauenda peccata. Multa enim modica unum grande efficiunt. Tantò enim maius cognoſcitur eſſe peccatum, quantò maior, qui peccat habetur. Ibi. 19. Multi à crimine in crimen corruunt, quia Dei cognitionem habentes, timorem eius negligunt: & quem nouerunt per ſcientiam, per actionem non uenerantur. Ibi. 23. Melius eſt peccatum cauere, quàm emendare. Facilius enim reſiſtimus hoſti, à quo non dum uicti fuimus, quàm ei à quo iam ſuperati ac deuicti cognoſcimur. Cæſarius. Vitia enim noſtra hoſtes noſtri ſunt. In Vita Patrum. Sicut pinguis terra germinat, quod abſconſum eſt in ea; ſic & caro pinguis producit uitium.

Cæſarius

In uita Patr.

EST autem ſuperbia peruerſæ celſitudinis appetitus, uel eſt amor propriæ excellentiæ. Appetitus enim excellentiæ rectus eſt magnanimitatis: excedens eſt ſuperbia, deficiens eſt puſillanimitatis. Vnde ſuperbia propriè reſpicit defectum ſubiectionis hominis ad Deum ſecundum quòd aliquis ſe extollit ſupra id quod eſt ſibi præfixum ſecundum diuinam regulam uel menſuram. Ad ſugiendum autem & euitandum hanc peſtem in hoc cap. de ſuperbia, eius origine, malis & pœna copioſiſſimæ traduntur auctoritates.

DOminus dicit in Euangelio Lucæ. 14. Omnis qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Ibi. 16. Quod hominibus altum eſt, abominatio eſt ante Deum. Lucas.
Ibi. 1. Diſperſit Dominus ſuperbos mente cordis ſui, et exaltauit humiles. 1. Petri. 5. Oẽs inuicem humilitatem inſinuate. Quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus aũt dat gratiã. Paul. ad Ro. 11. Noli altũ ſapere, ſed time. ad Titũ 1. Oportet epiſcopũ ſine crimine eẽ ſicut Dei diſpẽſatorẽ, nõ ſuperbũ, nõ iracundũ, nõ uinolentũ, nõ percuſſorẽ, nõ turpis lucri cupidũ, ſed hoſpitalẽ, benignũ, ſobriũ, iuſtũ, ſanctũ, cõtinentẽ, ãplectentẽ eũ, q ſecundũ doctrinã eſt, ſermonẽ fidelẽ: ut potẽs ſit exhortari ĩ doctrina ſana: et eos, q cõtradicũt, arguere. Numeri. 15. Aĩaquæ per ſuperbiã aliqd cõmiſerit, quoniã aduerſus dñm rebellis fuit, peribit de populo ſuo. Tobiæ. 4. Superbiã nunq̃ in tuo ſẽſu, aut in tuo uerbo dñari permittas. In ipſa. n. initiũ ſũpſit omnis perditio. Iudith 9. Fac Dñe ut gladio proprio ãputetur ſuperbia. Nõ. n. ſuperbi ab initio placuerũt tibi: ſed humiliũ et mãſuetorũ ſẽper tibi pla

Petrus. Paulus. Numeri. Tobiæ. Iudith.

Iob. cuit deprecatio. Iob. cap. 21. Vir uanus erigitur in ſuperbia: et tanq; pullum onagri ſe natum putat liberum. Ibi. 40. Diſperge Dñe ſuperbos in furore tuo; et confunde eos; & reſpiciens omnem arrogantem humilia.

David. David, Pſal. 17. Tu, domine, populum humilem ſaluum facies: & oculos ſuperborum humiliabis. pſal. 35. Non ueniat mihi pes ſuperbiæ: & manus peccatoris non moueat me. pſal. 100. Superbo oculo & inſatiabili, cum hoc non eadem.

Salomon. Salom. Prouer. 11. Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia. Vbi autem humilitas, ibi & ſapientia. Ibi. 13. Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt. Ibi. 15. Domum ſuperborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos uiduæ. Ibi. 16. Melius eſt humiliari cum mitibus, quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis. Sapientiæ. 5. Quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt enim omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius præcurrens. Eccleſiaſtici. 10. Odibilis coram Deo eſt, & hominibus ſuperbia: & execrabilis omnis iniquitas gentiũ. Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo: quoniam ab eo, qui facit illum, receſſit cor eius. quoniam initium omnis peccati ſuperbia eſt. Sedes ducum ſuperborum deſtruxit Deus: & ſedere fecit mites pro eis. Radices gentium ſuperborum areſecit Deus: & plantauit humiles ex ipſis gentibus. Ibi. 21. Subſtantia ſuperbi eradicabitur, Deprecatio autem pauperis ex ore uſq; ad aures perueniet. Ibi. 25. Tres ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor ualde animæ illorum. Pauperem ſuperbum, diuitem mendacem, & ſenem fatuum & inſenſatum. Ibi. 27. Effuſio ſanguinis in rixa ſuperborum: & maledictio illorum auditus grauis. Ibi. 32. Age conceptiones tuas non in delictis & uerbo ſuperbo.

Auguſt. Auguſt. in ſermon. 31. Vermis

diuitiarum eſt ſuperbia. Difficile eſt, *ut non ſit ſuperbus, qui diues eſt.* Tolle *ſuperbiam, & diuitiæ non nocebunt.* Idem *ad quendam comitem.* Humilitas *homins ſanctis angelis ſimiles facit, & ſuperbia ex angelis demones facit: & ut euidenter oſtendam, ipſa eſt omnium peccatorum initium, & finis, & cauſa, quia non ſolùm peccatum eſt ipſa ſuperbia, ſed etiam nullum peccatum potuit, aut poterit eſſe ſine ſuperbia.* Vitanda *eſt nobis ſuperbia, quæ & angelos nouit decipere, quantò magis homines diſſipare.* Idem in Epiſt. ad Diaſcorum Vitia *quippè cætera in peccatis, ſuperbia uerò in rectè factis timenda eſt: ne illa quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittantur. Idem in ſerm. 29.* Si *uix toleratur diues ſuperbus, pauperem ſuperbum quis ferat?* Hieronym. *ſuper Marc.* Multò *illa deformior eſt ſuperbia, quæ ſub quibuſdam humilitatis ſignis latet.* Neſcio *enim quomodo turpia ſunt uitia, quum uirtutum ſpecie celantur.* Superbia *natione cœleſtis, ſublimium appetit mentes, & quaſi ad proprios reuolans ortus, appetit gloriam, & poteſtatem hominum irrumpere, quæ de gloria & puritate angelorum erupit, ut quos inuenit participes naturæ, faciat conſortes ruinæ.* Vir *ſuperbus non decorabitur, nec uoluntatem ſuam perducit ad finem.* Grauis *eſt culpa quando ad imperitam & negligentiam ſuperbiæ crimen accedit.* Nihil *magis chriſtianus ſtudeat uitare, quàm tumentem & erectam ceruicem* Dei *contra ſe odium prouocantem.* Ambr. *Superba uoluntas facit præcepta contemnere* Dei, *humilitas autem cuſtodire.* Superbi *cupiunt in ſe prædicari, quod non faciunt humiles: refugiunt quicquid boni operantur agnoſci.* Græcor. *in Moralib.* Vitium *ſuperbiæ ab ipſa radice ſecandum eſt, ut quum latenter oritur, tunc ui-*

Hieronymus.

Ambroſius

Gregorius.

gilanter abſcindatur, ne proucctu uigeat, nec uſu roboretur. Radix quippè cuncti mali, & regina omnium uitiorum ſuperbia eſt. de qua ſcriptura atteſtante dicitur. Initium omnis peccati ſuperbia. Septem principalia uitia de ſuperbiæ uirulenta radice proferuntur, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, uentris ingluuies, & luxuria. Nam quia his ſeptem ſuperbiæ uitijs nos captos diabolus tenuit, idcirco redemptor noſter ad ſpirituale liberationis bellum ſeptiformis gratiæ plenus uenit. Ipſa uitiorum regina ſuperbia, cum deuictum plenè cor cœpit, mox illud ſeptem principalibus uitijs ſuis ducibus deuaſtandum tradit, ex quibus uitiorum multitudines oriuntur. In lib. 34. Moral. Euidentiſſimum ſignum reproborum eſt ſuperbia, at contra humilitas electorum.

Origenes — Origenes. ho. 1. ſuper Ezechiel. Quid ſuperbit terra & cinis? ut homo arrogantia ſubleuetur; oblitus quid erit, & quàm fragili uaſculo contineatur, & quibus ſtercoribus immerſus ſit, & qualia ſemper purgamenta de ſua carne projciat?

Iſidorus. — Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 37. Superbiæ, humilitas opponenda eſt. Superbiam autem diaboli imitantur ſuperbi; aduerſus quam opponitur humilitas Chriſti, qua humiliantur electi. Principalium autem ſeptem uitiorum regina, & mater ſuperbia eſt: eademq; ſeptem principalia multa de ſe parturiunt uitia, quæ ita ſibi met quadam cognatione iunguntur, ut ex altero alterum oriatur. Ibi. 38. Omnis ſuperbia tantò in imo iacet, quantò in alto ſe erigit: tantòq; profundius labitur, quantò excelſius eleuatur. Qui inflantur ſuperbia, uento paſcuntur. Superbia ſicut origo eſt omnium criminum: ita ruina cunctarum uirtutum. Ipſa enim eſt in peccato prima, ipſa in conflictu poſtrema. Hæc enim prima aut in

exordio mentem per peccatum proſternit: aut nouiſſimè de uirtutibus eijcit. Ibi cadit ſuperbia, ubi & naſcitur: ut non ſit ſuperbis aliud culpa, aliud pœna: ſed ipſa culpa ſit illis & pœna. In Vita Patrum. Fructus putrefactus inutilis agricolæ; & uirtus ſuperbi inutilis Deo. Sicut enim pondus fructuum frangit ramum, ſic ſuperbia decorem euertit animæ. Anima ſuperbi relinquitur à Deo, & fit demonum deſiderium. Superbia de cœlis depoſuit archangelum, & tanquam fulgur fecit cadere ſuper terram. Humilitas hominem eleuat in cœlum, & cum angelis lætari facit. Quod ſuperbiæ eſt, cito labitur: quod uerò gratiæ, diu tenetur.

In Vita Pat.

De Vanagloria. Cap. XLV.

V*Anagloria unomodo dicit appetitum dignitatis & excellentiæ; & ſic eſt idem cum ſuperbia, & eſt uitium capitale: quia animus directè mouetur ad dignitatem & excellentiam appetendam. Alio modo dicit appetitum laudis, & ſic eſt filia ſuperbiæ. Vnde uanagloria eſt uoluptas ſtultè oſtentando quæ ſunt non eſſe aut iactando, quæ minime uera ſint & impudenter mentiendo. Ad quam euitandam & fugiendam in hoc cap. de ea multæ citantur auctoritates.*

D*ominus dicit in Euãgelio Matth. 6. Attendite aũt ne faciatis iuſtitiam ueſtrã corã hominibus, ut uideamini ab eis. Ioannes. 5. Quomodo poteſtis credere uos, q gloriã accipitis ab inuicẽ: et gloriã, quæ à ſolo Deo eſt, nõ quæritis? Iacob. 3. Nolite gloriari, et mẽdaces eſſe aduerſus ueritatẽ. Nõ eſt. n. iſta ſapiẽtia deſurſum deſcẽdens à patre luminũ; ſed terrena, aĩalis, diabolica.*

Mathæus

Ioannes

Iacobus.

Apocalyp. Paulus. Apocalypſ. 19. Laus autem & gloria, & uirtus Deo noſtro eſt: quia uera & iuſta ſunt iudicia eius. 1. Paul. ad Cor. Qui gloriatur, in Domino glorietur. Ibi. 10. Siue manducatis, ſiue bibitis, uel aliud quicquam facitis: omnia in gloriam Dei facite. 2. Ibi. 11. Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ ſunt, gloriabor. Ibi. 12. Pro huiuſcemodi gloriabor, pro me autem nihil: niſi in infirmitatibus meis. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis: ut in habitet in me uirtus Chriſti. Idem ad Galath. 6. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Ad Philip. 2. Nihil per contemptionem, neq; per inanem gloriam: ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes. Ioſue. 7. Fili mi, da gloriam Domino Deo iſrael: & confitere atq; indica illi quid feceris, ne abſcondas. Iob. 19. Spoliauit me gloria mea: & abſtulit coronam de capite meo. Deſtruxit me undiq;, & pereo: et quaſi euulſæ arbori abſtulit ſpem meam. Abacuch. 2. Vomitus ignominiæ ſuper gloriam tuam. 1. Machabeo. 2. Gloria uiri peccatoris ſtercus & uermis eſt: hodie extollitur, et cras non inuenietur. Hieremiæ. 9. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua: & non glorietur fortis in fortitudine ſua: & non glorietur diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorietur, qui gloriatur ſcire & noſſe me: quia ego ſum Dominus, qui facio miſericordiã, & iudicium, & iuſtitiam in terra. hæc dicit dominus. David, Pſal. 7. Perſequatur inimicus animam meam; & gloriam meã in puluerem deducat. Pſal. 51. Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Pſal. 48. Qui confidunt in uirtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. Pſal. 61. Gloria mea & ſpes mea in Deo eſt. Salom. Prouer. 26. Sicut nix in eſtate, & pluuiæ in meſſe: ſic indecens eſt ſtulto gloria.

Margin: Ioſue, Iob., Abacuch, Machabei, Hieremias., Dauid, Salomon.

Ibi. 27.

Ibi. 27. Ne glorieris in craſtinum ignorans, quid ſuperuentu-ra pariat dies. Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua. Eccleſiaſtic. 10. Noli te extollere in faciendo opere tuo. Ibi. 11. Non laudes uirum in ſpecie ſua neq; ſpernas hominem in uiſu ſuo. In ueſtitu ne glorieris unquam: nec in die honoris tui extollas te. Ibi. 15. Non eſt ſpecioſo laus in ore peccatoris, quia non eſt à Domino miſſus; quoniam à Deo perfecta eſt ſapientia. Ibi. 27. Ante ſermonem non collaudes uirum: hæc enim temptatio eſt hominum. Ibi. 43. Glorificantes Dominum quantumcunq; poteritis ſuperualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes exaltate illum, maior eſt enim omni laude. Ibi. 44. Laudemus uiros glorioſos: & parentes noſtros in generatione ſua. Auguſt. ſuper pſal. 149. Inanis gloria huius ſeculi fallax eſt ſuauitas, & infructuoſus labor, perpetuus timor, periculoſa ſublimitas; initium ſine prouidentia, finis cum pœnitentia. In lib. confeſſion. Sæpe homo de ipſo uanæ gloriæ contemptu uanus gloriatur: nō enim eam contemnit, dum gloriatur intus de gloria, quam amplexatur. Idem de conflictu uitior. Inanis gloria dicit, age bonum, quod uales: oſtende bonum cunctis, quod agis; ut bonus à cunctis dicaris, ut ſanctus & uenerabilis ab hominibus prædiceris, ut Dei electus uoceris, ut nemo te deſpiciat, ſed uniuerſi debitum tibi honorem perſoluant. Hieron. ad Nepotianum. Ne nimis religioſus uelis uideri, nec plus humilis, quàm neceſſe eſt; gloriam fugiendo non quæras. Non quæras gloriam & non dolebis cum glorioſus fueris. Qui laudem non appetit, nec contumelias ſentit. Non ideo te bonum exiſtimes, ſi bonus prædiceris. Nemo magis ſcire poteſt qui ſis, ſicut tu qui conſcius tibi es. Idem ad Celantiam. Si uerè lau-

August.

Hieronym.

dabilis eſſe cupis, laudes hominum ne requiras: quia quamuis alicui ſit facile laudem non curare, dum negatur, eſt tamen difficile ea non delectari, quum offertur. Ambr. in ſuo Paſtor. Non eſt tanti gaudij excelſa tenere, quanti mœroris eſt de excelſis corruere. Nec tantam gloriam ſequi poſt uictoriam, quantam ignominiam poſt ruinam. Idem in Natali ſancti Euſebij. Duplici ex cauſa utilius eſt homini memoriæ laudem dare, quàm uitæ; ut illò potiſſimùm tempore merita ſanctitatis extollas, quando nec laudantem adulatio mouet, nec laudatum tentat elatio. Quis autem diues poſſit hic ſine trepidatione laudari, qui & de præterito meminit ſe habere, quod doleat, & de futuro uidet ſibi ſupereſſe quod timeat? Gregor. lib. 6. Moral. Quum bene uiuitur, ualde timendum eſt, ne mens deſpectis cæteris de gloria ſingularitatis eleuetur. Non parua condemnatio eſt, ex eo bono, quod communiter datur, gloriari priuatim. Idem lib. 8. Moral. Quum per accepta bona reprobi in ſua laude ſe eleuant, ipſis muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra dantem ſuperbiunt, unde ei amplius humiles eſſe debuerunt. In lib. 22. Moral. Quo arbor altiùs ad ſuperiora ſurrexerit, eò uim uentorum uehementiùs ſentit: quia quò plus quisq; in bona operà attollitur, eò ampliori ab ore laudantium flatu fatigantur. Sancti non ſolum gloriam ſupra modum ſuum omnino non appetunt, ſed etiam hoc ipſum refugiunt, quod ſe ſe habere ſciunt. Idem in Paſtor. Quum enim pro recto opere laus tranſitoria quæritur, æterna retributione res digna uili pretio uenundatur. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 23. Amator uanæ gloriæ unde poſſit ſemper laudari, agere non quieſcit: & ſubinde illi uires uanitatis prauus appetitus auget. Vanus

Ambroſius.

Gregorius.

Iſidorus.

& erroris eſt animus plenus, famam appetere, & ad capiendam terrenam laudem ſtudium dare. Non declinat ad dexteram; qui non ſibi, ſed Deo tribuit bona, quæ agit: neq; ad ſiniſtram ſe uertit, qui de diuina indulgentia peccandi licentiam non præſumit. Semper ſuam aſpiciant fœditatem, qui uanagloriæ fauores diligunt: & perdidiſſe bonum opus doleant, quod pro humana oſtentatione fecerunt. Virtutes ſuas dum quis uanægloriæ ſtudio prodidit, ſtatim demones ſuorum operum dominos facit. Ille autem debet publicare bonum quod agit, qui perfecta humilitate fundatur, & nulla elatione contingitur. Iactantia oculos, quibus Deus uideri poterat, claudit. Quiſquis ex deteriore iam melior eſſe cœpit, caueat de acceptis extolli uirtutibus, ne grauiùs per uanam gloriam corruat, quàm prius per lapſum uitiorum iacebat. Ibidem lib. 2. cap. 34. Qui eleemoſynam uanæ gloriæ cauſa impartit, ex uirtute uitium facit. Et cum cauſa iactantiæ pauper paſcitur, etiam illud opus in peccatum conuertitur. Et qui aliquod donum Dei, quod meruit in ſuam laudem conuertit, aut in malos uſus aſſumit, proculdubio uirtutem in uitium transfert. Fraudem enim facimus Deo, quotiens de bono opere noſtro nos met ipſos non Deum laudamus. Prudens autem uir diſcretione ſolerter proſpicit, ne bonum intemperanter agat, & de uirtute in uitium tranſeat. In Vita Patr. Vana gloria eſt uitium ſine ratione & omni operi bono inſerit ſe. Ne perdas laborem propter humanam gloriam. Gloria enim humana in puluerem redigitur: & honor Regis extinguitur ſuper terram: Gloria autem uirtutum glorificat in ſecula. In vita Patr.

IRacundia eſt exceſſus iræ, ideo eſt uitium manſuetudini op poſitum: differtq; ab ira, quia ira eſt ex cauſa, Iracundia uerò ex uitio multum iraſcentis. Ab ira uenit iraſcor, & iratus ac iracundus, quæ ita differunt, quia iratus eſt, qui ex aliqua re laceſſitus excanduit, quod poteſt aliquando ſumi in bonam partem, ut ſi quis iraſcatur contra uitia. Iracundus uerò dicitur qui ex quacunq; etiam leui cauſa mouetur ad iram: ſed interdum confunditur. Ira igitur duplex habet eſſe. ſ. eſſe naturæ, & eſſe mortis. propter primum dicitur, Iraſcimini, propter ſecundum dicitur, Nolite peccare. De qua in præſenti cap. adducuntur auctoritates.

Mathæus. DOminus dicit in Euangelio Matth. 5: Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Paulus. Paul. ad Epheſ. 4. Iraſcimini & nolite peccare. Sol non occidat ſuper iracundiam ueſtram. Omnis indignatio, ira, aut blaſphemia tollatur à uobis. Ibi. 6. Patres nolite prouocare ad iracundiam filios ueſtros: ſed educate illos in diſciplina & correptione Domini. 1. ad Theſſalonic. 5. Non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis. Iacobus Iacob. 1. Ira uiri iuſtitiam non operatur. Iob Iob. 5. Virum ſtultum interficit iracundia: & paruulum occidit inuidia. Ibi. 36. Non ergo te ſuperet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo bonorum inclinet te. Dauid Dauid pſal. 4. Iraſcimini & nolite peccare; quæ dicitis in cordibus ueſtris, aut in cubilibus ueſtris compungimini. pſal. 36. Deſine ab ira & derelinque furorem: noli emulari ut maligneris. pſal. 88.

Exardeſcit ſicut ignis ira. Salom. prouer. 12. Fatuus ſtatim indicat iram ſuam; qui autem diſſimulat iniuriam, callidus eſt. Ibi. 15. Reſponſio mollis frangit iram, & ſermo durus ſuſcitat furorem. Vir iracundus prouocat rixas: & qui patiens eſt, mitigat ſuſcitatas. Ibi. 21. Melius eſt habitare in domo deſerta, quàm cum muliere rixoſa & iracunda. Ibi. 22. Noli eſſe amicus homini iracundo, neq; ambules cum uiro furioſo: ne fortè diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ. Ibi. 18. Spiritum ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere? Eccleſiaſtes. 7. Ne ſis uelox ad iraſcendum; quia ira in ſinu ſtulti requieſcit. Eccleſiaſtic. 8. Cum iracundo non facias rixam: & cum audace non eas in deſertum. Non eſt caput nequis ſuper caput colubri: & non eſt ira ſuper iram mulieris. Ibi. 27. Ira & furor utraq; execrabilia ſunt: & uir peccator continens erit illorum. Ibi. 28. Homo iracundus incendit litem, & uir peccator turbabit amicos; & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna ſyluæ; ſic ignis exardeſcit, & ſecundum uirtutem hominis, ſic iracundia illius erit: Et ſecundum ſubſtantiã ſuam exaltabit iram ſuam. Ibi. 30. Zelus & iracundia minuent dies: & ante tempus ad ſenectam adducet cogitatus. Auguſt. in Epiſtolis. Sicut acetum corrumpit uas, ſi diutius ibi fuerit; ſic ira corrumpit cor, ſi in alium diem durauerit. Idem ſuper pſal. 54. Ira fratris ſi fuerit inueterata, iam odium eſt, ira turbat, odium extinguit: ira feſtuca. odium trabs eſt. Idem ad Diaſcorum. Nulli iraſcenti ira ſua uidetur eſſe iniuſta. Ira enim inueteraſcens, ita fit odium, dum quaſi iuſti doloris admiſta dulcedo, diutius eam in uaſe detinet, donec totum aceſcat, uasq́; corrumpat, Hieron. ad Demetriadem. Quid iracundo

Salomon. Auguſt. Hieronymus

ſuror ſuus confert, quem ſæuiſſimis exagitatum ſtimulis conſcientiæ, ita ab omni conſilio ac mente deturbat, ut dum iraſcitur, inſanire credatur? Idem ad Celanthiam. Quid uirtus habeat, uinum non bibere, & ira, & odio inebriari? Idem. Furor incipiens ira eſt, & feruens in animo indignatio. Ira autem ex extincto deſiderat ultionem, & eum, quem decepiſſe putat, uult delere. Ambroſ. lib. 1. de offic. Reſiſte iræ, ſi potes; cede, ſi non potes. Si præuenerit & præoccupauerit mentem tuam iracundia, & aſcenderit in te, non relinquas locum tuum: locus autem tuus patientia eſt. Non mediocre eſt mitigare iracundiam, non inferius, quàm animo non commoueri. Hoc noſtrum eſt, naturæ illud. Iraſcimini, ubi eſt culpa, cui iraſci debeatis: non poteſt enim fieri, ut non rerum indignitate moueamur, alioquin non uirtus. Sed lenitudo & remiſſio iudicatur. Greg. lib. 5. Moral. Per iram ſapientia perditur, ut quid quoq; ordine agendum ſit, neſciatur. Idem in Mor. Plus ſæpe ira in uindicta exigit, quàm iniuria accipit. Ira cum delinquentium culpas inſequitur, non debet menti quaſi Domina præire, ſed poſt rationis tergum quaſi ancilla famulari. Quoties ira animum inuadit, mentem edoma, uince te ipſum, differ tempus furoris. Quum tranquilla mens fuerit, fac quod placet. Nam iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur: notiorem quidem clamorem format, ſed intus quid loquatur, ignorat. In quo itaque iſte ab arreptitys longè eſt, qui actionis ſuæ conſcius non eſt. Aliquando iracundus manus non erigit, ſed in maledictionis iaculum lingua uertit, fratris nanq; interitum precibus expoſcit, & hoc Deum perpetrare expetit.

Ambroſius · **Gregorius** (marginal notes)

Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 40. Iracundi doctores per rabiem furoris diſciplinæ modum ad immanitatem crudelitatis conuertunt: & unde emendare ſubditos poterant, inde potius uulnerant. Si te præoccupauerit ira, mitiga illam. Idem lib. 1. Solilo. Si non potes iram uitare, tempera: ſi non potes furorem cauere, cohibe. Tene ſilentium patientiæ, tacendo citius uincis. In libro Clemen. Illa ira mala eſt, quæ mentem turbat. Illa uerò ira, quæ malos punit, perturbationem mentis non infert, Hæc eſt enim iuſta, et neceſſaria iracundia, quà unuſquisque in his, in quibus errauit, & geſſit, indignatur: & ſemet ipſum incuſat. In Vita Patr. Oculi iracundi turbulenti & ſanguinei cordis inimici. Ventus ualidiſſimus non mouet turrim; & animam ſine ira non mouet indignatio. A qua mouetur per uiolentias uentorum; et iracundus à cogitationibus conturbatur.

Iſidorus.
Clemens.
In vita Patr.

De Inuidia. Cap. XLVII.

INuidia dicitur à nimis uidendo, quia nimis intuemur formam illius de cuius fœlicitate ſumus ſollicit. Unde inuidia eſt odium fœlicitatis alienæ, uel inuidia eſt triſtitia in apparenti fœlicitate alicuius, aut eſt triſtitia in quantum æſtimatur diminuere gloriam propriam. Ad inuidiam ergo uitandam multæ in præſenti cap. citantur auctoritates.

DOminus dicit in Deut. 28. Homo delicatus et luxurioſus ualde inuidebit fratri ſuo, & uxori quæ cubat in ſinu ſuo: ne detur eiſdē carnibus filiorum ſuorum, quas comedet in obſidione, & penuria. 1. Petri. 2. Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes & inui-

Deuterono.
Petrus

dias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes ratio nabiles ſine dolo lac concupiſcite, ut in eo creſcatis in ſalutem: ſi tamen guſtatis quoniam dulcis eſt Dominus. Iacob. 4. An putatis quòd inaniter ſcriptura dicat. Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitat in uobis? Paul. ad Galath. 5. Si inuicem mordetis, & comedetis, uidete ne ab inuicem conſumamini. ſpiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Manifeſta autem opera carnis ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, emulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico uobis, ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Ibi. 6. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Iob. 6. Virum ſtultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. Salom. Prouer. 14. Vita carnium, ſanitas cordis: putredo oſſium, inuidia. Ibi. 23. Ne comedas cum homine inuido: & ne deſideres cibos eius, quoniam in ſimilitudinem harioli & coniectoris æſtimat, quod ignorat. Ibi. 28. Vir qui feſtinat ditari, alijs inuidet: & ignorat quòd egeſtas ſuperueniet ei. Sapientiæ. 2. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum: Imitantur autem illum, qui ſunt ex parte illius. Ibi. 6. Cum Inuidia tabeſcente iter non habebis, quoniam talis homo non eris particeps ſapientiæ. Eccleſiaſtic. 14. Qui ſibi inuidet, nihil eſt illo nequius. Nequam eſt oculus inuidi, & auertens faciem ſuam, & deſpiciens animam ſuam. Auguſt. de uerbis Domini. Inuidia eſt filia ſuperbiæ: ſed iſta mater ſuperbia neſcit eſſe ſterilis: ubi enim fuerit, continuò parit: ſuffoca matrem, & non erit filia. Idem ſuper Geneſ.

Iacobus. Paulus. Iob. Salomon. Auguſt.

Inuidia

*Inuidia ſequitur ſuperbiam, non præcedit. Non enim cauſa ſuperbiendi inuidia eſt, ſed cauſa inuidendi ſuperbia eſt. Amando enim quiſq; excellentiam ſuam; uel paribus inuidet, quòd ei coæquantur, uel inferioribus, ne coæquentur uel ſuperioribus, quòd non eis coæquatur. Superbiendo ergo inuidet, non inuidendo quiſq; ſuperbus ſit. Idem. Inuidia ciuitates & uirtutes contremat. Inuidia & liuor ſuper omnia inebriant animam. Vbi eſt inuidia amor fraternus eſſe non poteſt. Per inuidiam crucifixus eſt Chriſtus: Ideo qui inuidet fratrem ſuum, crucifigit Chriſtum.*Hieron. *in Epiſt. ad Demetriadem.* **Hieronymus.** *Oro te, quid inuido delectationis præſtat inuidia? quem ſecretis quibuſdam conſcientiæ ungulis liuor ipſe diſcerpit: & alienam fœlicitatem tormentum facit? Idem. Magna uirtus eſt ei, qui inuidiam humilitate ſuperat.* Ambr. *lib.1.de Offic. Inter* **Ambroſius** *improbum & inuidum hoc intereſt. Improbus ſuo delectatur bono, inuidum torquetur alieno. Ille diligit mala, hic bona odit. Inuidus enim; qui alienum inuidet bonum, facit ſibi inuidendo ſupplicium. Greg. lib. 5. Moral. Inuidere non poſſumus, niſi* Gregorius. *eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus itaq; eſt, qui inuidia occiditur, quia niſi inferior ipſe exiſteret, de bono alterius non doleret. Tantò plus quiſquis inuidet alijs bona præſentia, quantò minus ea ipſe contempſerit. Mors prauorum eſt, inuidere alijs uirtutis bonum, quod ipſi non habent. Idem in ho. Inuidi color pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, membra frigeſcunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus ſtridor. Nam quum inuidi mentem liuor excruciat, bonum, quod appetit, ſibi ab alio adimi, aut reſtringi metuit, qui ergo liuoris peſte carere deſiderat plenè, illam hæreditatem diligat, quam coæredum numerus non anguſtat. Iſidor. in Sy-* **Iacobus.**

nominis . Inuidia cuncta bona deuorat ardore peſtifero . Inui-
dia animæ tinea ſenſum comedit, pectus urit, mentem affligit,
cor hominis quaſi quædam peſtis depaſcit . Idem de Summo bo
no lib. 3 . cap. 25 , Liuor alieni boni ſuum punit auctorem :
Nam unde bonus proficit, inde inuidus contabeſcit . Inuidus
membrum eſt diaboli, cuius inuidia mors introiuit in orbem ter
rarum. Nulla eſt uirtus cui non aduerſetur inuidia : Sola enim
miſeria caret inuidia : quia nemo inuidet miſero : cui re uera
non liuor obijcitur, ſed ſola miſericordia adhibetur. Multi &
bonos imitari uolunt; & de bonorum profectibus inuidiæ liuore
tabeſcunt. Aduerſus inuidiam charitas præparetur. De bono
alterius non doleas, de alterius profectibus non tabeſcas . Nul
Euſebius. lius quoq; proſperitate lacereris . Euſebius . Inuidiæ horror
Effrem. non ſolum religioſas, ſed humana animas peruadit. Effrem.
Ioſep. Inuidia manifeſtat nos charitatem Dei penitus non habere. Io-
ſephus. Difficile eſt in proſperis carere inuidia.

De Cupíditate. Cap. XLVIII.

CVpiditas eſt inordinatus amor pecuniæ, uel effrenatus habendi appetitus. Vnde Paul. ad Timoth. primæ. cap. 6. Radix omnium malorum eſt cupiditas. ad quam fugiendam multæ in hoc cap. traduntur auctoritates.

Marcus. DOminus dicit in Euangelio Marc. 10. Quàm
Paulus difficile eſt confidentes in pecunijs regnum Dei introire. 1. Paul. ad Timoth. 6. Radix omnium malorum eſt cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt à fide, &

inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem ò homo Dei hanc fuge. Ad Titum. 1. Oportet epiſcopum ſine crimine eſſe ſicut Dei diſpenſatorem, non ſuperbum, non iracundum, non uinolentum, non turpis lucri cupidum, ſed hoſpitalem, benignum, ſobrium, iuſtum, continentem, amplectentem eum, qui eſt ſecundum doctrinam, fidelem ſermonem: ut potens ſit exhortari in doctrina ſana: & eos, qui contradicunt, arguere. Salom. Prouer. 1. Stulti ea, quæ ſibi ſunt noxia, cupiunt, & imprudentes odiunt ſcientiam. Ibi. 9. Aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior. Ibi. 11. Statera doloſa abhominatio eſt apud Deum: & pondus æquum uoluntas eius. Eccleſiaſtes. 6. Melius eſt uidere quod cupias, quàm deſiderare quod neſcias. Sed & hoc uanitas eſt, & præſumptio ſpiritus. Eccleſiaſtic. 14. Viro cupido & tenaci ſine ratione eſt ſubſtantia: & homini liuido ad quid aurum? Inſatiabilis oculus. cupidi in parte iniquitatis non ſatiabitur donec conſumat areſaciens animam ſuam. Ibi. 31. Multi dati ſunt in auri caſus, & facta eſt in ſpeciæ illius perditio eorum. Augu. ad quendam comitem. Superbia & cupiditas in tantum unum malum ſunt, ut nec ſuperbia ſine cupiditate, nec ſine ſuperbia cupiditas poſſit inueniri. In lib. Confeſſ. Non eſt in carendo difficultas, niſi quum fuerit in habendo cupiditas. Idem. 23. cap. q. 7. Vſq; adeò homines calumniandi cupiditate cæcantur, ut non attendant quàm ſint inter ſe contraria, quæ loquuntur. Hier. in quodam ſerm. Cupido tam deeſt, quod habet, q̃ quod nõ habet: quia aut nõ habita cõcupiſcit, ut habeat: aut habita metuit, ne admittat: et dũ in aduerſis ſperat proſpera in proſperis formidat aduerſa. Ambr. in lib. de Virginitat.

Salomon. Auguſt. Hieremias. Ambroſius.

Qui moderari neſcit cupiditatibus, is quaſi equis captus indomitis uoluitur, laniatur, affligitur. Idem de Naboth Iezarelita. Toto mundo eget, cuius non capit mundus cupiditatem: ei autem, qui fidelis eſt, totus mundus diuitiarum eſt, toto mundo fugit, qui conſiderans conſcientiam ſuam timet deprehendi.

Gregorius. Gregor. lib. 15. Moral. Cui cupiditas dominari dicitur, ſubiectus malis omnibus demonſtratur. Idem in homil. Bonorum auctori aliter inhærere non ualemus, niſi cupiditatem à nobis, quæ omnium malorum radix eſt, abſcindamus.

Iſidorus. Iſidor. De Summo bono lib. 2. cap. 41. Nemo poteſt ſpiritalia bella ſuſcipere, niſi prius carnis edomauerit cupiditates. Non poteſt ad contemplandum Deum mens eſſe libera, quæ deſiderijs huius mundi & cupiditatibus inhiat. Omni peccato peior eſt auaritia; & amor pecuniarum. Cupiditas eſt omnium criminum mater. Si ergo ſucciditur mater criminum, non pullulant cæteræ ſoboles peccatorum. Nunquam ſatiari nouit cupiditas: Semper enim auarus eget. Si bona mundi huius peritura credimus, cur peritura tantò amore cupimus? Pleriq; potẽtes tanta cupiditatis rabie inflammantur, ut de confinijs ſuis pauperes excludant, nec habitare permittant. Non enim mirum ſi morientes inferni ignibus deputentur, qui uiuentes flammam cupiditatis ſuæ minimæ extinxerunt. Qui deſiderio cupiditatis exeſtuant, flatu diabolicæ inſpirationis utuntur. Pecuniæ cupiditas populorum mortalium corda ſuperat, &

In uita Patr. fraternam neceſſitudinem uiolat. In Vita Patr. Nihil prodeſt pecuniam non habere, ſi uoluntas fuerit poſſidendi. Tantum habeamus, quantum neceſſitas poſcit, non quantum cupiditas concupiſcit. Nihil prodeſt ei nuditas, cui ineſt & cupiditas.

De Auaritia. Cap. XLIX.

AVaritia generaliter eſt inordinatus amor habẽdi. Vnde auaritia eſt opinio uehemens de pecunia quaſi ualde expetenda ſic inhærens & penitus inſita. Auaritia ſuperabundat in amando, acquirendo, & retinendo, ſed deficit in dando, de ea ergo in præſenti cap. ut illam fugiamus plures adducuntur auctoritates.

DOminus dicit in Euangelio Lucæ. 12. Videte & cauete ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiuſquam uita eſt eius ex his. quæ poſſidet. Ibi. 16. Facite uobis amicos de mammona; ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Matthæus. 16. Nolite theſaurizare uobis theſauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur: theſaurizate autem uobis theſauros in cœlo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur. Paul. ad Epheſ. 5. Omnis fornicatio, immunditia, aut auaritia, nec nominetur in uobis. Omnis enim fornicator, aut immundus, aut auarus non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Ad Coloſſen. 3. Mortificate membra ueſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam, malam, & auaritiam, quæ eſt ſimulachrorum ſeruitus. Ad Hebr. 12. Sint mores ſine auaritia, contenti præſentibus. Salom. Prouer. 15. Conturbat domum ſuam, qui ſectatur auaritiam, qui autem odit munera, uiuet. Ibi. 29. Rex iuſtus erigit terram, et uir auarus deſtruet eam. Eccleſiaſtes 5. Auarus non implebitur pecunia; & qui

Iacobus

Matthæus

Paulus.

Salomon.

amat diuitias, non capiet ex eis fructus. Eccleſiaſtici.10. Auaro nihil eſt ſcelestius, nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniam. Hic enim & animam ſuam uenalem habet. Ibi. 8. Multos perdit aurum atq; argentum. Ibi. 31. Beatus diues, qui inuentus est ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecunia & theſauris. Quis eſt hic & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in uita ſua. Auguſt. de doctr. Chriſtian. Auarus eſt cæcus, credendo enim diues eſt; non uidendo. Amas pecuniam, ò cæce, quam nunquam uidebis: Cæcus poſſides, cæcus moriturus es; quod poſſides, hic derelicturus es. Idem in ſerm. quodam. Auarus uelut infernus omnia deuorans, uellet nullum hominem eſſe, ut omnia ſolus poſſideret. Idem. Sicut auaritia in infernum ponere; ita iugum Chriſti in cœlum leuare conſueuit. In alio ſerm. Auarus antequam lucretur, ſe ipſum perdit: & antequam aliquid capiat, capitur. Idem in Epiſt. ad Comitem. Auarus uir, inferno eſt ſimilis. Infernus enim quantoſcunq; deuorauerit, nunquam dicit: ſatis eſt. Sic & ſi omnes theſauri in auarum confluxerint. Hieronym. ad Paulinum. Auaro tam deeſt, quod non habet, quàm quod habet. Credenti totus mundus diuitiarum est, infidelis autem obolo indiget. Idem ad Ruſticum. Nos ardemus auaritia, & contra pecunias diſputantes, auro ſinum expandimus; et illud quod de ſlegarenſibus dicitur, nobis miſeris coaptari poteſt: Aedificant quaſi uicturi: Viuunt quaſi altera die morituri. Auaritia modum ignorat: & cùm omnia deuorat, neſcit penitus ſaturari. Eſurit ſemper, & inops eſt: & cum ferali bus dentibus uniuerſa mundi regna deſcripſerit, tunc ſe ieiunam horribilius confitetur. Ambr. de Naboth Iezarelita. Inflammatur lucro auaritia, & non extinguitur. Quaſi gradus

Auguſt. (margin, beside "enim mirabilia")
Hieronymus (margin, beside "Sic & ſi omnes")
Ambroſius (margin, beside "nam horribilius")

quoſdam cupiditatis habet: & quò plures aſcenderit, eò al-
tiora feſtinat: unde fit grauis ruina lapſuro. Idem ſu-
per Pſal. 118. Venit auaritia, & dicit: Argentum & au
rum quod habes, ſeruitutis tuæ prætium eſt. Poſſeſſio quam
tenes, iuris tui emptio eſt. Greg. 15. Moral. Auaritia Gregorius.
deſideratis rebus non extinguitur, ſed augetur. Nam more
ignis cùm ligna, quæ conſumit, acceperit, excreſcit: & un
de uidetur ad momentum flamma comprimi, inde paulò pòſt di
latari. Auarus priùs anhelat concupita congregare, & quum
quaſi in quodam uentre auaritiæ multa congeſſerit, ſatiatus
arctatur: quia dum anxiatur, qualiter acquiſita cuſtodiat, ip
ſa eum ſua ſatietas anguſtat. Mens auari, quæ prius ex
abundantia requiem quæſierat, poſtea ad cuſtodiam grauius
laborat. Idem lib. 14. Mor. Peccatum auaritiæ mentem,
quam infecerit, ita grauem reddit, ut ad appetenda ſublimia
attolli non poſſit. Omnis auarus ex potu ſitim multiplicat:
quia cùm ea, quæ appetit, adeptus fuerit, ad appetenda alia
amplius anhelat. Impetiginem habet in corpore, quiſquis aua
ritia uaſtatur in mente. Iſidor. lib. 10. Ethimologiar. Aui Iſidorus.
dus dictus eſt ab auendo: Auere enim cupere eſt. Hinc &
auarus dictus eſt ex eo quòd ſit auidus auri, et nunquam opibus
expleatur: & quantum plus habuerit, tantum plus cupiat. Idē
de Summo bono lib. 2. cap. 41. Omni peccato peior eſt auari
tia, & amor pecuniarum. Semper auarus eget; et quantò ma
gis acquirit, tantò amplius quærit. nec ſolum deſiderio augendi
excruciatur: ſed ēt amittendi metu afficitur. Inopes naſcimur in
hac uita, inopes receſſuri ſumus de hac uita. Cypr. Auarus uir Cyprianus.
ſimilis eſt inferno. In Vita Patr. Qui amat argentū, nō uidebit In vita Patr.
ſcientiam, & qui congregat illud obſcurabitur.

EST autem fornicatio omnis illicitus coitus. Vnde fornica
tio dicitur à fornice, ideſt, ab arcu triumphali ubi Ro-
mæ fornicatio fiebat, & fuſius ſumitur pro concupiſcen
tia interius atq; exterius. Fornicatio autem, & uinum, &
ebrietas auferunt cor. Ad eam ergo fugiendam quàm plurimæ
in hoc cap. citantur auctoritates.

Matheus. DOminus dicit in Euangelio Math. 5. *Omnis*
qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam,
iam mæchatus eſt eam in corde ſuo. Si ergo
oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum,
& proijce abs te. Expedit *enim tibi, ut pereat*
unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur
in gehennam. Ibi. 15. De corde *exeunt cogitationes malæ, ho*
micidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, et blaſ
Paulus. *phemiæ.* Hæc *ſunt, quæ coinquinant hominem.* 1. Paul. *ad*
Cor. 6. Fugite *fornicationem.* Omne *enim peccatum quod-*
cunq; fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in
corpus ſuum peccat. Ad Epheſ. 5. Fornicatio *autem & om*
nis immunditia, aut auaritia nec nominetur in uobis, ſicut de-
cet ſanctos. Hoc *enim ſcitote intelligentes, quod omnis fornica*
tor, aut immundus, aut auarus, quòd eſt idolorum ſeruitus,
non habebit hereditatem in regno Chriſti & Dei. Idem *ad*
Theſſal. 4. Hæc *eſt uoluntas* Dei *ſanctificatio ueſtra, ut abſti*
neatis uos à fornicatione; ut ſciat unuſquiſq; ueſtrum uas ſuum
poſſidere in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſide-
rij, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum. Ad hebr. 12.

Fornicatores

Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. 2. Petri. 2. Iniqui Petrus.
luxuriantes, oculos habentes plenos adulterio, inceſſabili deli-
cto. Tobiæ. 4. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione. Oſee Tobiæ.
2. Auferat mater fornicationes ſuas à facie ſua: & adulteria Oſee
ſua de medio uberum ſuorum. Ibi. 4. Fornicatio & uinum &
ebrietas auferunt cor. Ibi. 1. Fornicans fornicabitur terra à Do
mino. Salom. Prouer. 23. Fouea profunda eſt meretrix, & pu Salomon
teus anguſtus eſt aliena. Inſidiatur in uia quaſi latro; & quos
incautos uiderit interficiet. Ibi. 30. Tria ſunt inſaturabilia, &
quartum quod nunquam dicit ſufficit. Infernus, os uuluæ, &
terra, quæ non ſatiatur aqua, ignis uerò nunquam dicit ſufficit.
Eccleſiaſtic. 9. Virginem ne conſpicias, ne fortè ſcandelize-
ris in decore illius. Ne des fornicarijs animam tuam in ullo,
ne perdas te, & hæreditatem tuam. Omnis mulier, quæ eſt
fornicaria, quaſi ſtercus in uia conculcabitur. Ibi. 19. Qui ſe iun
git fornicarijs erit nequam. Ibi. 18. Poſt concupiſcentias tuas
non eas: & à uoluntate tua auertere. Ibi. 26. Qui tenet mu-
lierem nequam, quaſi qui apprehendit ſcorpionem. ſicut ſol
oriens in mundo in altiſſimis Dei, ſic & mulieris bonæ ſpeci-
es in ornamentis domus ſuæ. Fornicatio mulieris in excellen
tia oculorum & in palpebris illius agnoſcitur. Auguſt. De Auguſt.
conflictu uitiorum & uirtutum. Fornicatio nulli impunè con
ceditur. Idem de Verbis Domini. Nihil eſt iniquius, quàm
cauſa fornicationis uxorem dimittere, ſi ipſe conuincitur forni
cari. Occurret enim illud. In quo alterum iudicas, te ipſum
condemnas. Idem de Doctr. Chriſtian. Luxuria eſt inimica
uirtutibus, perdit omnem ſubſtantiam, & ad præſens uolupta
tem deliniens, futuram non ſinit cogitare paupertatem. Idem.
Si uerum eſt, quod in te uiuit Deus, fornicatio in te mortua eſt.

Hieronymus. Hieron. in Epiſt. O quàm acerbus fructus luxuriæ, amarior felle, crudelior gladio: O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma ſuperbia, cuius ſcintillæ praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. Fornicatio non ſolùm conſcientiam maculat, ſed & corpus, Difficilè enim inter delitias ſeruatur pudicitia. Nitens cutis ſordidum oſtendit animum. Idem in Epiſt. ad Titum. In fornicatione non idcirco diuerſa fit fornicatio, ſi mulier ſit pulchra, aut deformis, ancilla aut ingenua, paupercula, aut opulenta, ſed qualiscunq; illa fuerit, una eſt

Ambroſius. fornicatio. Ambroſ. de fuga ſeculi. Deus ſine peccato eſt, qui non fecit peccatum: homo autem ad imaginem Dei eſt, Fugite ergo fornicationem: perſequuntur enim uos illecebræ peccatorum. Perſequitur libido: ſed tu fuge tanquam furioſam dominam; quæ ſi te comprehenderit, nec de die, nec de

Gregorius noctē requieſcere ſinet, exagitat, urit, incendit. Gregor. 22. lib. Moral. Quælibet alia fiant bona, ſi luxuriæ ſcelus non abluitur, immenſitate huius criminis obruuntur. Idem in Moral. Ex quo luxuria ſemel mentem alicuius occupauerit, uix eum bona cogitare permittit. Sunt enim deſideria uiſcoſa, quia ex ſuggeſtione oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione conſenſus, ex conſenſu operatio, ex operatione conſuetudo, ex conſuetudine deſperatio, ex deſperatione peccati deffenſio, ex defenſione gloriatio, ex gloriatione damnatio,

Iſidorus. Iſidor. de Summo bono. lib. 2. cap. 39. luxurioſis atq; ſuperbis demones plus fautores exiſtunt: dumq; in cæteris uitijs ſpiritus maligni deſeruiunt, his tamen maiori familiaritate iunguntur; eisq; amplius iuxta eorum deſiderium famulantur. Libido tunc magis quæ

ritur, dum uidetur. Prima fornicationis tela oculorum ſunt, ſecunda uerborum. Sed qui non capitur oculis, poteſt uerbis reſiſtere. Qui delectationem refrenat libidinoſæ ſuggeſtionis, non tranſit ad conſenſum libidinis. Citò enim reſiſtit operi, qui uſque ad conſenſionem, & ſi non uſque ad perpetrationem tentatur, & qui titillanti conſenſum non accommodat delectationi. Omnis immunda pollutio fornicatio dicitur, quàmuis quiſque diuerſa turpitudinis uoluptate proſcituatur. Ex delectatione enim fornicandi uaria gignuntur flagitia, quibus regnum Dei clauditur, & homo à Deo ſeparatur. Inter cætera uitia fornicatio maximum eſt ſcelus: quia per carnis immunditiam templum Dei uiolatur, & tollens membrum Chriſti, facit membrum meretricis. Maximè per carnis luxuriam humanum genus ſubditur diabolo quàm per cætera uitia. Ibi. 40. Luxurioſa nanq; uita carnem cito debilitat, fractamq; celeriter ducit ad ſenectutem. Libido in infernum hominem mergit, & in tartarum hominem mittit. Cæſarius. Contra reliqua uitia oportet nos omni uirtute reſiſtere: contra uirtutem uerò non expedit pugnare, ſed fugere. In Vita Patr. Viridis herba iuxta aquam naſcitur; & uitium libidinis in uiſitatione mulieris. Non ualet mundus eſſe corpore, qui pollutus eſt mente.

Cæſarius

In Vita Pat.

De Ebrietate. Cap. LI.

Est aũt ebrietas appetitus bibendi ultra menſurã, ex quo prouenit rõnis priuatio. Ebrietas eſt per quã mẽti quædã ſui obliuio gñatur ex ſuperfluorũ potuũ indulgentia. Vbi enim regnat ebrietas, ratio exulat, intellectus obtunditur, conſilia deuiant, iudicia ſubuertuntur. Ad eam ergo uitandam multæ in hoc cap. traduntur auctoritates.

Luchas.

Paulus.

DOminus dicit in Euangelio Luc. 21. Attendite uobis, ne fortè, grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate, & curis huius uitæ, & ſuperueniat in uos repentina illa dies. 1. Pauli. ad Theſſalonicenſ. 5. Non dormiamus, ſicut & cæteri, ſed uigilemus, & ſobrij ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. Nos autem, qui Dei ſumus; ſobrij ſimus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis. Ad Rom. 13. In die honeſtè ambulemus. Non in commeſſationibus, & ebrietatibus; non in cubilibus & impudicitijs; non in contemptione & æmulatione; ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum: & carnis curam ne feceritis in deſiderijs. Ad Epheſ. 5. Nolite inebriari, uino, in quo eſt luxuria. Iohel. 1. Expergeſcimini ebrij & flete: ululate omnes, qui bibitis uinum in dulcedine: quoniam perijt ab ore ueſtro. Eſaiæ. 5. Vè qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſq; ad ueſperam, ut uino æſtuetis. Vè qui potentes eſtis ad bibendum uinum, & uiri fortes ad miſcendam ebrietatem. Ibi. 29. Obſtupeſcite & admiramini: fluctuate & uacillate: inebriamini, & non à uino: mouemini, & non in ebrietate: quoniam miſcuit uobis Dominus ſpiritum, ſoporis. Oſee. 4. Fornicatio, uinum, & ebrietas auferunt cor. Salom. 20. Luxurioſa res eſt uinum, & tumultuoſa ebrietas. Quicunq; his delectatur non eſt ſapiens. Ibi. 23. Ne intuearis uinum quando flaueſcit, cùm ſplenduerit in uitro color eius. Ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit ut coluber; & ſicut regulus uenena diffundet. Ibi. 31. Nullum ſecretum eſt, ubi ebrietas regnat. Eccleſiaſtic. 19. Operarius ebrioſus non locupletabitur; & qui ſpernit modica, paulatim

Iohel.

Eſaiæ.

Oſee.

Salomon.

decidet. Vinum & mulieres apoſtatare faciunt homines ſapientes, & arguunt ſenſatos. Ibi.31. Quàm ſufficiens eſt homini uinum exiguum: & in dormiendo non laborabis ab illo; & non ſenties dolorem. Diligentes uinum noli prouocare: multos enim exterminauit uinum. Amaritudo animæ uinum multum potatum. Acqua uita hominibus uinum in ſobrietate: ſi bibas illud moderatè, eris ſobrius. Vinum in iucunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & corporis uinum moderatè potatum. Sanitas eſt animæ & corporis ſobrius potus. Vinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Auguſt. ad Sacras uirgines. Ebrietas eſt flagitiorum omnium mater, culparumq; materia, radix criminum, origo uitiorum, turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragium caſtitatis, amiſſio temporis, inſania uoluntaria, ignominioſus languor turpitudo morum, dedecus uitæ, honeſtatis infamia; animæ corruptela. Ebrietas in utroq; ſexu cuncta mala appetit, & nefanda committit. Vt ait Apoſtolus, Regna cœleſtia appetentibus denegat. Inebrijs non ratio ulla, non ullum uitæ gerendæ conſilium, nec ulla artium, nec geſtorum, aut lectionum memoria, aut induſtriæ prouidentia eſt. Vinum moderatè potatum eſt medicamentum: plus autem iuſto ſumptum uenenum eſſe cognoſcitur. Iucunditati, non ebrietati creata eſt uini materia. Idem in Epiſt. 140. Valde turpe eſt, ut quem non uincit homo, uincat libido; & obruatur uino, qui non uincitur ferro. Hieron. ad Titum. In uino luxuria eſt, & ubicunq; ſaturitas & ebrietas, ibi libido dominatur. Religioſus nunquam uino redoleat, ne audiat illud Prophetæ. Hoc non eſt poculum porrigere, ſed uenenum propinare. Quicquid

Auguſt.

Hieremias.

inebriat & ſtatum mentis euertit, ſimiliter fugiamus ut uinum. Idem in Epiſt. 37. Ventrem diſtentum mero & cibo ſeruitur uoluptas genitalium. Ambroſ. Infirmum ſtomachum moderatus cibus & uinum confortat: Ebrietas autem corpus debilitat. Plerunque enim gula, & abundantia uini turpiter in luxuriam ſoluit. Vinum quippe probatur in uſu, ſed damnatur in exceſſu. Origen. hom. 87. Sobrietas omnium uitiorum mater eſt. Sic è contrario ebrietas, omnium uitiorum origo. Baſil. Sicut enim piſcis ſe præparat, ut glutiat eſcam: ſic ebrioſus, ut uinum deglutiat nimium. Vinum enim Dominus ad lætitiam cordis, non ad ebrietatem donauit. Plurimi nanq; homines maximam corporis debilitatem contraxerunt; nec potuerunt conſequi priſtinam firmitatem: quia non temperarunt gulæ ardorem. Ebrioſus putat ſe aliquid optimum agere, cùm fuerit præcipitio deuolutus. In omnibus te exhibe ſobrium: ut te ſobrietas caſtum exhibeat Deo. Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 43. Ebrietas perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat, ut ubi ſit, neſciat. Vnde etiam malum non ſentitur, quod per ebrietatem committitur. Plerisque laus eſt multum bibere, & non inebriari. Multi autem à manè uſq; ad ſolis occubitum ebrietati & gulæ uoluptatibus deſeruiunt: nec intelligunt cur nati ſint; ſed conſuetudine belluina detenti, luxuriæ tantum tota die epuliſq; inſeruiunt. Non ſolùm ex uino inebriantur homines; ſed etiam ex cæteris potandi generibus, quæ uario modo conficiuntur. Vtraq; enim ſtatum mentis euertunt, & ebrios faciunt.

Ambroſius. Origenes Baſilius. Iſidorus.

De Conuiuiis. Cap. LII.

Conuiuium eſt accubatio epularum & prandium uel cœ-

na dici poteſt. Quod mauult Chriſtus eſſe pauperum quàm amicorum aut cognatorum. Conuiuium autem potatorum. & commeſſatio ſumptuoſa nimis omnino fugienda eſt, ideo de conuiuijs ipſis, & quomodo quiſq; fidelis in eis habere ſe debeat, plures in hoc cap. cituntur auctoritates.

Lucas.

Dominus dicit in Euangelio Lucæ. 14. *Cùm facis prandium aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neque fratres, neque cognatos tuos, neque uicinos, neque diuites; ne fortè te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris: quia non habent unde retribuere poſſint: retribuetur autem tibi in reſurrectione iuſtorum.* Ibi. 12. *Nolite ſolliciti eſſe animæ ueſtræ quid manducetis, neque corpori ueſtro quid induamini: anima enim plus eſt quàm eſca, & corpus plus eſt, quàm ueſtimentum.*

Paulus.

Paul. *ad* Rom. 14. *Non eſt regnum* Dei *eſca aut potus: ſed iuſtitia, pax, & gaudium in ſpiritu ſancto. Noli ergo propter eſcam deſtruere opus* Dei. *Omnia quidem munda ſunt, ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat.* 1. Ad Corinth. 8. *Si eſca ſcandalizat fratrem meum non manducabo carnem in æternum: ne fratrem meum ſcandalizem.* Idem. 1. Ad Corinth. 10. *Siue enim manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quicquam faciatis, omnia in gloriam* Dei *facite.* Ad Hebr. 13. *Optimum eſt enim gratia ſtabilire cor, non eſcis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.*

Hieremias.

Hieremias *cap.* 16. *Ne ingre-*

diaris domum conuiuij : neq; uadas ad plangendum, neque conſuleris eos : quia abſtuli pacem meam à populo iſto dicit Dominus *miſericordiam & miſerationes.* Ibidem. *Et domũ conuiuij ne ingrediaris, ut ſedeas cum eis, & comedas & bibas : hæc dicit* Dominus Deus *iſrael* . Naum. 1. *Sicut ſpinæ ſe inuicem complectuntur : ſic conuiuium eorum pariter potantiũ conſumetur quaſi ſtipula ariditate plena* . Amos. 8. *Et conuertam feſtiuitates ueſtras in luctum : & omnia cantica ueſtra in planctum*. Salom. Prouer. 15. *Melius eſt uocari ad olera cum charitate, quàm ad uitulum ſaginatum cum odio*. Ibi. 23. *Noli eſſe in conuiuijs potatorum ; nec in commeſſationibos eorum, q carnes ad ueſcendũ cõferunt : quia uacãtes potibus, et dantes ſymbola cõſumentur* . Eccleſiaſtes. 7. *Melius eſt ire ad domũ luctus q̃ ad domũ cõuiuij ; In illa. n. finis cunctorũ admonetur hominũ : & uiuens homo cogitat quid futurum ſit*: Eccleſiaſtic. 31. *Ne comprimaris in conuiuio uino . Supra menſam magnam ſediſti, non aperies ſuper illam faucem tuam prior . Nec extendas manum tuam prior : & inuidia contaminatus erubeſcas .*

Vtere quaſi homo frugi his, quæ tibi apponuntur : ut non cùm manducas multum, odio habearis . Ibi. 37. *Noli auidus eſſe in omni epulatione : & non te effundas ſuper omnem eſcam. In multis enim eſcis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit uſque ad choleram* . Ibi. 40. *Vir reſpiciens in menſam alienam, non ſit uita eius in cogitatione uictus : Alit enim uitam ſuam cibis alienis* . Auguſt ad *ſacras uirgines . Quiſquis immoderatus, conuiuioq; medius amiſſis modeſtiæ frænis inſana fuerit ebrietate proſtratus, aduerſus reſpicit ſtantes, quos integros uidere nequit ; aut ſermone longo ſuperflua uerba emittit, & uana dicta componit, malè clamans, & bene ſibi ſonans.*

Hierony.

Naum
Amos
Salomon.
Auguſt.

Hieron. Ad conuiuium peccatoris uocatus, ad hoc ambula ut ſpirituales inuitatori tuo præbeas cibos: Bonarum rerum poſtulatio eſt, quando corpus uult ea habere, quæ & ſpiritus. Ambr. *in quadam Epiſt. Quicunq; à pueritia dederit ſe delitijs, manebit in ſeruitute, ut uiuens mortuus ſit.* Greg. *in homil. Corporales delitiæ, quum non habentur, graue in ſe deſiderium accendunt: quum uerò habitæ eduntur, comedentem protinus in faſtidium uertunt: at contrà ſpirituales delitiæ, quum non habentur, in faſtidio ſunt: quum habentur, in deſiderio.* In illis *appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat.* In iſtis *autem ſaturitatem appetitus, ſaturitas appetitum parit.* Augent *enim ſpirituales delitiæ deſiderium in mentem, dum ſatiant.* Idem. *In conuiuijs loquacitas abundare ſolet. Semper enim uoluptas comitatur epulas. Cùm corpus in refectionis delectatione ſoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur.* Iſidor. De Summo bono *lib. 2. cap. 42. Conſiderandum quàm uehementer arguantur commeſſatio & ſumptuoſa conuiuia.* Nam per *prophetam comminatur* Dominus *ſe hanc non relaxare iniquitatem his, qui eam libenter ambiunt.* Dicit enim per Eſaiam. Ecce *gaudium & lætitia occidere uitulos & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere uinum. Si dimittetur iniquitas hæc uobis utuntur, quantò magis uentrem paſcunt, tantò amplius ſenſum mentis obtundunt.* Non *qualitas ciborum, ſed eorum cupiditas cauenda eſt.* Nam *ſæpe accuratius præparata ſine gulæ concupiſcentia deguſtantur: & ſæpe abiecta & uilia edendi cupiditate ſumuntur.*

Hieronymus.
Ambroſius
Gregorius
Iſidorus.

De Iuramento. Cap. LIII.

IVramentum ſiue iuſiurandum eſt aſſertio uel negatio de aliquo licito poſſibili & honeſto, ſacræ rei atteſtatione firmata. Iuramentum eſt duplex. ſ. aſſertorium, quod eſt de præſenti, & promiſſorium, quod eſt de futuro; & utrunq; tres comites debet habere. ſ. ueritatem, iudicium, & iuſtitiam. Vnde iurare eſt Deum in teſtem uocare: quibus conditionibus demptis prohibetur iurare in Euangelio. De iuramento ergo ipſo copioſe in hoc cap. traduntur auctoritates.

Matheus. DOminus dicit in Euangelio Matth. 5. Audiſtis quia dictum eſt antiquis. Non periurabis. Reddas autem Domino iuramenta tua: Ego uobis: non iurate omnino neq; per cœlum, neq; per terram: ſit autem ſermo ueſter, eſt eſt, non non, Quod autem abundantius his eſt, à malo eſt. Ibi. 23. Qui iurat in
Paulus. cœlum, iurat in thronũ Dei, & in eũ, qui ſedet ſuper eũ. Paul. ad hebr. 6. Homines enim per maiores ſuos iurant, & omnis cõ
Deuterono. trouerſiæ eorũ finis ad cõfirmationẽ eſt iuramentũ. Deuter. 6. Dñm Deũ tuũ timebis, et illi ſoli ſeruies: ac per nomen illius nõ
Zachar. iurabis. Zach. 8. Malũ contra amicũ ne cogitetis in cordibus
Dauid, ueſtris: et iuramentũ mendax ne diligatis. Dauid pſal. 62. Laudabuntur oẽs qui iurant in Dño, quia obſtructum eſt os loquen
Salomon. tium iniqua. Salom. Prouer. 12. Qui quod quidẽ nouit, loquitur, iudex iuſtitiæ eſt: Qui aũt mentitur, teſtis eſt fraudulentus. Eccleſiaſtic. 23. Iurationi non aſſueſcat os tuũ. Vir multũ iurãs replebitur iniquitate: & non diſcedet à domo illius plaga. Si in uacuũ iurauerit uir, nõ iuſtificabitur. Indiſciplinatæ linguæ os tuũ nõ aſſueſcat; eſt enim in illa uerbũ peccati. Nominatio Dei nõ

ſit aſſidua in ore tuo: & nominibus ſanctorũ ne admiſcearis: quoniã non eris immunis ab eis. Auguſt. de Verbis Apoſtoli. Homines falſum iurant, uel quũ fallunt. Aut putat homo falſũ eſſe, & tñ pro falſo iurat, et nihilominus cũ ſcelere iurat. Idẽ in lib. contra mendaciũ. Dico uobis, nõ iurate omnino, ne. ſ. iurando ad facilitatẽ iurandi ueniatur: de facilitate ad conſuetudinẽ: de conſuetudine in periuriũ decidatur. Idẽ in Epiſt. ad Publicolã: In nouo teſtamento dictũ eſt, ne omnino iuremus, quod mihi quidẽ propterea dictũ eſſe uidetur, non quia iurare peccatũ eſt; ſed quia periurare immane peccatũ eſt, à quo longè nos eſſe uoluit, qui omnino ne iuremus commonuit. Hieron. lib. 2. 22. q. Animaduertendũ eſt, quod iuſiurandũ hos habeat comites, ueritatẽ, iudiciũ, iudiciũ, atq; iuſtitiã. ſi iſta defuerint, neq; iuramentum erit, ſed periuriũ. Idẽ ſuper Matth. lib. 16. Admonendi ſunt oẽs, ut diligenter caueant periuriũ, non ſolũ in altari ſeu ſanctorũ reliquijs, ſed et cõmuni loquela. Greg. ſuper illud Matth. Non periurabis. Nõ penitus iurare prohibuit, ſed occaſionẽ periurij, quòd perfectius eſt euitare, docuit. Iſido. de Sũmo bono lib. 2. ca. 31. Sicut mẽtiri nõ põt, q nõ loqtur, ſic periurare nõ poterit, q iurare nõ appetit. Nõ eſt cõtra Dei præceptũ iurare: ſed dum uſũ iurãdi facimus, periurij crimẽ incurrimus. Nunquã ergo iuret, q periurare timet. Multi ut fallãt, periurant: ut per fidẽ ſacramenti fidẽ faciãt uerbi: ſicq; fallẽtes dũ periurãt, & mẽtiuntur, hominẽ incautũ decipiũt. Plerũq; ſine iuramẽto loq diſponimus, ſed incredulitate eorũ, q nõ credũt, quod dicimus, iurare repellimur: taliq; neceſſitate iurãdi cõſuetudinẽ facimus. Grauiter delinquunt, qui ſibi loquentes iurare cogunt. Quacunque arte uerborum quiſque iuret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur intelligit.

Auguſt.

Hieronymus

Gregorius.

Iſidorus.

Non eſt obſeruandum iuramentum, quo malum incautè promit timus: ueluti ſi quiſpiam adulteræ perpetuam cum ea permanen di fidem polliceatur. Tolerabilius eſt enim non implere ſacra mentum, quàm permanere in ſtupri flagitio.

De Mendacio. Cap. LIIII.

EST autem mendacium falſa uocis ſignificatio cum intentio ne fallendi. Vnde mendacium tunc propriè committi tur quando quis uerum occultando falſum affirmat, aut ueritatem, quam neſcit, affirmat, & mentitur. Verum tri plex eſt mendacij genus, quod ſi ſcire cupis benigne lector, ad tertium ſentent. diſt. 38. recurras. in præſenti autem cap. de mendacio ut eſt peccatum citantur auctoritates.

Mathæus. Iacobus Ioannes Apoſtol. DOminus dicit in Euangelio Matth. 19. Non di ces falſum teſtimonium. Iacob. 3. Nolite gloria ri & mendaces eſſe aduerſus ueritatem 1. Io annis. 2. Omne mendacium ex ueritate non eſt. Quis autem eſt mendax, niſi is, qui negat, quoniam Ieſus non eſt Chriſtus? hic eſt antichriſtus qui negat

Paulus. patrem & filium. Paul. ad Epheſ. 4. Deponentes mendacium loquimini ueritatem, unuſquiſque cum proximo ſuo, quoniam

Zacharias. ſumus inuicem membra. Zachariæ. 8. Iuramentum mendax ne diligatis. Loquimini autem ueritatem unuſquiſq; cum proxi

Esaiæ. mo ſuo; ueritatem & iudicium iudicate in portis ueſtris. Eſaiæ 30. Populus ad iracundiam prouocans eſt, & filij mendaces, fi lij nolentes audire legem Dei. Ibi. 9. Propheta docens menda

Hieremias. cium ipſe eſt caput & cauda. Hierem. 7. Nolite confidere in

uerbis mendacij dicentes templum Domini, *templum* Domini, Oſee.
templum Domini *eſt*. Oſee. 4. M*aledictum*, & *mendacium*
& *homicidium*, & *furtum*, & *adulterium inundauerunt: et*
ſanguis ſanguinem tetigit. Propter *hoc lugebit terra* & *infir-*
mabitur omnis habitans in ea. Dauid Pſal. 5. *Odiſti omnes* Dauid
qui operantur iniquitatem; et perdes omnes qui loquuntur men
dacium. Idem Pſal. 115. *Ego dixi in exceſſu meo omnis ho-*
mo mendax. Salom. Prouer. 10. Qui *nititur mendacijs*, *hic* Salomon.
paſcit uentos, *idem autem ipſe ſequitur aues uolantes*. A*b-*
ſcondunt odium labia mendacia, *qui profert contumeliam inſi-*
piens eſt. *Ibi*. 12. A*bominatio eſt Dño labia mendacia*: *qui aũt*
fideliter agunt placẽt, *ei*. *Ibi*. 14. L*iberat animas teſtis fide-*
lis: *profert mendacia uerſipellis*. T*eſtis fidelis non mentietur*;
profert mendacia teſtis doloſus. *Ibi*. 19. F*alſus teſtis non erit*
impunitus: & *qui loquitur mendacia peribit*. *Ibi*. 30. D*uo ro*
gaui te D*omine ne deneges mihi antequam moriar*. V*anita-*
tem & *uerba mendacia longe fac à me*. E*ccleſiaſtic. cap*. 4.
N*on contradicas uerbo ueritatis ullo modo*: & *de mendacio in*
eruditionis tuæ confundere. I*bi*. 7. N*oli amare mendacium ad*
uerſus fratrem tuum, *neq; in amicum ſimiliter facias*. N*oli*
uelle mentiri omne mendacium: *aſſiduitas enim illius non eſt*
bona. I*bi*. 20. O*pprobrium nequam in homine mendacium*, &
in ore indiſciplinatorum aſſidue erit. P*otior eſt fur*, *quàm aſ*
ſiduitas uiri mendacis: *perditionem autem ambo hereditabunt*.
A*uguſt. in lib. de conflict. uit.* & *uir*. N*ec artificioſo menda* Auguſt.
cio, *nec ſimplici uerbo oportet quenquam decipere*, *quia quomo*
dolibet mentitur quis, *occidit animam*. C*ùm humilitatis cau*
ſa mentiris, *ſi non eras peccator*, *antequàm mentieras*, *men-*
tiendo efficeris, *quod euitaras*. I*dem ad* C*aſulan*. V*terq; reus*

eſt, & qui ueritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodeſſe non uult, & iſte nocere deſiderat. Hieron: ſuper Michæam. Congregationem diuitiarum ſequitur mendacium: manus enim aſſueta theſauros condere, fraudulentam linguam poſſidet: ueritas paupertatem: mendacium diuitias parit. Idem. Mendaces faciunt, ut nec uera dicentibus credatur. Ambr. in ſermon. de Dominica de Abraam. Caue te fratres mendacium; quia omnes qui amant mendacium; filij ſunt diaboli; non ſolùm in falſis uerbis, ſed & in ſimulatis operibus mendacium eſt. Mendacium nanque eſt ſe Chriſtianum dicere, & opera Chriſti non facere: mendacium eſt Epiſcopum, ſacerdotem, uel clericum ſe profiteri, & contraria huic ordini operari. Gregor. lib. 8. Moral. Nonnunquam peius eſt mendacium meditari, quàm loqui. Nam loqui plerunq; præcipitationis eſt; meditari uerò ſtudioſæ prauitatis. Mendacij quoq; genus perfecti uiri ſummopere fugiunt; ut nec uita alicuius per eorum fallaciam defendatur, ne ſuæ animæ noceant dum præſtare nituntur carni alienæ, quanquam hoc peccati genus facillimè credamus relaxari. Nam ſi quælibet culpa ſequenti ſolet pia operatione purgari, quantò magis hoc facilè abſtergitur, quod mater boni operis ipſa pietas admittit? Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 30. Reddit ſæpe hominem multa falſitas etiam in ueritate ſuſpectum. Sæpe uera promittit, qui falſa dicturus eſt: ut cum primum acquiſierit fidem: ad reliqua mendacia audientes credulos faciat. Nonnunquam falſitas ueriloquio adiungitur: & plerunq; à ueritate incipit, qui falſa confingit. Latent ſæpe uenena circumlita melle uerborum: et tādiu deceptor ueritatem ſimulat, quò uſq; fallendo decipiat. Nonnunquam peius eſt mendacium meditari q̄;

Hieron.

Ambroſius.

Gregorius

Iſidorus.

loqui. Summopere cauendum eſt omne mendacium. Mendacij genus perfecti uiri ſummopere fugiunt; ut nec uita cuiuſlibet per eorum fallaciam defendatur; ne ſuæ animæ noceant, dum præſtare alienæ carni nituntur. Multa mentiuntur multaq́; fingunt homines propter humanam laudem: ſicq́; fit, ut iſti mentiendo pereant, & eos, quos laudant ad uanæ gloriæ ruinam perducant. Idem. Omne, quod à ueritate diſcordat, iniquitas eſt, Eſto in uerbo uerax, neminem mentiendo fallens. non aliud dicas, & aliud in animo teneas. Veritas malos non amat, nec quærit uſuras.

De Detractione. Cap. LV.

DEtractio eſt denigratio alienæ famæ per occulta uerba. Vel eſt ſeminatio mali occultè in proximi iniuriam. Differt detractio à contumelia, quia contumelioſus per aperta dicta intendit honori derogare. Detractor uerò in abſentia proximi eius famam lædit. De Detractione igitur ipſa in præſenti cap. plures adducuntur auctoritates.

DIcit Dominus Exodi. 22. Deo non detrahes: et principi populi tui nõ maledices. Iac. 4. Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. 1. Petri. 2. Deponentes oẽm malitiã, & omnẽ dolũ, & ſimulationes et inuidias & omnes detractiones ſicut modo geniti infantes rationabiles ſine dolo lac concupiſcite, ut in eo creſcatis in ſalutem. Paul. ad Roman. 1. Detractores Deo odibiles. 1. ad Corinth. 6.

Exodus. Iacobus. Petrus. Paulus.

Nec maledici nec rapaces, regnum Dei poſſidebunt. Ibi. 10. Neq; murmuraueritis, ſicut quędam patrum ueſtrorum murmurauerunt & perierunt ab exterminatore. Ad Philippen. 2. Omnia autem facite ſine murmuratione & hæſitatione, ut ſitis ſine quærela, & ſimplices filij ſine reprehenſione. Salom. Prouer. 4. Remoue à te os prauum; & detrahentia labia ſint procul à te. Ibi. 13. Qui detrahit alicui, ipſe ſe in futurum obligat: Qui autem timet præceptum in pace uerſatur. Ibi. 24. Cum detractoribus ne commiſcearis, quoniam repente conſurgit perditio eorum: & ruinam utriuſq; quis nouit? Cogitatio ſtulti peccatum eſt, & abhominatio hominum detractor. Sapien. 1. Tumultus murmurationum non abſcondetur. Cuſtodite ergo uos à murmuratione, quæ nihil prodeſt, & à detractione parcite linguæ. Eccleſiaſtes. 10. Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. Auguſt. ſuper illud Pſal. Pro ee ut me diligerent, detrahebant mihi. Plus nocent in membris detrahentes Chriſto, qui animas credentium interficiunt, quàm qui eius carnem mox reſurrecturam peremerunt. Idem de diffinit. Obloquium eſt abſenti detrahere, & dolosè mordere. Hierony. in Epiſt. ad Nepotian. Caue ne aut linguam, aut aures prurientes habeas; ideſt, aut ne ipſe detrahas alijs, aut alios audias detrahentes. Idem in Epiſt. Non minus auribus, quàm lingua fugias detractionem. Nam detractor dum te uidet non libenter audire, non facilè poteſt detrahere. Idem ad Celanth. Nulli unquam omnino detrahas, & ſi aliorum uituperatione te laudabilem uideri uelis, magis tuam uitam ornare diſce, quàm alienam carpere: Pauci autem ſunt, qui huic uitio renuncient. Gregor. Super Ezechiel.

Salomon.

Auguſt.

Hieronym.

Gregorius.

chielem homil. 9. Quid aliud detrahentes faciunt, niſi quòd in puluerem ſufflant, & in oculos ſuos terram excitant, & unde puluis detractionis perflauerit, minus inde ueritatis uideant? Parcant ſinguli detractioni linguæ, cuſtodiantq; ſermones ſuos, & ſciant, quia cuncta, quæ de alijs loquuntur, ſua ſententia iudicabuntur. Idem. Cœlorum enim regnum nullus murmurans accipit: nec ullus, qui accipit, murmurare poteſt. Iſidor. **Iſidorus.** *Non detrahas peccanti, ſed condole. Quod in alio detrahas, in te potius pertimeſce. Detractores omnes reprehendunt, omnes uituperant. Quando alium detrahis, te ipſum diſcute. Quando alium mordes, tua peccata redargue. Nunquam detrahes, ſi te benè proſpexeris. Vterq; ſimile crimen impendit, & qui detrahit, & eis, qui detrahentem audit. In Vita* **In vita Patr.** *Patrum. Melius eſt comedere carnem & bibere uinum, quàm comedere in uituperationem fratris ſui. Sicut ſuſurrans ſerpens Euam de Paradiſo deiecit, ſic qui detrahit fratri ſuo non ſolùm ſuam, ſed etiam audientis animam perdit.*

De Contentione, & Diſcordia. Cap. LVI.

EST autem contentio propriè impugnatio ueritatis cũ confidentia clamoris. Largè autem eſt etiam ſine impugnatione ueritatis, Contentio in uerbis, rixa uerò in factis: aliquando tamen nomina hæc confunduntur. Diſcordia autem eſt ira acerbior intimo odio & corde concepta. Vnde diſcordia eſt quædam uoluntatum diſgregatio, qua uoluntas unius fertur in unum, & uoluntas alterius fertur in aliud. De Contentione igitur ipſa atq; diſcordia in præſenti cap. citantur auctoritates.

Mathæus DOminus dicit in Euangelio Matth. 12. Omne regnum diuiſum contra ſe deſolabitur, & om nis ciuitas uel domus diuiſa contra ſe non ſta-bit. Ibi. 13. Inimicus ſuper ſeminat zizania in medio tritici. Ibi. 18. Vè mundo à ſcanda lis. Neceſſe eſt enim ut ueniant ſcandala: Veruntamen uè

Lucas. homini illi per quem ſcandalum uenit. Lucæ. 13. Contendite

Iacobus. intrare per anguſtam portam: quia multi (dico uobis) quæ-rent intrare & non poterunt. Iacob. 3. Si zelum amarum ha betis, & contentiones ſint in cordibus ueſtris, nolite gloria-ri & mendaces eſſe aduerſus ueritatem. Non eſt enim iſta ſa pientia de ſurſum deſcendens à patre luminum; ſed terrena, animalis & diabolica. Vbi enim zelus eſt & contentio, ibi

Paulus. inconſtantia & omne opus prauum. 1. Paul. ad Corinth. 3. Cum enim ſit inter uos zelus & contentio, non ne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Ibi. 7. In pace enim uocauit nos Deus. Ibi. 14. Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis. Ad Epheſ. 6. Pax fratribus & chari tas cum fide à Deo patre & Domino noſtro Ieſu Chriſto. 2. Ad Timoth. 2. Noli uerbis contendere: ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium. Ad Titum. 3. Stultas autem quæſtiones, genealogias, & contentiones &

Iob. pugnas deuita. Sunt enim inutiles & uanæ. Iob. 6. Reſpondete obſecro abſq; contentione; et loquentes, id, quòd

Salomon. iuſtum eſt, iudicate. Salom. Prouer. 3. Non cotendas ad-uerſus hominem fruſtra; cùm ipſe tibi nihil mali fecerit. Ibi. 13. Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt. Ibi. 15. Vir iracundus prouocat rixas: qui uerò patiens eſt mitigat ſuſci-tatas. Ibi. 16. Homo peruerſus ſuſcitat lites; & uerboſus

ſeparat principes, Ibi. 17. Semper iurgia malus qæurit: angelus autem crudelis mittetur contra eum. Ibi. 20. Honor eſt homini, qui ſeparat ſe à contentionibus. Omnes autem ſtulti miſcentur contumelys. Eccleſiaſtic. 4. Noli eſſe ſicut leo in domo tua, euertens domeſticos tuos, & opprimens ſubiectos tibi. Ibi. 8. Non contendas cum uiro locuplete, ne fortè conſtituat litem tibi. Non litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius. Auguſt. ep. cap. 57. Diſſenſiones nunquam debent amari: ſed aliquando tamen aut à charitate naſcuntur, aut charitatem probant. Quis enim facilè inuenitur, qui uelit reprehendi? Et ubi eſt ille ſapiens, de quo ſcriptum eſt. Corripe ſapientem, & amabit te? Nunquid tamen ideò non debemus reprehendere, et corripere fratrem, ne ſecurus tendat in mortem? Hieron. Super illud Prouer. 30. Qui uehementer emungit, elicit ſanguinem. Qui modeſtè alloquitur proximum, gratum accipit reſponſum, & quaſi de uberibus, in quibus lac quærebat, butyrum exprimit. Sed qui incœpto uerbo rixam & diſcordiam ex fraterno corde prouocat, quaſi neceſſaria ultra modum emungens, ſanguinem elicit. Ambr. In lib. de Patriarch. Melius eſt emigrare cum gratia, quàm cohabitare cum diſcordia. Melius eſt ſine lite abire quàm cum iurgio reſidere. Nulla ſpatia poſſunt eſſe ſatis diſcordibus; quietis & pacificis etiam anguſta abundant. Diſſonis moribus etiam ſpatioſa arctantur. Gregor. in Paſtor. si Dei uocantur filij, qui pacem faciunt, proculdubio Sathanæ ſunt filij, qui pacem confundunt. Quiſquis ergo ſeminando iurgia dilectionem proximorum perimit, hoſti Dei familiarius ſeruit.

Auguſt.

Hieronymus.

Ambroſius.

Gregorius

Diſcordes tamdiu nullum boni operis ſacrificium Deo inmolant, quandiu à proximorum charitate diſcordant. Idem Munus à Deo non accipitur, niſi ante diſcordia ab animo expellatur. Hinc penſari poteſt; quàm grauis eſt culpa diſcordiæ, pro qua nec munus accipitur. Iſidor. de Summo bono. lib. 3. cap. 31.

Iſidorus.

Sicut optandum eſt, ut boni pacem inuicem habeant: ſic optandum eſt, ut mali iuuicem ſint diſcordes. Concordia enim malorum hominum diuiditur, ut electorum uia tendens ad beatitudinem non impediatur. Impeditur autem iter bonorum ſi mare hoc eſt unitas non diuidatur iniquorum. Idem. In nulla cauſa contendas, quia contentio lites parat, contentio lites & rixas gignit. Contentio fauces odiorum accedit, & concordiam contentio rumpit. Sicut conſtruere ſolet concordia, ita contentio deſtruit. Idem Soliloq. lib. 2. cap. 22. Si contriſtaueris in aliquo fratrem tuum, ſatis fac illi; ſi peccaueris in eum age pœnitentiam coram illo.

De Amicitia, & Inimicitia. Cap. LVII.

AMmicitia ſiue amicus eſt amor mutuæ beneuolentiæ fundatus ſuper aliqua communicatione, quæ quadruplex eſt, ſecundum quòd quadruplex eſt mutua communicatio, ſ. naturalis, domeſtica, ciuilis, & diuina, de qua in præſenti cap. traduntur auctoritates. Animaduerſione tamen dignum eſt, quòd quia qui amicus Dei eſt, mundum odio habet illumq; ſibi proteruum inimicum facit, ob id titulus eſſe debet, de Amicitia. ſ. Dei, & Inimicitia. ſ. mundi.

DOminus dicit in Euangelio Ioannis. 15. Vos amici mei eritis, ſi feceritis ea, quæ præcipio uobis. Iacob. 4. Adulteri neſcitis, quòd amicitia huius ſæculi inimica eſt Deo? Quicunq; ergo uolucrit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus Dei conſtituetur. Paul. ad Rom. 12. Si fieri poteſt quòd ex uobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non uos metipſos defendentes, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim mihi uindictam, & ego retribuam. Sed & ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. Hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius. Exodi. 34. Caue ne unquam cum habitatoribus terræ iungas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam. Iob. 7. Qui tollit ab amico ſuo miſericordiam, timorem Dei derelinquit. Dauid Pſal. 107. In Deo faciamus uirtutem, & ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros. Salom. Prouer. 3. Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam. Ne dicas amico tuo uade et reuertere, et cras dabo tibi, cùm ſtatim poſſis dare. Ibi. 11. Quid deſpicit amicum ſuum, indigens corde eſt. Ibi. 14. Amici diuitum multi. Ibi. 18. Omni tempore diligit, qui amicus eſt: & fratris in anguſtijs comprobatur. Ibi. 19. Diuitiæ addunt amicos plurimos, à paupere autem, & hi quos habuit, ſeparabuntur. Multi colunt perſonam potentis, & amici ſunt dona tribuentis. Fratres hominis pauperis oderunt eum, inſuper & amici procul receſſerunt ab eo. Ibi. 25. Cauſam tuam tracta cum amico, & ſecretum extraneo ne reueles. Sicut noxius eſt, qui mittit lanceas & ſagittas in mortem, ſic uir, qui fraudulenter nocet amico ſuo. Ibi. 27. Amicum tuum, & amicum patris tui, ne dimiſeris. Eccleſiaſtic. 6. Amico fideli nulla eſt comparatio, Amicus fidelis pro-

Ioannes. Iacob. Paulus. Exodus. Iob Dauid. Salomon.

tectio eſt fortis, qui inuenit illum, inuenit theſaurum. Noli fieri pro amico tuo inimicus proximo. Verbum dulce multiplicat amicos: & mitigat inimicos. Si poſſides amicum in tentatione poſſide illum, & non facilè credas ei. Eſt enim amicus ſecundum tempus ſuum, & non permanebit in die tribulationis. Eſt amicus qui conuertitur ad inimicitiam. Eſt autem amicus, ſocius menſæ: & non permanebit in die neceſſitatis. Amicus ſi permanſerit firmus, erit quaſi tibi coæqualis; & cum domeſticis tuis fideliter aget. Ab amicis tuis attende, & ab inimicis tuis ſepara te. Amicus fidelis medicamentum eſt uitæ, & immortalitatis. Ibi. 9. Ne derelinquas amicum antiquum, nouus enim non erit ſimilis illi. Vinum nouum amicus nouus; ueteraſcat, & cum ſuauitate bibes illud. Ibi. 12. Non agnoſcitur in bonis amicus: & non abſconditur in malis inimicus.. Non credas inimico tuo in æternum. In labys ſuis indulcat inimicus: et in corde ſuo inſidiatur, ut ſubuertat te in foueam. In oculis ſuis lachrymatur inimicus: & ſi inuenerit tempus non ſatiabitur ſanguine. Ibi. 19. Inimico noli enarrare ſenſum tuum: & ſi eſt tibi delictum, noli denudare. Audiet enim te, & cuſtodiet te, & quaſi defendens peccatum odiet te. Ibi. 22. Qui conuitiatur amico, diſſoluit amicitiam. Fidem poſſide cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius læteris, in tempore tribulationis illius permane, ut & in hæreditate illius cohæres ſis. Amicum ſalutare non confundaris. A facie illius non te abſcondas, & ſi mala tibi euenerint, per illum ſuſtine. Ad amicum etiam ſi produxeris gladium non deſperes: eſt enim regreſſus ad amicum. Si aperuerit os triſte, non timeas: Eſt enim concordatio excepto conuitio, & improperio, & plaga doloſa.

Ibi. 25. Beatus qui inuenit amicum uerum. Ibi. 27. Qui denudat arcana amici, perdit fidem; & non inueniet amicum ad animum ſuum. Denudare enim amici myſteria deſperatio eſt animæ. Ibi. 28. Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari. Vir peccator turbat amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam. Ibi. 29. Cum amico tuo confirma uerbum, & fideliter age cum illo: & omni tẽpore inuenies, quod tibi neceſſariũ eſt. Ibi. 37. Omnis amicus dicet, & ego amicitiã copulaui: ſed eſt amicus ſolo nomine amicus. Nonne triſtitia ineſt uſq; ad mortem? Sodalis aũt, & amicus ad inimicitiam conuertentur. Auguſt. lib. 82. quæſtionum. Nihil ſic probat amicum, quemadmodum oneris amici ſupportatio. Nemo niſi per amicitiam cognoſcitur: & ideo amicorum mala firmiter ſuſtinemus; quia bona eorum nos delectant & tenent. Idem in quodam ſermone. Non enim propterea debes amicum amare ut aliquid tibi præſtet, ut pecuniam uel aliquid commodi temporalis, non enim illum amares, ſed id, quod tibi præſtat. Amicus gratis amandus eſt propter ſe, non propter aliud. Si autem coarctat te amicitiæ regula, ut gratis diligas, quàm gratis amandus eſt Deus, qui iubet ut hominum diligas? Nihil delectabilius Deo. Idem de uera religion. Hæc eſt perfecta amicitia, qua potius potiora et minus minora diligimus. Idẽ lib. 3. Cõfeſſion. Qui amat nõ laborat: oĩs. n. labor nõ amantibus grauis. Solus amor eſt qui nomẽ difficultatis erubeſcit. Amicitia eſt dulcis propter unitatẽ in multis animis. Nõ eſt uera amicitia niſi eã cõglutines inter hærẽtes tibi uera charitate. Hiero. In amicis nõ res quæritur, ſed uolũtas, qa et alterũ ab amicis ſæpe præbetur, alterũ ſola charitas tribuit, eadẽ uelle, et eadẽ nolle firma amicitia ẽ. Idẽ ĩ Epi.

Auguſt.

Hieronym. ad Demetriadẽ

De amicitia omnis tollenda eſt ſuſpitio, & ſic cum amico quaſi cum altero ſeſe loquendum. Idem Super Michæam proph.
Delicata eſt amicitia, quæ amicorum fœlicitatem & diuitias ſequitur. Ambr. lib. 3. Offic. Solatium huius uitæ eſt, ut habeas cui pectus tuum aperias, cui arcana communices, cui ſecreta tui pectoris committas, ut colloces tibi fidelem uirum, qui in proſperis gratuletur tibi, in triſtibus compatiatur, in perſecutionibus adhortetur; facilis uox, & communis, tuus ſum totus, ſed paucioris eſt effectus. Meliores amicitiæ plerunq; ſunt inopum, quàm diuitum: & frequenter diuites ſine amicis ſunt, quibus abundant pauperes. Non eſt uera amicitia, ubi eſt fallax adulatio. Defer amico, ut æquali, nec te pudeat ſi præuenias amicum in officio. Amicitia enim ſuperbiam neſcit. Nam ſicut amoris eſt deferre, ita qui odit, quæſtiones mouet: & qui amat, defert reuerentiam. Greg. in Paſtor. Cùm incautè malorum amicitijs iungimur, eorum culpis ligamur; ab illo, qui ſummè rectus eſt, eo ipſo iam diſcrepat, quo malorum amicitijs uita noſtra concordat. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 28. Amicitia proſperas res dulciores eſſe facit, & aduerſas communione temperat, leuioresq; reddit: quia dum in tribulatione amici conſolatio adiungitur, nec frangitur animus, nec cadere patitur. Tunc uerè amicus amatur, ſi non pro ſe, ſed pro Deo ametur. Qui uerò pro ſe amicum diligit, inſipienter eum amplectitur. Ibi. 29. Sæpe per ſimulationem amicitia colitur, ut qui non potuit apertè decipere, decipiat fraudulenter. Amicitia certa nulla ui excluditur, nullo tempore aboletur. Vbicunq; enim ſe uerterit tempus, illa firma eſt. Per aduerſa & proſpera comprobatur, ſi utiq; proximus diligatur: quia dum aduerſa procedunt, amicus fraudulentus detegitur,

Ambroſius.

Gregorius

Iſidorus.

ſtatimq;

ſtatimq́; deſpicit. quem ſe diligere ſimulauit. Rari *autem ſunt amici, qui uſq; in finem chari exiſtant. Quos enim ante conglutinatos charitate habuerunt, poſtquam ad culmen honoris uenerint, amicos habere deſpiciunt. Ibi.30. Illa uera eſt amicitia, quæ nihil quærit ex rebus amici niſi ſolam beniuolentiam, ut. ſ. gratis amet amantem. Plerunq; amicitia ex neceſſitate uel indigentia naſcitur, ut ſit per quem quiſq; quod deſiderat conſequatur. Ille autem eam ueraciter quærit, qui nihil egendo eam appetit. Nam illa ex inopia breuis eſt & fugata, iſta pura atq; perpetua. Ibi.31. Amicitia in rebus tantum bonis habenda eſt. Nam qui ea in malo utuntur, non ſibi amici, ſed inimici exiſtunt.* Idem *in Soliloq. Non ſis leuis in amicitia.* Retine *ſemper uinculum conſtantiæ. Melius eſt inimicitias hominum infidelium ſubire perpetuas, quàm Dei offenſas amicitijs noxijs prouocare.*

De Conſortio bonorum, & malorum.
Cap. LVIII.

C*Onſortium ipſa ſocietas dicitur, & conſors particeps; ſocius eiuſdem ſortis & conditionis, & poteſt trahi ad bonam, & ad malam partem. Nam bonus in conſortio bono, & malus in malo; & ita cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris. Et ſic in præſenti cap. citantur auctoritates de conſortio bono & malo, ut & alterum ſequamur, alterum penitus fugiamus.*

D*Ominus dicit in Euangelio Matth. 12. Bonus homo de bono theſauro profert bona. Et malus homo de malo theſauro profert mala. 1. Paul. ad Corinth. 5. Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Ibi. 15. Corrumpunt* Mathæus. Paulus.

bonos mores colloquia mala. 2. ad Timoth. 2. Diſcedant ab iniquitate omnes, qui inuocant nomen Domini. Idem ad Philipp. 3. Imitatores mei eſtote fratres, & obſeruate eos, qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram. Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam uobis, quorum finis interitus, quorum Deus uenter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.

Petrus Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. 1. Petri. 1. In timore incolatus ueſtri tempore conuerſamini, ſcientes quòd non corruptibilibus auro uel argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paterne traditionis, sed pretioſo ſanguine quaſi agni

Iacobus incontaminati & immaculati Chriſti. Iacob. 3. Quis ſapiens & diſciplinatus inter uos? Oſtēdat ex bona cōuerſatione operationē ſuā in manſuetudine ſapientiæ.

David. David. Pſal. 17. Cū ſācto ſanctus eris, & cum uiro innocente innocens eris, & cū electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris.

Salomon. Salom. Prouer. 1. Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. Ibi. 3. Ne emuleris hominem iniuſtum, nec imiteris uias eius. Ibi. 13. Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: Amicus autem ſtultorum ſimilis efficietur. Eccleſ. 7. Diſcede ab iniquo, & deficient mala abs te. Ibi. 8. Ne deſpicias narrationem presbyterorum ſapientium; & in prouerbijs eorum conuerſare. Ibi. 9. Viri iuſti ſint tibi conuiuæ: & in timore Dei ſit gloriatio tua. Ibi. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam. Pondus ſuper ſe tollit, qui honeſtiori ſe communicat. Et ditiori te ne ſocius fueris. Ibi. 37. Quemcunq; cognoueris obſeruantem timorem Dei, aſſiduus ei eſto. Ibi. 41. Fili abominationum ſunt filij peccatorum: & qui conuerſantur ſecus domus impiorum. Ibi. 12. Qui comitatur cum uiro iniquo, et obuolutus eſt in peccatis eius, una hora tecū permanebit:

Si aũt declinaueris, non ſupportabit te. Auguſt. De doct. Chri-ſtian. *In diuerſis cõuerſationibus nulla diſciplina melior graui, et prudenti Chriſtiano: niſi ut eo modo agat quo agere uiderit eccleſiam, ad quam fortè deuenerit ad diſcendũ, quod opus eſt.* Hieron. in Epiſt. ad Demetriadem. *Semper in comitatu tuo graues fœminas habeas: mores enim, & ſtudia dominarũ plerũq; ex ancillarum & comitantiũ moribus iudicantur: qualis enim quæq; ſit, talium conſortio delectatur.* Ambr. in quadam epiſt. *Magis mores cõmendãt ſtatũ, q̃ ſtatus mores. etenim quo ſtatus inferior, eò uirtus eminentior.* Idẽ. *Sanctorũ uita cæteris norma uiuẽdi eius.* Idẽ ſuper Lucã lib 4. *Caueamus perfidũ, caueamus proditorem, ne per unũ plurimi fluctuemus.* Greg. ſuper Eze-chielẽ hom. 9. *Infirmi debent uitare ſocietatẽ prauorũ, ne mala, quæ frequẽtar aſpiciũt, et corrigere nõ ualẽt, delectẽtur imitari.* Idẽ lib. 1. Moral. ſuper illud Iob. *Vir erat in terra etc. Non ualde laudabile ẽ bonũ eſſe cũ bonis, ſed bonũ eſſe cũ malis. Sicut enim grauioris culpæ eſt inter bonos bonũ nõ eſſe: ita immenſi eſt præconij bonũ ẽt inter malos extitiſſe.* Idem. *Qui ſancto uiro adhæret, ex eius aſſiduitate & uſu loquutionis exẽplum accipit, ut accendatur in amore ueritatis.* Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 44. *Bonus bonũ docet & malus malũ: et bonus malũ, & malus bonũ. quod tñ ſit iuxta meritũ populorũ. Hi, qui ſupernã patriã deſiderant, non ſolum malorũ mores, ſed ẽt conſortia fugiunt. Si fueris ſocius cõuerſationis bonorũ, eris et uirtutis eorum. Similis enim ſimili coniungi ſolet. Periculoſum eſt uitam cum malis ducere: Periculoſum eſt cum his, qui prauæ uoluntatis ſunt, ſociari. Melius eſt habere malorum odium, quàm eorum conſortium. Sancta conuerſatio confundit inimicum, ædificat proximum, glorificat Deum.*

Auguſt. Hieronymus. Ambroſius Gregorius Iſidorus.

DE filijs atq; parentibus uariæ citantur auctoritates in hoc cap. qualiter inter ſe ſe haberi & amari debeant. primò ſecundum charitatis ordinem, qui eſflagitat, ut Deus ſummè, incomparabiliter & ſine menſura diligatur, deinde propria anima, &c. deinde obedire parentibus, & debita obſequia eis præſtare, nec odio habendi ſunt, niſi quatenus ad culpam, quam habent, uel ſi obſunt filijs in uia Dei ſecundum euangelij uerba. De ipſis ergo in præſenti cap. affluenter traduntur auctoritates.

Matheus. DOminus dicit in Euãgelio Matth. 10. Qui amat
patrẽ aut matrẽ plusq̃; me, non eſt me dignus.
Et qui amat filium, aut filiam ſuper me, non
Luchas. eſt me dignus. Lucæ. 18. Nemo eſt qui relin
quit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxo
rem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat multò
plura in hoc tempore, & in ſeculo futuro uitam æternam. 2.
Paulus. Paul. ad Corinth. 12. Non debent filij parentibus theſauriza
re, ſed parentes filijs. Ad Epheſios. 6. Filij obedite parenti
bus ueſtris in Domino, & uos patres nolite prouocare ad ira
cundiam filios ueſtros, ſed educate illos in diſciplina & corre
ptione Domini. Leuitic. 19. Vnuſquiſq; patrem ſuum, & ma
Leuiticus trem ſuam timeat. Ibi. 20. Qui maledixerit patri ſuo, aut
matri, morte moriatur: patriq; matriq; qui maledixerit, ſan
Tobias. guis eius ſit ſuper eum. Tobiæ. 7. Benedictio ſit tibi fili mi;
Iob. quia boni & optimi uiri filius es. Iob. 27. Si multiplicati fue
rint filij hominis impij in gladio erunt: & nepotes eius non ſa

turabuntur pane. Ezechielis. 18. Filius non portabit iniquita- Ezechiel.
tem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Sed ani-
ma, quæ peccauerit, ipſa morietur. Iohel. 1. Verbũ Dñi filijs Iohel.
ueſtris narrate, et filij ueſtri, et filij eorũ gñationi alteræ. David David
Pſal. 127. Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dñm. Benedi-
cat tibi Dominus Sion: & uideas bona Hieruſalem omnibus
diebus uitæ tuæ. Et uideas filios filiorum tuorum, pacem ſu-
per iſrael. Ibidem. Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu
menſæ tuæ. Salom. Prouer. 13. Bonus relinquit filios & nepo Salomon.
tes. Qui parcit uirgæ, odit filium ſuum: qui autem diligit il-
lum, inſtanter erudit. Ibi. 15. Filius ſapiens lætificat patrem:
& ſtultus deſpicit matrem ſuam. Ibi. 17. Ira patris filius ſtul-
tus, & dolor matris, quæ genuit eum. Corona ſenum filij filio
rum: & gloria filiorum parentes eorum. Ibi. 19. Qui affli-
git patrem, & fugit matrem ignominioſus erit & infelix.
Ibi. 20. Qui maledicit patri ſuo & matri, extinguetur lumen
eius in medijs tenebris. Ibi. 23. Audi patrem tuum, qui ge-
nuit te, & ne contempſeris cùm ſenuerit mater tua. Ibi. 29.
Erudi filium tuum, & refrigerabit te: & dabit delitias ani-
mæ tuæ. Virga atq; correctio tribuit ſapientiã: puer aũt, q dimit
titur uolũtati ſuæ, cõfundet matrẽ ſuã. Eccleſiaſtici. 3. Bñdictio
patris firmat domos filiorũ maledictio aũt matris eradicat fun-
damẽta. Ne glorieris in cõtumelia patris tui: nõ. n. eſt tibi gloria,
ſed confuſio. Gloria. n. hominis ex honore patris ſui, & dede-
cus filij pater ſine honore. Quàm malefamæ eſt, qui dereliu-
quit patrem: & eſt maledictus à Deo, qui exaſperat matrem.
Fili ſuſcipe ſenectam patris tui; & non contriſtes eum in uita
illius: & ſi defecerit ſenſu, ueniam da, & ne ſpernas eum in
tua uirtute. Ibi. 7. In omni uirtute dilige eum, qui fecit te: &

miniſtros eius ne derelinquas. Ibi. 7. *Filij tibi ſunt, erudi il los, & cura illos à pueritia eorum*. *Filiæ tibi ſunt, ſerua cor pus illarum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas*.: *Ne iucunderis in filijs impijs: Si multiplicentur, ne oblecteris ſuper filias, ſi non eſt timor* Dei *in illis*. *Melior eſt unus timens* Deum, *quàm mille filij impij*. Ibi. 30. *Qui diligit filium ſuum aſſiduat illi flagella: ut lætetur in nouiſſimo ſuo*. *Qui docet filium ſuum, in cœlum mittit: & in medio amicorum gloriabitur in illo*. *Qui docet filium ſuum, laudabitur in illo: & in medio domeſticorum gloriabitur in illo*. *Lacta filium tuum, & pauentem te faciet*: Lude *cum eo, & contriſtabit te*. *Non corrideas illi, ne condoleas; & in nouiſſimo obſtu peſcent dentes tui*. *Non des illi poteſtatem in iuuentute, & ne deſpicias cogitatus illius*: Doce *filium tuum, & operare in illo: ne in turpitudinem illius offendas*. Ibi. 32. A *filijs tuis caue, & à domeſticis tuis ſeparate*. Ibi. 33. *Filio, mu lieri, fratri, & amico non des poteſtatem ſuper te in uita tua, ne forte pœniteat te*. *Melius eſt enim, ut filij tui te rogent, quàm te reſpicere in manus filiorum tuorum*. Ibi. 42. *Super filium luxurioſum firma cuſtodiam, ne quando faciat se uenire in opprobrium inimicis, & confundat te in multitudine po puli*. Ibi. 16. *Vtilius eſt ſine filijs mori, quàm relinquere fili os impios*. *Auguſt. de uerbis* Domini. *Serm*. 6. *Pater et ma ter ſi ratione ſunt educantes te, ſi in* Chriſto *nutrientes te, audiendi ſunt, & in omnibus obtemperandum eſt eis in omni iuſſione*. Idem. *Diſcant parentum ſuorum filij, iniquita tes ſibi non obeſſe poſſe*. Hieron. *tractans illud*. *Honora pa trem & matrem*. *Meretur cæcitatis ſubire ſupplicium, qui parentum ſuorum toruo uiſu deſpexerit, et elatis oculis læſerit*

Auguſt.

Hieronym.

pietatem. Idem *ſuper illud* Matth. 10. *Qui amat patrem &c. Si neceſſitas uenerit, ut amor parentum ſiue filiorũ amori* Dei *cõparetur, et nõ poſſit utrũq; ſeruari, odiũ in ſuos, pietas in* Deũ *ſeruanda eſt.* Idẽ in Epiſt. ad Heliodorum. *Gladiũ tenet hoſtis ut me perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo. Vir ſapiẽs quando filiũ ſuũ bonæ indolis amittit, nõ doleat quòd talẽ perdiderit, ſed gaudeat, quòd talem habuerit.* Ambr. de Offi. *Eſt approbanda liberalitas; ut proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas, non tamen ut illi dictiores fieri uelint ex eo, quod tu potes conferre inopibus.* Gregor. in quadã hom. ſuper Euangelia. *Diligamus illos, q nobis cognatione coniuncti ſunt: & quos proximos nouimus diligamus: & quos aduerſarios in uia* Dei *compatimur, odiendo & fugiendo neſciamus.* Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 21. *Sicut noſtra nobis non odienda eſt anima, ſed eius carnales affectus odio habere debemus: ita nec parentes odio habendi ſunt, ſed eorum impedimenta, quæ nos ab itinere recto prepediunt: dum tamen* Dominus *ita præcipit à nobis parentes odire, ſicut & animas noſtras.* Ambroſius Gregorius. Iſidorus.

De Honore parentum. Cap. LX.

*E*St *autem honor propriè reuerentia, & dignitas, quæ ex cauſa alicui exhibetur.* Et *quoniam multa ſunt, propter quæ honorem exhibere ſolemus, & præcipuè parentibus: ideo in hoc cap. de honore, qui parentibus exhiberi debet, copioſæ citantur auctoritates.*

Matthæus. DOminus dicit in Euangelio Matth. 15. et Marc.
Marcus. 7. *Honora patrem, & matrem tuam, ut bene*
ſit tibi. Et *qui maledixerit patri uel matri, mor*
Paulus *te moriatur.* Paul. *ad Epheſ.* 6. *Filij obedite pa*
rentibus ueſtris in Domino. Hoc enim eſt.
Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum
primum in promiſſione, ut bene ſit tibi, & ſis longæuus ſu
per terram, & uos patres nolite prouocare ad iracundiam fi
lios ueſtros, ſed educate illos in diſciplina & correptione Do
mini. Idem ad Coloſſen. 3. Filij *obedite parentibus ſuper om*
Deuterono. *nia, per hoc enim placitum eſt* Domino. Deuteron. *cap.* 4.
H*onora patrem tuum. et matrem ſicut præcepit tibi* Dominus
deus tuus, ut longo tempore uiuas, & bene ſit tibi in terra,
quam Dominus Deus *tuus daturus eſt tibi.* Ibi. *cap.* 27. *Ma*
ledictus q non honorat patrē ſuum, & matrem ſuam, & di
Exodus. *cet omnis populus:* Amen. Exodi. 20. Honora *patrem tuum*
& matrem tuam, ut ſis longæus ſuper terram, quam Domi
nus Deus *dabit tibi.* Ibi. 21. Qui *percuſſerit patrem ſuum aut*
Leuiticus. *matrem, morte moriatur.* Leuitic. *cap.* 19. V*nusquiſq; pa*
trem ſuum, & matrem ſuam timeat. Ibi. 20. Qui *maledixe*
rit patri ſuo aut matri, morte moriatur. Patriq; *matriq; qui*
Malachias. *maledixerit, ſanguis eius ſit ſuper eum.* Malachiæ. 1. Filius
Tobiæ. *honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum.* Tobiæ. 4. Ho
norem habebis matri tuæ omnibus diebus uitæ eius: Memor
enim eſſe debes quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te in
Salomon. *utero ſuo:* Salom. Prouer. 19. Qui *affligit patrem, & fugit*
matrem, ignominioſus erit & infelix. Ibi. 20. Qui *maledi*
cit patri ſuo, & matri extinguetur lumen eius in medijs tene
bris. Ibi. 30. *Oculum, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit*
partum

partum matris ſuæ, ſuffodiant eum corui de torrentibus; & comedant eum filiæ aquilæ. Eccleſiaſtic.3. *Sicut qui theſaurizat, ita qui honorificat patrem ſuum. Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filijs: & in die orationis ſuæ exaudietur. Qui honorat patrem ſuum, uita uiuet longiore, & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet* Dominum, *honorat parentes: & quaſi dominis ſeruiet eis, qui eum genuerunt in opere, & ſermone & omni patientia.* Honora *patrem tuum, ut ſuperueniat tibi benedictio à* Deo*: et benedictio illi in nouiſſimo manet.* B̄ndictio *patris firmat domos filiorū, maledictio aūt matris eradicat fundamenta. Gloria hominis ex honore patris ſui: & dedecus filij pater ſine honore. Quàm malæ famæ eſt, qui dereliquit patrem; & eſt maledictus à* Deo, *qui exaſperat matrem.* Ibi.7.*Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris. Memento quoniam niſi per illos natus non fuiſſes: & retribue illis, quomodo & tibi illi.* Ibi. 44. *Laudemus uiros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua.* Auguſt. *in ſerm. quodam. Amandus eſt generator, ſed præponendus eſt creator.* Hieron. *tractans illud. honora patrem tuum &c. Si te caro à patre ſeparat, tandiu noſcas carnis copulam, quandiu ille ſuum nouerit creatorem. Idem in* Epiſt. *ad* Ruffin. *Sicut boni filij adulterorum nulla eſt deffenſio, ſic mali filij coniugatorum nullum crimen eſt matrimonij, quia non in ſeminibus, ſed in uoluntate naſcentis cauſa uitiorum eſt atq; uirtutū. Ambr. ſuper illud* Matth.15.*Honora patrem. Primus gradus pietatis eſt iſte, ut quos authores tibi uoluit eſſe* Deus, *honores obſequijs, abſtineas contumelijs, nec uultu lædenda eſt pietas parentum. Idem ſuper Lucam. Non iniurioſè negligit matrē, nec mater negatur, quæ de cruce etiam agnoſcitur.* Baſilius.

Auguſt. Hieron. Ambroſius. Baſilius.

Parentes noſtros ut propria uiſcera diligamus, ſi accedere nos ad ſeruitutem Chriſti non prohibuerint. Si autem prohibuerint, nec ſepulturam illarum aſpicere debemus. Iſidor. De Summo bono lib.3. cap.21, Multi enim monachorum amore parentum non ſolum terrenis curis, ſed etiam forenſibus iurgijs inuoluuntur, & pro ſuorum temporali ſalute animas perdiderunt. Parentibus enim carnaliter præſtatur, quod extraneis piè impenditur: Sicut noſtra nobis non odienda eſt anima, ſed eius carnales affectus odio habere debemus: ita nec parentes odio habendi ſunt: ſed eorum impedimenta, quæ nos ab itinere recto præpediunt: dumtamen Dominus ita præcipit à nobis parentes odire, ſicut & animas noſtras.

Iſidorus.

De Seruis, & Dominis, Cap. LXI.

DE fidelitate ſeruorum, cōditione, & premio, inde de cōditione & modo Dominorū erga ſeruos in hoc cap. curioſe lector per pulchras auctoritates inuenies.

Lucas.

DOminus dicit ĩ Euāgelio Lucæ 12. Beati ſunt ſerui illi, quos cū uenerit dn̄s ĩuenerit uigilātes amē dico uobis, ꝙ præcinget ſe, et faciet illos diſcūbere, et trāſiens miniſtrabit illis. Matth.6. Nemo ſeruus pōt duobus dn̄is ſeruire; aut.n.unum odit, et alterū diliget, aut uni adhærebit, et alterū contēnet. Ibi. 10. Nō eſt diſcipulus ſupra magiſtrū, nec ſeruus ſuper dn̄m ſuū Sufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter eius, & ſeruo, ſicut dn̄s eius. 1. Petr. 2. Serui ſubditi eſtote in omni timore dn̄is, nō tantū bonis et modeſtis, ſed ēt diſcholis. 1. Paul. ad Timoth. 6. Qui-

Matthæus.

Petrus

Paulus.

cunq; ſunt ſub iugo ſerui dominos ſuos dignos omni honore arbitrentur. Ad Epheſ.6. Serui obedite dñis ueſtris carnalibus cum timore & tremore in ſimplicitate cordis ueſtri ſicut Christo. Non ad oſculum ſeruiẽtes, quaſi hominibus placentes; ſed ut ſerui Chriſti facientes uoluntatem Dei ex animo cum bona uoluntate ſeruientes ſicut Dño, & non hominibus: ſciẽtes quoniã unusquiſq; quodcũq; ſecerit bonum, hoc recipiet à Dño, ſiue ſeruus ſit, ſiue liber. Et uos dñi eadem facite illis: remittentes minas, ſcientes quia & illorum & ueſter dñs eſt in cœlis, & perſonarum acceptio non eſt apud eum. Ad Coloſſen.4. Dñi quod iuſtum eſt & æquum ſeruis præſtate, ſciẽtes quoniã et uos Dñm habetis in cœlo. Ad Rom. 10. Nã idẽ Dñs omniũ, diues in oẽs, qui in uocant illũ. Deuteron.cap.5. Requieſcas ſeruus tuus, & ancilla tua ſicut & tu. Memento q & ipſe ſeruieris, & eduxerit te inde dñs Deus tuus in manu forti et brachio extẽto. 1. Regũ. 25. Hodie increuerũt ſerui, qui fugiũt dños ſuos David Pſal. 122. Sicut oculi ſeruorũ ĩ manibus dñorũ ſuorũ; et ſicut oculi ancillæ ĩ manibus dñæ ſuæ: ita oculi noſtri ad Dñm noſtrũ donec miſereatur noſtri. Salom. Prouer. 17. Seruus ſapiẽs dñabitur filijs ſtultis; et inter fratres hæreditatẽ diuidet. Ibi. 19. Nõ decẽt ſtultũ delitiæ, nec ſeruũ dñari principibus. Ibi. 29. Seruus uerbis nõ poteſt erudiri, qa quod dicis intelligit, & reſpondere contemnit. Qui delicatè à pueritia ſua nutrit ſeruum ſuũ, poſtea illũ ſentiet contumacem. Eccleſiaſtic.7. Nõ lædas ſeruũ in ueritate operantẽ: neq; mercennariũ dantẽ animã ſuã. Seruus ſapiens ſit tibi dilectus quaſi anima tua: nõ defraudes illũ libertate, neq; inopẽ derelinquas illũ. Ibi. 10. Seruo sẽſato liberi ſeruiũt: inſcius aũt nõ honorabitur. Ibi. 33. Cibaria et uirga, et onus aſino, panis & diſciplina, & opus ſeruo.

Deuterono.

Regum

Dauid,

Salomon.

Iugum & lorum curuant collum durum; & ſeruum inclinãt operationes aſſiduæ. Seruo maliuolo tortura & compedes, mitte illum in operationem ne uacet. Multam enim malitiam docuit otioſitas. Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua. Quaſi fratrem, ſic eum tracta. Si læſeris eum iniuſtè, in fugam conuertetur. Laxa manus ſeruo, & quærit libertatem. In opere conſtitue ſeruum: ſic etenim condecet illum.

Auguſt. Auguſt. *de* Ciuitate Dei *lib.*4. *Bonus etiam ſi ſeruiat, liber eſt: malus autem ſi regnat, ſeruus eſt: nec eſt unius hominis. Sed quod*

Hieronymus. *grauius eſt, tot dominorum, quot uitiorum.* Hieron. Epiſt.92. *Querulum genus ſeruorum eſt.* Idem *ſatis diues eſt, qui pane non indiget: & nimis potens, qui ſeruire non cogitur.* Idem in Epiſt. *ad Simplician. Et ſapienti ſeruire libertas eſt. ex quo colligitur, quòd ſtulto imperare, ſeruitus eſt, & quod peius eſt, cùm paucioribus præſit, pluribus dominis & grauioribus ſeruit. Seruit enim proprijs paſſionibus, ſeruit ſuis cupiditatibus, quarum dominatio nec nocte, nec die fugari poteſt, quia intra*

Ambroſius. *ſe dominos habet, intra ſe ſeruitium patitur intolerabile.* Ambr. *de* Iacob. *& uita beata. lib.*2. *Seruit quicunq; uel metu frangitur, uel delectatione irretitur, uel cupiditatibus ducitur, uel indignatione exaſperatur, uel mœrore deijcitur. Seruilis enim eſt*

Gregorius *omnis paſſio.* Gregor.*in* Regiſtro *cap.* 17. *Liquet quòd omnes homines natura æquales genuit, ſed uariante meritorum ordine, alios alijs culpa præponit. & quia omnis homo æquè ſtare*

Iſidorus. *non ualet, alter idcirco regatur ab altero.* Iſidor. *de* Summo *bono lib.*3.*cap.*47. Aequus Deus *ideo diſcreuit hominibus uitã alios ſeruos conſtituens, alios dominos, ut licentia malè agendi ſeruorum poteſtate dominantium reſtringatur.* Nam *ſi omnes ſine metu fuiſſent, quis eſſet, qui à malis quempiam prohiberet?*

Vnus autem dominus æqualiter & dominis fert conſultum & ſeruis. Ibidem Melior eſt ſubiecta ſeruitutis quàm elata libertas. Cyprianus. Cypri. Qualem cupis erga te eſſe dominum, talis eſto ipſe erga ſeruum tuum.

De Senibus,& Iuuenibus. Cap.LXII.

DE Conditione, ſtudijs, & exercitijs, & id genus alijs, quæ Senes, & ſimiliter Iuuenes tenere, & amplecti debent; & de his, quoq; quæ fugere & uitare tenentur, multas hic author tradit auctoritates.

Marcus. DOminus dicit in Euangelio Marci.10.Sinite paruulos uenire ad me talium enim eſt regnum cœlorum. Mathæus Matth.18. Niſi conuerſi fueritis,& efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnũ cœlorum. Ioannes Ioan.21. Cum ſenueris, extendes manus tuas & alius tu cinget & ducet quo tu non uis. Paulus. 1.Paul. ad Timoth.5. Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra ut patrem; Iuuenes ut fratres, anus ut matres, iuuenculas ut ſorores in omni caſtitate. 2. Ibi.2.Iuuenilia deſideria fuge, ſectare uerò iuſtitiam, fidem, ſpem, charitatem, & pacem cum his, qui inuocant Dominum de corde puro. Ad Titum. 2. Senes ſobrij ſint, pudici, prudentes, ſani in fide, dilectione, & patientia. Iuuenes ſimiliter ſobrij ſint. Anus ſimiliter in habitu ſancto non criminatrices, non multo uino ſeruientes, bene docentes, ut prudentiam doceant. Adoleſcentulæ uiros ſuos ament, filios diligant, prudentes, caſtæ, ſobriæ, domus curam habentes, benignæ, ſubditæ uiris ſuis: ut non blaſphemetur

uerbum Dei. Idem. 1. ad Corinth. 14. Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti eſtote. 1. Ioannis. 2. Scribo uobis adoleſcentes; quoniam uiciſtis malignũ. Scribo uobis infantes; quoniã cognouiſtis patrẽ. Scribo uobis patres, quoniã cognouiſtis eũ, q ab initio ẽ. Scribo uobis iuenes; quoniã fortes eſtis, et uerbũ Dei manet ĩ uobis, et uiciſtis malignũ. Leuitic. 19. Corã cano capite cõſurge, et honora perſonã ſenis. Iob. 12. In antiqs eſt sapiẽtia. et in multo tẽpore prudentia. Dauid Pſal. 148. Iuuenes & uirgines, ſenes cum iunioribus laudent nomen Domini. Salom. Prouer. 1. Auerſio paruulorum interficiet eos. Ibi. 8. Intelligite paruuli aſtutiam, & inſipientes animaduertite. Ibi. 9. Relinquite infantiam, & uiuite, & ambulate per uias prudentiæ. Ibi. 16. Corona dignitatis ſenectus, quæ in uijs iuſtitiæ reperietur. Ibi. 17. Corona ſenum filij filiorum, & gloria filiorum patres eorum. Ibi. 20. Ex ſtudijs ſuis intelligitur puer, ſi munda & recta ſu opera eius. Exultatio iuuenum fortitudo eorum; & dignitas ſenum canities. Eccleſiaſtes. 11. Lætare iuuenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ; & ambula in uijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & ſcito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. Ibi. 4. Melior eſt puer pauper & ſapiens, rege ſene & ſtulto; qui neſcit præuidere in poſterum. Eccleſiaſtic. 8. Ne ſpernas hominem in ſua ſenectute, etenim ex nobis ſeneſcunt. Nec te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis. Ibi. 25. Tres ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor ualde animæ illorum. Pauperẽ ſuperbũ; diuitẽ mendacẽ; et ſenẽ fatuũ & inſenſatũ. Quæ in iuuentute tua nõ cõgregaſti, quõ in ſenectute tua inuenies? Quàm ſpecioſa ueteranis ſapien

Ioannes Apoſtol.

Leuitichus.

Iob.

Dauid.

Salomon.

tia, & glorioſus intellectus & conſilium. Corona ſenum multa peritia; & gloria illorum timor Dei. Ibi. 32. Loquere maior natu, decet enim te. Adoleſcens loquere in tua cauſa uix cùm neceſſe fuerit. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens. In medio magnatorum loqui non præſumas; & ubi ſunt ſenes, non multum loquaris. Auguſt. ſuper Pſal. 113. Sit ſenectus noſtra puerilis, & pueritia ſenilis. *Auguſt.* ideſt ut nec ſapientia noſtra ſit cum ſuperbia, nec humilitas ſine ſapientia. Idem in quodam ſermone. Infantia noſtra innocentia ſit, pueritia ſit reuerentia, adoleſcentia patientia, iuuentus uirtus, ſenium meritum; ſenectus nihil aliud, quàm canus ſapiensq; intellectus. Cùm ſola uitia in ſene ſeneſcant, ſola auaritia iuueneſcit. Hieron. in epiſt. ad Nepotianum. *Hieronym.* Oēs penè uirtutes corporis mutātur in ſenibus, et creſcēte ſola ſapiētia, creſcūt cæteræ uires. Quia amor ſapiētiæ, et marceſcente corpore dilectorē ſuū nō deſerit. Ibidē Senectus eorū, q adoleſcentiā ſuā honeſtis artibus inſtruxerūt, et in lege Dñi meditati ſunt die ac nocte, ætate ſit doctior, uſu certior, proceſſu tēporis ſapiētior, et ueterū ſtudiorū fructus dulciſſimos metit. Ibidē. Sicut ignis ī lignis uiridibus ſuffocatur, ita ſapiētia in adoleſcētia tētationibus et libidine impedita nō explicat ſuū fulgorē, niſi labore et ſtudio, et oratione incētiua iuuētutis intrà repellātur. Ambr. *Ambroſius* ī Serm. de Paſcha. Bonus trāſitus ē trāſire de peccato ad iuſtitiā, de uitijs ad uirtutes, de ſenectute ad infantiā. ad infantiā aūt dico, nō ætatis, ſed ſimplicitatis. Aetates quædā sūt meritorū. Nā et ſenectus morū, inuenitur in pueris: & innocentia infantiū inuenitur in ſenibus. In libro de Offi. Honor adoleſcentium eſt timorem Dei habere, parentibus deferre, honorem habere ſenioribus, caſtitatem tueri, humilitatem non aſpernari,

diligere clementiam & uerecundiam, quæ ornamenta ſunt iuuenili ætati. In ſenibus grauitas, in iuuenibus alacritas, in ado-

Gregorius. leſcentibus uerecundia commendatur. Gregor. in Paſtoral. Iuuenes plerunq; ſeueritas admonitionis ad profectum dirigit. Senes uerò ad meliora opera deprecatio blanda componit. Idem in Regiſtro. Paulus dicit. Seniorem ne increpaueris. Hæc regula in eo ſeruanda eſt, cùm culpa ſenioris exemplo ſuo non trahit ad interitum corda iuuenum. Vbi autem ſenior ad interitum iuuenibus exemplum præbet, ibi diſcreta in-

Baſilius. crepatione feriendus eſt. Baſil. In quibuſdam te exhibe ſenem, in quibuſdam infantem. Perfectus enim dicitur, non qui in ætate, ſed qui in ſenſu perfectus eſt. Non tibi obeſt puerilis ætas ſi fueris paruus mente perfectus. Nec ſenilis proderit ætas, ſi paruulus fueris ſenſu.

Cyprianus. Cyprian. lib. 12. de Abuſionibus. Sicut in ſenibus ſobrietas & morum perfectio requiritur, ita in adoleſcentibus obſequium & ſubiectio & obedientia ritè debetur. Sicut fructus non inuenitur in arbore, in qua flos prius non apparuit: ſic in ſenectute honorem legitimum conſequi non potuit, qui in adoleſcentia diſciplinæ alicuius exercitatione non laborauit. Diſciplina igitur abſq; obedientia qualiter fieri potuit? Adoleſcens ergo ſine obedientia, adoleſcens ſine diſciplina eſt.

De Diuitibus, & Pauperibus.
Cap. LXIII.

DE conditione & ſtatu diuitum, & de ipſorum difficultate intrandi in regnum cœlorum. De ſtatu quoq; pauperum conditione, & gloria, & quod ij minime ſpernendi ſint, multas hic congeſtas auctoritates inuenies.

Dominus

DOminus dicit in Euangelio Matth. 19. Diues Matthæus.
difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterũ,
facilius eſt camelum intrare per foramẽ acus,
quàm diuitem in regnum cœlorum. Lucæ. 6. Lucas.
Væ uobis diuitibus, qui habetis hic conſolationẽ
ueſtram. Ibidem, & Matth. 5. Beati pauperes ſpiritu quoniã
ipſorum eſt regnum cœlorum. Marc. 10. Filioli quam difficile eſt
confidentes in pecunijs in regnum Dei introire. Iacobi. 1. Iacobus
Glorietur frater humilis in exultatione ſua: diues autem in
humilitate ſua; quoniam ſicut flos fœni tranſibit, & ita di-
ues in itineribus ſuis marceſcet. Ibi. 2. Deus elegit pauperes
in hoc mundo, diuites in fide & heredes regni, quod repromi-
ſit Deus diligentibus ſe. Ibi. 5. Agite nunc diuites, plorate
ululantes in miſerijs ueſtris quæ aduenient uobis. Diuitiæ ue-
ſtræ putrefactæ ſunt, & ueſtimenta ueſtra à tineis comeſta
ſunt. Aurum & argentum ueſtrum æruginauit, & ærugo
eorum in teſtimonium uobis erit; et manducabit carnes ueſtras
ſicut ignis. Theſaurizaſtis uobis iram in nouiſſimis diebus. 1. Paulus.
Paul. ad Timoth. 6. Diuitibus huius ſeculi præcipe non ſu-
perbè ſapere, neq; ſperare in incerto diuitiarum: ſed in Deo
uiuo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum benè age-
re, diuites fieri in operibus bonis facilè tribuere, communica-
re, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut
apprehendant ueram uitam. Ibidem: Qui uolunt diuites fie-
ri incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & deſideria
multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interi-
tum & perditionem. 2 Ad Corinth. 6. Viuamus ſicut egen-
tes, multos autem locupletantes. Tanquam nihil habentes &
omnia poſſidentes. Ibi. 4. Quæ enim uidentur temporalia

ſunt; quæ autem non uidentur, æterna ſunt. Ibi. 8. Scitis.n. gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter uos egenus factus eſt, cum eſſet diues; ut illius inopia uos diuites eſſetis. Deuteron. 15. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: Idcirco præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum uerſatur in terra. 1. Regum. 2. Dominus pauperem facit & ditat: humiliat & ſubleuat. Suſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem: ut ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. Hieremiæ. 9. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, nec diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloriatur ſcire & noſſe me, quia ego ſum Dominus, qui facio miſericordiam & iudicium. Iob. 20. Diuitias, quas impius deuorauit, euomet: & de uentre illius extrahet eas Deus. Ibi. 21. Alius moritur robuſtus diues & fœlix, uiſcera eius plena ſunt adipe, & medullis oſſa illius irrigantur. Alius uerò moritur in amaritudine animæ ſuæ abſq; ullis opibus: & tamen ſimul in puluere dormient, & uermes operient eos. Dauid Pſal. 9. Quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Idem Pſal. 36. Melius eſt modicum iuſto, ſuper diuitias peccatorum multas. Idem pſal. 33. Non eſt inopia timentibus Deum. Diuites eguerunt & eſurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. Pſal. 48. Qui confidunt in uirtute ſua: & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. Relinquent alienis diuitias ſuas: & ſepulchra eorum domus illorum in æternum. Pſal. 61. Rapinas nolite concupiſcere: & diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Idem Pſal. 21. Edent pauperes & ſaturabuntur: & laudabunt Dominum, qui requirunt eum. uiuent corda eorum in ſeculū ſeculi.

Deuterono. Regum Hieremias. Iob. Dauid.

Sal. Prouer. 10. Subſtantia diuitis urbs fortitudinis eius: pauor pauperis egeſtas eius. Benedictio Dei diuites facit: nec ſociabitur eis afflictio. Ibi. 11. Non proderunt diuitiæ in die ultionis: iuſtitia autem liberabit à morte. Qui cõfidit in diuitijs ſuis corruet: iuſti autem quaſi uires folium germinabunt. Ibi. 15. Melius eſt parum cum timore Domini quàm theſauri magni & inſatiabiles. Omnes dies pauperis mali: ſecura mens quaſi iuge cõuiuium. Ibi. 14. Etiam proximo ſuo pauper odioſus eſt, amici uerò diuitum multi. Qui calumniatur pauperem exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miſeretur pauperis. Ibi. 17. Qui deſpicit pauperem exprobat factori eius; & qui in ruina alterius lætatur, non erit impunitus. Ibi. 18. Cum obſecrationibus loquitur pauper: & diues effabitur rigidè. Ibi. 19. Diuitiæ addunt amicos plurimos, à paupere autem & hi, quos habuit, ſeparantur. Ibi. 22. Melius eſt nomẽ bonũ, q̃ diuitiæ multæ, ſuper argentum enim & aurũ gratia bona. Diues et pauper obuiauerũt ſibi: utriuſq; operator eſt Dñs. Diues pauperibus ĩperat, et q accipit mutuũ, ſeruus eſt fœnerãtis. Eccleſiaſtes. 5. Auarus nõ ĩplebitur pecunia; et q amat diuitias, fructũ nõ capiet ex eis. Ex hoc ergo uanitas, ubi multæ ſunt opes: et qd prodeſt poſſeſſori? niſi quod cernit diuitias oculis ſuis. Ibi. 9. Sapientia pauperis contẽpta eſt, qa uerba eius nõ sũt audita. Ibi. 10. Pecuniæ obediũt omnia. Sapiẽtiæ. 6. Potẽtes potẽtia tormẽta patiẽtur: fortioribus aũt fortior inſtabit cruciatio. Prou, cap. 17. Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, cùm ſapientiã emere nõ poſſit? Eccleſiaſtic. 5. Noli anxius eſſe ĩ diuitijs. nihil. n. sũt, nec proderũt tibi ĩ die obductiõis et uindictæ. Ibi. 10. Qui gloriatur ĩ ſubſtãtia, paupertatẽ uereatur. Ibi. 11. Fili ne ĩ multis ſint actus tui: et ſi diues fueris, nõ eris ĩmunis à delicto. Bona et mala uita, mors et paupertas à Deo

Salomon.

ſūt. Ibi. 13. Bona eſt ſubſtantia, cui non eſt peccatū in conſcientia: & nequiſſima paupertas in ore impij. Ibi. 18. Memento paupertatis in tempore abundantiæ, & neceſſitatem paupertatis in die diuitiarum. Ibi. 26. Diuitibus & pauperibus cor bonum: & in omni tempore uultus eorum hilaris. Ibi. 27. Propter inopiam multi deliquerunt, et qui quærit locupletari, auertit oculum ſuum. Ibi. 31. Multi dati ſunt in auri caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius perditio eorum. Beatus diues, qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecunia & theſauris. Quis eſt hic, et laudabimus eum? Fecit enim

August. mirabilia in uita ſua. Aug. de uerbis Domini. Hi ſunt pauperes ſpiritu, qui quando faciunt aliquid boni Deum laudant; quando aliquid mali, ſe accuſant. Fœcundus eſt ager pauperum, cito reddit donantibus fructum. Via cœli eſt pauper, per quam uenitur ad patrem; incipe erogare, ſi non uis errare. Ibi. Sermone 12. Quid prodeſt arca plena bonis, ſi manis ſit conſcientia? Quid prodeſt ei quod habet, ſi eum, qui omnia dedit, non habet? Plus eſt pauperi uidere cœlum ſtellarum, quàm diuiti tectum inauratum. Aurum amplius cruciat, apud quem largiùs fuerit. Idem ſuper Matth. Veræ illæ diuitiæ ſunt, quas cum habuerimus perdere non poſſumus. In Serm. 29. Difficile ergo eſt ut non ſit ſuperbus, qui diues eſt. Tolle ſuperbiam, diuitiæ non nocebunt. Hieron. ſuper illud. Lucæ. 16. Non poteſtis Deo ſeruire & Mamm. Qui diuitiarum ſeruus eſt, diui-

Hieronym. tias cuſtodit ut ſeruus: qui autem ſeruitutis diſcuſſerit iugum, diſtribuit eas ut dominus. Idem in quadam epiſt. Ob hoc maxime amanda eſt paupertas, quia à quo amaris, oſtendit. quippe non habet adulationem comitem ſibi parcentem, fortunam hominis, & non perſonam amantem. Idem. N... ſt laus poſ

ſidere diuitias, ſed pro proximo eas contemnere. Sufficit autem nobis de præſentibus huius ſeculi anguſtijs cogitare. Ambr. de Caym & Abel. Eſto pauper ſpiritu, & eris diues qualicunq; cenſu. Quia non in abundantia diuitiarum uita eſt hominis, ſed in uirtute & fide. Iſtæ diuitiæ te uerum diuitem faciunt, ſi ſis in Deum diues. Idem ſuper Beati immaculat. Iſtæ diuitiæ iniuſtæ dicuntur, non quia aurum & argentum iniuſtum ſit, ſed quia iniuſtum eſt eas putare diuitias, quæ non auferunt egeſtatem auaritiæ. Idem de Offi. Cæterùm ita incubuerunt mores hominum in adunatione diuitiarum, ut nemo niſi diues honore putetur dignus. Idem in Hexamer. Audi. omnes naſcimur & morimur nudi: nulla ergo diſtinctio eſt inter cadauera mortuorum, niſi fortè quia grauius fœtent corpora diuitum, diſtenta luxuria. Greg. in homil. ſuper illud Exijt, qui ſeminat. Solæ diuitiæ ueræ ſunt, quæ nos diuites uirtutibus efficiunt. ſi ergo fratres diuites eſſe cupitis, ueras diuitias amate. Si culmen ueri honoris quæritis, ad cœleſte regnum tendite: Si gloriam dignitatum diligitis, in illa ſuperna angelorum curia aſcribi feſtinate. Terrenæ pulchritudo confunditur, dum celſitudo cœleſtis aperitur. Idem in hom. Terrena ſubſtantia æternæ fœlicitati comparata, pondus eſt, non ſubſidium. Temporalis uita æternæ uitæ comparata, mors eſt potius dicenda, quàm uita. Idem in ho. Homo quidam erat diues. Cùm quoſdam pauperes aliqua reprehenſibilia perpetrare conſpicitis, nolite deſpicere. quia fortaſſe quos ſuperfluitas tenuiſſimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis curat. Iſidor. de Summo bono lib.3. cap.66. Sæpe diuites in hac fallaci uita dum de potentiæ gloria, uel rerum abundantia geſtiunt, ab his repentè hora, qua neſciunt improuiſo exitu rapiuntur; atq; abſorbente

Ambroſius.

Gregorius

Iſidorus.

profundo cruciandi æternis gehennæ incendijs deputantur. Ibi. cap. 63. Quomodo erit diues quietus, quem ſuis ſtimulis res ipſæ ne careant, ſemper faciunt inquietum? Et ideo elegit cupiditas inquietum eſſe & timidum diuitem, quàm ſecurum pauco ſumptu contentum eſſe & pauperem. Quoſdam ſuperbos diuites copia rerum facit elatos. Non ſunt opes in uitio, ſed uoluntas. Nam crimen in rebus non eſt, ſed in uſu agentis. Bonis benè utuntur, qui diuitijs ſibi conceſſis in rebus ſalutaribus perfruuntur. Bonis malè utuntur, qui aut iuſtè pro temporali lucro iudicant; aut aliquid boni pro uanæ gloriæ appetitu faciunt. Malis malè utuntur, qui noxias cogitationes operibus prauis perficiunt. Malis benè utuntur, qui luxuriam carnis coniugali honeſtate reſtringunt. Sicut ergo malo benè uti bonum eſt, ſic bono benè uti, melius eſt. Et ſicut bono malè uti malum eſt, ſic malo malè uti peſſimum eſt. Ibi. 64. Grauiter ergo delinquunt, qui diuitijs à Deo conceſſis non rebus ſalutaribus, ſed in uſibus ſeculi prauis utuntur. Neſciunt enim impartire pauperibus, & oppreſſis ſubuenire deſpiciunt. Mundi lucra tantò maiora ſupplicia dabunt in futurum, quantò & ipſa maiora ſunt. Patrimonium retentum perit, manet autem erogatum. Diu enim cum rebus noſtris durare non poſſumus; quia aut nos illas moriendo deſerimus, aut illæ nos uiuentes deſerunt. Idem. Valde rarum eſt, ut qui diuitias poſſident, ad requiem tendant.

De Muneribus. Cap. LXIIII.

Q Vàm grauiter peccēt q̄ munera ſiue dona in iudicando ſuſcipiūt, et quas pœnas luere debeant, hi, et q̄ ſimiliter perſonas accipiunt, plures hic traduntur auctoritates.

DOminus dicit in Deuteronom. cap. 16 . Non Deuteronom.
accipies perſonam , nec munera : quia munera
excæcant oculos ſapientum , & mutant uerba
iuſtorum . Ibi. 10. Deus magnus & potens ter
ribilis, perſonam non accipit nec munera .
Exodi.23. Nec accipies munera, quæ etiam excæcant pruden Exodus.
tes & ſubuertunt uerba iuſtorum. Iob.15 . Ignis deuorabit ta Iob.
bernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Eſaiæ.1.Om Esaiæ.
nes diligunt munera , ſequuntur retributiones . Ibi . 33. Quis
poterit habitare cum igne deuorante : aut quis habitabit ex uo
bis cum ardoribus ſempiternis ? Qui ambulat in iuſtitijs , &
loquitur ueritatem ; qui proijcit auaritiam ex calumnia,& ex=
cutit manus ſuas ab omni munere . Pſal. Dauid . 14 . Domi= Dauid.
ne quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in mon
te ſancto tuo ? Qui iurat proximo ſuo, & non decipit : Qui pe
cuniã ſuã nõ dedit ad uſurã,et munera ſuper innocentẽ nõ ac=
cepit. Salo .Prou.15. Conturbat domũ ſuã,q ſectatur auaritiã, Salomon.
Qui aũt odit munera uiuet.Ibi.17.Munera de ſinu impius ac=
cipit,ut peruertat ſemitas iudicij.Ibi.21. Munus abſconditũ ex
tinguit iras ; et donũ in ſinu indignationẽ maximã. Ibi.22.Vi
ctoriã et honorẽ acqret,q̃ dat munera: animã aũt aufert accipi=
entiũ. Eccleſiaſtic. 29 . Donec accipiũt obſculãtur manus dan=
tis; & in promiſſionibus humiliãt uocẽ ſuã; et in tẽpore reddi=
tionis poſtulãt tẽpus.Ibi.40. Omne munus et iniqtas delebitur,
et fides in ſeculũ ſtabit.Ibi.41. Cũ dederis, nõ improperes.Ibi.
42.Datũ uerò et acceptum omne deſcribe . Vbi manus multæ
ſunt,claude.et quæcũq; trades munera,appẽde.Aug. Adultera Auguſt.
tur frequẽter, quod nõ ex uolũtate datur. Quod.n.ex propria
paratur uolũtate,cũ oĩ maturitate donatur. Hiero.ad Marcell. Hieron.

Nunquam petentes, raró accipiamus rogati. Neſcio quomodo etiam ipſe, qui deprecatur, ut tribuat, quum acceptoris, uiliorem te iudicat. et mirum immodum ſi eum rogantem contempſeris, plus te poſt ueneratur. Ambr. *in epiſt.ad* Corinth. 1. *Libertatem arguendi amittit & peccat, qui ab eo accipit, qui ideo dat, ne corrigatur.* Greg. *in tractat. de* Euang. *Cum uirum iuſtum propheta deſcriberet, ait.*Beatus, *qui excutit manus ſuas ab omni munere.* Non *dixit ſolùm à munere, ſed ab omni munere: quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud à manu, aliud à lingua;* Munus *ab obſequio, eſt ſeruitus indebitè impenſa: munus à manu, pecunia eſt: munus à lingua furor.* Qui *ergo ſacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non ſolùm nullam pecuniam, ſed etiam nullam humana gloriam requirit.* Non *propterea debemus recuſare uitæ illius munus, quod dedit nobis* Deus. *Si bona data reijciamus, contumelioſi ſumus;* Quantò *magis illud ſeruare debemus, quod à* Deo *noſtro conſpicimus exhiberi?* Idem *lib.* 19. *moral.* Ante Dei *oculos nunquam eſt uacua manus à munere, ſi arca cordis plena ſit bona uoluntate.* In *lib.* 22. *moral.* Non Abel *ex muneribus, ſed ex* Abel *munera oblata placuerunt.* Iſidor. *de Summo bono lib.* 3. *cap.* 58. Acceptio *muneris præuaricatio eſt ueritatis.* Tres *autem ſunt munerum acceptiones, quibus contra iuſtitiam humana uanitas militat: ideſt fauor amicitiarum, adulatio laudis, & corporalis acceptio muneris.* Facilius *autem peruertitur animus rei corporeæ munere, quàm gratiæ laudiſq; fauore.* Diues *muneribus cito corrumpit iudicem: pauper autem dũ non habet quod offerat, non ſolùm audiri contemnitur, ſed etiam contra ueritatem opprimitur.*

(Margin: Ambroſius; Gregorius.; Iſidorus.)

De Decimis,

De Decimis, & primitiis. Cap. LXV.

D*Ecima eſt omnium bonorum iuſtè quæſitorum pars* Deo *debita* Quidam *ſic diſtingunt primitias à decima, quòd primitiæ ſint frugrum, aliorum uerò decima, de quibus uariæ hic ponuntur auctoritates.*

DOminus dicit Exodi. 22. Decimas, *& primi-* Exodus.
tias tuas non tardabis offerre : primogenitum
filiorum tuorum dabis mihi. Ibi. 23. & 34.
Primitias *frugum terræ deferes in domum* Do-
mini Dei *tui*. Leuitic. 27. Omnes *decimæ ter-* Leuiticus.
ræ, ſiue de pomis arborum, ſiue de frugibus dñi ſunt. Numeri Numeri.
15. *Separabitis primitias* Dño *de cibis ueſtris . Sicut de areis*
primitias ſeparebitis, ita et de pulmentis dabitis primitiua Do
mino. Ibi. 18. Omnia *quæ offertis ex decimis ; & in donaria*
Domini *ſeparabitis optima, & electarunt cuncta*. Deuter. 12, Deuteronom.
Venietis *& offeretis holocauſta & uictimas ueſtras, decimas*
& primitias manuum ueſtrarum, & uota atq; donaria primo-
genita boum & ouium, et comedetis in conſpectu Domini Dei
ueſtri. Ezechielis. 45. Cum *cœperitis terram diuidere ſortio,* Ezechiel.
ſeparate primitias Dño. Ibi. 44. *Et primitiua omniũ primoge*
nitorũ et oĩa libamẽta ex oĩbus, quæ offeruntur, ſacerdotũ erũt
Malach. 3. *Inferte omnem decimam in horreum meum, ut ſit* Malachias.
cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc dicit Dominus.
Paul. Apoſt. *ad* Hebr. 7. De *filÿs* Leui *ſacerdotium accipien* Paulus.
tes mandatum, habent decimas ſumere à populo ſecundum le
gem, ideſt à fratribus ſuis. Idem. 2. *ad* Corinth. 9. Hilarem
datorem diligit Deus. *Salom. prouer*, 3. Honora Deum *de tua* Salomon.

ſubſtantia, & de primitijs omnium frugum tuarum da paupe ribus, & implebuntur horrea tua ſaturitate, & uino torcularia redundabunt. Eccleſiaſtic. 7. Honorifica ſacerdotes, & pro purga te cum brachijs. Da illis partem ſicut mandatum eſt tibi primitiarum & purgationis. Datum brachiorum tuorum, & ſacrificium ſanctificationis offeres Domino, initia ſanctorum & pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio & benedictio tua. Ibi. 35. Bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum. In omni dato hilarem fac uultum tuum: & in exultatione ſanctifica decimas tuas. Da altiſſimo ſecundum donatum eius: & in bono oculo ad inuentionem facito manuum tuarum: quoniam dominus retribuens eſt: & ſepties tantum reddet tibi. Auguſt. de Doctrina Chriſtian. & ponitur 16. q. 1. Hæc eſt Domini conſuetudo iuſtiſſima, ut ſi tu illi decimam reuocaberis: ideſt demo nibus, quæ eſt decima pars angelorum, aſſociaberis. Dabis, inquit, impio militi, quod non uis dare ſacerdoti. Si decimam dederis, non ſolùm abundantiam fructum recipies, ſed etiam ſanitatem animæ & corporis conſequeris, quia decimas dando, & terrena & cœleſtia poſſis præmia promœreri. Vnde qui decimas dare nolunt, res alienas inuadunt: & Dominus qui dignatus eſt totum donare, decimas à nobis dignatus eſt re cipere, non ſibi, ſed nobis ſine dubio profuturas. Si tardius da re peccatum eſt; quantò peius erit non dediſſe? De militia, de negocio, de artificio redde decimas. Beneſacere Deus paratus eſt, ſed hominum malitia prohibetur. Decimæ enim ex debito requirũtur, et qui eas dare noluerit, res alienas inuaſit: Et quanti pauperes in locis ſuis ubi ipſe habitat, illo decimas non dante, fame mortui ſunt, tantorum homicidiorum reus

Auguſt.

ante æterni iudicis tribunal apparebit, qui rem à Deo pauperi-bus delegatam ſuis uſibus reſeruauit. Qui ergo ſibi aut præmium comparare, aut peccatorum deſiderat indulgentiam promereri, reddat decimas, & de nouem partibus ſtudeat eleemoſynam dare pauperibus. Hieron. ſuper Malach. & ponitur. 16. q. 1. Siquando fames & penuria rerum omnium egeſtas opprimit mundum, ſciamus hoc ex ira Dei deſcendere, qui ſe in pauperibus, ſi non accipit eleemoſynam, fraudari loquitur, ut ſuas poſſeſſiones poſſimus decimas & primitias interpretari. Ambroſ. in ſerm. 40. Quicunq; recognouerit in ſe, quòd fideliter non dederit decimas ſuas, modò emendet, quod minus fecit. quid eſt fideliter dare decimas, niſi ut peius nec minus aliquid offerat grano aut de uino, fructibus arborum atq; pecoribus, aut de horto, aut de negotio, aut de ipſa uenatione ſua: Grego. in Regiſtro. Presbyter ſi per pecuniam eccleſiam obtinuerit, non ſolùm eccleſia priuetur, ſed etiam ſacerdotij honore ſpolietur. Quia altare & decimas eſt ſpiritum ſanctum emere uel uendere, ſymoniacam hæreſim nullus fidelium ignorat. Baſil. Ex nouem partibus quicquid exempto rationabili uictu et ueſtitu ſuperfuerit, nõ in luxuriã, nec in lucrũ ſeculi reſeruetur, ſed in theſauris cœleſtibus per eleemoſynã reponatur. Quicquid enim Deus nobis dederit plus q̃ opus eſt, non nobis ſpecialiter dedit, ſed per nos alijs erogandum tranſmiſit.

Hieronym. · Ambroſius · Gregorius · Baſilius

De Sapientia. Cap. LXVI.

EST autẽ ſapientia multarũ & mirabiliũ rerum ſcientia. Vel ſapientia, qua formaliter ſapientes ſumus, eſt quædam participatio diuinæ ſapientiæ quam à Deo poſtulare debemus. Sapientiam autem huius mundi ſtultam fecit Deus.

Vt hanc ergo, quæ terrena & ſtultitia eſt, fugiamus: illam uerò, quæ de ſurſum eſt, quæ pudica eſt, pacifica, modeſta, &c. amplectamur, abundanter in hoc cap. citantur auctoritates.

Mathæus.

DOminus dicit in Euangelio Matth. 10. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Ibi. 11. *Iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis.*

Luchas.

Lucæ. 16. *Filij huius ſeculi prudentiores filijs lucis in generatione ſua ſunt.* Ibi. 21. *Ego dabo uobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij ueſtri.*

Iacobus.

Iacob. 1. *Si quis ueſtrum indiget ſapientia, poſtulet à* Deo, *qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Poſtulet *autem in fide nihil hæſitans.* Ibi. 3. Non *eſt iſta ſapientia deſcendens à patre luminum, ſed terrena. Quæ autem de ſurſum eſt, de ſapientia, primùm quidem pudica eſt, de inde pacifica, modeſta. ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione.* 2. Petri. 1. *Vos autem curam omnem ſubinferentes miniſtrate in fide ueſtra uirtutē, in uirtute autem ſcientiam, in ſcientia abſtinentiam, in abſtinentia patientiam, in patientia, pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.* 1. Ibi. 4.

Petrus

Paulus.

Eſtote prudentes et uigilate in orationibus. Paul. *ad* Rom. 12. *Nolite plus ſapere, quàm oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatem. Id ipſum inuicem ſentientes. Non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. Nolite eſſe prudentes apud uos met ipſos, nulli malum pro malo reddentes.* 1. *ad* Corinth. 1. *Non ne ſtultam fecit* Deus *ſapientiam huius mundi?* Nam

quia in Dei ſapientia non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Ibi. 3. Si quis uidetur inter uos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat ut ſit ſapiens. Sapientia enim huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Idem ad Roman. 8. Sapientia carnis inimica eſt Deo. Qui ergo ſecundum carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt; qui uerò ſecundum ſpiritum, quæ ſunt ſpiritus ſentiunt. Nam prudentia carnis mors eſt: prudentia autem ſpiritus, uita & pax. Ad Coloſſen. 4. In ſapientia ambulate ad eos, qui foris ſunt, tempus redimentes. Sermo ueſter ſemper in gratia ſale ſit conditus, ut ſciatis quomodo oporteat uos unicuiq; reſpondere. Iob. 12. In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia. Ibi. 28. Sapientia uerò ubi inuenitur, & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo pretium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium. Abyſſus dicit non eſt in me, & mare loquitur non eſt mecum. Ibi. 32. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret ſapientiam, ſed ut uideo ſpiritus eſt in hominibus, & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non longæui ſapientes, nec ſenes intelligunt iudicium. Ibi. 29. Nunquid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter, expandens alas ſuas ad auſtrum? Nunquid eleuabitur aquila & in arduis ponet nidum ſuum? In petris manet, in præruptis ſilicibus commoratur, atq; in inacceſſis rupibus. Eſaiæ. 29. Peribit ſapientia à ſapientibus eius; & intellectus prudentiũ eius abſcondetur. Ibi. 33. Diuitiæ ſalutis ſapiẽtia et ſciẽtia: timor Dñi ipſe eſt theſaurus eius. Hierem. 9. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitijs ſuis; ſed in hoc glorietur qui gloriatur ſcire & noſſe me, quia ego ſum dominus,

Iob

Eſaiæ.

Hieremias.

Baruch qui facio miſericordiam & iuſtitiam in terra. Baruch. 3. Diſce ubi ſit prudentia, ubi ſit uirtus, ubi ſit intellectus, ut ſcias ſimul ubi ſit longiturnitas uitæ & uictus: ubi ſit lumen oculorum & pax. Quis inueniet locum eius? & quis intrauit in theſauros eius? Daniel. 2. Sapientia & fortitudo Dei

Daniel. ſunt, & ipſe mutat tempora et ætates. Transfert regna atq; conſtituit: dat ſapientiam ſapientibus, & ſcientiam intelligentibus diſciplinam. Pſal. 48. Os meum loquatur ſapientiam;

Dauid & meditatio cordis mei prudentiam. Idem Pſal. 110. Initium ſapientiæ timor Domini, Intellectus bonus omnibus facientibus

Salomon. eum. Salom. Prouer. 1. Principium ſapientiæ timor Domini. Sapientiam atq; doctrinam ſtulti deſpiciunt. Ibi. 2. Audiat ſapientiam auris tua, & inclina cor tuum ad cognoſcendam prudentiam. Si ſapientiam inuocaueris & inclinaueris cor tuum prudentiæ: Si quæſieris eam quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam: tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Dei inuenies. Quia Dominus dat ſapientiam: & ex ore eius prudentia & ſcientia. Si intrauerit ſapientia cor tuum, & ſcientia animæ tuæ placuerit, conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſeruabit te, ut eruaris a uia mala & ab homine, qui peruerſa loquitur. Ibi. 3. Beatus homo, qui inuenit ſapientiam; & qui affluit prudentia. Melior eſt acquiſitio eius negociatione auri & argenti, primi & puriſſimi fructus eius. Pretioſior eſt cunctis opibus ſapientia, & omnia, quæ deſiderantur, huic non ualent comparari. Longitudo dierum in dextera eius; & in ſiniſtra illius diuitiæ & gloria. Ibi. 4. Poſſide ſapientiam, poſſide prudentiam. Ne dimittas eam, & cuſtodiet te: dilige eam, & conſeruabit te. Arripe illam, & exaltabit te: & glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.

Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta proteget te. Ibi. 7. Dic ſapientiæ, ſoror mea es, & prudentiam uoca amicam tuam. Ibi. 8. Melior eſt ſapientia cunctis opibus pretioſiſſimis: & omne deſiderabile ei non poteſt comparari. Ibi. 10. Filius ſapiens lætificat patrem, filius uerò ſtultus mœſtitia eſt matris: In labijs ſapientis inuenitur ſapientia; uirga in dorſo eius, qui indiget corde. Sapientes abſcondunt ſcientiam, os autem ſtulti confuſioni proximum eſt. Ibi. 13. Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: amicus ſtultorum ſimilis efficietur. Ibi. 14. Sapiens timet, & declinat à malo: ſtultus tranſilit & confidit. Corona ſapientum diuitiæ eorum, & imprudentia ſtultorum fatuitas: In corde prudentis requieſcit ſapientia, & in doctos quoſq; ueniet. Ibi. 15. labia ſapientum diſſeminabunt ſcientiam; cor ſtultorum diſſimile erit. Ibi. 16. Poſſide ſapientiam, quia auro melior eſt; & acquire prudentiam, quia pretioſior eſt argento. Qui ſapiēs eſt corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio maiora reperiet. Cor ſapientis erudiet os eius; & labijs illius addet gratiā. Ibi. 17. In facie prudentis lucet ſapientia; oculi ſtultorum in finibus terræ. Ibi. 20. Bonū eſt aurū & multitudo gēmarū, uas autē pretioſum labia ſapientum. Ibi. 24. Vir ſapiens, uir fortis: & uir doctus robuſtus et ualidus eſt. Ibi. 27. Stude ſapiētiæ fili mi, et lætifica cor meū, ut poſſis exprobāti reſpōdere ſermonem. Eccleſiaſtes. 1. In multa ſapiētia multa eſt indignatio: et q addit ſcientiā, addit et laborē. Ibi. 7. Neq; plus ſapias, q̃ neceſſe eſt, ne fortè obſtupeſcas. Sapiētia cōfortauit ſapientē ſuper decē principes ciuitatis. Ibi. 9. Verba ſapientiū audiūtur in ſilētio pluſquàm clamor principis inter ſtultos. Melior eſt ſapientia, q̃ arma bellica: & qui in uno peccauerit, multa bona perdet. Sapientiæ. 1.

In maliuolam animam non introibit ſapientia: nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Ibi. 3. Sapientiam & diſciplinam qui abijcit, infœlix eſt, & uacua eſt ſpes illorum: & labores ſine fructu, & inhabitabilia opera eorum. Ibi. 6. Melior eſt ſapientia, quàm uires: & uir prudens, quàm fortis. Clara eſt, et nunquàm marceſcit ſapientia, & facilè uidetur ab his, qui diligunt eam, & inuenitur ab his, qui quærunt illam. Ibi. 8. Et ſi diuitiæ appetuntur in uita, quid ſapientia locupletius, quæ operatur omnia? Eccleſiaſtic. 1. Omnis ſapientia à Domino Deo eſt, & cum illo fuit ſemper, & eſt ante æuum. Fons ſapientiæ uerbum Dei in excelſis: & ingreſſus illius mandata æterna. Dilectio Dei honorabilis ſapientia. Plenitudo enim ſapientiæ timere Deum eſt. In theſauris ſapientiæ intellectus & ſcientiæ religioſitas: Execratio autem peccatoribus ſapientia. Ibi. 3. Cor ſapientis intelligitur in ſapientia: & auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam. Sapiens eos & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis; & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit. Ibi. 4. Sapientia filijs ſuis uitam inſpirat, & ſuſcipit exquirentes ſe. Qui ſapientiam diligit, diligit uitam; & qui uigilauerit ad illam complectetur placorem eius. In lingua ſapientia dignoſcitur, & ſenſus & ſcientia & doctrina in uerbo ſenſati. Ibi. 5. Aſpera eſt nimium ſapientia in doctis hominibus, & non permanebit in illa excors. Decor uitæ eſt in ſapientia, & uincula illius ſalutaria. Si inclinaueris aurem tuã, excipies doctrinam: & ſi dilexeris audire, ſapiens eris. Ibi. 11. Sapientia humiliati exaltabit caput illius; & in medio magnatorum conſedere illum faciet. Ibi. 14. Beatus uir, qui in ſapientia ſua meditabitur, & in ſenſu ſuo cogitabit circunſpectionem Dei. Ibi. 20. Sapiens in uerbis producet ſe ipſum; & homo pru

dens placebit magnatis. Sapientia abſconſa & theſaurus inuiſus: quæ utilitas in utriſq;? Melior eſt qui cœlat inſipientiam ſuam, quàm homo, qui abſcondit ſapientiam ſuam. Ibi. 27. Homo ſenſatus in ſapientia manet ſicut ſol. nam ſtultus ſicut luna mutatur. Ibi. 27. Vir ſapiens implebitur benedictionibus; et uidentes illum laudabunt. Sapiens in populo hæreditabit honorem, & nomen illius erit uiuens in æternum. Ibi. 38. Sapientiã ſcribe in tempore uacuitatis: & qui minoratur actu percipiet eam. Ibi. 40. Vinum & muſica lætificant cor, & ſuper utraq; dilectio ſapientiæ. Ibi. 21. Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quaſi brachiale in brachio dextro. Auguſt. de libero arbitrio. Non aliam putes eſſe ſapientiam niſi ueritatem, in qua tenetur & cernitur ſummum bonum. nullo loco eſt, nuſquàm deeſt foris admonet, intus docet, dementes in ſe omnes in melius commutat, à nullo in deterius commutatur. nullus de illa iudicat, nullus ſine illa bene iudicat. Idem ſuper pſal. 70. Hæc eſt tota ſcientia magna hominis, ſcire quòd ipſe nihil eſt per ſe. & quoniam quicquid eſt, ex Deo eſt, & propter Deum eſt. Idem. Sapientes ut ſtellæ fulgebunt: & qui alios erudire poterit, in æterna refulgebit claritate. Nutri animam tuam lectionibus diuinis: parabunt enim tibi menſam ſpiritualem. Sapientes mundi ideo ſcripturas ſacras deſpiciunt, quia eas non ex maieſtate ſenſuum, ſed ex uerborum iudicant utilitate. Idem de Ciuit. Dei. 27. q. 3. Qui ſine ſaluatore ſalutem uult habere, & ſine uera ſapientia æſtimat ſe prudentem fieri poſſe, non ſanus ſed æger, non prudens ſed ſtultus, in ægritudine aſſidua laborabit, & in ciuitate noxia ſtultus & demens permanebit. Hieron. contra Iouinianum. Sapiens nunquàm ſolus eſſe poteſt. Habet ſecum oẽs qui ſunt et fuerunt boni, et animum liberum, & quodcunq;

Auguſt.

Hieronymus.

uult, transfert. & quod corpore non poteſt, cogitatione com plectitur; & ubi hominum inopia fuerit, loquitur cum Deo. Idem ſuper illud Prouer. 4. Nam & ego filius fui patris mei tenel. Nihil magis ad ſpem percipiendæ sapientiæ mentes erigit, quam quum eos, quos in ſapientia clareſcere miramur, aliquando paruulos & indoctos fuiſſe meminimus.

Ambroſius. Ambroſ. in epiſt. ad Conſtan. epiſt. 39. Sapienti nihil alienum, niſi quod uirtuti incongruum. quocunq; acceſſerit, ſua omnia, totus ei mundus poſſeſſio eſt: quoniam toto eo quaſi ſuo utitur. Vbicunq; acceſſerit ſapiens, ubiq; ciuis eſt, ubiq; ſua intelligitur. nuſquàm ſe peregrinum, nuſquàm hoſpitem ſe iudicat.

Gregorius. Gregor. in mor. lib. 9. Ad ueram ſapientiam peruenire non poſſunt, qui falſæ ſuæ ſapientiæ fiducia decipiuntur. Idem in moral. Vera ſcientia afficit, non extollit, nec ſuperbientes quos impleuerit, ſed lamentantes facit. qua quiſque cùm repletus fuerit, priori loco ſe ſcire adpetit, & iam ſui conſcius, tantò per illam robuſtius ſapit, quantò ſe infirmum in illa uerius recognoſcit. Idem. Sapientia uera eſt timere Deū, abnegare ſe ipſum à malo. Prima ſapientia est uitare malum. Secunda facere bonum. Quisquis ergo uult audita intelligere, feſtinet ea, quæ iam potuit intelligere, opere adimplere. Scire autem Deum approbare eſt; neſcire uerò reprobare. Idem lib. 10. moral. exponens illud Iob. 12. Deridetur iuſti ſimplicitas. Iuſtorum ſapientia eſt, nil per oſtentationem fingere, ſed ſenſum uerbis aperire: uera ut ſunt diligere, falſa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentiùs tolerare, quàm facere, nullam iniuriæ ultionem quærere, pro ueritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc iustorum ſimplicitas deridetur; quia & à mundi ſapientibus puritas uirtutis fa

tuitas creditur. Iſidor. de Summo bono lib. 2. cap. 1. Omnis qui ſecundum Deum ſapiens eſt, beatus eſt. Bea a uita cognitio diuinitatis eſt. Cognitio diuinitatis uirtus boni operis eſt. Virtus boni operis fructus æternitatis eſt. Nullus autem magis ſapiens, quàm quem docuerit Deus. Excelſa eſt rebus omnibus ſapientia: nec eſſe poteſt ulla iuſtitia ſine prudentia. Qui ſecundum ſeculum ſapiens eſt, ſecundum Deum ſtultus eſt. Primum ſapientiæ ſtudium eſt quærere Deum; de inde honeſtatem uitæ cum innocentiæ opere. Nullus ſapientiam Dei plene recipit, niſi qui ſe ab omni abſtrahere actionum cura contendit. Tunc autem Deum rectè cognoſcimus, quando eum perfectè ſcire non denegamus. Nullus autem in culpa maior eſt, quàm qui Deum neſcit: Ea tamen, quæ ſupra hominis intelligentiam ſunt, ſcrutanda non ſunt. Omnis ſapientia ex ſcientia, & opinatione conſiſtit: melior eſt autem ex ſcientia ueniens, quàm ex opinatione ſententia. Nam illa uera eſt; iſta dubia. Simplicitatem cum ignorantia ſtultitiam uocamus; Simplicitatem uero cum prudentia ſapientiam. Vtile eſt multa ſcire, & bene uiuere. Quod ſi utrunq; non ualemus; melius eſt, ut bene uiuendi ſtudium quàm multa ſciendi ſequamur. Non enim pertinet ad beatitudinem conſequendam ſcientia rerum; ſed beatè uiuere. Multi enim ſunt, qui Deum per ſcientiam nouerunt, qui tamen per actionẽ non ſunt uenerati: & ideo cunctanter diuino iudicio puniendi ſunt. Idem. Nihil ſapientia melius, nihil prudentia dulcius, nihil ſcientia ſuauius. Sapientia dando largior fit, retinendo minoratur. Largiendo redundantior fit ſcientia: & dum confertur plus abundat. Cyprian. Quis enim ſapiens eſſe poteſt, qui nec ſapientiam nec patientiam Dei habet? Sapiens ille eſt qui mitis eſt, & humilis.

Iſidorus.

Cyprianus.

De Stultitia. Cap. LXVII.

STultitia eſt in factis per ignorantiam recti & boni erratio. Stultitia importat hebetudinem ſenſus ſpiritualis : fatuitas autem totalem priuationem eius. ideo prima contrariè opponitur ſapientiæ, & ſecunda uerò priuatiuè. De Stultitia ergo ipſa, quam omnino fugere & uitare debemus, plures in hoc cap. citantur auctoritates : & etiam de illis, quæ cum mundi ſtulta eſſent, elegit Dominus, prima ad Corinth. primo.

Matheus. DOminus dicit in Euangelio Matth. 7. Omnis,
qui audit uerba & non facit ea, ſimilis eſt ui-
Paulus ro ſtulto. 1. Paul. ad Corinth. 1. Quæ ſtulta
ſunt mundi elegit Deus, ut confunderet ſapi-
entes. Ibi. 3. Quicunq; uidetur ſapiens eſſe in
hoc ſeculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. Sapientia enim huius mun
di ſtultitia eſt apud Deum. 2. Ad Corinth. 11. Suſtinetis liben
ter & inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes. Ad Epheſ. 5. Vide-
te quomodo cautè ambuletis non quaſi inſipientes ſed ut ſapien
tes redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Propterea noli
te fieri imprudentes, ſed intelligentes quæ ſit uoluntas Dei.
Eſaiæ. 32. Non uocabitur ultra is, qui inſipiens eſt princeps:
Baſilius. neq; fraudulentus appellabitur maior. Stultus enim fatua loque
tur; & cor eius faciet iniquitatem, ut perficiat ſimulationem,
& loquatur ad Dominum fraudulenter, & uacuam faciet ani
mam eſurientis, & potum ſitienti auferet. Iob. 5. Virum ſtul
Iob. tum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. Ego ui
di ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim.
Longè fiet ſicut filij eius à ſalute & conteretur in porta, &

non erit qui eripiat eum. Dauid P*ſal.* 48.*cum uideritis ſapien-* Dauid.
tes morientes, ſimul inſipiens & ſtultus peribunt, & relin-
quent alienis diuitias ſuas. pſal. 91. V*ir inſipiens non cogno-*
ſcet, & ſtultus non intelliget. Ibi. 93. I*ntelligite inſipientes in*
populo, & ſtulti aliquando ſapite. Salom. prouer. 1. *Stulti ea,* Salomon.
quæ ſibi ſunt noxia cupient, & imprudentes odibunt ſcientiã.
Ibi. 3. *Gloriam ſapiens poſſidebit, ſtultorum exultatio ignomi-*
nio. Ibi. 10. *Filius ſapiens lætificat patrem, filius uerò ſtultus mœ-*
ſtitia eſt matris. Sapientes abſcondunt ſcientiam, os autem ſtul
ti confuſioni proximum eſt. Stultus cæditur labijs. Ibi. 11. Q*ui*
ſtultus eſt, Seruiet ſapienti. Ibi. 12. H*omo uerſutus cœlat ſcien*
tiam, & cor inſipientium prouocabit ſtultitiam. Ibi. 13. A*ſtu-*
tus omnia agit cum conſilio, qui autem fatuus eſt, aperit ſtulti-
tiam ſuam. Ibi. 15. C*or ſapientis quæret doctrinam, & os ſtul*
torum paſcitur imperitia. Stultitia gaudium ſtulto, & uir pru
dens dirigit greſſus ſuos. Ibi. 17. N*on decent ſtultum uerba*
compoſita; nec principem labium mentiens. E*xpedit magis ur*
ſæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti ſibi in ſtul-
titia ſua. Q*uid prodeſt ſtulto habere diuitias, cùm ſapientiam*
emere non poſſit? Stultus homo plaudet manibus cum ſpopon-
derit pro amico ſuo. Stultus ſi tacuerit ſapiens reputabitur.
Ibi. 19. *Stultitia hominis ſupplãtat greſſus eius, et contra* Deũ
feruet animo, Ibi. 26. N*e reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiã ſuã,*
ne ſibi ſapiens eſſe uideatur. ſicut fruſtra habet claudus tibias
pulchras, ſic indecens in ore ſtultorum parabola. Sicut qui mit-
tit lapidem in aceruum mercurij, ita qui tribuit inſipienti hono-
rem. Eccleſiaſtes. 1. *Stultorum infinitus eſt numerus.* Ibi. 2.
Stultus in tenebris ambulat. Ibi. 4. *Stultus complicat manus*
ſuas in uia, & comedit carnes dicens. M*elior eſt pugillus cum*

requie, quàm plena utraq; manus cum labore & afflictione animi. Ibi. 10. Stultus ambulans, cùm ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat. Verba oris ſapientis gratia; & labia inſipientis præcipitabunt eum. Initium uerborum eius ſtultitia, & nouiſſimum oris illius error peſſimus. Eccleſiaſtici. 15. Homines ſtulti non apprehendent ſapientiam; & homines ſenſati obuiabunt illi. Homines ſtulti non uidebunt eam; longè enim abeſt à ſuperbia & dolo. Ibi. 20. Datus inſipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius ſeptemplices ſunt. Exigua dabit & multa improperabit. Apertio oris eius inflammatio eſt. Fatuo non erit amicus, & non erit gratia in bonis illius. Qui enim edunt panem fatui falſæ linguæ ſunt. Ex ore fatui reprobabitur parabola; non enim dicit eam in tempore ſuo. Ibi. 21. Cor fatui quaſi uas confractum, & omnem ſapientiam non tenebit. Narratio fatui quaſi ſarcina in uia. Compedes in pedibus ſtulto doctrina; & quaſi uincula manuũ ſuper manũ dexteram. Fatuus in riſu exaltat uocem ſuam; uir autem ſapiens uix tacitè ridebit. Labia imprudentium ſtulta narrabunt; uerba autem prudentium ſtatera ponderabuntur. Ibi. 22. Qui docet fatuum, quaſi qui conglutinat teſtam. Cũ dormiente loquitur qui enarrat ſtulto ſapientiam. Cum ſtulto ne multum loquaris, & cum inſenſato ne abieris. Arenam, ſalem, & maſſam ferri, facilius eſt ferre, quàm hominem imprudentem, fatuum, & impiũ. Ibi. 27. Stultus ſicut luna mutatur. In medio inſenſatorum ſerua uerbum tempori: in medio autem cogitantium aſſiduus eſto. Ibi. 33. Præcordia fatui quaſi rota carri, & quaſi axis uerſatilis cogitatus ſtulti. Ibi. 41. Melior eſt homo, qui abſcondit ſtultitiã ſuam, quàm qui abſcondit ſapientiam ſuam. Auguſt. de Vera religione. Qui ſe diligit ſtultum, non proficiet ad ſapientiam.

Auguſt.

Idem in lib. de Natura & gratia. Non tibi deputabitur ad culpam, quod inuitus ignoras. Idem in lib. queſt. & ponitur. 37. cap. ult. Non omnis ignorans immunis eſt à pœna. Ille enim ignorans poteſt excuſari à pœna, qui quod diſceret, non inuenit. Illis autem ignoſci non poterit, qui à quo diſcerent, habentes operam non dederunt. Hieron. Stultiloquium hominem & inſipientem non decet eſſe Chriſtianum. Decet enim ſermonem eius ſale eſſe conditum, ut gratiam ad audientes habeat. Quicquid enim amens loquitur, uociferatio & clamor eſt appellandum. Ambroſ. Reſcindenda inſipienti poteſtas eſt, non adÿcienda libertas. Inſipientis in libertate ruina uehementior eſt. Gregor. in mor. Stulti tantò intenſius de alieno iudicant, quantò ſua profundius ignorant. Tantoq; quiſq; intus amplius ſtultior fit, quantò conatur exterius ſapiens uideri. Idem. Sicut nec auris eſcas, nec guttur herbas cognoſcit; ita nec ſtultus quisq; ſententias ſapientiæ intelligit. Fatuum uirum cum ſapiente in prædicatione ne ſocies, ne forte is, qui rem implere non ualet, illis, qui preualet, obſiſtat. Hilarius. Stultus iuxta infirmitates ſuas ſentit, & iuxta imbecillitatem naturæ ſuæ ſapit. Iſidor. Nihil ſtultitia peius, nihil eſt inſipientia deterius, nihil ignauia turpius. Ignorantia eſt uitiorum nutrix. Ignorantia enim quid ſit culpæ dignum non ſentit. Inſipiens aſſiduè peccat. Indoctus enim facile decipitur, & in uitium dilabitur.

Hieronymus

Ambroſius.

Gregorius

Hilarius.

Iſidorus.

De Medicis. Cap. LXVIII.

IN *hoc cap. citantur auctoritates de Medicis, quibus nõ egent ualentes, ſed malè ſe habentes, & de eorũ diſciplina tã corporali, q̃ ſpirituali, uiſitatione, & modo gerendi &c.*

Mathæus Lucas. DOminus dicit in Euangelio Matth. 9. & Lucæ.5. Non eſt opus ualentibus medico; ſed malè habentibus. Idem Matth. cap.10. Infirmos curate. Salomon. Salom. Eccleſiaſtic. 7. Non deſis plorantibus in conſolatione, nec te pigeat uiſitare infirmos. ex his enim in dilectione firmaberis. Ibi. 10. Languor prolixior grauat medicum, Breuem autem languorē præcidit medicus. Ibi.18. Ante languorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga te ipſum, & in conſpectu Dei inueniens propitiationem. Ante languorem humiliate: & in tempore infirmitatis oſtende cōſeruationem tuam. Ibi. 38. Honora medicum propter neceſſitatem, etenim illum creauit altiſſimus. A Deo eſt omnis medela; & à rege accipiet donationem. Diſciplina medici exaltabit caput illius, & in conſpectu magnatorum collaudabitur. Altiſſimus creauit de terra medicinam, & uir prudens non adhorrebit illam. Et dedit hominibus ſcientiam altiſſimus honorari in mirabilibus ſuis. In his curans mitigabit dolorem; & unguentarius faciet pigmenta ſuauitatis: & non conſumabuntur opera eius. Da locum medico; etenim Dominus illum creauit; & non diſcedat à te: quia opera eius ſunt neceſſaria. Eſt enim tempus quando in manus illius incidas. ipſe autem Dominum deprecabitur, ut dirigat opus eius in ſanitatem. Qui delinquit in conſpectu eius, qui fecit eum, incidet in manus medici.

August. Auguſt. in ſerm.quodam. Nouit medicus quid ſalutiferum, quidue contrarium petat ægrotus. Aegroti eſtis nolite ergo medico dictare, quæ medicamina uelit adponere.

Hieron. Hieron. ſuper Hieremiam lib. 2. Omnis medicina habet ad tempus amaritudinem: ſed poſteà fructus doloris ſanitate monſtratur.

Ambroſius Ambr. ſuper Pſal. 130. Contraria

diuinæ

diuinæ conditioni præcepta medicinæ ſunt: à ieiunio reuocant, lucubrare non ſinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. itaq; qui ſe medicis dederit, ſe ipſum ſibi abnegat. Gregor. *in Paſtor.* Improbus *& imperitus eſt medicus, qui alienum mederi adpetit, & ipſe uulnus, quod patitur neſcit.* Idē *in homil de uno martyre. Sicut in arte medicinæ calida frigidis, & frigida calidis curantur, ita medicus ſupremus, &* Dominus *noſter contraria oppoſuit medicamenta peccatis: ut lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis manſuetudinem, elatis præciperet humilitatē. Iſidor. lib. 4.* Ethimologiar. Medicinæ curatio nō eſt ſpernenda. Meminimus enim, & Exaiam Ezechiæ languenti aliquid medicinale mandaſſe. & Paulus Apoſtulus Timotheo modicum uinum prodeſſe dixit. Idem de Summo bono lib. 3. cap. 43. Sicut periti medici ad uarios corporis morbos diuerſo medicamine ſeruiunt, ita ut iuxta uulnerum uarietates medicina diuerſa ſit: ſic & doctor eccleſiæ, ſingulis quibuſq; hominibus congruum doctrinæ remedium adhibebit; & quid cuiq; oporteat pro ætate, pro ſexu, ac profexione nunciabit. Cyprian. Ad aperiendum uulnus eius & ſecandum, & putredinibus amputatis medela eſt fortiore curandū. Vociferetur & clamet, licet conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias agit poſt modum cum ſenſerit ſanitatem.

Gregorius

Iſidor

Cyprianus

De Iudicibus. Cap. LXIX.

IVdex, deducitur à iudico uerbo, quaſi iusdico, & ſunt iudices electi, & ſunt quidam non utiq; electi, ſed ex iudicio temerario iudicantes. Eſt autem iudicium temerarium, cùm aliquis iudicat de his, quæ ſunt dubia uel occulta propter aliquas leues

coniecturas. de hoc ergo iudicio, & de Iudicum rectitudine, & ad eorum ſtatum pertinentibus, quàm plurimas hic, ornatiſſime Monalde, auctoritates citatas inuenies.

Mathæus.

DOminus dicit in Euangelio Matth. 7. Nolite iudicare & non iudicabimini. Nolite condẽnare & non condẽnabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini: in qua menſura men-
Ioannes ſi fueritis, remetietur uobis. Ioan. 7. Nolite iudi-
Lucas. care ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate. Lucæ. 11. Vę uobis iuriſperitis, qui oneratis homines oneribus, quæ portare non poſſunt: & ipſi uno digito ueſtro non tangitis ſar-
Iacobus. cinas. Iacob. 2. Quicunq; totam legem ſeruauerit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Ibi. 4. Vnus eſt legiſ-
Paulus. lator & iudex, qui poteſt & perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum tuum? 1. Paul. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare, quo uſq; ueniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium; & tunc laus erit unicuiq; à Deo. Idem ad Rom. 14. Non erga amplius inuicem iudicemus. Sed hoc iudicate magis ne ponatis offendiculum fratri uel ſcandalum. Omnes enim ſtabi-
Leuiticus. mus ante tribunal Chriſti. Leuitic. 19. Non facies quod iniquũ eſt, nec iniuſtè iudicabis. Non conſideres perſonam pauperis, nec honores uultum potentis. Iuſtè autem iudica proximo tuo. Nolite facere iniquum aliquod in iudicio, ſ. in pondere in nu-
Deuteronom. mero, & menſura. Deut. cap. 1. Audite illos, & quod iuſtum eſt iudicate, ſiue ciuis ſit ille ſiue peregrinus nulla erit diſtantia perſonarum. Ibi. 16. Iudices & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, ut iudicent populum iuſto iudicio, ne in alte-

ram partem declinent. Ibidem. *Iuſte, quod iuſtum eſt perſe-
queris. ut uiuas & poſſideas terram, quam* Dominus Deus *tu-
us dederit tibi. Ibi. 27. Maledictus qui peruertit iudicium adue-
næ pupilli, & uiduæ*: Et *dicet omnis populus*. Amen. *Parali-
pom. lib.2.c.19.Non hominis exerceatis iudicium ſed* Domini, Paralipom.
& quodcunq; iudicaueritis, in uós redundabit, ſit timor Domi-
ni uobiſcum,& cum diligentia cuncta facite. Eſaiæ. 5.Vè qui Esaiæ.
*dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lu-
cem,& lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce
in amarum. Vè qui iuſtificatis impium pro muneribus: & iuſti
tiam iuſti aufertis ab eo. Propter hoc ſicut deuorat ſtipulam lin
gua ignis, & calor flammæ exurit: ſic radix eorum ſicut fa-
uilla erit; & germen eorum ut puluis aſcendet. Ibi. 56. Cu-
ſtodite iudicium, & facite iuſtitiam: quia iuſta eſt ſalus mea,ut
ueniat: & iuſtitia mea ut reueletur. Beatus uir qui facit hoc,
& filius hominis; qui apprehendet iſtud. hæc dicit* Dominus.
Hierem. 22.*Facite iudicium & iuſtitiam,& liberate ui oppreſ* Hieremias.
*ſum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & ui-
duam nolite contriſtare, neq; opprimatis iniquè & ſanguinem
innocentem: ne effundatis in loco iſto. Zachariæ. 7. Iudicium* Zachar.
*uerum iudicate, & miſericordiam & miſerationes facite unuſ
quiſque cum fratre ſuo.* Et *uiduam, & pupillum, & adue-
nam, & pauperem nolite calumniare: & malum uir fratri
ſuo non cogitet in corde ſuo.* Dauid. *Pſal. 65.57. Si uerè* Dauid.
*utiq; iuſtitiam loquimini, rectè iudicate filij hominum. Etenim
in corde iniquitates operamini in terra iniuſtitias manus ueſtræ
concinnãt. Pſal. 2.* Erudimini,q *iudicatis terrã. Seruite* Dño *in
timore,et exultate ei cũ tremore.* Apprehẽdite *diſciplinam, ne
quando iraſcatur* Dominus, *& pereatis de uia iuſta. Pſal. 81.*

Vſq; quo iudicatis iniquitaté, & facies peccatorũ ſumitis. Iudicate egeno & pupillo, humilem & pauperẽ iuſtificate. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Idem pſ. l. 105. Beati, q cuſtodiũt iudicium, et faciunt iuſtitiã omni tẽpore.

Salomon. Salom. Prou. 4. Oculi tui recta uideant. Ne declines ad dexteram neq; ad ſiniſtram. Ibi. 17. Qui iuſtificat impium, & qui cõdemnat iuſtum abominabilis eſt uterq; apud Deum. Ibi. 21. Gaudium eſt iuſto facere iudicium, & pauor operantibus iniquitatem. Ibi. 25. Aufer rubiginem de argento, & egreditur uas puriſſimum: Aufer impietatem de uultu Regis & firmabitur iuſtitia thronus eius. Ibi. 29. Rex, qui iudicat in ueritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur. Ibi. 28. Qui cognoſcit in iudicio faciem, non benefacit iſte, & pro bucella panis deſẽrit ueritatem. Sapientiæ. 1. Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Ibi. 6. Qui cuſtodierint iuſtitiam, iuſtè iudicabuntur. Diſcite iudices finium terræ: Præbete aures uos, qui continetis multitudinem, & placetis uobis in turbinibus nationum: quoniã data eſt à Domino poteſtas uobis, & uirtus ab altiſſimo; qui interrogabit opera ueſtra & cogitationes ſcrutabitur: quoniã cum eſſetis miniſtris illius, non rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neq; ſecundum uoluntatem Dei ambulaſtis. Eccleſiaſtic. 7. Noli quærere fieri iudex, niſi ualeas uirtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimeſcas faciem potentis; & ponas ſcandalum in agilitate tua. Ibi. 8. Non iudices contra iudicem: quoniam secundum quod iuſtum eſt, iudicat, Ibi. 10. Iudex ſapiens iudicat populum ſuum. et principatus ſenſati ſtabilis erit. Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius: & quales rectores ciuitatis, tales habitantes in ea. Ibi. 20. Exenia & dona excæcant oculos iudicum, & quaſi mutus in ore auertit corre-

ctiones eorum. Auguſt. Contra Macedon. Iuſti eſt incedere recta ratione, iudicis autem eſt iudicare iuſto ordine. Modus rogandi iudicem eſt, ut faciat quod ſalua fide facere poteſt. Idem lib.3. de Symbo. Ille iudex nec gratia præuenitur, nec miſericordia iam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec ſatisfactione, uel pœnitentia mitigabitur. Hic dum tempus habet, agat anima pro ſe, quandiu locus eſt miſericordiæ; quia ibi erit locus iuſtitiæ. Hieron. in epiſt. ad Damaſc. Alienum te à perſonis omnium redde in iudicio, ac propter iuſtitiam, in iudicio pauperem defendas; nec propter gratiam diuiti indecenter adſiſtas. aut ſi non potes facere, cognitionem reſpue cauſarum. Idem ſuper epiſt. ad Galath. & ponitur 23. q. 5. Iudex non eſt author ſceleris homines iudicando. Ambr. ſuper prima ad Corinth. 6. Iudicis non eſt ſine accuſatore damnare: quia Dominus Iudam, licet fuiſſet fur, tamen cùm non eſſet accuſatus, minimè abiecit. Idem ſuper Beati immaculati. Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, & propoſito domeſticæ uoluntatis, ſed iuxta leges & iura pronunciat, ſtatutis iuris omtemperat, non indulget propriæ uoluntati, nihil præparatum, & meditatum de domo defert; ſed ſicut audit, ita Iudicat: & ſicut ſe habet natura decernit; obſequitur legibus, non aduerſatur: examinat cauſæ merita, non mutat. Diſcite iudices ſeculi quem in iudicando tenere debeatis affectum, quam ſocietatem, quam ſinceritatem. Qui iudicat, uoluntati ſuæ obtemperare non licet, sed tenere quod legum eſt. Gregor. lib. 19. mor. ſuper illud Iob. 29. Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam. Ad proferendam ſentẽtiam nunquam præcipites eſſe debemus, ne indiſcuſſa temere iudicemus; nec quælibet mala audita non moueant, ne paſſim ſine probatione credamus. Idem in Moral.

Auguſt.

Hieronymus

Ambroſius

Gregorius

Iudicare dignè de ſubditis nequeunt, qui in ſubditorum cauſis non merita, ſed odium uel gratiam ſequuntur. Idem. Non morientem quippe mortificant, qui iuſtum damnant: & non uicturum uiuificare nituntur, qui reum à ſupplicio liberare conatur. Idem & habetur. 2. q. 3. Qui rectè iudicat, & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat: quia iuſtitiam quam gratis impartiri debuit, acceptione pecuniæ uendidit. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 54. Bonus iudex ſicut nocere cuilibet neſcit, ita prodeſſe omnibus nouit. Omnis, qui rectè iudicat, ſtateram in manu geſtat, & in utroq; penſo iuſtitiam & miſericordiam portat. Ibi. 55. Grauiùs lacerantur pauperes à prauis iudicibus quàm à cruentiſſimis hoſtibus. Nullus enim prædo tam cupidus in alienis, quàm iudex iniquus in ſuis. Qui enim deſtruant, multi ſunt: rari autem ſunt, qui populos legum moderamine regant.

Iſidorus.

De Acceptione Perſonarum. Cap. LXX.

PErſonarum acceptio eſt iniuſtitia, qua perſona perſonæ præfertur in conferendo ei aliquid, quod ex debito iuſtitiæ alteri eſſet conferendum ratione alicuius tranſitoriæ conditionis ad ipſam rem non congruentis, exiſtentis circa perſonam puta diuitiarum poteſtatis terrenæ, uel cogitationis carnalis, & non ob meritum eius ad ipſam rem. Vel eſt attendere ad conditionem perſonæ nihil facientem ad illud negotium. Aut eſt inæqualitas iuſtitiæ diſtributiuæ inquantum aliquid attribuitur alicui præter proportionem. Ad quam fugiendam multæ in hoc cap. traduntur auctoritates.

DOminus dicit in Deut.cap.16. Nõ accipias perſonã nec munera, qa munera excecant oculos ſapientum, & mutant uerba iuſtorum. Ibi.1. Quod iuſtum eſt iudicate ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus, nulla erit diſtantia perſonarum. Ita paruum audietis ut magnum, nec accipietis cuiuſquàm perſonam, quia Dei iudicium eſt. Paralip. lib. 2. cap.19. Sit timor Domini uobiſcum, & cum diligentia cuncta facite. Non enim eſt apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum. In Actibus Apoſtolor. 10. In ueritate comperi, quoniam non eſt perſonarum acceptor Deus; ſed in omni gente, quæ timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. Iacob. 2. Fratres mei nolite in perſonarũ acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ. Etenim ſi introierit in conuentum ueſtrum uir aureum anulum habens in ueste candida: introierit autem & pauper in ſordido habitu; & intendatis in eum, qui indutus est ueste præclara, & dixeritis ei. Tu ſede hic bene: pauperi autem dicatis. tu sta hic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum: nonne iudicatis apud uos met ipſos; & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum? Si ergo perſonam accipitis, peccatum operamini redarguti à lege quaſi tranſgreſſores. Paul. ad Rom. 2. Gloria, honor, & pax omni operanti bonum iudeo primum & græco. Non enim eſt acceptio perſonarũ apud Deũ. Ad Coloſſ.3. Qui iniuriam facit, recipiet id, quod iniquè geſſit. Et non eſt acceptio perſonarum apud Deum. Iob.32. Non accipiam perſonã uiri, & Deũ homini non æquabo. Eſaiæ. 42. Nõ clamabit ſpiritus meus, neq; accipiet perſonã: nec audietur uox eius foris. Dauid. Pſal. 81. Vſq; quo iudicatis iniqtatẽ, et facies peccatorũ ſumitis?

Deuteronoi
Paralipom.
In Act. Apo.
Iacob.
Paulus.
Iob
Eſaias.
Dauid

Salomon. *Iudicate egeno & pupillo, humilem & pauperem iuſtificate.* *Salom. prouer.* 18. Accipere *perſonam impij in iudicio non eſt bonum, ut declines à ueritate iudicij.* Ibi. 19. *Multi colunt perſonam potentis; & amici ſunt dona tribuentis.* Ibi. 24. *Cognoſcere perſonam in iudicio non eſt bonum. Qui dicit impio iuſtus es, maledicent ei populi, & deteſtabuntur eum tribus. Qui autem arguit laudabitur: & ſuper ipſum ueniet benedictio.* Ibi, 28. *Qui cognoſcit in iudicio faciem, non benefacit iſte; & pro bucella panis deſerit ueritatem.* Eccleſiaſtic. 35. *Dominus uindex eſt, & non eſt apud illum gloria perſonæ. Non accipiet* Dominus *perſonam in pauperem, & deprecationem læſi exaudiet.* Ibi. 42. *Ne accipias perſonam ut delinquas.* Ibi. 7. *Noli quærere fieri iudex, niſi ualeas uirtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in agilitate tua.* Sapientiæ. 6. *Non ſubtrahit perſonam cuiuſquam* Dominus, *qui eſt omnium dominator: nec uerebitur magnitudinem cuiuſquàm, quoniam puſillum & magnum ipſe fecit; et æqualiter eſt illi cura de omnibus.*

Auguſt. Auguſt. *ſuper illud* Iacob. 2. *Fratres mei nolite in personarum accept. Si hanc diſtantiam ſedendi & ſtandi ad honores eccleſiasticos referamus, non est putandum leue eſſe peccatum in perſonarũ acceptione habere fidem* Domini *gloriæ.* Quis *enim ferat eligi diuitem ad ſedem honoris eccleſiæ, cõtempto paupere instructiore & ſanctiore?* Idem *in ſerm. quodam.* Abſit Domine, *ut in tabernaculo tuo præ pauperibus accipiantur perſonæ diuitum, aut præ ignobilibus nobiles, quoniam potiùs infirma mundi elegisti, ut confunderes fortia.*

Hieronymu. Hieron. *in epist. ad* Fabiolam. *Multa nos facere cogit affectus, dum propinquitatem reſpicimus corporum, & corporis & animæ offendimus creatorem.* Idem

ad

ad Pammachium. Vnumquodq; non perſonarum, ſed rerum pondere iudicandum eſt. Aequum enim iudicium eſt, ubi nõ perſona ſed opera conſiderantur. Ambroſ. ſuper Malach. Inter omnia peccata ſacerdotum eſt maximum, quòd non cauſas, ſed perſonas conſiderant, & deſpecto iuſto paupere, iniuſtos diuites honorant. Idem lib. 2. Offic. In iudicio gratia abſit, causæ merita diſcernantur. Greg. in ho. & moral. Perſonam hominis accipere, eſt hominem non quia homo, ſed propter aliquid, quod circa ipſum eſt, honorare. Idem & ponitur 11. q. 3. Remota perſonarum acceptione, diffinitiua proferatur ſententia. Idem. Quid apud Deum uiliùs, quid deſpectiùs eſſe poteſt, quàm ſeruare honorem apud homines, & in æternis oculos non habere? Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 57. Non eſt perſona in iudicio obſeruanda, ſed cauſa. Iniqui iudices ſunt, qui errãt in ueritate ſententiæ dum intendunt in qualitatem perſonæ, & exulcerant ſæpe iuſtos, dum improbè defendunt iniquos. Ibi. 63. Plus uenerantur homines in hoc ſeculo pro temporali potentia, quàm pro reuerentia ſanctitatis. Suſcipiunt enim quòd magis ſunt diuites, & quòd pauperes ſunt, omnino deſpiciunt.

Ambroſius. Gregorius Iſidorus.

De Doctoribus. Cap. LXXI

QVi docet, doctor, magiſter, præceptor, & interpres dicitur, nec tamen Monalde, Ampliſſime omnis docẽs eſt doctor iuridice, ſed ſolum qui ſuſcepit doctoratus inſignia, ut tu in utroq; iure feciſti: De iſtis igitur uariæ hic citantur auctoritates.

Matthæus. Dominus dicit in Euangelio Matth. 5. Qui ſoluerit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit; hic maior uocabitur in regno cœlorum. Ibi. 10. Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquabit regnum cœlorum. Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Ibi. 13. Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum ſimilis eſt homini patri familias, qui profert de theſauro ſuo noua & uetera. Ibi. 28. Euntes docete omnes gentes ſeruare omnia quæcunq; mandaui uobis. *Petrus* 1. Petri. 5. Paſcite, qui in uobis eſt, gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum: neque ut dominantes in clericis, ſed forma facti gregis ex animo. Paul. ad Rom. 2. Qui alium doces, te ipſum doces. 1. ad Corinth. 4. Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, et diſpenſatores miniſtrorũ Dei. 2. Ibi. 6. Nemini dãtes ullã offenſionẽ, ut nõ uituperetur miniſteriũ noſtrũ: ſed in omnibus exhibeamus ſicut nos metipſos ſicut Dei miniſtros. 1. ad Timoth. 4. Attende tibi, et doctrinæ inſta in illis, hoc enim faciens, et te ipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt. Ibi. 5. Qui benè præſunt præsbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in uerbo & doctrina. Ibi. 6. Quicunq; ſunt ſub iugo ſerui, dños ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen dñi & doctrina blaſphemetur. Hæc doce & exhortare. Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei, qui ſecundum pietatem eſt doctrinæ, ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones & pugnas uerborum. 2. Ibi. 2. Tu ergo fili mi confortare in gratia, quæ eſt in Chriſto Ieſu;

& quæ audiſti à me, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. ad Titum. 2. Tu autem loquere quæ decent ſanam doctrinam. Exodi. 4. Perge igitur, ego ero in ore tuo, & docebo te quid loquaris Leuitic. 15. Docebitis ergo filios, ut caueant immunditias, & non moriantur in ſordibus ſuis. Eſdras. 1. Eſdras autem parauit cor ſuum ut inueſtigaret legem Domini, & faceret & doceret præceptum, & iudicium. Ibidem. Et imperitos docete liberè. Eſaiæ. 24. In doctrinis glorificate Dominum, in inſulis maris nomen Domini, Ibi. 48. Hæc dicit Dominus Deus, tuus redemptor. Ego Dominus Deus tuus docebo te utilia, gubernans te in uia, qua ambulas. Iob. 6. Docete me, & ego tacebo; & ſi quid fortè ignoraui, inſtruite me. Dauid Pſal. 33. Venite filij, audite me, timorem Dñi docebo uos. Psal. 50. Docebo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur. Idem Psal. 93. Beatus homo quem tu erudieris domine: & de lege tua docueris eum. Qui corripit gentes non arguet; aut qui docet hominem ſcientiam. Salom. Prouer. 9. Doce iuſtum, & feſtinabit accipere. Ibi. 10. Labia iuſti erudiunt plurimos: qui autem indocti ſunt, in cordis egeſtate morientur. Argentum electum labia iuſti; cor autem impiorum pro nihilo. Ibi. 13. Doctrina bona dabit gratiam: in itinere autem contemptorem uorago. Ibi. 15. Cor ſapientis quærit doctrinam: fons uitæ eruditio poſſidẽtis; Doctrina ſtultorum ſatuitas. Ibi. 19. Doctrina uiri per patientiam noſcitur. Ibi. 24. In doctrina replebuntur cellaria, uniuersa ſubſtantia pretioſa & pulcherrima. Eccleſiaſtic. 22. Qui narrat uerbum non audienti, quaſi qui ſuſcitat dormientem de graui ſomno. Ibi. 30. Qui docet filium ſuum, laudabitur in illo: & in medio domeſticorum in illo gloriabitur.

Exodus. Leuiticus Eſdræ. Eſaias. Iob. Dauid. Salomon.

August. August. de Doctrina Chriſtian. Debet diuinarum ſcripturarum doctor fidei, ac debellator erroris & bona docere, & mala dedocere: & hoc opere & ſermone conciliare aduerſos, remiſſos erigere, neſcientibus quod agitur, quid expectare debeant, intimare. Idem ſuper Ioannem. Si me poſſes docere quod neſcio, non ſolùm te uerbis, ſed & pugnis cædentem deberem patientiſſimè ſuſtinere. Idem de Doctr. Chriſtian. Doctor & ductor id agere debet, ut non ſolùm intelligenter, uerum & libenter, & obedienter audiatur. Idem. Magis quippe nocentes eſtis ſi fratres ueſtros, quos iudicantes corrigere poteſtis, tacendo perire permittatis. Idem. Noli attendere ad labia loquentis ſed cooperantis.

Hieronymus. Hieron. ad Demetriadem uirginem. Multi iuxta uetus eulogium, cùm loqui neſciant, tacere non poſſunt; docentq; ſcripturas, quas non intelligunt: & quum alij perſuaſerint, eruditorum ſibi aſſumunt ſupercilium, prius imperitorum magiſtri, quàm doctorum diſcipuli Idem ſuper illud. Vinum tuum miſtum eſt aqua. Omnis doctor, qui auſteritatem ſcripturarum, per quam poteſt audientes corrigere, uertit ad gratiam; & ita loquitur, ut non corrigat, ſed delectet audientes, uinum ſanctarum ſcripturarum uiolat, atq; ſuo corrumpit ſenſu. Idem ſuper Ezech. lib.1. Magnum diſcrimen eſt, Dei tacere ſermones ob triplicem cauſam; uel propter timorem, uel propter pigritiam, uel propter adulationem. Idem. Sermo doctrinæ nunquàm deficiat: ſed quantò plus fuerit à doctore erogatus, tantò ampliùs duplicatur. In fletu oculorum & ſtridore dentium doctorem officium eſt, uel lapſis manum porrigere, uel errantibus iter oſtendere. Stultum eſt quenquàm docere quod non ignorat. Non confundat opera ſermonem doctoris: ne fortè cum in Eccleſia loqui cœperit, tacitus quilibet reſpondeat,

cur hæc ipſæ non facis? Perdit auctoritatem docendi cuius ſermo opere deſtruitur. Peritus autem uita, & ſic lingua irreprehenſibilis quæritur, ut doctus merito ſuſcipiatur. Caput eſt artis docere quid facias. Ambroſ. ſuper Beati immaculati. Ante uita, quàm doctrina quærenda eſt. Vita bona ſine doctrina gratiam habet, doctrina ſine uita integritatem non habet. Hæc naturaliter mulcent, & exhilarant animam: ſed lingua ſuauiter docens, plus confortat intellectum. Idem ſuper Lucam. Aperi os tuum, ſed priùs ut aperiatur implora. Vita enim uerbum erigit, & acquirit. ſermo enim ſine uita, non eſt Dei ſermo. Greg. lib. 6. moral. Quantacunq; doctrina mens polleat, grauis eius imperitia eſt, uelle docere meliorem. Idem hom. 30. ſuper euang. Niſi ſpiritus ſanctus adſit cordi audientis, otioſus eſt ſermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat; quod ex ore docentis intelligit, quia niſi intus ſit, qui doceat, doctoris lingua exterius in uacuum laborat. Idem lib. 3. Moral. ſuper illud Iob. Stillabat eloquium meum. Debet ſubtiliter is, qui docet, proſpicere, ne plus audeat, quàm ab audiente capiatur. Idem in quadam hom. Ad regnum æternæ beatitudinis peruenire non ualet, qui non uult opere implere, quod docet. Nam cuius uita deſpicitur, reſtat, ut eius prædicatio contemnatur. Prædicatio enim ſacerdotis operibus confirmanda eſt, ut quod uerbia docet, inſtruat exemplis. Prædicatio plus actibus quàm uocibus inſonet. Sunt quidam qui repente docent, quod non opere, ſed meditatione didicerunt; & quod uerbis prædicant, operibus impugnant. Ipſa quippe in magiſterio lingua confunditur, quando aliud diſcitur, & aliud docetur. Qui loqui ſapienter nititur, magnopere metuat, ne eius eloquia audientium unitas confundatur. Nulla ars doceri præſumitur, niſi

Ambroſius

Gregorius.

intenta prius meditatione diſcatur. Mandatum quippe ſoluit & docet, quando hoc quisq; uoce prædicat, quod uiuendo non implet. Idem ſuper illud Prouer. 25. Doctrina uiri per patientiam &c. Tantò quiſq; minus oſtenditur doctus, quantò minus patiens eſt. Neq; enim poteſt ueraciter bona docendo

Origenes impendere, ſi uiuendo neſcit aduerſa tolerare. Origenes homil. 38. Super Leuitic. Clauſum habeat os peccator. Quia qui ſe ipſum non docuit, alium docere non poteſt. Non enim alios ante docere, quàm nos inſtructi & rationabiles eſſe debe-

Iſidorus. mus. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 35. Deſinat locum docendi ſuſcipere, qui neſcit docere. Ibi. 36. Tam doctrina, quàm uita clarere debet eccleſiaſticus doctor. Nam doctrina ſine uita arrogantem reddit: uita ſine doctrina inutilem facit. Vera enim eſt illa doctrina, quam uiuendi ſequitur forma. Qui ergo negligit recta facere, deſinat recta docere. Omnis utilis doctor plebibus ſubiectis ita ſe præſtare debet atq; inſiſtere doctrinæ, ut quantò claret uerbo, tantò clareſcat & merito. Ibi. 37. Qui non uiuit ſicut docet, ipſam quam prædicat ueritatem contemptibilem facit. Arcus peruerſus eſt lingua magiſtrorum docentium bene, & male uiuentium. Qui bene docet & male uiuit, quod docet bene uiuentibus proficit: quòd uerò male uiuit, ſe ipſum occidit. Qui bene docet et malè uiuit, uidetur bonum malo coniungere; lucem tenebris commiſcere, ueritatem mendacio commutare. Ibi. 40. Iracundi doctores per rabiem furoris diſciplinæ modum ad immanitatem crudelitatis conuertunt: & unde emendare ſubditos poterant inde potius uulnerant. Ibi. 41. Bonus doctor & in humilitate ſeruat doctrinam & per diſciplinam non incurrit ſuperbiam. Superbi doctores uulnerare potius, quàm emēdare nouerūt. Idē. Antea

eſto auditor, poſtea doctor. Doctrina quantò amplius data fuerit, tantò magis abundat. Quæ ore prædicas, opere adimple: & quæ uerbis doces, exemplis oſtende. Iuxta ſenſum auditoris erit ſermo doctoris. Hilarius lib. 4. de Trinit. Intelligentia doctorum eſt ex cauſis aſſumenda: quia non ſermoni res, sed rei eſt ſermo ſubiectus. Vita Patr. Nequaquam uerbis docere præſumas, quod opere ante non feceris. Hilarius. In Vita Pat.

De Lectoribus. Cap. LXXII.

LEctor, author, recitator, qui legit, & intelligit, dicitur. De eo ergo & eius officio multæ hic ponuntur auctoritates.

DOminus dicit in Euangelio Marc. 13. Qui legit, intelligat. Lucæ. 12. Ab omni aũt cui multùm eſt datum, multùm quæretur ab eo. 1. Paul. ad Timoth. 4. Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Noli negligere gratiã, quæ eſt in te. hæc meditare, in his eſto, ut profectus tuus manifeſtus ſit omnibus. Etenim tibi & doctrinæ inſta in illis. Hoc enim faciens, & te ipſum ſaluum facies, & eos, qui te audiunt. 2. Ibi. 3. Omnis ſcriptura diuitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad corripiendũ, ad erudiendum in iuſtitia: ut præfectus ſit homo Dei ad omne opus bonũ inſtructus. Idẽ ad Coloſſ. 3. Verbũ Chriſti habitet in uobis abũdanter. ad Rom. 15. Quæcũq; enim ſcripta ſunt, ad noſtrã doctrinã ſcripta sũt. Eſaiæ 29. Dabitur liber neſciẽti literas: diceturq; ei, lege: et rñdebit, neſcio literas. 2. Mach. 15. Sicut uinũ ſẽper bibere, aut ſẽper aquã, cõtrariũ ẽ, alterius aũt uti delectabile: ita legẽtibus ſi ſẽper exactus ſit ſermo, nõ erit gratus. Marcus. Luchas. Paulus. Esaias. Machabei

Daniel. Danielis. 5. Si uales ſcripturam legere, & interpretationem eius indicare; purpura ueſtieris: & torquem auream circa col

Salomon. lum tuum habebis. Salom. Prouer. 23. In auribus inſipientium ne loquaris: quia deſpicient doctrinam eloquij tui. Noli ſubtrahere à puero diſciplinam. ſi enim percuſſeris eum uirga, non morietur. Tu uirga percuties eum; & animam eius de inferno

Auguſt. liberabis. Aug. ſuper Ioann. hom. 1. Lectio eſt ſicut oleum in flamma, ſi eſt ibi, quo nutriatur, nutritur, creſcit & permanet. Idem. Nutri ergo animam tuam lectionibus diuinis: Parabunt enim tibi menſam ſpiritualem. Idem in ſerm. quodam. Periculoſum eſt magiſterium, diſciplinatus ſecurus eſt. Securior

Hieronym. eſt enim uerbi auditor, quàm uerbi prolator. Hieron. epiſt. 88. Statue tibi quot horis ſacram ſcripturam legas, non ad laborē, ſed ad delectationem. Idem. Qui aſſiduè inſtat lectioni in præſenti quidem laborat, ſed poſtea gratulatur, cùm. ſ. cœperit de amaris ſeminibus literarum dulces fructus carpere. Prudens lector caue ſuperſtitioſam intelligentiam, ut non ad tuum ſenſum ſcripturas accomodes; ſed ſcripturæ iungas ſenſum tuum, ut intelligas quod ſequaris. Beatus eſt qui diuinas ſcripturas legens, uerba uertit in opere: & nudam crucem nudus ſequitur. Idem ſuper Pſal. 1. Meditatio legis eſt, non ſolùm in legendis ſcrip

Ambroſius. turis, ſed in his etiam, quæ ſcripta ſunt faciendis. Ambroſ. lib. de Caym & Abel. Cœleſtium ſcripturarum eloquia diu terere ac polire debemus; toto animo ac corde uerſantes; ut ſuc

Gregorius cus ille ſpiritualis cibi in oēs ſe uenas animæ diffundat. Grego. hom. 7. ſuper Ezech. Diuina colloquia cum legente creſcunt. Nam tantò illa, quiſq; altiùs intelligit, quantò in eis altiùs intendit. Vnde nec eleuantur rotæ, ſi non eleuantur animalia. quia niſi legentiū mentes ad alta profecerint, diuina dicta uelut

in imis

imis non intellecta iacent. . quũ enim legenti cuilibet, ſcriptu ræ ſacræ ſermo, ſi tepidus diuini eloquij ſenſus uidetur; eius mentem non excitat, & in cogitatione nullo interius lumine emicat rota otioſa, & in terra eſt, quia animal non eleuatur à terra. Idem. Quo ſpiritus legentis tendit, illuc diuina eloquen-tia eleuatur. Quantò enim quis in scriptura ſacra proficit, tan-tò hoc eadem ſcriptura proficit. Apud Deum tantum in ſan-cto eloquio profectum inuenis, quantum apud ipſum ipſe profe-ceris. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 8. Qui uult cum Deo ſemper eſſe; frequenter debet orare, frequenter & legere. Nam cùm oramus, ipſi cum Deo loquimur: cùm uero legimus, Deus nobiſcum loquitur. Omnis profectus ex lectione & me ditatione procedit. Quæ enim neſcimus, lectione diſcimus: quæ autem didicimus, meditationibus conſeruamus. Geminum confert donum lectio ſanctarum ſcripturarum: ſiue quia intel-lectum mentis erudit, ſiue quòd à mundi uanitatibus abſtractum hominem ad amorem Dei perducit. Lector ſtrenuus potiùs ad agendum quæ legit, quàm ad ſciendum erit promptiſſimus. Ibi. 9. Nemo poteſt ſenſum ſcripturæ ſacræ cognoſcere niſi legen di familiaritate. Quantò enim quiſq; magis in sacris eloquijs aſſiduus fuerit, tantò ex eis uberiorem intelligentiam capit. Sicut terra, quæ quantò amplius excolitur, tantò uberius fru-ctificat. Quidam habent intelligentiæ ingenium, ſed negligunt lectionis ſtudium: & quod legendo ſcire potuerunt, negligen-do contemnunt. Ibi. 11. Nunquam conſequuntur legendo per-fectam ſcientiam arrogantes. Semper enim ſuperbi legunt, quærunt & nunquam inueniunt. Diuinæ legis penetralia hu milibus & bene ad Deum intrantibus patent: prauis autem atq; ſuperbis clauduntur. Ibi. 12. Nequaquam legem intelligit,

Iſidorus.

qui carnaliter uerba legis percurrit; ſed is qui eam ſenſu inte
rioris intelligentiæ proſpicit. Nam qui ad literam legis inten-
dunt, eius occulta penetrare non poſſunt. Multi etenim non
intelligendo ſpiritualiter ſcripturas, nec eas rectè ſentiendo in
hæreſim deuoluti ſunt, atq; in multis erroribus defluxerunt.
Ibi. 13. In lectione non uerba, ſed ueritas eſt amanda. Ibi. 14.
Cum ſit utilis ad inſtruendum lectio, adhibita autem collatione
maiorem intelligentiã præbet. Melius eſt enim conferre, quàm
legere. Quod enim obſcurũ eſt, aut dubium, conferendo cito
perſpicitur. Lectio memoriæ auxilio eget. Quæ ſi fuerit natura
liter tardior, frequenti tamen meditatione acuitur; ac legendi
aſſiduitate colligitur. Amplius intellectus inſtruitur, quando
uox legentis quieſcit, & ſub ſilentio lingua mouetur. Nam cla
rè legendo & corpus laſſatur, & uocis acumen obtunditur.
Hylarius. Hilarius. Optimus lector eſt, qui doctorum intelligentiam ex-
Baſilius pectat ex dictis, potiùs, quàm imponat. & retulerit, magis q̃
attulerit. Baſilius. Sicut enim ex carnalibus eſcis alitur caro;
ita ex diuinis lectionibus interior homo nutritur, ac paſcitur.

De Diſcipulis. Cap. LXXIII.

QVi audit quempiam, cui ſe in diſciplina tradit, diſcipu
lus & auditor dicitur, de quo in præſenti cap. loquun
tur auctoritates.

Mathæus. DOminus dicit in Euangelio Matth. 10.
Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum: perfe-
ctus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter
Paulus. eius. 2. Paul. ad Theſſal. 2. Itaque

fratres ſtate & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. 2. ad Timo 3. Mali homines & ſeductores proficient in peius errantes, & in errorem mittentes. Tu uerò permane in his, quæ didiciſti; & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris, Ad Coloſſen. 4. Sermo ueſter in gratia ſit ſale conditus, ut ſciatis quomodo uos oporteat unicuiq; reſpondere. Ad hebr. 12. In diſciplina perſeuerate. tanquàm filys uobis offert ſe Deus. Salom. Prouer. 17. Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam: & qui euitat diſcere, incidet in mala. Ibi. 6. Ne dederis ſomnum oculis tuis: nec dormitent palpebræ tuæ. Vade ad formicam ò piger, conſidera uias eius, & diſce ſapientiam. Vſque quo piger dormies? Quando conſurges de ſomno tuo? Paululum dormies, paululũ conſeres manus tuas, ut dormitabis, ne ueniat tibi quaſi uiator egeſtas. Ibi. 5. Et dicas. Cur deteſtatus ſum diſciplinam: et increpationibus non acquieuit cor meum? nec audiui uocem docentium me: & magiſtris non inclinaui aurem meam. Ibi. 27. Ferrum ferro acuitur, & homo exacuit faciem amici ſui, Eccleſiaſtic. 8. Ne deſpicias narrationem præsbyterorum ſapientium: & in prouerbys eorum conuerſare. Ab ipſis enim diſces ſapientiam & doctrinam intellectus: & ſeruire magnatis ſine quærela. Non te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis. Quoniam ab ipſis diſces intellectum: & in tempore neceſſitatis dabis reſpõſum. Ibi. 5. Si eſt tibi intellectus reſponde proximo tuo, ſin aũt, ſit manus tua ſuper os tuũ; ne capiaris in uerbo in diſciplinato et cõfundaris. Ibi. 18. Anteq; loquaris, diſce. Aug. Ad diſcẽdũ quod opus eſt, nulla ætas ſera uideri poteſt ꝙ et ſi ſenes magis decet docere, q; diſcere; magis tamen decet diſcere, q; ignorare. Idem de Ciuit. Dei lib. 12.

Salomon.

Auguſt.

Si pro uiribus suis alatur infans, fiet ut creſcendo plus capiat ſi modum ſuæ capacitatis excedat, deficit antequàm creſcat. Idem ad Auxilium epiſcop. Senex à iuuene, & epiſcopus tot annorum à collega nec dum anniculo, paratus ſum doceri, quomodo poſſim uel Deo uel hominibus iuſtam reddere rationem.

Hieronymu. Hieron. epiſt. 36. Habet neſcio quid latentis energiæ uiua uox, & in aures diſcipuli de doctoris ore transfuſa fortius ſonat. Idem in epiſt. de inſtitutione filiæ. Nihil aliud diſcat audire, uel loqui, niſi quod pertinet ad timorem domini: turpia non intelligat, cantica mundana ignoret, adhuc tenera lingua pſalmis dulcibus imbuatur, procul ſit laſciuia puerorum. Puellæ & pediſſequæ à ſecularibus consortijs arceantur.

Ambroſius. Ambr. ſuper illud. 1. ad Theſſ. 2. Quæ noſtra ſpes aut gaudiun &c. Perfectio diſcipulorum, gaudium & corona eſt magiſtrorum. fructus enim magiſtri obedientia eſt diſcipuli, & eius bona conuerſatio coronam dat magiſtro.

Gregorius. Greg. in Regiſtro. 7. Peto te ut paruulos dñs, quos nutris præcipuè in moribus inſtruere cures. Verba nutrimentum ac lac erunt, ſi bona: aut uenenum, ſi mala. Idē lib. 3. Moral. Cor quod ſine diſciplina eſt, exaltari non ualet, quia humana mēs ſicut malè eleuata in infimis præmitur, ſic bene præſſa in ſublimibus leuatur. Idem. Caue ne ante magiſter ſis, quàm diſcipulus. Nulla ars abſq; magiſtro diſcitur. Multo tempore diſce, quod doceas. Non erudit pater filium, niſi quem amat. Non corrigit magiſter diſcipulum, niſi eum, quem ardentiori cernit ingenio. Vir ſtudioſus & ſapiens etiam ſi diſcere aliquid uult, magis docet cum prudenter interrogat. Sunt alij qui qui nimia facilitate uerborum per audaciam quærūt ab alijs. quod ipſi non intelligunt.

Cyprianus. Cyprian. Ille meliùs docet, qui quotie die creſcit & proficit diſcendo meliora. Neq; enim idoneus po

teſt eſſe miles, qui non exercitatus in campo prius fuerit. Tūc demùm ſermo & ratio ſalutaris efficaciter diſcitur, ſi patienter quod diſcitur, auditur. Idem de diſciplin. & habitu uirt. Diſciplina cuſtos ſpei, retinaculum fidei, dux itineris ſalutaris, fomes ac nutrimentum bonæ indolis, magiſtra uirtutis facit in Chriſto manere ſemper, ac iugiter Deo uiuere, ad promiſſa cœleſtià & diuina præmia peruenire. Euſebius. Neque enim Euſebius. dignum eſt, philoſophum nominare eum, qui de his, quæ neſcit, publicè proteſtatur.

De Defunctis. Cap. LXXIIII.

DEfunctus ille dicitur, qui functus officio uitæ præſentis per mortem ſit in eo receſſus animæ à corpore. Cùm autem ſtatutum ſit hominibus ſemel mori, omnino parati eſſe debent. De morte igitur ipſa tam corporali, quàm ſpirituali et de pertinentibus ad eam plurimæ in hoc cap. citantur auctoritates.

DOminus dicit in Euangelio Lucæ. 12. Stulte Lucas hac nocte anima tua egredietur à te, quæ ergo paraſti cuius erunt? Ideo & uos eſtote parati; quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Beatus autem eſt ſeruus ille, quem cum uenerit Dominus, inuenerit uigilantem; quia ſuper omnia, quæ poſſidet, conſtituet eum. Ioannes Apoſtolus in Apocalypſ. 14. Ioannes in Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modò iam dicit ſpiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorū ſequuntur illos. Paul. ad hebr. 9. Statutum eſt hominibus ſemel mori: Apocalyp. Paulus

poſt hoc autem iudicium. Ad Rom. 8. Si ſecundum carnem uixeritis, moriemini. Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Ibi. 6. Qui mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Si autem mortui ſumus cum Chriſto credimus, quia ſimul etiam uiuemus cũ illo. Quòd enim mortuus Chriſtus eſt, peccato mortus eſt ſemel. Quòd autem uiuit, uiuit Deo. Ita & uos exiſtimate uos mortuos quidem eſſe peccato, uiuentes autem Deo in Chriſto Ieſu. Non ergo regnet peccatum in ueſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentijs eius: Sed neq; exhibeatis mẽbra ueſtra arma iniquitatis peccato: ſed exhibete uos Deo tanquàm ex mortuis uiuentes: & membra ueſtra arma iuſtitiæ Deo. Stipendia peccati mors: gratia autem Dei uita æterna. Ibi. 8. Si Chriſtus in uobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum: ſpiritus uerò uiuit propter iuſtificationem. Ibi. 14. Nemo .n. noſtrum ſibi uiuit; & nemo ſibi moritur. Siue enim uiuimus, Deo uiuimus: Siue morimur, Deo morimur. 2. ad Corinth. 4. Semper enim nos, qui uiuimus, in mortem tradimur propter Ieſum; ut & uita Ieſu manifeſtetur in carne noſtra mortali. Ad Philip. 1. In nullo confundar, ſed in omni fiducia ſicut ſemper nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo ſiue per uitã, ſiue per mortem. Mihi enim uiuere Chriſtus eſt, & mori

Regum lucrum. 2. Regum. 14. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Nec uult Deus perire animam noſtram, ſed retractat cogitans, ne penitus pereat, qui

Iob abiectus eſt. Iob. 21. Iſte moritur robuſtus & ſanus; diues, & fœlix, uiſcera eius plena ſunt adipe: & medullis oſſa illius irrigantur. Alius uerò moritur in amaritudine animæ ſuæ abſq; ullis opibus; & tamen ſimul in puluere dormient, & uermes operient eos. Ibi. 14. Homo cùm mortuus fuerit &

nudatus atq; conſumptus ubi quæſo eſt? Sicut ſi recedant aquæ de mari, & fluuius uacuefactus areſcat: ſic homo cùm dormie rit, non reſurget, donec atteratur cœlum non euigilabit, nec conſurget de ſomno ſuo. Hierem. 22. *Nolite flere mortuum neq; lugeatis ſuper eum fletu. Plangite eum, qui egreditur, quia non reuertetur ultra, nec uidebit terram natiuitatis ſuæ.* Ezechiel. 24. *Fili hominis ecce ego tollo à te deſiderabile ocu lorum tuorum in plaga: & non planges neq; plorabis, neq; flu ant lachrymæ tuæ. Ingemiſce tacens mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata ſit tibi, & calciamenta tua erunt in pedibus tuis, non amictu ora uelabis, nec cibos lugen tium comedes, hæc dicit* Dominus. 1. Machabeor. 2. Moria *mur omnes in ſimplicitate noſtra: & teſtes erunt ſuper nos cœ lum & terra, quòd iniuſtè perdimur.* Ibi. 9. *Moriamur in uirtute propter fratres noſtros: & non inferamus crimen glo riæ noſtræ.* Dauid pſal. 88. *Quis eſt homo, qui uiuet, & non uidebit mortem? eruet animam ſuam de manu inferi.* Ibi. pſal. 33. *Mors peccatorum peſſima: & qui oderunt iuſtum, delinquent.* Ibi. 72. *Non eſt reſpectus morti iniquo rum: & firmamentum in plaga eorum.* Salomon. Pro uerb. 10. *Memoria iuſti cum laudibus; & nomen im piorum putreſcit.* Ibi. 11. *Non proderunt diuitiæ in die ultionis: iuſtitia autem liberabit à morte. Mortuo homi ni impio nulla erit ultra ſpes: & expectatio ſollicito rum peribit.* Ibi. 14. *In malitia ſua repelletur im pius: ſperat autem iuſtus in morte ſua.* Ibi. 18. *Mors, & uita in manibus linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus eius.* Eccleſiaſtes. 7. *Dies mortis, dies natiuitatis. Melius eſt ire ad domum luctus;*

Hieremias.

Ezechiel.

Machab.

Dauid

Salomon.

quàm ad domum conuiuij. In illa enim finis cunctorum admo netur hominum, & uiuens homo cogitat quid futurum ſit. Ibi.2. Moritur doctus ſimiliter & indoctus: & idcirco tædu- it me uitæ meæ, uidentem mala uniuerſa eſſe ſub ſole; & cuncta uanitatem & afflictionem ſpiritus. Sapientiæ.3. Iuſto- rum animæ in manu Dei ſunt; & non tanget illos tormentũ mortis. Viſi ſunt oculi inſipientium mori: & æſtimata eſt af- flictio exitus illorum. Ibi. 4. Iuſtus ſi morte præoccupatus fue rit, in refrigerio erit. Ibi. 7. Vnus eſt omnibus introitus ad ui- tam, & ſimilis exitus, Eccleſiaſtic. 7. In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua: & in æternum non peccabis. Mortuo non prohibeas gratiam. Non deſis plorantibus in conſolatio- ne; & cum lugentibus ambula. Ibi.8. Noli de mortuo gaudere, ſciens quoniam omnes morimur. & in gaudium uolumus ueni- re. Ibi. 10. Rex hodie eſt, & cras morietur. Cùm enim mo rietur homo hereditabit ſerpentes & beſtias et uermes. Ibi. 22. Modicùm plora ſupra mortuũ, quoniam requieuit. Luctus mor tui ſeptem dies; fatui autem & impij omnes uitæ illorum. Ibi. 14. Memor eſto, quoniam mors non tardat, & teſtamentum inferorum, quia demonſtratum eſt tibi. Ibi.30. Melior eſt mors, quàm uita amara: et requies æterna, quàm languor perſeuerãs. Ibi.33. In tempore exitus tui diſtribue hæreditatem tuam. Ibi. 38. Fili in mortuum produc lachrymas, & quaſi dira paſſus in- cipe plorare. Ibi. 41. O mors quàm amara eſt memoria tua ho- mini, pacem habenti in ſubſtantijs ſuis uiro quieto: & cuius uiæ directæ ſunt in omnibus; & adhuc ualenti accipere cibũ. O mors bonum eſt iudicium tuum homini indigenti, & qui mi- noratur uiribus, defecto ætate: & cui omnibus cura eſt, & incredibili; qui perdit ſapientiam. Noli metuere iudicium mor

tis.

tis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ ſuper uenturà ſunt tibi: hoc iudicium à Domino *omni carni.* Auguſt. *de grat. noui teſtamenti.* Mortis *diem omnes affuturam ſciunt. cum tamen omnes, aut penè omnes differre conantur, etiam qui poſt mortẽ ſe beatius credunt eſſe uicturos. tamen habet uim carnis, & animæ dulce conſortium.* Idem *de* Ciuit. Dei *lib. 1.* Mala *mors putanda non eſt, quam bona uita præceſſit: neq; enim fa cit malam mortem, niſi quod ſequitur ipſam mortem* Idem *lib. de agenda cura pro mortuis.* Vocantur *ante tempus boni, ne diutius uexentur à noxijs:* Mali *uerò et impij tolluntur, ne diu tius bonos perſequantur.* Idem *in* Enchiridion. Non *negandũ eſt defunctorum animas pietate ſuorum uiuẽtium releuari, cùm pro illis ſacrificium offertur mediatoris, uel aleemosynæ fiunt in eccleſia. Sed hæc eis proſunt, qui cum uiuerent, hæc ſibi ut poſtea poſſent prodeſſe meruerunt.* Idem *ſuper* Ioannem. Qui *deſiderat diſſolui & eſſe cum* Chriſto, *non patienter moritur, ſed patienter uiuit, & delectabiliter moritur.* Hiero. Cypriano, Memento *mortis tuæ & non peccabis.* Qui *ſe quo tidie recordatur eſſe moriturum, contemnit præſentia. & ad futura feſtinat.* Idem *ſuper* Ionam. Non *eſt noſtrum mortem arripere, ſed illatam ab alijs libenter accipere.* Vnde *et in perſecutionibus non licet propria manu perire.* Idem. Qui *in hoc tempore moritur non tam plangendus eſt quòd hac luce caruerit, quàm congratulandus eſt ei, quòd de tantis malis euaſerit.* Ambr. *in* Hexamer. Nudi *omnes naſcimur, nudi morimur, nulla diſtinctio inter cadauera mortuorum, niſi fortè quia grauius fœtent diuitum corpora, diſtenta luxuria.* Gregor. *ſuper illud* Matth. 10. *In teſtimonium illis &c.* Mors *iuſtorum bonis eſt in adiutorium, malis in teſtimonium: ut inde peruerſi ſine*

[margin: Auguſt. — Hieronym. — Ambrous ſi. — Gregorius]

excuſatione pereant, unde electi exemplum capiant, ut uiuant. Idem in mor. Sicut hi, qui adhuc uiuentes, animæ mortuorum quo loco habeantur, ignorant; ita mortui, uitam in carne uiuentium, poſt eos qualiter diſponantur, neſciunt. Idem lib. 6. moral. Antiquus hoſtis ad rapiendas peccatorum animas tempore mortis, crudelitatis effrænatur uiolentia: & quos uiuentes blanditiis deceperit, morientes ſeueriùs rapit. Idem. Tunc maligni ſpiritus egrediente anima, ſua opera requirunt; Tunc mala quæ ſuaſerint replicant; ut ſocij eam ad tormenta trahant. Iſidor. de Summo bono lib. 3. cap. 66. & ult.

Iſidorus. Finem iuſtorum omnium uocatio tranquilla commendat; ut ex eo intelligantur ſanctorum angelorum habere conſortium, ex quo ab hoc corpore ſine uexatione dura tolluntur. Et ſi pietas pro defunctis fidelibus flere iubeat, fides tamen pro eis lugere uetat. Illi enim deplorandi ſunt in morte, quos miſeros infernus ex hac uita recepit: non quos cœleſtis aula Chriſti lætificandos includit. Idem. Iniquus poſt mortem ducitur cruciandus: Iuſtus uerò dormit poſt laborem ſecurus. Cæſarius in admonit. 6. Percutitur hac animaduerſione peccator; ut moriendo obliuiſcatur ſui, qui uiuens oblitus eſt Dei.

Cæſarius

De Vita hominis, & eius breuitate. Cap. LXXV.

VIta manſio eſt animæ in corpore. Vita ſignat mores, animam alimentum, ſpatium uiuendi & caſus, qui uiuentibus accidunt. De Vita ergo hac corporali, eius breuitate, incertitudine, et ærũnis, et eius quoq; ſpirituali cõditione fructibus & utilitate multas hic congeſtas auctoritates inuenies.

DOminus dicit in Euangelio Lucæ. 12. Non in abundantia cuiuſquàm uita eius eſt ex his quæ poſſidet. ibidem. Ideo dico uobis. Nolite ſolliciti eſſe animæ ueſtræ quid manducetis; neq; corpori quid induamini: Anima enim plus eſt, quàm eſca, & corpus pluſquàm ueſtimentũ. Ioan. 6. Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendit. Qui ergo manducat me, & ipſe uiuet propter me. Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Iacob. 4. Quæ enim eſt uita ueſtra? Vapor eſt ad modicum parens. Paul. ad Titum. 2. Abnegantes impietatem & ſecularia deſideria ſobriè, iuſtè, & piè uiuamus in hoc ſeculo expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Ad Rom. 14. Non eſt regnum Dei esca, & pótus, ſed iuſtitia & pax, & gaudium in ſpiritu ſancto. Idem ad Hebr. 13. Optimum eſt enim gratiâ ſtabiliri cor, non eſcis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis. 1. ad Theſſ. 5. Siue uigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo uiuamus. Propter quod conſolamini inuicem, & edificate alterutrum, ſicut & facitis. 1. ad Timoth. 6. Certa bonum certamen fidei; apprehende uitam æternam, ad quam uocatus es. 2. ad Corinth. 4. Id enim. quod in præſenti eſt, momentaneum eſt, & leue. Deuter. 5. Cuſtodite igitur & facite ea, quæ præcepit uobis Dominus. ut uiuatis & bene ſit uobis; & protelentur dies ueſtri in terra poſſeſſionis ueſtræ. Ibi. 8. Non in ſolo pane uiuat homo, ſed in omni uerbo quod egreditur de ore Domini. Iob. 3. Quare miſero data eſt lux, & uita his, qui in amaritudine animæ ſunt? Qui expectant mortem & non uenit, quaſi, effodientes theſaurum gaudentq; uehementer cum inuenerint ſepulchrum. Ibi. 7. Militia eſt uita hominis ſuper terram; & ſicut

Lucas. Ioannes Iacobus. Paulus. Deuterono. Iob.

dies mercennarij dies eius. Memento, quòd uentus eſt uita mea et non reuertetur oculus meus ut uideat bona: nec accipiet me uiſus hominis. Dies mei uelocius tranſierunt, quàm à texente tela ſucciditur; & conſumpti ſunt abſq; ulla ſpe. Threni hieremiæ. 4. Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris: Cui diximus. In umbra tua uiuemus in gentibus. Abacuch. 2. Iuſtus in fide ſua uiuet. 1. Paralipomenon 29. Dies noſtri quaſi umbra ſuper terram, & nulla eſt mora. Zachariæ. 1, Patres ueſtri ubi ſunt & prophetæ? Nunquid in ſempiternum uiuent? David. Pſal. 33. Quis eſt homo, qui uult uitam, diligit dies uidere bonos? Prohibe linguam tuam à malo; & labia tua ne loquentur dolum. Diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam. Pſal. 54. Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Pſal. 68. Videant pauperes & lætentur: quærite Deum, & uiuet anima ueſtra. Pſal. 88. Quis eſt homo, qui uiuet, & non uidebit mortem? eruet animam ſuam de manu inferi. Vbi ſunt miſericordiæ antiquæ Domine. Ibi. 89. Omnes dies noſtri defecerunt; & in ira tua defecimus. Ibi. 101. Dies mei ſicut umbra declinauerunt, & ego ſicut fenum arui. Salom. Prouer. 16. Initium uitæ bonæ facere iuſtitiam: accepta enim eſt apud Deum magis, quàm immolare hoſtias. Ibi. 10. Non affligit Deus animam iuſti fame. Ibi. 17. Melior eſt bucella ſicca cum gaudio, quàm domus plena uictimis cum iurgio. Ibi. 27. Ne glorieris in craſtinum ignorans quæ ſuperuentura pariat dies. Eccleſiaſtes 3. Tempus naſcendi, tempus moriendi. Ibi. 19. Nec eſt, qui ſemper uiuat; & qui huius rei habeat fiduciam. Sapientiæ. 2. Exiguum & cum tædio eſt tempus uitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, Et tranſiet uita noſtra tanquam ue-

Treni Hier. Abacuch, Paralipom. Zachar. Dauid. Salomon.

ſtigium nubis: & ſicut nebula diſſoluetur quæ fugata eſt à radijs ſolis, & à calore illius aggrauata. Vmbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrum; & non eſt reuerſio finis noſtri. Ibi. 5. Iuſti autem in perpetuum uiuent, et apud Dominum eſt merces eorum. Ibi. 4. Aetas ſenectutis uita immaculata. Eccleſiaſtic. 3. Qui honorat patrem ſuum, uita uiuet longiore. Ibi. 10. Omnis potentatus breuis uita. Sicut & Rex hodie eſt, et cras morietur. Ibi. 29. Initium uitæ hominis aqua, & panis, & ueſtimentum, & domus protegens turpitudinem. Minimum pro magno placeat tibi; & improperium peregrinationis non audies. Vita nequam hoſpitandi de domo in domum: & ubi hoſpitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os. Ibi. 30. Melior eſt mors, quàm uita amara: & requies æterna, quàm languor perſeuerans. Ibi. 34. Panis egentium uita pauperis eſt: qui defraudat illum homo ſanguinis eſt. Ibi. 36. Omnem eſcam manducabit uenter: & eſt cibus cibo melior. Ibi. 37. Propter crapulam multi perierunt: qui autem abſtinens eſt, adijcet uitam. Ibi. 39. Initium neceſſariæ rei uitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, ſal, lac, & panis ſimilagineus, et mel, & botrus uuæ, & oleum, et ueſtimentum. Hæc omnia ſanctis in bona; ſic & impijs & peccatoribus in mala conuertentur. Auguſt. ſuper Ioan. Vita hominum media eſt inter uitam angelorum & peccatorum. Si uiuit homo ſecundum carnem, pecoribus comparatur: ſi uiuit ſecundum ſpiritũ angelis ſociatur. Idem ſuper Pſal. 6. Longitudinem uitæ huius ſentiri non facit, niſi ſpes uiuendi. Nam nihil uidetur eſſe celerius, q̃ quicquid in ea iam præteritum eſt. Quum ergo dies iudicij uenerit, tunc ſentient peccatores, quoniam non ſit longa nimis uita, quæ tranſit. Idem in ſerm. quodam. Non eſt uera uita, niſi ubi fœliciter uiuitur: nec uera incorruptio, niſi ubi ſalus nullo dolore corrũpitur. Auguſt.

Idem. Omnis malus ideo uiuit, ut corrigatur; aut ideo uiuit, ut per illum boni exerceantur. Hieron. epiſt. 7). Nihil ita decipit quàm cum ignorent homines ſpatia uiuendi longiorem ſibi uitam repromittunt. Idem ſuper Amos lib. 3. Nihil fugacius ſeculo rel usq; ſeculi, quas dum tenemus, amittimus, & per infantiam, pueritiam, iuuentutem, ac uirilem & ingraueſcentem, ac maturam ætatem, annosq; ultimos ſenectutis uti ij ſeptem ſpatia Philo uitam deſcribit humanam. mutamur & currimus, neſciẽtes ad mortis terminos peruenimus. Idem. Breuis eſt huius uitæ fœlicitas. Modica eſt huius ſeculi gloria. Caduca eſt & fragilis temporalis potentia. Dic ubi ſunt reges, ubi principes, ubi Imperatores, ubi locupletes rerum, ubi potẽtes ſeculi? certè quaſi umbra tranſierunt uelut ſomnium euanuerunt. Quærũtur; & non ſunt diuitiæ, uſq; ad periculum ducunt. Multi propter opes periclitarunt: multis mortem generarũt diuitiæ. Toto animo odi, et damna, quod diligit mũdus. Ambr. in ſerm. quadrag. Tantis malis hæc uita repleta eſt, ut cõparatione eius mors remedium putetur eſſe, non pœna. Nam ideò breuem illam Deus facit, ut moleſtiæ eius, quæ proſperitate uinci uel tolli non poterant, temporis exiguitate finirentur. deniq; ſanctus Iob. dicit: Militia eſt uita hominis ſuper terrã. Greg. lib. 23. moral. Quot dies uitæ peragimus, quaſi in itinere ad locũ propoſitum tot paſſibus propinquamus. præſentem uitam, quaſi uiã ſubigendo tranſimus. Idẽ in Regiſtr. Vita noſtra nauiganti ſimilis eſt. Is enim qui nauigat, ſtet, ſedeat, iaceat, ſemper uadit: Quia impulſu nauis ducitur. Sic & nos ſiue uigilantes, ſiuè dormientes per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Idem in Moral. Reproborum mentes idcirco multa nequiter agunt, quia ſe hic uiuere diutiùs arbitrantur. Iuſti uerò dum breuitatem uitæ ſuæ

Hieronymus.

Ambroſius

Gregorius

conſiderant, elationes et immunditiæ culpas declinant. Iſidor. de Summo bono. lib. 3. cap. 65. Tantum in hac uita licitum eſt operari bonũ: illic nanq; non iam operatio expectatur, ſed retributio meritorum. Hæc uita impijs longa & grata eſt; in oculis autem iuſtorum amara & breuis. Qui uitæ præſentis longitudinem non de ſuo ſpatio, ſed de eius fine conſiderat: quàm ſit breuis & miſera, ſatis utiliter penſat. Tela conſumatur filis, et uita hominis expletur diebus ſingulis. Qui uitam longam quæris, ad eam tende uitam, pro qua Chriſtianus es, ideſt æternam. Hæc enim eſt uita uitalis. iſta uerò mortalis. Mori oportet hominem in carne mundo, ne moriatur in anima Chriſto. Tũc uerè quiſq; uiuere creditur, ſi ſecundum ſeculum moriens, in ſolo Deo uiuere delectetur. De mora iſtius uitæ tædium patitur iuſtus; eo quòd ad deſideratam patriam tarde perueniat: & uitæ præſentis ærumnam ſegnius amittat. Ibi. 66. & ult. Sollicitè debet unuſquiſq; uiuere, et ſemper terminum uitæ ſuæ conſiderare: ut huius ſeculi blanditias cum timore caueat. Vnde unuſquisq; feſtinet, ne in iniquitatibus ſuis rapiatur: ſimulq; cũ culpa uita finiatur. Nam diabolus quos uiuentes accendit ad uitia, ſubdito morientes pertrahere nititur ad tormenta. Quamuis autem quiſq; in hac uita ſit iuſtus; tamen dum de corpore egreditur, pertimeſcit ne dignus ſupplicio ſit. Nullus enim eſt homo ſine peccato. nec quiſq; de Dei iudicio ſecurus eſſe poteſt, cùm etiam de otioſis uerbis reddenda ſit ratio. Cyprian. Nec terrena temporalia computat, qui æternalitatem de ſancto paradiſo ſperat.

Iſidorus.

Cyprianus.

Libri Scintillarum finis.

Deo tamen honor & gloria tribuantur.

titolo e 147 carte
(segnate per errore
148)